

ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร

นางสาวนันทกา สุธรรมประเสริฐ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN 974-14-2639-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BEING HOUSEWIVES AND THEIR CONSUMPTIONS ON NEWS TELLING

Miss Nuntaka Suthamprasert

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Journalism
Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

ISBN 974-14-2639-9

Copyright of Chulalongkorn University

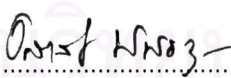
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคข้าวแนวเล่าชาวสาร
โดย นางสาวนันท์กา สุธรรมประเสริฐ
สาขาวิชา วารสารสนเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

นันทกา สุธรรมประเสริฐ : ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคข่าวแนวเล่าข่าวสาร
(BEING HOUSEWIVES AND THEIR CONSUMPTION ON NEWS TELLING)
อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.วิลาสินี พิพิธกุล, 178 หน้า ISBN 974-14-2639-9

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร วิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน วิเคราะห์และเสนอแนะรูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย 2 วิธี คือ การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audiences Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหาแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

ความเป็นแม่บ้านมีความสัมพันธ์กับลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร โดยความเป็นแม่บ้านที่มาจากการอบรมบ่มเพาะทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นข้อกำหนดทางวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาแนวคิดชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) โดยความเป็นแม่บ้านดังกล่าวเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของแม่บ้านให้มีบทบาทหน้าที่ในการทำงานบ้านและความคิดความเชื่อของแม่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน คือวิถีชีวิตของแม่บ้านที่ต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัวตามความคิดความเชื่อในเรื่องอุดมการณ์แม่บ้าน ประกอบกับปัจจัยในด้านสื่อที่มีรูปแบบรายการเป็นแบบเล่าข่าวที่แม่บ้านสามารถบริโภคและเข้าใจง่ายกว่าการรายงานข่าวแบบประเพณีนิยม นอกจากนี้ตัวพิธีกรที่มีชื่อเสียงในด้านการข่าวยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน เนื่องจากพิธีกรในรายการเล่าข่าวส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ได้รับความนิยมไว้วางใจจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข่าว ดังนั้นแม่บ้านจึงติดตามผลงานของพิธีกรคนนั้นๆ

เนื่องจากภาระงานบ้านของแม่บ้านในชีวิตประจำวันของแม่บ้านที่มีลักษณะจุกจิกและมีให้ทำตลอดทั้งวัน ดังนั้นแม่บ้านต้องการบริโภคข่าวสารที่มีรูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน ได้แก่ รูปแบบที่ให้ทั้งสาระและความบันเทิง มีการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของข่าว และมีการอธิบายข่าวให้เข้าใจง่ายขึ้น

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ.....
สาขาวิชา.....วารสารสนเทศ.....
ปีการศึกษา...2549.....

ลายมือชื่อนิสิต.....นันทกา สุธรรมประเสริฐ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....อ.วิลาสินี.....

4785226328 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: BEING HOUSEWIVES / CONSUMPTION / NEWS TELLING

NUNTAKA SUTHAMPRASERT: BEING HOUSEWIVES AND THEIR CONSUMPTION ON
NEWS TELLING. THESIS ADVISOR: ASST.PROF. WILASINEE PIPITHKUL, Ph.D. 178 pp.
ISBN 974-14-2639-9

The objectives of this research are to study the relationship between being housewives and their consumption of news telling, to analyze the deciding factors for their consumption of daily news telling, to analyze and to give advice on the form of news presentation in order to be in line with the characteristics of news consuming of housewives. There are 2 methodologies used in this research, firstly, the study of receivers of message in terms of cultural studies where the Ethnographic Audiences Analysis is used and, secondly, the Content Analysis.

From the research, results have been found that,

There is relationship between being housewives and the behavioral characteristics of consumption of news telling as housewives, which results from social and cultural grooming regarded as cultural requirements. This is an important mechanism in maintaining patriarchal ways of thinking, whereby being housewives is the factor outlining their way of life, their role and their duties as well as their way of thinking and belief. Such factors affect the behavioral characteristics of their consumption of news telling.

The factor determining the consumption of news telling is the way of life of housewives who devote themselves to their families according to their belief and ideology. Also, another factor is the form of news telling, which is made in such a way easier for housewives to understand than traditional news program. In addition, well-known news anchormen or anchorwomen are another deciding factor for consumption of news telling of housewives. This is because most news anchormen or anchorwomen in news telling programs are trusted by the general public that they are experts on news. The housewives, therefore, follow the work of such anchormen or anchorwomen.

Due to the nature of housewives' daily work which is particular and continual throughout the day, the housewives, therefore, want to hear the news in the form that is in accordance with their way of news consumption, that is, the news in the form of knowledge and entertainment where basic elements of news are presented together with the explanation for easy understanding.

DepartmentJournalism.....

Field of study ...Journalism.....

Academic year ..2006.....

Student's signature *Nuntaka Suthamprasert.*

Advisor's signature *Wilasinee Pipithkul.*

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาใช้เวลาอันมีค่าและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด และรองศาสตราจารย์ ดร.พีระจิรโสภณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ ผู้จุดประกายแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ และคณาจารย์ในภาควิชาวารสารสนเทศทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณสำนักงานจัดการศึกษาทั่วไปแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มอบทุนนิสิตช่วยสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2547-2548

ขอบคุณ พี่นาย พิษณุรักษ์ น้องพัฒนร์พี และเพื่อนๆ ภาควิชาวารสารสนเทศที่คอยให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นและแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองที่กรุณาใช้เวลาให้ข้อมูลและดูแลผู้วิจัยในระหว่างที่เก็บข้อมูล

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่-ครอบครัวสุธรรมประเสริฐ และพี่แม่วที่เป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือเสมอมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาคำถามวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดวัฒนธรรมศึกษาว่าด้วยสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่บ้าน.....	7
การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา.....	19
ทฤษฎีสตรีนิยมว่าด้วยการบริโภคสื่อ.....	26
แนวคิดการเลือกเปิดรับสาร.....	29
แนวคิดเกี่ยวกับข่าว.....	34
แนวคิดเรื่องรายการเล่าข่าว.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
3ระเบียบวิธีวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	44
การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	44
วิธีการศึกษา.....	45

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษาโดยวิธีเก็บข้อมูล แบบชาติพันธุ์วรรณา.....	45
การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้าน บริโภค.....	49
4 ผลการวิจัย	
ข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้าน.....	51
ข้อมูลลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านและ เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค.....	87
วิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่า ข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน.....	128
วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนว เล่าข่าวสารของแม่บ้าน.....	140
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	151
รายการอ้างอิง.....	171
ภาคผนวก.....	175
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	178

ตารางที่

หน้า

1	แสดงช่วงอายุของแม่บ้าน.....	52
2	แสดงจำนวนแม่บ้านใน 2 พื้นที่ จำแนกตามช่วงอายุ.....	52
3	แสดงระดับการศึกษาของแม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่.....	53
4	แสดงระดับรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่.....	58
5	แสดงกิจกรรมประจำวันที่แม่บ้านทำ จำแนกตามพื้นที่.....	75
6	แสดงจำนวนของแม่บ้านที่ใช้สื่อแต่ละชนิด.....	87
7	แสดงจำนวนของแม่บ้านที่บริโภคสื่อแต่ละชนิด จำแนกตามพื้นที่.....	88
8	แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อตามช่วงเวลาของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง.....	89
9	แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อตามช่วงเวลา ของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น.....	90
10	แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อในขณะที่เกิดสถานการณ์ทางการเมืองของแม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่.....	93
11	แสดงข่าวที่แม่บ้านบริโภคผ่านสื่อหนังสือพิมพ์.....	103
12	แสดงรายการข่าวภาคเช้าที่แม่บ้านบริโภค.....	114
13	แสดงรายการข่าวภาคบ่ายที่แม่บ้านบริโภค.....	114
14	แสดงรายการข่าวภาคค่ำที่แม่บ้านบริโภค.....	115
15	แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้าน.....	134
16	แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อตามช่วงเวลาของแม่บ้าน.....	143

แผนภูมิที่

หน้า

1	แสดงแบบแผนการบริโภคข้าวผ่านสื่อบุคคลของแม่บ้าน.....	102
2	แสดงแบบแผนการบริโภคข้าวสารของแม่บ้าน.....	113
3	แสดงคุณลักษณะของรายการข่าวที่นำเสนอแบบเป็นทางการ.....	118
4	แสดงคุณลักษณะของรายการข่าวที่นำเสนอแบบไม่เป็นทางการ.....	119
5	แสดงคุณลักษณะของความเป็นแม่บ้าน.....	142
6	แสดงคุณลักษณะของการเล่าข่าว.....	148

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การถือกำเนิดอย่างเป็นทางการของข่าว เกิดขึ้นพร้อมกับสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งมีภาพลักษณ์ในทางบวก เป็นสื่อคุณภาพ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ถูกรับรู้ว่าเป็นสื่อที่มีสารประโยชน์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) จากจุดเริ่มต้นของหนังสือพิมพ์มีผู้ชายเป็นผู้สื่อข่าว ผู้ชายเป็นบุคคลในข่าวและผู้ชายเป็นผู้อ่าน ทั้งนี้เป็นเพราะสมัยก่อนนั้นผู้ชายเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เรียนหนังสือออกนอกบ้าน ทำงานหาเลี้ยงคนในครอบครัว ขณะที่ผู้หญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน จะมีเพียงลูกสาวของชนชั้นสูงเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้เรียนหนังสือ กระนั้นก็ตามบทบาทของผู้หญิงก็ยังอยู่เพียงแต่ภายในบ้านเท่านั้น การรับรู้ข่าวสารส่วนใหญ่จึงมักจะมาจากการบอกเล่าของผู้ชาย ดังนั้น “ข่าว” จึงถูกมองว่าเป็นปริณิชนของผู้ชาย

รายงานการวิจัยหลายชิ้นระบุว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่มักจะสนใจข่าวเบา (Soft News) เช่น ข่าวอาชญากรรม คอลัมน์ซุบซิบ คอลัมน์บันเทิง มากกว่า ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ ธนิสสร เพชรยศ (2543) และสุทธิลักษณ์ วงศ์วรเศรษฐ์ (2543) ศึกษารูปแบบการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคหญิง-ชาย ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า คอลัมน์ที่ผู้หญิงอ่านตามลำดับดังนี้ คือ ข่าวหน้าหนึ่ง ข่าวบันเทิง ละคร ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ เป็นอันดับต้นๆ ส่วนข่าวหนัก เช่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง จะอยู่ในอันดับท้ายๆ ที่ผู้หญิงเลือกอ่าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข่าวเบาๆทั้งหลายไม่ได้เรียกร้องเวลาและความเข้าใจจากผู้หญิงมากนัก

นับแต่เกิดมาผู้หญิงมีสถานภาพที่สังคมได้มอบหมายให้ก็คือ “ความเป็นแม่บ้าน” ซึ่งความเป็นแม่บ้านนั้นทำให้ผู้หญิงมีได้มีเวลามากนักในการทำความเข้าใจกับสารที่ตนเองบริโภค ซึ่งหนังสือพิมพ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นการสื่อสารผ่านตัวอักษร ดังนั้นผู้อ่านจะต้องตีความและทำความเข้าใจ จินตนาการสร้างภาพจากตัวอักษร เมื่อหนังสือพิมพ์มีคุณลักษณะที่เป็นสื่อที่ต้องอ่านแล้วยังต้องอาศัยการตีความข่าวสารที่กำลังอ่าน และการตีความข่าวสารเพื่อทำความเข้าใจ ดังกล่าวต้องอาศัยเวลาพอสมควร แต่เพราะบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในการเป็นแม่บ้านนั้น เป็นอุปสรรคในการตีความและทำความเข้าใจในข่าวสารดังกล่าว จึงอาจทำให้ผู้หญิงมีลักษณะในการบริโภคข่าวเบา เนื่องจากมีเวลาว่างน้อยเกินกว่าที่ทำความเข้าใจกับข่าวสารแบบหนักๆ ได้

ในบรรดากิจกรรมยามว่างของผู้หญิง การดูโทรทัศน์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่โดดเด่นในตัวของมันเอง กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกับການอ่านหนังสือ โทรทัศน์ไม่ต้องการหรือเรียกร้องการมีส่วนร่วมหรือสมาธิสูงจากผู้หญิงที่กำลังวุ่นอยู่กับงานบ้านให้มาจดจ่ออยู่ตรงหน้าโทรทัศน์มากนัก การดูโทรทัศน์สามารถเกิดขึ้นได้แม้แต่เวลาที่ผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวของครัวเรือน ทว่าประโยชน์ของโทรทัศน์คือการนำพาผู้หญิงออกสู่โลกภายนอกทางจินตนาการ และขยายเส้นขอบฟ้าทางความรู้และความคิดให้กับผู้หญิง (สมสุข หินวิมาน, 2544) และในระหว่างสัปดาห์ด้วยเช่นกันแล้วผู้หญิงจะใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งการใช้สื่อดังกล่าวผู้หญิงจะใช้สื่อไปเพื่อความบันเทิงมากกว่าการหาความรู้ (กาญจนา แก้วเทพ และ วิลาสินี พิพิธกุล, 2539) ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดผู้หญิงใช้สื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เพราะสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ถูกรับรู้ว่าเป็นสื่อที่เน้นหนักเพื่อความบันเทิง ส่วนหนังสือพิมพ์แสดงบทบาทการให้ข่าวสารและให้การศึกษามากกว่า

การสำรวจความคิดเห็นผู้บริโภคของสำนักงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนพบว่า ผู้บริโภคตั้งใจดูข่าวอย่างจริงจัง อยู่ที่ประมาณ 15% ของจำนวนผู้บริโภคสื่อทั้งหมด ซึ่งในจำนวนผู้บริโภค 15% นี้จะเป็นผู้ที่อายุ 35 ปีขึ้นไป ยกเว้นเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้นก็จะมีผู้สนใจข่าวแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และตัวเลขล่าสุดพบว่า กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มวัยรุ่นเริ่มให้ความสนใจในการดูข่าวมากขึ้นจากเดิมที่ไม่ค่อยให้ความสนใจข่าวโทรทัศน์เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านเวลาที่แม่บ้านต้องทำงานบ้านหรือปัจจัยด้านรายการข่าวเอง

(www.becnews.com/data/anniversary.html) จากการสำรวจดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม่บ้านเป็นกลุ่มผู้บริโภคข่าวหน้าใหม่ที่เพิ่งเข้ามาในปริมาณของรายการข่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเวลาออกอากาศของรายการข่าวเดิมที่มาในเวลาที่แม่บ้านกำลังเตรียมอาหารเย็น หรือกำลังเก็บจานเพื่อนำไปล้างหลังจากที่รับประทานอาหารเย็น หลังจากที่ทำการกิจเสร็จก็เป็นเวลาของรายการละครพอดี ดังนั้นแม่บ้านจึงไม่ทันดูข่าวในเวลาดังกล่าว เช่นเดียวกันกับรายการข่าวภาคเช้าที่ออกอากาศตรงกับเวลาที่ต้องดูแลลูกและสามีให้ออกไปทำงานและไปโรงเรียน

อย่างไรก็ตามงานศึกษาของ Hobson (1980) ก็พบว่า การที่แม่บ้านไม่สนใจดูรายการข่าวเพราะว่า รายการข่าวเป็นรายการที่น่าเบื่อเกินไปที่จะดู ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวตรงกับพฤติกรรมการใช้สื่อโทรทัศน์ของแม่บ้านที่ว่า แม่บ้านจะใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อหาความรู้ ดังที่ Stephenson, 1967 (อ้างถึงใน ปานทิพย์ แสงสว่าง, 2546) เสนอความคิดหลักของทฤษฎีการเล่นไว้ว่า คนเราต้องการสื่อเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อการสื่อสารที่จริงจัง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการบางอย่างของตน เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อคลายความเครียด เป็นต้น ดังนั้นสื่อมวลชนจึงต้องตอบสนองผู้รับสารโดยการสร้างความบันเทิงเข้าไปในหลาย

รูปแบบ เช่น การใช้มุขตลกในรายการข่าว การวาดการ์ตูนล้อเลียนในหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกด้านอารมณ์มากกว่าความรู้

สำหรับในเมืองไทย แม่บ้านหันมาให้ความสนใจรายการข่าวมากขึ้น หากแต่เป็นในลักษณะของรายการเล่าข่าวที่มีกลุ่มเป้าหมายคือ “แม่บ้าน” เป็นสำคัญ ลักษณะของการเล่าข่าวก็ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ในสังคม หากแต่มีความสืบเนื่องมาจากการเล่าข่าวทางวิทยุ อรัญญา มิ่งเมือง (2535) อธิบายว่า การเล่าข่าวหมายถึง การนำเสนอข่าวในรูปแบบของการนำข่าวมาพูดคุยให้ฟังอย่างไม่เป็นทางการ มีการแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกในขณะเล่า และใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่าย สรวุทธ สุทัศนจินดา (โพธิ์ชนิงแมกกาซีน, กันยายน 2548) กล่าวว่า การเล่าข่าวเป็นการอธิบายและทำให้เรื่องเข้าใจยากกลายเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่าย และช่วยผูกโยงหรือย้อนไปถึงที่มาของเรื่องได้ นอกจากนั้นยังได้สอดแทรกมุขตลก การหยอกล้อกันระหว่างพิธีกรชายหญิง เพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม ทำให้ไม่เกิดความน่าเบื่อในการดูข่าว

ก่อนหน้าปี 2528 ข่าวคือสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข่าวโทรทัศน์ที่นำเสนอตามประเพณีนิยม และระเบียบปฏิบัติอันดี ที่ผ่านมาในเวลา 20.00 น. คือช่วงเวลาที่ยืนดูกันมากที่สุด ต่อมาเมื่อ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ได้เข้าไปปรับปรุงรูปแบบการเสนอข่าวของ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ลักษณะการรายงานข่าวที่ปรับปรุงใหม่ใช้รูปแบบสนทนากับผู้ชมมากกว่าการอ่านข่าวธรรมดา ปรากฏว่าได้รับความนิยมอย่างมาก และเป็นจุดกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาชมรายการข่าวอย่างจริงจัง (ดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2532)

รูปแบบการนำเสนอข่าวที่มาตั้งแต่มีการเสนอข่าวในช่วงแรกๆ นั้น ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเรื่องราวเพื่อผู้ขายเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอจึงเป็นการนำเสนอแบบผู้ขายตามไปด้วย กล่าวคือ การนำเสนอหรือรายงานข่าวของสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ มีหน้าที่หลักในการให้ข่าวสารและความรู้ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอจึงต้องเล่าอย่างเป็นทางการ ซึ่งเราจะคุ้นเคยกับคำว่า “ประกาศข่าว” มากกว่า “เล่าข่าว” ซึ่งมีนัยที่ให้ความรู้สึกที่ไม่เป็นทางการ ความเป็นทางการนี้อาจทำให้ผู้หญิงลดความสนใจเกี่ยวกับข่าวลง จากผลการศึกษาทั้งของ Hobson (1980) ที่พบว่า ผู้หญิงให้ความสนใจกับข่าวการเมือง เศรษฐกิจ น้อยกว่าข่าวบันเทิงหรือข่าวสังคมสตรี หรือ Lont (1995) ที่พบว่า ผู้หญิงไม่ชอบอ่านหนังสือพิมพ์ อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการนำเสนอข่าวที่เป็นทางการต่างหากที่เป็นปัจจัยทำให้ผู้หญิงไม่สนใจข่าว ทั้งนี้อาจเพราะความเหนื่อยล้าที่เกิดจากการทำงานบ้าน ดังนั้นแม่บ้านจึงต้องการวิธีการนำเสนอแบบที่เธอสามารถเข้าใจได้ง่าย ไม่ต้องใช้ไปค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมเพราะในวิถีชีวิตของเธอเองก็มีงานบ้านล้นมืออยู่

แล้ว อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการนำเสนอแบบ “เล่าข่าว” นี้ เป็นรูปแบบที่กำจัดการเป็นทางการ และความเข้าใจยากในเนื้อหาของข่าวบางประเภทลง

ในปัจจุบันรายการข่าวที่ใช้รูปแบบเล่าข่าวมานำเสนอข่าวนั้น ได้รับการตอบรับจากผู้ชมอย่างล้นหลามโดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน เนื่องจากรูปแบบรายการที่นำรูปแบบการเล่าข่าวที่เสมือนการคุยและย่อยข่าวสารให้ฟังแล้ว ยังมีการวิเคราะห์ข่าวสารในแง่มุมต่างๆ ให้ผู้ชมได้ฟังอีกด้วย สุภาพร โพธิ์แก้ว (โพธิ์ชนิงแมกกาซีน, กันยายน 2548) กล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้รายการเล่าข่าวได้รับความนิยมอย่างสูงว่า เป็นเพราะสภาพความเป็นคนนำเสนอข่าว คนเป็นข่าว และคนดูก็ถูกละลาย กลายเป็นเหมือนคนใกล้ชิด ในเชิงจิตวิทยาจะทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นเรื่องของคนใกล้ตัว ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้คนดูข่าวแล้วไม่เครียด

โดยทั่วไปแล้วรายการประเภทเล่าข่าวนั้นมักจะใช้นั่งสือพิมพ์มาเป็นข้อมูลในการนำเสนอข่าว ซึ่งแตกต่างจากรายการข่าวโทรทัศน์ทั่วไปที่มีสคริปต์สำหรับอ่านข่าว หนังสือพิมพ์ที่ใช้เป็นหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับแม่บ้านที่ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือพิมพ์มากนัก อีกทั้งหนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อที่ต้องซื้อจึงอาจทำให้แม่บ้านที่มีรายได้น้อยไม่สามารถซื้อหาอ่านได้ ดังนั้นจึงต้องพึ่งรายการประเภทนี้ในการบริโภคข่าวสารอีกทางหนึ่ง

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สื่อของผู้หญิงว่า ใคร่ ความถี่เท่าไร หากทว่าประเด็น “ความเป็นหญิง” ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะวิถีชีวิตฐานะและบทบาทของผู้หญิงในสังคมไม่ได้ถูกอธิบายว่ามีความเกี่ยวข้องกับลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคสื่ออย่างไร กล่าวคือ ยังมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สื่อในขั้นตอนก่อนที่จะมีการเปิดรับ ซึ่งจะมีมิติด้านเศรษฐกิจ เช่น ใครเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกใช้หรือซื้อสื่อ หรือวิถีชีวิตประจำวันของผู้หญิงเข้ามาเกี่ยวข้องกับลักษณะและพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างไร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยดังกล่าวอาจจะเป็นตัวกำหนดลักษณะการบริโภคข่าวสารของผู้หญิง

อีกทั้งการศึกษาผู้รับสารผู้หญิงส่วนใหญ่ที่เคยมีมายังได้ละเลยบทบาทและหน้าที่ “ความเป็นแม่บ้าน” ของผู้หญิง กล่าวคือ งานศึกษาที่เกี่ยวกับผู้หญิงส่วนใหญ่มองว่าผู้หญิงเป็นกลุ่มผู้รับสารกลุ่มหนึ่งเท่านั้น หากแต่ละเลยบทบาทหน้าที่หนึ่งซึ่งก็คือ “แม่บ้าน” เพราะเราจะมองเห็นเพียงว่าแม่บ้านก็คือผู้หญิงไปโดยปริยาย (Take for Granted) จึงมองไม่เห็นว่าเป็นความจริงแล้ว “ความเป็นแม่บ้าน” ได้ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมและวัฒนธรรม และอาจจะมีผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้สื่อดังกล่าว ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง “ความเป็นแม่บ้าน”

และการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของผู้หญิงที่มีหน้าที่เป็นทั้งภรรยา แม่ และแม่บ้าน โดยในงานวิจัยนี้จะใช้คำเรียกแบบรวมๆ ว่า “แม่บ้าน” นอกจากนั้นยังศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมในการบริโภคสื่อ และรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคข่าวสารของแม่บ้านอีกด้วย

ปัญหานำวิจัย

1. ความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
2. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้านมีอะไรบ้าง
3. รูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้านควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน
3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะรูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาวิถีชีวิตของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน และแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 คน ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน 2549
2. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะ พฤติกรรม และปัจจัยในการบริโภคสื่อเพื่อการรับรู้ข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน
3. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค

นิยามศัพท์

ความเป็นแม่บ้าน ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สถานภาพที่ผู้หญิงได้รับมอบหมายโดยสังคม และวัฒนธรรมผ่านการอบรมการขัดเกลาทางสังคม ให้เป็นแม่บ้านแม่เรือน มีหน้าที่หลักในการทำงานบ้านดูแลปรนนิบัติ ลูก และสามี ตามความเชื่อของลัทธิชายเป็นใหญ่ (Patriarchy)

การบริโภคลือ หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมการเลือกใช้สื่อเพื่อการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ทุกประเภท รวมถึงการตีความข่าวสารและการใช้ประโยชน์จากข่าวสารที่เปิดรับ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคลือแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านที่ศึกษา

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมในการบริโภคลือ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง (1) ความเป็นแม่บ้าน อันได้แก่ ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และภาระงานที่ ทำของแม่บ้านอันเป็นผลมาจากการอบรมบ่มเพาะอุดมการณ์แม่บ้านผ่านระบบสังคมและ วัฒนธรรม (2) บริบททางสังคมภายในครอบครัว ความเป็นอยู่ สุภาพะ การศึกษา การเข้าถึงสื่อ และ การใช้เวลาว่างของแม่บ้านที่ศึกษา (3) บริบทของสื่อ เช่น คุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภท และ รูปแบบการนำเสนอข่าวสารของสื่อนั้นๆ

แม่บ้าน หมายถึง ผู้หญิงที่สมรสแล้วจะมีบุตรหรือไม่ก็ได้ ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน ในงานวิจัยนี้หมายถึงแม่บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปี

การเล่าข่าว หมายถึง การเสนอข่าวสารในรูปแบบการเล่าผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อ สิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ในงานวิจัยนี้หมายรวมถึงการนำข่าวมาพูดคุยให้ฟังทั้งอย่าง เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจมีการแสดงความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกในขณะเล่า

รูปแบบการนำเสนอข่าวสาร หมายถึง ลักษณะในการนำเสนอเนื้อหาของข่าวที่ ประกอบขึ้นเป็นการเสนอข่าวในแนวเล่าข่าวสาร ในงานวิจัยนี้หมายถึง รูปแบบและวิธีการเล่า ภาษาที่ใช้ในการเล่า ความเป็นทางการในการนำเสนอ และการขยายความข่าวสารของผู้เล่า

การขยายความข่าวด้วยการสื่อสารแบบผู้หญิง (Women's talk) หมายถึง การใช้ ประโยชน์จากข่าวสารที่ได้รับโดยการพูดถึงเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น ในงานวิจัยนี้หมาย รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ และบุคคลในข่าวที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับข่าวสารจากสื่อ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่นักวิชาชีพในการสร้างสรรค์และใช้สื่อเพื่อพัฒนาสตรีด้วยรูปแบบที่เหมาะสม
2. เพื่อนำแนวคิดวัฒนธรรมการบริโภคข้าวมาพัฒนาแนวทางการศึกษาข้าวและรูปแบบการนำเสนอข้าวต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริโภคข่าวของแม่บ้าน: ศึกษาเปรียบเทียบการอ่านหนังสือพิมพ์กับการดูรายการประเภทเล่าข่าว” เป็นการศึกษาในแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ที่มุ่งศึกษาลักษณะ พฤติกรรม และปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคข่าวของแม่บ้าน โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นแนวทางในการศึกษา อันได้แก่ แนวคิดวัฒนธรรมศึกษาว่าด้วยสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่บ้าน การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา (Audience Analysis) ทฤษฎีสตรีนิยมว่าด้วยการบริโภคสื่อ (Feminism) แนวคิดการเลือกเปิดรับสาร แนวคิดเกี่ยวกับข่าว และแนวคิดการเล่าข่าว

แนวคิดวัฒนธรรมศึกษาว่าด้วยสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่บ้าน

ในการศึกษาเรื่องสื่อกับสตรีนั้น Zoonen (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2541) ได้จำแนกกลุ่มผู้สนใจศึกษาประเด็นเรื่องสื่อมวลชนกับบทบาทหญิงชายออกไปตามจุดยืนของกลุ่มสตรีนิยมแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มสตรีนิยมแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) กลุ่มนี้เห็นว่า สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไป แต่บทบาทของผู้หญิงยังถูกหยุดยั้งให้อยู่กับที่ ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาผู้หญิงให้ก้าวหน้าตามไป กลุ่มนี้จะไม่สนใจปัญหาการวิเคราะห์ระบบสังคมโดยรวมเท่าใดนัก

2. กลุ่มสตรีนิยมแนวก้าวหน้า (Radical Feminism) กลุ่มนี้เห็นว่าระบบสังคมที่มีอยู่เป็นระบบถือชายเป็นใหญ่ (Patriarchal Society) ในสังคมเช่นนี้ชะตากรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงจะถูกกำหนดให้มีฐานะต่ำต้อย

3. กลุ่มสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) กลุ่มนี้สนใจการวิเคราะห์ระบบสังคมที่เป็นอยู่ว่า คือระบบทุนนิยมที่มีชนชั้นภายใต้ระบบนี้สถานภาพของผู้หญิงจะถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างถึงที่สุด การปรับปรุงสถานภาพของผู้หญิงจะดีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากชนชั้น

4. กลุ่มสตรีนิยมแนววัฒนธรรม (Cultural Feminism) กลุ่มนี้จะสนใจลักษณะทางอุดมการณ์ของความเป็นหญิงความเป็นชาย ที่ถูกวัฒนธรรมของสังคมเป็นตัวกำหนด และเห็นว่าทิศทางของการเปลี่ยนแปลงต้องมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับวัฒนธรรมดังกล่าว

กลุ่มสตรีนิยมแนววัฒนธรรมนั้น Zoonen (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2541) ตั้งข้อสังเกตว่าหนังสือด้านสตรีนิยมในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ได้เริ่มมองเห็นความสำคัญของการศึกษาเรื่องบทบาทชาย-หญิงในแง่ของวัฒนธรรม เพราะมองเห็นว่า วัฒนธรรมนั้นเป็นที่อยู่ของ “ระบบความเชื่อ” ร่วมกันของคนทั้งสังคม ถึงแม้ว่าจะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในระดับใด ณ จุดไหนก็ตาม หากระบบความเชื่อมิได้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่รากฐานก็มักยังไม่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในเรื่อง “เพศ” แล้ว ถือได้ว่าระบบความเชื่อเป็นแกนกลางแห่งการก่อร่างบรรดาคติต่างๆ รวมทั้งวิธีประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างหญิง-ชายในแต่ละสังคมทีเดียว

กลุ่มสตรีนิยมแนววัฒนธรรม เริ่มต้นด้วยการขยายนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” ออกมาให้กว้างขึ้นว่า “วัฒนธรรม” นั้น นอกจากจะหมายถึงวิถีแห่งการใช้ชีวิต (Way of Life) แล้ว วัฒนธรรมยังหมายถึงเงื่อนไขและรูปแบบที่ความหมายและคุณค่าต่างๆ ถูกจัดในระบบสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การศึกษาพรหมจรรย์ถูกจัดให้อยู่ในระดับสูงสุดของระบบคุณค่าความเป็นหญิง ในขณะที่อาจจะไม่ปรากฏเลยในระบบคุณค่าของความเป็นชาย เป็นต้น

เมื่อนำนิยามดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับเรื่องสื่อมวลชน เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรดารายการต่างๆ ที่ผู้หญิงชอบดูชอบเปิดรับในสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นละครโทรทัศน์ หนังสือสตรีนิตยสารพิมพ์ เกมโชว์ ฯลฯ มักเป็นรายการที่มีคุณค่าน้อยทั้งสิ้น เพราะเป็นรายการที่ให้แต่ความสนุกสนานอย่างไร้สาระ สร้างแต่ความเพ้อฝันไปวันๆ ปัจจุบันนี้กลุ่มสตรีนิยมเริ่มตั้งคำถามว่าบรรดารายการเหล่านี้มีคุณค่าต่ำก่อนแล้วผู้หญิงจึงเข้ามาดูทีหลัง หรือเป็นเพราะว่าพอผู้หญิงเข้ามาดูมาจับรายการอะไร รายการนั้นก็จะมีคุณค่าต่ำลงไปเลย ทั้งนี้เพราะ “เพศ” มักจะเป็นตัวกำหนดการให้คุณค่ากิจกรรมต่างๆ ในสังคม เช่น งานทำครัวที่ผู้หญิงทำอยู่เป็นประจำภายในบ้าน จะถูกถือว่าไม่มีคุณค่า แต่เมื่อผู้ชายที่ทำหน้าที่เป็น “พ่อครัวใหญ่” (Chef) นำเอางานครัวไปทำตามโรงแรมต่างๆ งานทำครัวนั้นก็กลายเป็นสิ่งที่คุณค่าขึ้นมาทันที เป็นต้น

เนื่องจากกลุ่มสตรีนิยมวัฒนธรรมนี้เป็นปีกหนึ่งในกลุ่มวัฒนธรรมศึกษา ดังนั้นจึงทัศนะหลายอย่างที่เป็นจุดร่วมกัน ดังเช่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสื่อสารมวลชน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า กลุ่มวัฒนธรรมศึกษาถือว่าเรื่องสื่อสารมวลชนไม่ใช่เรื่องของการถ่ายทอดข่าวสาร

เท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างระบบความหมายร่วมกันทั้งสังคม การสื่อสารมิได้เป็นเพียงพาหะถ่ายทอดวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ตัวการสื่อสารนั้นเป็นตัวสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เรากำลังมีชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมแบบมีสื่อเป็นตัวกลาง (Mass-mediated culture)

ดังนั้นประเด็นในการศึกษาเรื่อง “สื่อและบทบาททางเพศ” ของกลุ่มสตรีนิยมวัฒนธรรมจึงมีบทบาทกว้างขวางกว่ากลุ่มอื่นๆ มาก เพราะกินอาณาบริเวณครอบคลุมไปถึงวิถีชีวิตทั้งผู้ผลิตและผู้รับสารรวมทั้งระบบความหมาย ระบบคุณค่าและระบบความเชื่อต่างๆ ตัวอย่างเช่น กลุ่มสตรีนิยมวัฒนธรรมจะสนใจประเด็นคำถามที่ว่า ความเป็นหญิง (Femininity) การใช้เวลาว่าง (Leisure) การบริโภคสื่อ (Consumption) 3 ตัวแปรนี้มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร ทำไมผู้หญิงจึงบริโภคสื่อที่ช่วยพาผู้หญิงออกไปในโลกกว้าง เพื่อให้รู้เท่าทันแต่ก็มีความปลอดภัยไปพร้อมๆ กัน (เช่น นักร้องละครโทรทัศน์ที่เสนอนกในช่องที่นางเอกแบบดาวพระศุภกรโตขึ้นมา โดยที่ชีวิตจริงไม่เคยเหยียบย่างเข้าไปในสถานที่แบบนั้นเลย) เพราะเหตุใดวัฒนธรรมในการใช้สื่อของผู้หญิงจึงจำกัดอยู่เพียงแค่ปริมาตรส่วนตัว (Personal Sphere) และเป็นสื่อภายในบ้าน (Domestic Media) เช่น วิทยุ และโทรทัศน์ ในขณะที่ผู้ชายจะใช้สื่อนอกบ้าน (Public Media) เป็นต้น

สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่บ้าน

ความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายทางสรีระได้นำไปสู่ความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในทางอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดจิตใจ และอารมณ์ ความเชื่อดังกล่าวมีอยู่มาเนิ่นนานนับพันปี ความแตกต่างดังกล่าวมักจะถูกมองว่าเป็นความแตกต่างที่มีมา “ตามธรรมชาติ” ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การที่เชื่อว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายได้นำไปสู่สถานะที่ด้อยกว่าผู้ชาย เช่น **ความเชื่อ**ที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ไม่มีเหตุผล ชอบใช้อารมณ์ นำไปสู่การที่สังคมไม่ยอมรับผู้หญิงให้เป็นผู้นำเพราะมีคุณสมบัติทางเพศที่ไม่เหมาะสม **ความเชื่อ**ที่ว่าผู้หญิงไม่เก่งทางคณิตศาสตร์ ไม่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้หญิงไม่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ แพทย์ วิศวกรซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี และเป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคม และ**ความเชื่อ**ที่ว่าผู้หญิงมีคุณสมบัติหรือความสามารถทางเพศในการดูแลผู้อื่น เช่น เด็ก คนชรา ผู้หญิงต้องรับภาระหลักในการดูแลลูกและคนในครอบครัว แม้ว่าผู้หญิงจะต้องทำงานนอกบ้านด้วยก็ตาม (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, www.midnightuniv.org)

นักปรัชญาชาวตะวันตกที่สำคัญได้อธิบายเกี่ยวกับความเป็นชายและความเป็นหญิงว่ามีลักษณะอย่างไร และความคิดของนักปรัชญาตะวันตกเหล่านั้นได้มีอิทธิพลต่อระบบคิดทาง

การเมืองและวัฒนธรรมกระแสหลักที่ดำรงอยู่เป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่นักปรัชญาเหล่านั้นเสนอว่า ผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติ หรือมีธาตุแท้ของความเป็นหญิงเป็นชายซึ่ง ความเป็นชายนั้นอยู่เหนือความเป็นหญิง วารุณี ภูริสินธิ์ (2545: หน้า 6-11) ได้รวบรวม คำอธิบายของนักปราชญ์ชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับลักษณะของความเป็นหญิงและความเป็นชายไว้ ดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า โดยธรรมชาติผู้ชายเหนือกว่าและเป็นผู้ปกครอง ส่วน ผู้หญิงนั้นด้อยกว่าและเป็นผู้ถูกปกครอง และผู้หญิงคือผู้ชายที่เสื่อมสมรรถภาพ (impotent men) และเสนอถึงความแตกต่างของผู้หญิงและผู้ชายไว้ว่า ผู้หญิงมีความนุ่มนวลกว่าผู้ชายในการ จัดการเรื่องต่างๆ มีความตั้งใจในการดูแลเด็กมากกว่า ผู้ชายเหมาะที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาผู้หญิง เหมาะที่จะเป็นผู้เชื่อฟัง นอกจากนี้ อริสโตเติล ยังมองว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ คือ ความเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งผู้หญิงและทาสจะไม่มีคุณสมบัติข้อนี้ ดังนั้นผู้หญิงที่เป็นภรรยาจึงมี หน้าที่ในการผลิตทายาท และช่วยจัดหาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อที่ผู้ชายที่ไม่ใช่ทาสจะได้ ร่มเทชีวิตในการพัฒนาสติปัญญาและจุดมุ่งหมายทางการเมือง

เพลโต (Plato) มองว่า ผู้หญิงมีหน้าที่อยู่ในครัวเรือน เพราะผู้หญิงมีคุณสมบัติเหมาะสมที่ จะอยู่บ้านเลี้ยงลูก ส่วน ค้านท์ (Kant) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายหลักของชีวิตผู้หญิงคือการเป็นภรรยา แต่สำหรับผู้ชายคือการพยายามเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น ตามธรรมชาติแล้วความดีงาม ของผู้หญิงอยู่ที่ความสวยงาม ส่วนของผู้ชายอยู่ที่ความมีศักดิ์ศรี ขณะที่ความนึกคิดของผู้หญิง ไม่ได้อยู่ที่เหตุผลแต่อยู่ที่ความรู้สึก เฮเกล (Hegel) เสนอคล้ายคลึงกันว่า ชีวิตทั้งหมดของผู้หญิง อยู่ที่ครอบครัวแต่สาระของชีวิตของผู้ชายอยู่ที่รัฐและอาชีพ ครอบครัวยังเป็นเพียงบางส่วนของผู้ชาย เท่านั้น นอกจากนี้เฮเกลยังมองว่า ผู้หญิงขาดความสามารถในเรื่องของเหตุผลและมีพฤติกรรมอยู่ บนพื้นฐานของความรู้สึกและความคิดเห็น เช่นเดียวกับกับ โซเพนเฮาเวอร์ (Schopenhauer) ที่ มองว่า ผู้หญิงเหมาะที่จะทำหน้าที่ดูแลและสอนเด็ก เพราะพวกเธอเองก็เป็นเด็ก มีนิสัย เหลาะแหละ คิดอะไรสั้นและแคบ มีความสามารถในการเหตุผลน้อยและไม่มีความเข้าใจเรื่อง ความยุติธรรม สิ่งที่เขาให้ความสนใจมีเพียง ความรัก การเอาชนะ และทุกสิ่งเกี่ยวกับการแต่งตัว การเดินร่า การที่ผู้หญิงมีสถานภาพทางสังคมและจิตวิญญาณต่ำกว่าผู้ชาย เป็นผลจากการที่ ผู้หญิงมักจะเชื่อมโยงอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก (sensuality) และธรรมชาติ

ในงานเขียนเรื่อง Emile ของรุสโซ Rousseau, 1995 (อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินธิ์, 2545) เสนอว่าผู้ชายจำเป็นต้องเป็นผู้ควบคุม โดยอ้างว่า ผู้หญิงเป็นที่มาของความรัญจวนใจทางเพศ

ความรักเป็นที่มาของความรัญจวนใจ ซึ่งธรรมชาติได้ให้อำนาจแก่ผู้หญิงในการกระตุ้นความรัญจวนใจของผู้ชาย และถ้าเมื่อใดผู้ชายพึงพาผู้หญิงเพื่อความรักเมื่อนั้นผู้ชายก็จะหมดประสิทธิภาพ เพราะผู้ชายที่เป็นอิสระต้องมีเหตุผลไม่ถูกครอบงำด้วยความรัญจวนใจ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ชายต้องควบคุมผู้หญิงโดยการทำให้เธอเป็นแม่และภรรยา และในส่วนของครอบครัวสุสโซกล่าวว่าเป็นธรรมชาติที่ผู้เป็นพ่อควรจะเป็นผู้บังคับบัญชา และผู้หญิงถูกสร้างมาให้ยอมและอดทนแม้แต่ความอยุติธรรมจากผู้ชาย ผู้ชายควรจะเป็นผู้เข้มแข็งและเป็นฝ่ายกระทำ ขณะที่ผู้หญิงควรจะเป็นฝ่ายอ่อนแอและเป็นฝ่ายรองรับ เมื่อผู้ชายไม่มีผู้หญิงเขาจะอยู่ได้ดีกว่าผู้หญิงที่อยู่โดยไม่มีผู้ชาย เพราะผู้หญิงไม่สามารถเติมเต็มจุดหมายในชีวิตได้ถ้าปราศจากความช่วยเหลือ ความปรารถนาดี ความเคารพจากผู้ชาย ผู้หญิงพึงพาความรู้สึกของผู้ชายเพื่อการดำรงอยู่ ทั้งหมดนี้เป็นกฎของธรรมชาติ

จอห์น ล็อก (John Locke) นักปรัชญาอีกท่านหนึ่งก็เห็นเช่นเดียวกันว่า ผู้ชายเป็นเจ้าของทุกอย่างในครอบครัวรวมถึงภรรยาและคนรับใช้ ผู้หญิงถือเป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่งของผู้ชาย ผู้หญิงไม่สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินและไม่สามารถมีสิทธิเป็นพลเมืองเต็มขั้น และเนื่องจากภรรยาเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน การใช้สิทธิทางการเมืองต้องใช้ผ่านสามี ซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงตะวันตกมีสิทธิเลือกตั้งทางการเมืองหลังผู้ชายหลายปี และต้องผ่านการต่อสู้เรียกร้องอย่างมาก (อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

รูธเวน (Ruthven) (อ้างในภัทรพร หงษ์ทอง, 2538) กล่าวว่า สภาพความเป็นเด็กหญิงไปสู่การเป็นสตรีนั้น มิใช่การเปลี่ยนแปลงด้านสรีระหรืออายุของเธอเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาจากกระบวนการทางวัฒนธรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้หญิงเองว่า เธอคิดเกี่ยวกับตนเองอย่างไร กระบวนการขัดเกลางานสังคม การอบรมบ่มเพาะทางสังคมจะกำหนดว่า ผู้หญิงควรจะทำอย่างไรกับชีวิตของตนเอง

ตามความเชื่อแบบตะวันตก ความเป็นชายถูกจัดให้อยู่ในปริมณฑลของความเป็นเหตุเป็นผลและความเป็นหญิงถูกจัดอยู่ในปริมณฑลของธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นฐานทางปัญญาหลักอันหนึ่งในการครอบงำผู้หญิงในวัฒนธรรมตะวันตก ในขอบเขตของความเป็นเหตุเป็นผลหรือขอบเขตของความเป็นชายจะขัดแย้งและไม่รวมถึงเรื่องของอารมณ์ ความรัญจวนใจ ธรรมชาติ ประสพการณ์ ศรัทธา ความบ้า ขอบเขตของความเป็นชายหมายถึง ชีวิตสาธารณะ การผลิต ชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งขัดแย้งกับขอบเขตของความเป็นหญิงที่เป็นเรื่องส่วนตัว ชีวิตในบ้าน และการสืบพันธุ์ ความเป็นหญิงถูกใช้เป็นตัวแทนของธรรมชาติและปัจเจกบุคคลซึ่งตรงข้ามกับความเป็นชายที่เป็นสังคมและวัฒนธรรม Plumwood, 1990 (อ้างถึงใน วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

กาญจนา แก้วเทพ (2540) อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงและเพศชายว่า เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะไม่เท่าเทียมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปแค่ไหน ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศก็ยังเป็นปัญหาคู่โลกต่อไป ถึงแม้ว่าอาจมีการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาไปบ้าง แต่ทว่าสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ก็คือ การเอาวัดเอาเปรียบระหว่างเพศนั่นเอง

ความคิดในเรื่องความแตกต่างทางเพศ และการปลุกฝังค่านิยมในเรื่องของบทบาททางเพศนี้ ได้นำไปสู่การถือระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) หรือปิตาธิปไตย เป็นระบบอำนาจที่ผู้ชายโดยรวมมีเหนือผู้หญิงโดยรวม เป็นระบบที่ผู้หญิงถูกกดขี่โดยผู้ชาย Adrienne Rich (อ้างถึงใน พรพิไล ฅมรัชต์สวัสดิ์, 2539) กล่าวว่า การถือระบบชายเป็นใหญ่เป็นอำนาจของผู้ชายทางครอบครัว สังคม อุดมการณ์ ระบบการเมือง โดยผ่านการใช้อำนาจ การกดขี่โดยตรง หรือพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ภาษา ขนบธรรมเนียม สำนวนโวหาร การศึกษา การแบ่งงานกันทำทั้งหลายเหล่านี้ได้มีส่วนบังคับและกำหนดบทบาทที่ผู้หญิงควรทำหรือไม่ควรทำในลักษณะที่ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้ผู้ชาย ดังงานเขียนของ Virginia Woolf (อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ทวีเลิศนิธิ, 2534) ในเรื่อง A Room of one's Own (1929) ซึ่งเป็นนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นภาพของผู้หญิงว่า “ผู้ชายเป็นผู้สร้าง สังคมเป็นผู้กำหนด”

“..... ในจินตนาการ เธอคือบุคคลที่สำคัญที่สุด แต่ในความเป็นจริง เธอไร้ค่า ไร้ความหมาย เธอปรากฏกายโลดแล่นไปในโลกวรรณกรรมบนหน้ากระดาษหน้าแล้วหน้าเล่า เธอคือทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ในความเป็นจริง เธอคือทาสของเด็กผู้ชายคนไหนก็ได้ที่พ่อแม่เขาขัดเยียดแหว่นใส่ไว้ที่นิ้วของเธอ ถ้อยคำแสนหวานแสนาะเพราะพรึงและความคิดลุ่มลึกในวรรณคดีไหลล้นพรุ้งพรุ้งออกจากกริมฝีปากของเธอ แต่ในชีวิตจริง ๆ เธอเกือบอ่านไม่ออก สะกดไม่ได้และเป็นเพียงสมบัติชิ้นหนึ่งของสามี....”

ในวรรณคดีทั้งปวงนั้นได้สั่งสอนอบรมให้สตรีเป็นข้าทาสของผู้ชายแต่เพียงอย่างเดียว กวีอย่าง “สุนทรภู่” ท่านสอนผู้หญิงแต่กันครัว เช่น สุภาวดีสอนหญิงตอนหนึ่ง ดังว่า

“ระวังดูเรือนหย้าและข้าวของ
จะบกพร่องอะไรที่ไหนนั้น
เห็นไม่มีแล้วอย่าอ้างว่าช่างมัน
จงผ่อนผันเก็บเล่มให้เต็มลง”

เช่นเดียวกันกับสังคมหลายๆ สังคมที่มีแนวคิดหลักแบบชายเป็นใหญ่และเชื่อว่าผู้หญิงควรอยู่ในบ้านคอยดูแลปรนนิบัติลูกและสามีซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานทางสังคม ถึงแม้ว่าหญิงผู้นั้นจะมีอาชีพการงานของตนเองแต่เธอก็ยังคงต้องทำงานบ้านและดูแลลูกดูแลสามีเช่นเดิม สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงไทยแทบจะไม่มีอะไรที่แตกต่างจาก สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในนวนิยายของวูล์ฟเลย ในวัฒนธรรมไทยโบราณ หญิงใดที่มีสามีแล้วย่อมถือว่าเป็นสมบัติของสามีจะเห็นได้จากกฎหมายในสมัยอยุธยาที่ระบุว่า “หญิงเป็นควาย ชายเป็นคน” หรือขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยที่อบรมสั่งสอนกันมาตลอดว่า

ให้ผู้หญิงตามหลังผู้ชาย
ให้เป็นทาสเป็นข้าช่วงใช้
ให้ปรนนิบัติผู้ชาย
ให้สงบเสงี่ยมเจียมตัว
ให้เรียบร้อยดั่งผ้าพับไว้
ให้ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง

สิ่งเหล่านี้เมื่อลองพลิกดูสุภาษิตสอนหญิงก็จะมองเห็นเด่นชัดทีเดียวว่า ท่านสอนให้ผู้หญิงเป็นทาสมากกว่าที่จะเป็นผู้นำ เพราะฉะนั้นการปลูกฝังความคิดเช่นนี้เองจึงทำให้ผู้ชายทั้งปวงเห็นผู้หญิงเป็นเพียงเครื่องเล่น และกำหนดขอบเขตของสตรีเอาไว้ในฐานะข้าช่วงใช้ตนแต่เพียงอย่างเดียว ข้อปฏิบัติทั้งปวงที่ผู้ชายกำหนดเอาไว้แต่สมัยโบราณนั้นก็กำหนดหน้าที่ให้ผู้หญิงเป็นเพียงผู้บำเรอความสุขของตน เช่น ตื่นก่อนนอนที่หลัง เพื่อที่จะคอยเตรียมน้ำท่า ข้าวปลาอาหาร นอนที่หลังเพื่อที่จะจัดแจงดูแลทุกอย่างให้เรียบร้อย (อนันต์ สายศิริวิทย์, 2518) ดังคำกลอนตอนหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนที่กล่าวถึงสตรีที่มีสามีว่า

“อันหญิงดีที่เป็นภรรยา กำหนดไว้ในตำราว่าเป็นสี่
หนึ่งเลี้ยงดูภักศดาด้วยปราณี หนึ่งร่วมทุกข์สามีเสมอกัน
หนึ่งนั้นเคารพนบนอบผัว หนึ่งยอมตัวให้ใช้ไม่เดียดฉันท์
จึงอยู่เย็นเป็นสุขทุกคืนวัน ด้วยผัวนั้นวางใจที่ในตัว”

ที่สำคัญที่สุดคือ การที่ผู้หญิงเองก็กลับยอมรับเอาความคิดและความเชื่อดังกล่าวเป็นต้นแบบ ประพฤติตน ปฏิบัติตน ตามที่สังคมของผู้ชายปรุงแต่งขึ้นมาว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม และควรปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง สิ่งเหล่านี้เลยกลายเป็นชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบงานบ้าน

งานเรือน ขนบธรรมเนียมอย่างนี้ได้ทำให้ผู้หญิงขาดความเป็นตัวของตัวเองและผูกชีวิตของตนไว้เพียงแคเตาไฟในครัว แม้ว่าสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่ความเชื่อเก่าๆ ก็ยังคงตกตะกอนนอนก้นเป็นจิตสำนึกว่า สตรีมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องเป็นผู้ตามสามี ปรมนิบัติลูกและสามีให้มีความสุข

ทั้งในอดีตและปัจจุบันดูเหมือนว่าโลกทั้งหมดที่เป็นของผู้หญิงคือ “บ้าน” นับแต่เป็นเด็กผู้หญิงก็มักจะถูกปลูกฝังให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของลูกผู้หญิงที่ดีผ่านการเล่นชนิดต่างๆ เช่น หม้อข้าวหม้อแกงที่เด็กผู้หญิงมักจะสวมบทบาทเป็น “แม่บ้าน” ที่คอยดูแลหุงหาอาหารให้กับครอบครัว และเมื่อโตขึ้นผู้หญิงก็ยังคงบทบาทแม่บ้านที่เคยเล่นเมื่อยังเด็ก ถึงแม้ว่าปัจจุบันผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้าน แต่งานบ้านก็ยังถือเป็นภารกิจหลักโดยกำเนิดของผู้หญิงส่วนใหญ่อยู่เช่นเดิม บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2539) ได้ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะเหตุผลทางวัฒนธรรมที่ได้จำกัดบทบาท การแสดงออก หรือการยอมรับความสำคัญของงานบางประเภทที่ผู้หญิงทำอยู่ เช่น “งานบ้าน” (Domestic work) เป็นต้น ดังนั้นงานบ้านจึงถือเป็นงานชิ้นสำคัญที่วัฒนธรรมเป็นผู้กำหนดให้กับผู้หญิง เช่นเดียวกันกับที่วัฒนธรรมได้กำหนดให้งานนอกบ้านเป็นงานของผู้ชาย

Schooler (1984) (อ้างถึงใน บัณฑิต ผังนิรันดร์, 2539) ได้ให้ความหมายของคำ “งานบ้าน” ว่า หมายถึง งานที่กระทำสำหรับครอบครัว หรือเป็นงานที่ต้องทำเพื่อบำรุงรักษาครอบครัวให้ดำเนินต่อไปได้โดยสตรีหรือภรรยาเป็นหลัก เช่น งานจิตปาดะภายในบ้าน การเลี้ยงดูบุตร ซักรีดเสื้อผ้า ทำความสะอาดบ้าน การปรุงอาหาร ฯลฯ ด้วยงานที่ต้องทำดังกล่าวดูเหมือนจะทำให้แม่บ้านแทบจะไม่มีเวลาว่างได้ทำกิจกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากงานบ้านเลย

“สตรีทุกคนย่อมมีหน้าที่เกี่ยวแก่การเป็นแม่บ้านแม่เรือน เพราะเป็นหน้าที่ของสตรีโดยตรง และเป็นสิ่งที่น้อยคนจะหลีกเลี่ยงได้ เราจะเห็นได้ว่าสตรีที่ได้รับการฝึกหัดอบรมในการบ้านการเรือนมาแล้วย่อมสามารถปฏิบัติกิจอันเป็นหน้าที่ของตนได้ดีกว่าผู้ขาดการอบรม ในสมัยก่อนไม่มีใครคอยเห็นค่าของการฝึกหัดอบรมในทางนี้ มาบัดนี้เมื่อการศึกษาเจริญขึ้นก็มีคนเห็นว่า สตรี ที่เป็นแม่บ้าน แม่เรือนที่ดีนั้นมีความสำคัญเพียงไร ประเทศชาติจะเจริญได้ก็เพราะมีครอบครัวที่ดี และการที่จะมีครอบครัวที่ดีนั้นจะต้องอาศัยแม่บ้านที่ได้ผ่านการอบรมในทางนี้มาแล้วเป็นอย่างดี”

(ไสว ทองเจือ, 2546)

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงว่า มีหน้าที่ในการดูแลครอบครัว หุงหาอาหาร ปรมนิบัติสามี นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ของผู้หญิงซึ่งก็คือ

“บ้าน” มีหน้าที่ทำงานบ้านคอยดูแลครอบครัวเป็นแม่บ้าน หรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า *bread baker* ซึ่งหากแปลเป็นไทยแล้วก็คือ “คนอบขนมปัง” ซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงพื้นที่ของผู้หญิงว่าอยู่ “ในครัว” นั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงคำว่า แม่บ้าน (*housewife*) ยังมีคำอีกหลายคำที่แสดงถึงพื้นที่ของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เช่น ผู้ดูแลครอบครัว (*bread baker*) แม่ศรีเรือน แม่ครัว แม่เรือน แม่บ้านแม่เรือน แม่เจ้าเรือน แม่เหยาเค้าเรือน แม่เหยาแม่เรือน คำทั้งหลายเหล่านี้เป็นคำผสมที่บ่งบอกถึงหน้าที่และพื้นที่ของผู้หญิงได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ แม่+บ้าน หมายถึง ผู้หญิงที่ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ในครัวเรือน (นworรณ พันธ์เมธา, 2547) เช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ *house + wife* หมายถึง ภรรยาที่คอยดูแลบ้าน ดูแลครอบครัว ซึ่งก็คือแม่บ้านนั่นเอง ขณะที่ผู้ชายจะได้ชื่อว่าเป็น the breadwinner หรือผู้หาเลี้ยงครอบครัว ความหมายของคำนี้เมื่อนำมาแยกออกเป็นส่วนตัวแล้วก็ได้คำว่า bread = ขนมปัง และ winner = ผู้ชนะ เป็นคำที่ไม่ได้บ่งบอกถึงพื้นที่ของผู้ชาย อย่างไรก็ตามยังได้ระบุว่าผู้ชายเป็น the winner เสมือนว่าผู้ชายต้องเป็นผู้ชนะผู้หญิงเสมอ

อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของสังคมนั้นได้กำหนดให้ผู้หญิงอยู่ที่บ้านและผู้ชายอยู่โลกภายนอก ซึ่งวัฒนธรรมต่างๆ ถือเป็นข้อกำหนดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาแนวคิดชายเป็นใหญ่เอาไว้ กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้สรุปกลไกทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. การผูกพันด้วยภาระภายในบ้าน กล่าวคือ การสร้างงานภายในบ้านให้มีลักษณะกระจุกกระจิก กินเวลา ต้องทำอยู่ตลอดเวลาไม่มีวันจบสิ้น และทำอย่างต่อเนื่องไม่มีวันหยุด โดยมอบหมายงานดังกล่าวให้แก่ “ผู้หญิง”

2. การออกแบบ “วัตถุธรรม” วัฒนธรรมทางวัตถุสำหรับผู้หญิง วัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการ กิน อยู่ หลับ นอน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุ ซึ่งเมื่อสำรวจสิ่งของทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงจะพบว่า เป็นวัตถุสิ่งของที่มีสถานที่อยู่ที่บ้านทั้งสิ้น เช่น เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหาร การทอผ้าเย็บปักถักร้อย อุปกรณ์การทำงานบ้าน ฯลฯ ขณะที่ผู้ชายจะใช้วัตถุเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการออกไปนอกบ้าน เช่น มีดพัว แหวน เป็นต้น หรือตัวอย่างของเครื่องดนตรีของตะวันตกที่กำหนดไว้ว่า เปียโนจะเป็นเครื่องดนตรีสำหรับผู้หญิง (เปียโนเป็นเครื่องดนตรีชิ้นใหญ่ เคลื่อนย้ายลำบากต้องตั้งในบ้าน และสามารถเล่นได้ยาวๆ ได้) ขณะที่ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีสำหรับผู้ชาย เพราะไวโอลินเคลื่อนย้ายได้สะดวกและถ้าจะฟังให้เพราะต้องเล่นรวมกันเป็นวง

เช่นเดียวกับเครื่องเล่นของเด็กๆ เด็กผู้หญิงจะเล่นหม้อข้าวหม้อแกง เล่นตุ๊กตาใส่เสื้อผ้าอยู่ในบ้าน ขณะที่เด็กผู้ชายจะเล่นหนังสติ๊กยิงนกตกปลาซึ่งต้องออกไปนอกบ้าน ดังนั้นวัตถุข้าวของจึงเป็นกลไกที่กำหนดการใช้พื้นที่ของผู้หญิงกับผู้ชาย

3. การอบรมบ่มเพาะ (Socialization) เป็นการผูกพันด้วยอุดมการณ์ต่างๆ โดยผ่านกระบวนการอบรมบ่มเพาะอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้อุดมการณ์ทางสังคมซึมผ่านเข้าไปในความคิดและจิตใจของผู้คน ในขณะที่เด็กผู้หญิงถูกมอบหมายให้ทำงานบ้านนั้น เธอก็จะถูกอบรมสั่งสอนไปพร้อมๆ กันว่า “งานที่เธอทำอยู่นั้น เป็นงานที่ลูกผู้หญิงพึงกระทำ” และเมื่อเธอเริ่มจะแตกเนื้อสาว อุดมการณ์ที่ว่า “เสน่ห์ปลายจวัก ผัวรักจนตาย” หรือกฤษฎาสอนน้องคำฉันท์ สุภาสิตสอนหญิงที่บอกถึงผู้หญิงที่ดีควรมีลักษณะและการประพฤติตัวเมื่อแต่งงานแล้วควรเป็นอย่างไร ก็จะมีเริ่มถูกกรอกใส่หูเธออยู่ทุกวัน ดังกลอนบทนี้

“จรงีบพื้นดินก่อนภัสดา น้ำล้างหน้าหาไว้ให้เสร็จสรรพ
จึงหุงข้าวต้มแกงแต่งสำหรับ จัดประทับเทียบทำให้น่านวล”
(สุภาสิตสอนหญิง สุนทรภู่, 2466)

“ดูแลรอบคอบจึงชอบเชิง	อย่าเลิกละให้รักต้องตกแต่ง
เห็นไม่ดีควรที่จะดัดแปลง	ระวังระวางไปทุกสิ่งอย่านิ่งเนา
.....	
ของใช้ภายในกับภายนอก	อย่าเอาออกใช้สลับกันสับสน
จะไว้วางอะไรให้ชอบกล	ดูให้พ้นตกแตกแหลกระยำ”
.....	
จะปรนนิบัติสามีเป็นที่รัก	สามีรักดีโดยเที่ยงไม่เดียงสา
มิให้เคืองขึ้นขัดเรื่องอัชฌา	ถึงเพลายามนอนผ่อนเอาใจ
กราบบาทสามีเป็นที่ยิ่ง	สรรพสิ่งที่ชอบประกอบให้
ตื่นก่อนนอนที่หลังระวังระไว	ตักน้ำไว้คอยทำซึ่งสามี
จะได้ชำระพักตราเวลาเช้า	นวลเจ้าจำไว้เป็นศักดิ์ศรี
หาหมากพันพลุบุหรืดี	มาตั้งที่ตามตำแหน่งที่แห่งเคย

(ประชุมสุภาสิต ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2508)

4. การสร้างความรู้สึกผิด (Guilt Feeling) ผลจากการอบรมบ่มเพาะให้ผู้หญิงต้องอยู่ที่บ้าน เธอจึงถูกตัดขาดจากโลกภายนอก จากโลกแห่งการทำงาน โดยเฉพาะผู้หญิงในชนชั้นกลางที่มีสามีเป็นผู้หาเลี้ยงฝ่ายเดียว จากสภาพความเป็นจริงดังกล่าว โอกาสที่แม่บ้านเต็มเวลาจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานด้วยตนเองจึงขาดหายไป ส่วนงานบ้านเป็นงานที่ไม่มีความสำเร็จ มีแต่ล้มเหลวเพียงอย่างเดียวอันจะเกิดขึ้นมาจากการไม่ได้ทำ ดังนั้นความรู้สึกผิดประการแรกของผู้หญิงกลุ่มนี้ก็คือ พวกเธอไม่มีโอกาสจะได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความก้าวหน้าของงานเลย

กลไกที่ทำงานต่อมาของสังคมคือ เพื่อชดเชยความรู้สึกผิดในข้อแรก ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านเต็มตัวจึงถูกสอนให้ชดเชยความรู้สึกผิดด้วยการทุ่มเทตัวเองในการสนับสนุนความสำเร็จในชีวิตของสามีและลูก สำหรับผู้หญิงที่ออกไปทำงานนอกบ้านพร้อมๆ กับการทำงานบ้าน ดังภาสิตที่ว่า “งานหลวงไม่ให้ขาด งานราษฎร์ก็ไม่ได้เว้น” นั้น เธอย่อมจะทำทั้งสองอย่างให้ได้ทั้งคู่ไม่ได้ และต้องบกพร่องในงานใดงานหนึ่ง ดังนั้นความบกพร่องจึงตามมาหลอกหลอนผู้หญิงกลุ่มนี้อยู่เสมอ เช่น แม่มีงานอยู่ที่บริษัทจนไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูก เช่นเดียวกันหากดูแลลูกจนทำให้งานที่บริษัทบกพร่อง ทั้งสองอย่างนี้จะทำให้เธอรู้สึกผิดทั้งคู่

5. การแต่งงาน ผู้หญิงที่ได้ใช้อิสระเสรีที่จะอยู่นอกบ้านนั้น ก็มักจะเป็นผู้หญิงที่อยู่ในฐานะ “ลูกสาว” ของครอบครัว แต่เมื่อใดก็ตามที่เธอแต่งงานฐานะในครอบครัวของเธอก็จะเปลี่ยนไปเป็น “เมีย” “แม่” และ “แม่บ้าน” 3 ลักษณะนี้เป็นตัวปิดกั้นหรือลดทอนโอกาสที่ผู้หญิงจะได้ออกจากบ้านน้อยลงจากสถานะที่เป็นลูกสาว ดังนั้นจะเห็นว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะออกไปสังสรรค์กับเพื่อน หรือเที่ยวเตร่กลางคืนจะมีอยู่น้อย และหากถึงทางแยกที่ต้องเลือกระหว่าง “ครอบครัว/ลูก/สามี/งานบ้าน” กับ “การทำงาน” ผู้หญิงก็ยังจะต้องเลือก “ที่บ้าน” ก่อนอย่างอื่นอยู่เสมอ จากการสำรวจการประกอบอาชีพบางอาชีพ เช่น อาชีพนักข่าว ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องเดินทางในโลกสาธารณะอย่างไม่เป็นเวลา ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่ประกอบอาชีพดังกล่าวได้สละอาชีพของเธอ หรือโยกย้ายไปอยู่ตำแหน่งอื่นๆ เพื่อที่จะได้ “อยู่บ้าน” มากขึ้นหลังจากแต่งงานแล้ว

กล่าวได้ว่าการที่ผู้หญิงมีหน้าที่ในการดูแลบ้านและการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นของผู้ชายนั้น เป็นการกำหนดบทบาททางเพศโดยการอบรมสั่งสอนผ่านบรรพบุรุษซึ่งสั่งสมมาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งมาจากการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวและการอบรมขัดเกลาให้รู้ระเบียบสังคม ที่เน้นถึงฐานะความเป็นผู้นำของผู้ชายและฐานะความเป็นผู้ตามของผู้หญิง สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง ที่ผู้ชายมักจะมีอำนาจมากกว่าทั้งในระดับ

ครอบครัวและสังคม (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2547) นอกจากนั้นกลไกด้านวัฒนธรรมดังกล่าวยังเป็นตัวสืบทอดอุดมการณ์แม่บ้านให้แก่ผู้หญิงรุ่นแล้วรุ่นเล่า ให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นแม่และเมียที่ต้องอุทิศชีวิตให้แก่ครอบครัวเพียงอย่างเดียว

จากแนวคิดแนวคิดวัฒนธรรมศึกษาว่าด้วยสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่บ้านข้างต้น กล่าวโดยสรุปคือ การที่ผู้หญิงมีความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นแม่บ้านแม่เรือนนั้น เป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาจากความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าผู้ชาย ดังนั้นหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ นั้นจึงต้องสร้างให้เหมาะสมกับลักษณะทางสรีระและลักษณะอารมณ์นิสัยใจคอ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้ผู้หญิงจึงเหมาะที่จะเป็นผู้ดูแลครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตรเพราะมีความละเอียดอ่อนมากกว่าผู้ชาย ซึ่งข้อกำหนดทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้กลายมาเป็นกลไกในการสร้างอุดมการณ์แม่บ้านให้แก่ผู้หญิง และอุดมการณ์แม่บ้านนี้เองอาจจะเป็นปัจจัยที่ตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข้าวของแม่บ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายคำตอบว่า ปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข้าวของแม่บ้าน

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา (Audience Analysis)

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้ มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา
2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร สื่อ และบริบทของการรับสาร
3. แบบการวิเคราะห์ผู้รับสาร
4. ประเด็นในการวิเคราะห์ผู้รับสาร

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา

วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาผู้รับสาร ซึ่งมีความแตกต่างจากการวิเคราะห์ผู้รับสารกระแสหลักคือ การศึกษาในแนวพฤติกรรมศึกษา (Behavioral Studies) การศึกษาตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เป็นการศึกษาแบบเปิดกว้างที่พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในขอบข่ายที่กว้างขวาง วัฒนธรรมศึกษาจึงไม่มีการกำหนดวิธีวิจัยแบบตายตัว สามารถนำองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชามาผสมผสานเพื่อสร้างความรู้เชิงวัฒนธรรมมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่าการใช้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีของนักคิดจากหลายกลุ่ม เช่น ทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxism) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

ทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism) เช่นเดียวกับระเบียบวิธีวิจัยที่นำหลายๆ วิธีมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เช่น การวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและปัจจัยแวดล้อมต่างๆ (Nelson, Treichler and Grossberg, 1992)

ในช่วงทศวรรษที่ 1970 กลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย Birmingham ในอังกฤษที่รู้จักกันดีในนามของ “The Center for Contemporary Cultural Studies” (CCCS) หรือกลุ่ม Birmingham School นำโดย Richard Hoggart และ Stuart Hall ได้ศึกษาการใช้สื่อและพยายามชี้ให้เห็นว่าผู้รับสารในฐานะผู้อ่านข้อความมีลักษณะเป็นผู้ถอดรหัสที่มีความกระตือรือร้น (Active Decoder) และมีศักยภาพในการวิเคราะห์ตีความระบบสัญลักษณ์ที่สื่อนำเสนอด้วยความเข้าใจของตนเองโดยไม่คล้อยตามสิ่งที่สื่อเสนอเสนอไป (Moore, 1995)

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษานั้น ให้ความสำคัญกับประสบการณ์และวัฒนธรรมของคนกลุ่มย่อย การสืบค้นว่าคนกลุ่มย่อยเหล่านี้มีศักยภาพในการถอดรหัสที่สื่อเสนออย่างไร ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้รับสารในการยับยั้งการถูกครอบงำจากสื่อ เริ่มแรกเป็นการศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ต่อมาได้มีการศึกษาในกลุ่มต่างๆ ด้วย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้หญิงที่เป็นแม่บ้าน เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า แนววัฒนธรรมศึกษาเป็นการศึกษาแบบเปิดกว้างที่พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในขอบข่ายที่กว้างขวาง วัฒนธรรมศึกษาจึงไม่มีการกำหนดวิธีวิจัยแบบตายตัว สามารถนำองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชามาผสมผสาน วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ก็เป็นอีกวิธีวิจัยหนึ่งที่นักวิชาการกลุ่ม “Birmingham School” นำมาใช้ในศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสาร การศึกษาผู้รับสารแบบชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้รับสารในโลกของความเป็นจริงจากมุมมองของผู้รับสารเอง มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้วิธีแบบชาติพันธุ์วรรณาตามแนวทางมานุษยวิทยา ซึ่งใช้การเก็บข้อมูลหลายวิธี เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ มุ่งศึกษาบริบททางสังคมและประสบการณ์ของคนกลุ่มย่อย โดยเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้และสร้างความหมายจากสื่อที่นำเสนอ ดังนั้นการศึกษาแนวนี้จึงมุ่งศึกษาคนเฉพาะกลุ่มเพื่อให้ได้ความเข้าใจในเชิงลึก (McQuail, 1994) งานวิจัยในแนวนี้นี้เริ่มจากการวิเคราะห์การใช้สื่อโทรทัศน์ของผู้รับสารและเริ่มศึกษาการใช้สื่ออื่นๆ ตามมา ดังงานวิจัยของ Dorothy Hobson (1978) ที่ศึกษาการใช้

ชีวิตประจำวันของแม่บ้านกับการชมโทรทัศน์และฟังวิทยุ Janice Radway (1987) ศึกษาเรื่อง “Reading the Romance” Radway ทำการศึกษาการใช้สื่อของกลุ่มผู้หญิงที่มีหน้าที่เป็นทั้งภรรยาแม่ และ แม่บ้าน โดยศึกษาจากการรับชมโทรทัศน์ และการอ่านนวนิยายแนวรักโรแมนติก David Morley (1988) ศึกษาเรื่องการดูโทรทัศน์ในครอบครัว และสมสุข หินวิมาน (2541) ศึกษาการดูละครโทรทัศน์ เป็นต้น

ในการวิจัยเกี่ยวกับ “ผู้รับสาร” นั้น คำนิยามที่มีต่อ “ผู้รับสาร” จะเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดวิธีการวิจัย แนวคิดและการนิยามผู้รับสารนั้นแปรเปลี่ยนไปตามบริบททางประวัติศาสตร์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะเกิดมาจาก 2 ปัจจัย ประการแรกคือ ในโลกแห่งความเป็นจริงสภาพของผู้รับสารได้เปลี่ยนแปลงไป และอีกประการหนึ่งทัศนคติของนักวิจัยเองก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ กาญจนา แก้วเทพ (2547) ได้จัดประเภทของการวิจัยเรื่อง “ผู้รับสาร” โดยดูจาก “ทัศนคติต่อผู้รับสาร” ที่ใช้หน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นเกณฑ์ได้ดังนี้

1) การวิจัยผู้รับสารที่เน้นผลกระทบ เป็นการวิจัยผลกระทบที่สื่อสามารถก่อให้เกิดแก่ผู้รับสารที่ลักษณะเป็นมวลชน (Mass) ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยแบบนี้คือ ทฤษฎีผลกระทบ (Impact Study) ที่เชื่อในพลังอำนาจของสื่อที่มีต่อพฤติกรรมของผู้รับ และมองผู้รับสารในฐานะมวลชนที่เป็น Passive เชื่อฟังและยึดถือในข่าวสารของสื่อ

2) การวิจัยที่ใช้แนวทาง “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร” (Uses and Gratification Approach) เป็นแนวทางการวิจัยที่ตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก โดยพิจารณาผู้รับสารในลักษณะ Active รู้จักเลือกใช้สื่อตามความต้องการของตนเอง แนวทางการวิจัยเช่นนี้จะใช้หน่วยการวิเคราะห์เป็นปัจเจกบุคคล เนื่องจากเชื่อว่าบุคคลแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน

3) การวิจัยที่ใช้หน่วยการวิเคราะห์เป็นกลุ่ม ในขณะที่แนวทาง Uses and Gratification แม้จะให้ความเข้าใจในเรื่องผู้รับสาร แต่เมื่อหน่วยการศึกษาเป็นเพียงปัจเจกบุคคลก็ย่อมไม่มีประโยชน์ในแง่ของการหาระบบแบบแผน (Pattern) ในระยะต่อมาการใช้ทฤษฎี Social Differentiation ที่มีแนวคิดว่าคุณสมบัติที่มารวมกลุ่มกันด้วยเกณฑ์ต่างๆ กัน เช่น อายุ เพศ ภูมิฐานะ การศึกษา ระดับรายได้ แม้แต่วิถีการใช้ชีวิต (Lifestyle) อันหมายถึงพฤติกรรม การใช้ และการบริโภคสินค้า (Consuming Behaviors) จะมีคุณลักษณะบางอย่างร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสาร ดังนั้นจึงเกิดแนวทางการศึกษาผู้รับสารตามคุณสมบัติของประชากร

(Demographic Categories) หรือตามลักษณะของวิถีชีวิต (Lifestyle) หรือช่วงจังหวะชีวิต (Live Cycle)

ในขณะที่ผู้รับสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร กรอบในการศึกษาผู้รับสารนั้นอาจจะมีตั้งแต่ระดับแคบไปจนถึงระดับกว้างดังนี้ คือ

- การศึกษาแต่ตัวผู้รับสารเท่านั้น
- การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับตัวสื่อ
- การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้รับสาร ตัวสื่อ และบริบทของการรับสื่อ

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร สื่อ และบริบทของการรับสาร

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 3 นี้ ทำได้ในหลายลักษณะ เช่น

1) ศึกษาบริบทของการรับสื่อบางชนิดเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น การไปดูภาพยนตร์ ในโรงภาพยนตร์มีการออกแบบเพื่อให้ได้รูปแบบการดูเป็นพิเศษ กล่าวคือ จะมีการปิดไฟมืดในด้านคนดู และจะมีแสงสว่างเฉพาะบนจอ ทำให้สามารถรวมศูนย์ความสนใจของคนดูทุกคน และภายในโรงก็มีคนไปดูเป็นจำนวนมาก แต่ทว่าคนดูแต่ละคนจะรู้สึกมีความสัมพันธ์กันเลยหากแต่จะผูกพันตัวเองกับเรื่องราวบนจอเท่านั้น

2) การวิจัยบางหัวข้อให้ความสำคัญกับบริบทของการรับสื่ออย่างมาก (Context of Viewing Behavior) เช่น ในขณะที่ดูโทรทัศน์นั้น เด็กๆ จะดูกับใคร ดูตามลำพังหรือดูกับครอบครัว การดูกับครอบครัวก็ยังแยกย่อยไปได้อีกหลายวิธีเช่น เด็กๆ ต้องดูตามที่พ่อแม่ต้องการหรือตามที่เด็กเลือกได้เอง มีการวิพากษ์วิจารณ์รายการที่ดูใหม่ ปัจจุบันมีความเข้าใจกันว่า บริบทของการรับสารนั้นมีอิทธิพลของสารด้วย ดังเช่นที่ Morley (1980) (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2547) พบว่า ในขั้นตอนของการถอดรหัสสาร (Decoding) นั้น ผู้ชมสามารถทำได้ถึง 3 แบบ คือ ถอดตามแบบที่ผู้ส่งใส่รหัสมาให้ (Preferred) ถอดแบบต่อรอง หรือคิดในอีกแบบหนึ่ง (Negotiated) หรือแม้แต่คัดค้านเนื้อหา (Oppositional) โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 3 นั้น จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วย และ Morley ยังได้ศึกษาถึงตัวแปรด้านเพศและอำนาจในการควบคุม Remote Control ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับบริบทการดูโทรทัศน์ภายในครอบครัวอีกด้วย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแปรยังสามารถวิเคราะห์แบบแผนการใช้สารของผู้รับที่แปรเปลี่ยนไปตามจังหวะของชีวิต (Life Cycle) เช่น ในวัยเด็ก การเลือกดูสื่อและใช้สื่อมักจะเป็นไปตามการตัดสินใจของพ่อแม่ เช่น จะให้ดูโทรทัศน์ได้ถึงกี่โมง และมักเป็นสื่อในบ้านเป็นส่วนใหญ่ ในวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นจะลดปริมาณการใช้สื่อในบ้าน เช่น โทรทัศน์และหันไปใช้สื่อนอกบ้าน เช่น ภาพยนตร์ เพื่อรวมกลุ่มกับเพื่อน อายุวัยทำงานจะมีการใช้สื่อนอกบ้านและจะหันกลับมาใช้สื่อภายในบ้านอีก แต่ประเภทของสื่อและความสนใจในการรับข่าวสารจะเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น มีการอ่านหนังสือเพื่อหาประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลมากขึ้น ในวัยชราเป็นช่วงเวลาที่หันกลับมาใช้สื่อในบ้านเป็นส่วนใหญ่อีกครั้งหนึ่ง

3. แบบการวิเคราะห์ผู้รับสาร

แนวการวิเคราะห์ผู้รับสารมีหลากหลายแนวดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2547) แบ่งการวิเคราะห์ผู้รับสารออกเป็น 3 แนวทาง คือ

- แบ่งตามลักษณะเกณฑ์ประชากร (Demographic Aspect)
- แบ่งตามคุณสมบัติด้านจิตวิทยา (Psychological Aspect)
- และเกณฑ์การแสวงหาข่าวสารของผู้รับสาร (Information Acquisition)

จาก 3 แนวทางดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ผู้รับสารตามคุณลักษณะของประชากร

การวิเคราะห์ผู้รับสารตามคุณลักษณะของประชากร

ในการวิจัยด้านนิเทศศาสตร์นั้น ตัวแปรด้านประชากรที่นิยมนำมาใช้มีอยู่ 5 ตัว คือ อายุ การศึกษา รายได้ องค์ประกอบครัวเรือน เช่น ลักษณะครอบครัวเดี่ยว/ครอบครัวขยาย และลักษณะอาชีพ

อายุ

เป็นตัวแปรที่ค่อนข้างมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะแบบแผนความคิด ภูมิหลังและประสบการณ์ของบุคคลนั้น มักจะถูกกำหนดมาจากบริบทสังคมในช่วงเวลานั้นๆ อายุของผู้รับสารจึงสามารถจะช่วยบ่งชี้ได้ว่า “เขาเป็นคนรุ่นไหน” (Generation) โดยที่แต่ละช่วงเวลานั้น สภาพแวดล้อมระดับกว้างของสังคมจะแตกต่างกันไป ในแง่นี้อายุของปัจเจกบุคคลที่เป็นตัวแปรระดับจุลภาค จะถูกพิจารณาโดยมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคมซึ่งเป็นตัวแปร

ระดับมหภาค และการที่เราสามารถใช้อายุเป็นตัวแปรหนึ่งในการจัดกลุ่มของผู้รับสาร ก็เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า คนในอายุรุ่นราวคราวเดียวกันจะผ่านประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน

การศึกษา

ตัวแปรเรื่องการศึกษานั้นสามารถจะศึกษาได้ใน 2 มิติ คือ ปริมาณของการศึกษาที่ได้รับ และประเภทของสาขาที่เรียน ซึ่งในงานวิจัยโดยทั่วไปมักจะเน้นมิติของปริมาณการศึกษา ในงานวิจัยนี้จะใช้การศึกษาเป็นตัวแปรในแง่ของระดับการศึกษา กล่าวคือ ธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิดจะเป็นตัวกำหนดระดับการศึกษาของผู้ใช้ เช่น หนังสือพิมพ์คุณภาพจะมีคนอ่านมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาโดยรวมของประชากร เพราะการอ่านหนังสือพิมพ์คุณภาพต้องการผู้ที่อ่านออกเขียนได้ในระดับที่สูงพอสมควร สื่อสมัยใหม่ เช่น คาราโอเกะจะสามารถใช้ได้กับผู้อ่านหนังสือออกเท่านั้น และในเวลาเดียวกันสื่อชนิดนี้ก็เพิ่มขีดความสามารถในการอ่านให้แก่ผู้ใช้ด้วย มีงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการศึกษากับพฤติกรรมการรับสาร เช่น คนที่เรียนจบระดับปริญญาโทจะมีความแตกต่างจากคนที่เรียนจบปริญญาตรีคือ มีการอ่านข้อมูลอย่างวิพากษ์วิจารณ์มากกว่า (Critical) และตั้งข้อสงสัยมากกว่า (Skeptical) หรือ ผลงานวิจัยที่ว่า คนมีการศึกษาน้อยจะถูกชักชวนได้ง่ายกว่าหากใช้กลยุทธ์การโน้มน้าวแบบให้ข้อมูลด้านเดียว (One-Sided Information) ในขณะที่คนมีการศึกษาสูงจะต้องให้ข้อมูลแบบสองด้าน (Two-Sided Information) จึงจะสามารถโน้มน้าวได้ เป็นต้น

องค์ประกอบของครอบครัว

ในการสำรวจสถานการณ์แห่งองค์ความรู้เรื่อง "สตรีกับสื่อมวลชนในประเทศไทย พ.ศ.2520-2535" (กาญจนา แก้วเทพ และ วิลาสินี พิพิธกุล, 2539) ผลการศึกษาพบว่าประเภทงานศึกษาที่ยังมีน้อยอยู่คือ เรื่องพฤติกรรมการใช้สารในขั้นตอนก่อนที่จะมีการเปิดรับ ซึ่งจะมีมิติด้านเศรษฐกิจหรือวิถีชีวิตประจำวันของสตรีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จากตัวแปรองค์ประกอบของครอบครัวดังกล่าว สามารถที่จะโยงมาสู่การศึกษาเรื่องการสื่อสารได้ เช่น แบบแผนของการรับสารของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นอย่างไร โครงสร้างอำนาจในการเปิดรับข่าวสารเป็นอย่างไร ใครมีสิทธิในการกำหนดตารางเวลาปิด/เปิดโทรทัศน์ ใครถือ Remote Control เป็นต้น

4. ประเด็นในการวิเคราะห์ผู้รับสาร

ในกรณีของประเทศไทยที่มีกลุ่มผู้รับสารของสถานีวิทยุโทรทัศน์แบบไม่เสียค่าใช้จ่าย (Free TV) อยู่แล้ว 5 ช่อง และมีสถานีวิทยุโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิก (Cable TV) อีก 2 ช่อง หลังจากที่มีรัฐบาลได้อนุญาตให้เอกชนสามารถเป็นเจ้าของสถานีวิทยุโทรทัศน์ได้อีก 1 ช่อง คือ Independence TV (ITV) ภายในเวลา 3 เดือน ITV ได้ประกาศว่า มีผู้รับชมแล้ว 700,000 คน (โดยอาจจะวัดจากจำนวนการแจกแจงและการจำหน่ายเสาอากาศ) ในกรณีเช่นนี้ เราอาจจะตั้งคำถามในการวิจัยว่า กลุ่มผู้รับสารของ ITV กลุ่มนี้เป็นใคร และมีปัจจัยอะไรที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อตัวใหม่นี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

ในการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยในลักษณะดังกล่าวนี้ พบว่าอาจมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

a. ต้นกำเนิดและภาพลักษณ์ของสื่อแต่ละชนิด เนื่องจากการตัดสินใจใช้สื่อแต่ละประเภทของกลุ่มผู้รับสารนั้นจะเกี่ยวข้องกับต้นกำเนิด หรือการเปิดตัวต่อสาธารณะอันเป็นตัวกำหนดภาพลักษณ์ของสื่อประเภทนั้นๆ ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์จะมีภาพลักษณ์ว่าเป็น “สื่อของผู้ชาย” ในขณะที่นิตยสารเป็น “สื่อของผู้หญิง” โทรทัศน์มีภาพลักษณ์ว่า “เป็นสื่อบันเทิง”

b. ด้านอุปสงค์ของผู้รับสาร (Demand) ในระบบของการขายสินค้าและบริการนั้น มีแต่สินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เท่านั้น จึงจะสามารถดำเนินกิจการอยู่ได้ นี่คือนิยามด้านอุปสงค์ของระบบการสื่อสารเช่นกัน กล่าวคือ สื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสารไม่ว่าจะเป็นความต้องการด้านข่าวสาร ด้านความรู้ ด้านความบันเทิง ด้านคำปรึกษาหารือ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แม้แต่ความต้องการที่จะหลบหนีปัญหาในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ทั้งหมดนี้อาจจะเป็นปัจจัยในการดึงดูดให้ผู้รับสารมาใช้สื่อนั้นๆ

c. ด้านอุปทานของผู้ส่งสาร (Supply) เป็นปัจจัยที่สลับกับด้านอุปสงค์ กล่าวคือ แทนหลักการที่ “จงให้สาธารณะในสิ่งที่สาธารณะต้องการ” หลักการนี้เปลี่ยนไปเป็น “สาธารณะจงรับในสิ่งที่ต้องการจะให้” ตัวอย่างที่สามารถแสดงให้เห็นในชีวิตประจำวันคือในช่วงเวลาทอง (Primetime) ของโทรทัศน์ทุกช่อง ล้วนแต่มีรายการประเภทเดียวกันทั้งหมด คือข่าวและละครโทรทัศน์ เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่ากลุ่มผู้รับสารชายซึ่งอาจจะไม่ชอบดูรายการละครโทรทัศน์ แต่เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีรายการอื่นให้ดู ก็จำเป็นต้องดูรายการนั้น นี่เป็นคำตอบชุดหนึ่งที่พบได้ในการสำรวจแบบแผนการใช้สื่อประเภทละครโทรทัศน์

ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากกระบวนการผลิตเนื้อหาและรายการของสื่อมวลชนนั้น (ซึ่งเป็นฝ่ายอุปทาน) มีปัจจัยหลายตัวเข้ามาเกี่ยวข้องนอกเหนือฝ่ายผู้รับสาร เช่น ปัจจัยเรื่องความต้องการของผู้อุปถัมภ์รายการ (Sponsor) การทำงานของคู่แข่งชั้น นโยบายของเจ้าของสถานี ความต้องการของกลุ่มสังคมกลุ่มต่างๆ ดังนั้น อุปทานของผู้ส่งสารจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดแบบแผนของผู้รับสารด้วย

d. ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ (Accessibility) ในการวิจัยเรื่อง

พฤติกรรมการรับสารของสตรีไทยในชนบทนั้น จะได้ผลปรากฏอยู่เสมอว่า แม้ว่าอัตราการใช้สื่อโดยรวมของสตรีชนบทจะเพิ่มมากขึ้นแต่การเพิ่มนี้ก็มิได้อยู่เฉพาะในประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เท่านั้น หากทว่าตัวเลขการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และนิตยสารนั้นจะมีตัวเลขคงเดิม ปรากฏการณ์นี้ไม่อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้หญิงชนบทไม่นิยมชมชอบสื่อสิ่งพิมพ์ หากแต่เหตุผลที่ผู้รับสารระบุก็คือ ไม่ค่อยมีสื่อสิ่งพิมพ์ให้อ่าน นี่เป็นตัวแปรเรื่องความสามารถในการเข้าถึงสื่อ ที่อาจจะถูกมองข้ามไป อุปสรรคที่กีดกันการเข้าถึงสื่อ นั้น อาจจะเป็นปัจจัยด้านระยะทาง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม และอื่นๆ

ทฤษฎีสตรีนิยมว่าด้วยการบริโภคสื่อ (Feminism Theory)

ในระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันผู้หญิงจะใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านจะมีเวลาในการใช้สื่อโทรทัศน์มากกว่าผู้หญิงที่มีอาชีพทำงานนอกบ้าน (กาญจนา แก้วเทพ และ วิลาสินี พิพิธกุล, 2539) ดังที่กล่าวมาแล้วว่าโลกของผู้หญิงส่วนใหญ่ก็คือบ้านและงานหลักที่ถูกมอบหมายก็คือการดูแลลูกและสามี เวลาในการบริโภคข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ที่เรียกร้องความสนใจและความเข้าใจจากผู้รับสารซึ่งต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งในการที่จะอ่านและทำความเข้าใจกับข่าวสารนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันเธอก็ต้องสะสมงานบ้าน เตรียมหุงหาอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า

สมสุข หินวิมาน (2544) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างของแม่บ้าน ได้ยกตัวอย่างกิจกรรมที่ผู้หญิงทำในเวลาว่างนั้นได้แก่ การอ่านหนังสือ การช้อปปิ้ง การเล่นกีฬา การเที่ยวกลางคืน และการดูโทรทัศน์ แต่ด้วยภารกิจในบ้านที่มีมากมายเวลาในแต่ละวันจึงหมดไปกับ

การทำงานบ้านและดูแลลูกและสามี ทำให้กิจกรรมในเวลาว่างที่แม่บ้านสามารถทำได้ก็คือการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร นวนิยาย หรือดูโทรทัศน์

Moore (1993) กล่าวว่า การดูโทรทัศน์ของผู้หญิงจะเป็นกิจกรรมที่มีการขัดจังหวะเป็นระยะๆ (Distracted and Interrupted) หรือที่เรียกว่าเป็น “การครึ่งดูครึ่งทำอย่างอื่น” (Half-watching) ผิดกับสามีและลูกๆ ที่นั่งอยู่ในห้องนั่งเล่นที่สามารถดูโทรทัศน์ได้อย่างต่อเนื่องมากกว่า พร้อมๆ กับที่เป็นเจ้าของอุปกรณ์การรับชม เช่น รีโมตคอนโทรล ควบคุมช่องรับสถานีโทรทัศน์ ยึดครอง “ที่นั่งตัวโปรด” ในห้องนั่งเล่น และจัดระเบียบการสนทนาในขณะที่ดูโทรทัศน์ร่วมกัน กิจกรรมหน้าจอโทรทัศน์ล้วนตกอยู่ภายใต้การกำกับของสามีและลูกแทบทั้งสิ้น Moore ยังกล่าวอีกว่า การที่โทรทัศน์มิได้เรียกร้องให้ผู้หญิงต้องจดจ่ออยู่หน้าจอตลอดเวลา ทำให้ผู้หญิงหลายคนใช้โทรทัศน์เป็น “เครื่องมือยวดยิ่ง” ของชีวิตแม่บ้านประจำวัน แม่บ้านส่วนใหญ่จะเปิดโทรทัศน์ไปพร้อมๆ กับประกอบกิจกรรม “งานบ้าน” อื่นๆ เช่น รีดผ้า พับผ้า เลี้ยงลูก เตรียมอาหาร เป็นต้น เพราะกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงกลางวันขณะที่สามีไปทำงานและลูกๆ ไปโรงเรียน และตัวเธอเองก็สามารถกำกับการรับชมโทรทัศน์ได้อย่างอิสระเต็มที่

Dorothy Hobson (1980) ศึกษาชีวิตประจำวันของแม่บ้านหลายคนพบว่า แม่บ้านทั้งหลายจะมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันคือ “โดดเดี่ยว” ซึ่งหมายความว่า โลกของบ้านและงานบ้านที่สามีและลูกมอบหมายให้จะกักขังกดขี่เธอเอาไว้ แม่บ้านหลายคนจึงไม่ค่อยมีเพื่อน เพราะเวลาที่เธอจะได้ไปพบปะคนอื่นมีอยู่น้อย ด้วยเหตุนี้ ลึกๆ แล้วผู้หญิงหลายคนจึงปรารถนาที่จะออกสู่ “โลกภายนอก” ดังนั้นสื่อโทรทัศน์จึงเป็นเพื่อนที่ดีในอันที่จะเชื่อมเธอเข้ากับโลกภายนอก เช่นเดียวกันกับ Gray (1992) ที่กล่าวว่า ผู้หญิงจะดูโทรทัศน์เพื่อที่จะให้เธอเองเป็นอิสระที่จะโลดแล่นออกจากบ้าน แม้จะมีภาระงานบ้านกองอยู่ตรงหน้าก็ตาม

Morley (1990) ได้สาธิตวิธีการศึกษาความแตกต่างระหว่างการใช้เวลาในการรับสารของผู้หญิงและผู้ชายซึ่งแตกต่างกันเพราะแบบแผนทางวัฒนธรรมทั้งของตัวสื่อและผู้รับสาร สำหรับแบบแผนวัฒนธรรมของตัวสื่อ โทรทัศน์คือสื่อในบ้าน และ “บ้าน” สำหรับผู้ชายนั้นคือ สถานที่แห่งการพักผ่อน (site of leisure) หลังจากที่ได้ทำงานนอกบ้านมาแล้ว แต่สำหรับผู้หญิงบ้านคือ “สถานที่ทำงาน” (site of work) ความหมายดังกล่าวจะมากำหนดแบบแผนในการดูโทรทัศน์และการจัดช่วงเวลาในการดูโทรทัศน์ กล่าวคือ ในช่วงเวลาของการดูโทรทัศน์ ผู้ชายจะดูอย่างเดียวเพื่อการพักผ่อน แต่ผู้หญิงจะดูโทรทัศน์ไปพร้อมๆ กับทำงานบ้านอย่างอื่นๆ ไปด้วย

สำหรับการอ่านหนังสือทุกชนิดนั้น สมสุข หินวิมาน (2544) เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่กระจายตัวอยู่ในผู้หญิงทุกชนชั้น นอกจากนั้นงานวิจัยที่ว่าด้วยผู้หญิงกับการอ่านหนังสือหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงใช้การอ่านหนังสือเพื่อสร้างเวลาที่ “เป็นตัวของตัวเอง” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอ่านหนังสือที่เป็น **รูปแบบผู้หญิง ๆ** (femino-centric popular form) เช่น นิยายสารและนวนิยาย (Madoc-Jones 1996: 127 อ้างใน สมสุข, เรื่องเดียวกัน) ในส่วนของการอ่านนิยายสาร Joke Hermes (1995) (อ้างถึงในสมสุข, 2544) ได้วิจัยผู้หญิงกับการอ่านนิยายสารพบว่า ผู้หญิงอ่านนิยายสารเพราะนิยายสารช่วยฆ่าเวลาที่ว่างและสามารถหยิบฉวยได้ง่าย และเมื่อต้องไปทำกิจกรรมอื่นๆ ก็สามารถวางลงได้ทันที และการศึกษาเกี่ยวกับการอ่านนิยายโรมานซ์ของ Janice Radway (1987) (อ้างถึงในสมสุข หินวิมาน, 2544) พบว่า การอ่านนิยายเป็นกิจกรรมที่ต่างจากการทำงานบ้านที่ต้องทำประจำ เพราะเป็นกิจกรรมที่เธอทำเพื่อตัวเอง ดังนั้นการอ่านนิยายโรมานซ์จึงเป็นการประกาศอิสรภาพ (declaration of independence) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า นิยายสารสตรีอาจถูกใช้เพื่อสร้างความพึงพอใจหรือคลายเครียดให้กับผู้หญิง

จากการศึกษาของสมสุขข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านมักจะบริโภคสื่อต่างๆ เพื่อความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานบ้าน และเพื่อฆ่าเวลา ดังนั้นเนื้อหาที่เธอจะบริโภคนั้นจึงเป็นเรื่องราวเบาๆ เข้าใจง่าย ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจสื่อมวลชนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546) ที่พบว่า เนื้อหาที่ผู้หญิงอ่านในหนังสือพิมพ์และประเภทรายการที่ผู้หญิงรับชมจากโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่เป็นรายการที่มีเนื้อหาเบาๆ และให้ความบันเทิง ในส่วนของข่าวที่ผู้หญิงบริโภคมักจะเป็นข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวสุขภาพ ข่าวแฟชั่น เป็นต้น

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคชายในกรุงเทพมหานคร (สุทธิลักษณ์ วงศ์วรเศรษฐ์, 2543) และรูปแบบการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคหญิงในกรุงเทพมหานคร (ธนิสสรา เพชรยศ, 2543) พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้หญิงมีความสนใจในข่าวสารมีอัตราใกล้เคียงกับผู้ชาย ทว่าเนื้อหาของข่าวสารที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ติดตามนั้นมักจะเป็นข่าวอาชญากรรม อุบัติเหตุ ข่าวบันเทิง ซึ่งมีลักษณะเป็นข่าวเบาเสียเป็นส่วนใหญ่ และการติดตามรายการและคอลัมน์ประเภทสนทนา วิเคราะห์การเมือง เศรษฐกิจ สังคมนั้น ผู้หญิงให้ความสนใจน้อยกว่าผู้ชายอยู่มาก

กาญจนา แก้วเทพ (2541) กล่าวว่า การที่แม่บ้านไม่อาจติดตาม “ข่าวหนัก” (Hard News) ประเภทเศรษฐกิจการเมืองระดับโลกได้นั้น และติดตามได้แต่ “ข่าวเบา” (Soft News) เช่น

ข่าวอุบัติเหตุ อาชญากรรม ก็เป็นเพราะมีแต่ข่าวประเภทนี้เท่านั้นที่ไม่เรียกร้องพื้นฐานความรู้เรื่องโลกภายนอกอย่างกว้างขวางในการทำความเข้าใจ ซึ่งเหมาะสำหรับกลุ่มผู้หญิงที่มีชีวิตอยู่แต่ภายในบ้านและทำงานบ้านทั้งวัน

เช่นเดียวกันกับ Lont (1995) ที่ทำการวิจัยสำรวจภาพและเรื่องของผู้หญิงในหนังสือพิมพ์ในปี 1989 และพบว่า มีเรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้หญิงอยู่น้อยมาก Lont ตั้งคำถามว่า เมื่อมีการสำรวจความสนใจของผู้หญิงและผู้ชายในการอ่านหนังสือพิมพ์ และพบว่าผู้หญิงอ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่าผู้ชายนั้น ก็ไม่น่าประหลาดใจนักว่าทำไมผู้หญิงจึงควรจะต้องให้ความสนใจกับหนังสือพิมพ์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ไม่มีอะไรน่าสนใจสำหรับผู้หญิงเลย ในหนังสือพิมพ์ไม่มีเรื่องราว ไม่มีหัวข้อข่าว ไม่มีภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง แล้วผู้หญิงจะสนใจหนังสือพิมพ์ไปทำไม ในกรณีนี้หนังสือพิมพ์ไทยหลายฉบับจึงหาทางออกโดยการตีพิมพ์นวนิยายจากละครโทรทัศน์เป็นตอนๆ วันต่อวัน เพื่อเป็นจุดขายให้ผู้หญิงซื้ออ่าน (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

นอกจากนั้น Lont ยังได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้หญิงต่อไปว่า หากจะทำให้หนังสือพิมพ์ตอบสนองความต้องการของผู้หญิงแล้ว มีเนื้อหาอะไรบ้างที่ “ผู้หญิงอยากได้” ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงอยากจะมีเนื้อหาเรื่อง การศึกษา ศาสตร์การสังคม ความปลอดภัย สุขภาพ เศรษฐกิจในครัวเรือน ครอบครัว ปัญหาจริยธรรมทางเพศ และตัวอย่างของผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

จากผลการวิจัยของ Lont ข้างต้นจะเห็นได้ว่า เนื้อหาที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ต้องการจะให้มีในหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเนื้อหาที่ “เบาๆ” มากกว่าที่จะเป็นเนื้อหาแบบ “หนักๆ” แบบที่ผู้ชายบริโภค ยิ่งไปกว่านั้นเนื้อหาที่ผู้หญิงต้องการให้มีนั้นเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการดูแลตนเองและครอบครัวทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าข่าวสารที่ผู้หญิงต้องการนั้นเป็นเนื้อหาที่เธอสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของเธอได้แทบทุกเรื่อง

จากแนวคิดสตรีนิยมว่าด้วยการบริโภคสื่อข้างต้น ผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ตอบคำถามวิจัยในคำถามว่า แม่บ้านมีลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข่าวเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบการอ่านหนังสือพิมพ์และการรับชมรายการประเภทเล่าข่าว และปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้าน

แนวคิดการเลือกเปิดรับสาร

การที่ผู้รับสารมีความแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจและมีการเลือกรับสารที่แตกต่างกันไปด้วย ดังที่ DeFleur (1966) เสนอพื้นฐานความแตกต่างไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพและสถานภาพทางจิตวิทยา
2. ความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้ทางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน
3. บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกันก็จะได้รับการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป
4. การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน

Wilber Schramm (1973) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสารว่า ขึ้นอยู่กับ

1. ประสบการณ์ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินสารประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภูมิหลังที่แตกต่างกันทำให้มีความสนใจต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างกันในพฤติกรรมการเลือกรับสื่อและเนื้อหาข่าวสาร
5. ความสามารถเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจ ทำให้พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่างกัน
6. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การนำใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร
7. สถานภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสารหรืออาจเป็นอุปสรรคของความเข้าใจความหมายของข่าวสารก็ได้
8. ทัศนคติ เป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและตอบสนองสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่ได้พบ

นอกจากนี้ Schramm ยังได้อธิบายว่า ข่าวสารที่เข้าถึงความสนใจของผู้รับสาร จะมีแนวโน้มที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อบุคคลมีความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ ความต้องการที่แตกต่างกันออกไป สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้บุคคลเกิดกระบวนการ

เลือกสาร เลือกรับรู้ข่าวสารต่างกัน กระบวนการเลือกสรรเปรียบเสมือนเครื่องกรองสารในการรับรู้ (Perception Filter) ของมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยการกลั่นกรอง 3 ชนิด คือ (พีระ จิรโสภณ, 2535)

1. การเลือกรับหรือเลือกสนใจ (Selection Exposure or Selective Attention) ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะสนใจเลือกข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ตามความสนใจและความต้องการ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของตน และหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติที่มีอยู่เดิม เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตใจที่ไม่สมดุล หรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า Cognitive Dissonance ฉะนั้นการลดหรือการหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้จึงต้องแสวงหาข่าวหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวที่สอดคล้องกับความคิดของตน

2. การเลือกรับรู้และการตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) เมื่อบุคคลเลือกรับสารที่สนใจแล้วก็จะตีความหมายของข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันไปตามเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความหวัง แรงจูงใจ และสภาวะร่างกายหรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้น

3. การเลือกจดจำ (Selective Retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติหรือความเชื่อของตน และเลือกจดจำเนื้อหาสาระของข่าวสารที่ได้รับด้วย ดังนั้นการเลือกจดจำเนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับ จึงเท่ากับเป็นการช่วยเสริมให้ทัศนคติ หรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารมั่นคงยิ่งขึ้น

การเลือกจดจำนั้นเปรียบเสมือนเครื่องกรองขั้นสุดท้ายที่มีผลต่อการส่งสารไปยังผู้รับสาร ในบางครั้งข่าวสารอาจจะถูกปฏิเสธตั้งแต่ด่านแรก โดยไม่เลือกอ่าน ฟัง หรือชม สื่อมวลชนบางฉบับหรือบางรายการ ในกรณีที่ผู้รับสารหลีกเลี่ยงไม่ได้ผู้รับสารก็อาจพยายามที่จะตีความข่าวสารที่ได้รับตามความต้องการของตนเอง แต่หากว่าข่าวสารนั้นไม่เปิดโอกาสให้ตีความหมายแตกต่างไปได้ ผู้รับสารก็ยังมีโอกาสปฏิเสธข่าวสารนั้นได้อีกเป็นขั้นสุดท้าย กล่าวคือ จะเลือกจดจำเฉพาะบางส่วนของตนเองสนใจหรือต้องการเท่านั้น

ผู้รับข่าวสารแต่ละคน ก็จะมีพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชนตามแบบเฉพาะของตนเองซึ่งแตกต่างกันไป ซึ่ง Merrill และ Lowenstone, 1971 (อ้างถึงใน วิยดา เกียวกุล, 2538) ได้สรุปแรงผลักดันให้บุคคลเลือกรับสื่อว่า เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. ความเหงา เมื่อบุคคลจะต้องอยู่ตามลำพังไม่สามารถที่จะติดต่อสงสรรค์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้ สิ่งที่ดีที่สุดก็คือการอยู่กับสื่อ สื่อมวลชนจึงเป็นเพื่อนแก้เหงาได้ และบางทีบางคนก็พอใจที่จะอยู่กับสื่อมวลชนมากกว่าที่จะอยู่กับบุคคลอื่นด้วยซ้ำ เพราะสื่อมวลชนไม่สร้างแรงกดดันในการสนทนา หรือทางสังคมให้แก่ตนเอง

2. ความอยากรู้อยากเห็น มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งต่างๆ อยู่แล้วตามธรรมชาติ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงถือเอาจุดนี้เป็นหลักสำคัญในการเสนอข่าวสาร โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวไว้ก่อน

3. ประโยชน์ใช้สอยของตนเอง มนุษย์แสวงหาข่าวสารเพื่อประโยชน์ของตนเอง เพื่อช่วยให้ความคิดของตนบรรลุ เพื่อใช้ข่าวสารที่ได้มาเสริมบารมี ให้ความบันเทิงแก่ตนเอง โดยเลือกที่จะใช้พยายามน้อยที่สุด (Least Effort) และได้ประโยชน์ตอบแทนที่ดีที่สุด (Promise of Reward)

4. ลักษณะเฉพาะ ลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละอย่างมีส่วนทำให้ผู้รับสารแสวงหาและได้ใช้ประโยชน์ไม่เหมือนกัน ผู้รับสารแต่ละคนย่อมจะเข้าใจในลักษณะเฉพาะบางอย่างจากสื่อที่จะสนองความต้องการ และทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ

ผู้รับสารมีสิทธิที่จะเลือกเปิดรับสื่อมวลชนตามที่ตนต้องการ เหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนของผู้รับสารแต่ละคน สามารถจำแนกได้ดังนี้ โจเซฟ อาร์ โดมินิก Dominick, 1990 (อ้างถึงใน วิทยา, 2538)

1. เพื่อการรับรู้ (Cognition) หมายถึง การที่ประชาชนผู้รับสารต้องการข่าวสาร เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความอยากรู้และความต้องการได้รับการยอมรับว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจส่วนประกอบของสังคม โดยการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อสื่อมวลชนในรูปแบบหลัก คือ ข่าว ความรู้ บันเทิง

2. เพื่อความหลากหลาย (Diversions) ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น

- การกระตุ้นอารมณ์ (Stimulation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาความเข้าใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการลดความเบื่อหน่ายในชีวิต

- การพักผ่อน (Relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อพักผ่อนคลายความเครียดที่มากเกินไป หรือลดความเร่งรีบในชีวิตประจำวันลง

3. เพื่อประโยชน์ทางสังคม (Social Utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นการเปิดรับสื่ออาจจะแสดงถึงการยอมรับการสมาคมในสังคม (Prosocial) และความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งอาจจะแสดงออกได้ดังนี้

- การใช้ภาษาร่วมสมัย (Conversation currency) ผู้รับสารอาจเปิดรับสื่อเพื่อต้องการความทันสมัย โดยการแสดงออกถึงการใช้ภาษา เช่น คำพูดและความเข้าใจต่อคำนิยมใหม่ๆ เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยสื่อมวลชนจะเป็นสะพานเชื่อมของคนในกลุ่มเหล่านั้น การใช้ภาษาร่วมสมัยมักปรากฏได้ชัดเจนในกลุ่มวัยรุ่นกับการโฆษณา เป็นต้น

- สื่อมวลชนสัมพันธ์ (Parasocial Relationship) ในสังคมที่ก้าวหน้ามากขึ้นปัจเจกชนกลับยังมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกนำไปใช้เพื่อการแข่งขันและการประกอบอาชีพ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องการสังคม แต่การสมาคมกับมนุษย์ด้วยกันนั้นถูกจำกัดลงด้วยสังคมที่ก้าวหน้าแบบอุตสาหกรรม มนุษย์จึงมักมีสื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทน หรืออย่างน้อยก็อาศัยสื่อมวลชนในการแสวงหามิตร ดังเช่น สังคมในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพฯ ที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นเพื่อนมากกว่าการคบกับเพื่อนบ้านด้วยกัน

4. การผละสังคม (Withdrawal) มีลักษณะที่ตรงข้ามกันกับเหตุผลการใช้เพื่อประโยชน์ทางสังคม กล่าวคือ ในการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำ ตัวอย่างของการผละสังคม เช่น การเร่งทำงานให้เสร็จสิ้นเพื่อจะได้ไปชมโทรทัศน์

กาญจนา แก้วเทพ และ ศิริชัย ศิริกายะ (2531) ได้ศึกษาความต้องการใช้สื่อมวลชนของผู้รับสารไว้ดังนี้

1. ความต้องการสารสนเทศ

1.1 เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่ถูกรอบตัวและสภาพปัจจุบันของสังคมและโลก

1.2 เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติ หรือความคิดเห็นและการตัดสินใจ

1.3 สนองความอยากรู้ อยากเห็น และสนองความสนใจ

1.4 ให้การเรียนรู้ เป็นการศึกษด้วยตนเอง

- 1.5 สร้างความรู้สึกที่มั่นคงโดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน
2. ความต้องการสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แกบุคคล
 - 2.1 ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล
 - 2.2 ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม
 - 2.3 แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่นๆ ในสื่อมวลชน
 - 2.4 มองทะลุลึกเข้าไปภายในตนเอง
3. ความต้องการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
 - 3.1 มองทะลุลึกเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
 - 3.2 แสดงออกร่วมกับผู้อื่น และเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ
 - 3.3 นำไปใช้ในการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
 - 3.4 ใช้แทนเพื่อน
 - 3.5 ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม
 - 3.6 สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และสังคม
4. ความต้องการความบันเทิง
 - 4.1 การหลีกเลี่ยง หรือ หลีกเลียงจากปัญหาต่างๆ
 - 4.2 การผ่อนคลาย
 - 4.3 ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ได้รับความสนุกสนานทางสุนทรียะ
 - 4.4 ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
 - 4.5 ปลดปล่อยอารมณ์
 - 4.6 เป็นการกระตุ้นทางเพศ

อนึ่งแนวเรื่องการเปิดรับสารนี้ ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัยว่า ปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้าน เนื่องจากลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้านอาจจะเป็นเพราะความต้องการด้านหนึ่งด้านใดของแม่บ้านเอง ที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการบริโภคข่าวดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับข่าว

ข่าว หมายถึง สารสนเทศที่มีความสำคัญและน่าสนใจต่อผู้อ่านผู้ชม หรือที่บรรณาธิการเห็นควรตีพิมพ์เป็นข่าว ข่าวมีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์หรือเรื่องราว มีลักษณะแตกต่างจากบทความซึ่งเป็นข้อคิดเห็นต่อข้อเท็จจริงต่างๆ (พีระ จิโรโสภณ และคณะ, มปท.)

มาลี บุญศิริพันธ์ (2534) สรุปว่า “ข่าว” นั้นควรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ ความน่าสนใจ (Interest) ข้อเท็จจริง (Facts) และผู้อ่านหรือผู้ชม (Readers) กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นซึ่งต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้อ่านและผู้ชม

ฉอาน วุฒิกรรณรักษา (2536) อธิบายว่า องค์ประกอบของข่าว (News Elements) หรือคุณค่าข่าว (News Value) คือ ลักษณะต่างๆ ของข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่ทำให้กลายเป็นข่าว หรือมีความสนใจต่อผู้อ่าน ประกอบด้วย

1. Immediacy or Timeliness ความรวดเร็ว ความสด ความใหม่ และความทันสมัยของเรื่องราวหรือเหตุการณ์
2. Proximity or Nearness ความใกล้ชิดกับผู้อ่านทั้งโดยสถานที่หรือความรู้สึก
3. Consequence ผลกระทบที่ตามมาของเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่อสาธารณชนทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ
4. Prominence ความเด่น หรือความสำคัญของบุคคล สถานที่ หรือสถานการณ์
5. Oddity or Unusual ความแปลกประหลาดผิดปกติ
6. Conflict or Combat ความขัดแย้ง การแข่งขัน
7. Suspense ความซับซ้อนซ่อนเงื่อน
8. Sex and Scandals เรื่องทางเพศ เรื่องอื้อฉาว
9. Progress or Change ความก้าวหน้า เปลี่ยนแปลง
10. Emotional or Human Interest เรื่องเร้าอารมณ์และความสนใจของมนุษย์

พีระ และคณะ (มปท.) ได้แบ่งประเภทของข่าวไว้ตามลักษณะ ดังนี้

1. แยกตามลักษณะการนำเสนอ

- Straight News คือ ข่าวที่เสนอตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง
- Interpretative News คือ ข่าวอธิบายตีความ
- Human Interest News คือ ข่าวที่ปลุกเร้าสนใจ
- Feature News คือ ข่าวเชิงสารคดี
- Investigative News คือ ข่าวเชิงสืบสวน

Rewards) เป็นข่าวที่เร้าอารมณ์ผู้อ่าน (Sensational) เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคล ข่าวในวงการบันเทิง ตลอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรง เป็นต้น

แนวคิดเรื่องรายการเล่าข่าว

ในสมัยโบราณมนุษย์เราสื่อสารกันด้วยการเล่าเรื่อง เพราะยังไม่มีตัวอักษรใช้ การ “เล่าเรื่อง” ของมนุษย์มีลักษณะที่เรียกว่า myth หรือนิทานปรัมปรา ซึ่งเป็นเสมือนคำอธิบายเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้อื่นได้รู้และเข้าใจ เมื่อมีสื่อมวลชนเกิดขึ้นในสังคม ผู้สื่อข่าวก็นำเอาวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะเดียวกันกับการเล่านิทานปรัมปรามาใช้ในการรายงานข่าวทางสื่อมวลชน Elizabeth Bird & Robert Dardenne, 1988 (อ้างถึงใน อรรถาธิบาย มิ่งเมือง, 2535) ซึ่งศึกษาวิธีการเสนอข่าวกล่าวว่า ข่าวมีลักษณะเหมือนนิทานปรัมปรา คือ เป็นการเล่าหรือบรรยายเหตุการณ์ ข่าวมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างการรายงานเหตุการณ์กับการเล่าเรื่อง เพราะการรายงานเหตุการณ์เป็นการบอกเล่าความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ส่วนการเล่าเรื่องมักมีการโน้มน้าวใจ มีความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวข้องอยู่ด้วย และเมื่อพิจารณาการเสนอข่าวพบว่า ข่าวมีทั้งการบอกเล่าความจริงและการเล่าเรื่องผสมปนเปกันอยู่ในลักษณะที่นำเอาเรื่องที่เกิดขึ้นจริงมาเล่าตามความเข้าใจและความรู้สึกของผู้เล่าเอง โดยผ่านการจัดระบบข่าวสารให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพเพื่อสื่อสารไปยังผู้อื่น การเล่าเรื่องนี้ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นลดความเป็นจริงเป็นจึ่งลงและเป็นที่น่าสนใจของคนมากขึ้น และทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ข่าวสารที่เขียนในรูปของการเล่าเรื่องหรือการบรรยายจะกระตุ้นการตอบสนองอารมณ์ของผู้รับสารได้ดีกว่าการเขียนเป็นรายงานข่าวตามรูปแบบเก่าๆ คือ ในรูปแบบการรายงานข้อเท็จจริง เพราะการเล่าเรื่องหรือการบรรยายทำให้เนื้อหาที่น่าสนใจยิ่งขึ้น Terry Eagleton, 1983 (อ้างถึงใน อรรถาธิบาย, 2535) ได้เปรียบเทียบการรายงานข่าวและการเล่าข่าวในมุมมองของการเล่าเรื่องว่า การรายงานข่าวเป็นการรายงานข้อเท็จจริง (fact) ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ส่วนการเล่าข่าวนั้นเป็นการนำรูปแบบของการเล่าเรื่อง (narrative) ของ fiction มาใช้ เพื่อ

เป็นการสร้างความบันเทิงและสนุกสนานและง่ายต่อการติดตามข้อมูลข่าวสาร เพราะหน้าที่หลักๆ ของ Fiction คือ การให้ความบันเทิงและความสนุกสนานแก่ผู้รับสาร

รายการข่าวประเภทเล่าข่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรายการข่าวโทรทัศน์ที่เคยมีใช้ ผู้ประกาศข่าว และผู้ประกาศข่าวจะต้องรักษาระยะห่างของตนเองกับผู้ชมโดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าว ไม่วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลในข่าว มุ่งเสนอข่าวแบบตรงไปตรงมาเพราะจะต้องให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของข่าว (สุภาพร โพธิ์แก้ว, โพธิ์ชนิงแมกกาศิน ฉบับประจำเดือน กันยายน 2548) อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบข่าวโทรทัศน์นั้นเริ่มต้นที่โทรทัศน์ท้องถิ่นในสหรัฐอเมริกา ปี 1971 หน่วยงาน FCC ประกาศใช้กฎข้อบังคับว่าด้วยการเข้าถึงชั่วโมงไพรม์ไทม์ (Prime-time Access Rule หรือ PTAR) โดยมีจุดประสงค์สองอย่างด้วยกันคือ หนึ่ง ป้องกันสถานีแม่ผูกขาดเวลาออกอากาศในช่วงเวลาไพรม์ไทม์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้ชมมากที่สุด เนื่องจากในสมัยนั้นสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเป็นสถานีลูกสังกัดอยู่ในสถานีแม่เครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องใช้ข่าวและสารคดีจากสถานีแม่ตลอดเวลา และสอง เพื่อกระตุ้นสถานีท้องถิ่นให้ผลิตรายการของตัวเองให้มากขึ้น (วิภา อุดมฉันท, 2545)

ทันทีที่ PTAR มีผลบังคับใช้ สถานีท้องถิ่นก็เริ่มคิดหาทางโดยเงินจากสปอนเซอร์ เริ่มต้นด้วยการดัดแปลงรายการข่าวท้องถิ่นของตนเองให้เป็นรายการสนุกสนาน เบาๆ ไม่ซีเรียส ปรากฏผลสำเร็จเป็นอย่างสูงสามารถทำให้รายการข่าวซึ่งปกติเป็นรายการที่มีผู้ชมไม่มากกลายเป็นรายการที่ขายได้ แย่งผู้สนับสนุนรายการกันรุนแรงไม่แพ้รายการประเภทอื่นๆ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับรายการข่าวคือ รูปแบบการนำเสนอและการออกแบบฉากโดยใช้กราฟิกแสงสีต่างๆ ให้ดูตระการตาขึ้น แต่ละสถานีแข่งกันตั้งชื่อรายการให้สะดุดหู เช่น “ABC News” “CBS News” ในปัจจุบันรายการแต่ละรายการจะมีชื่อเฉพาะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการตลาด เช่น “Action News” “Eyewitness News” เป็นต้น

Al Primo (อ้างถึงใน วิภา อุดมฉันท, 2545) ผู้อำนวยการข่าวของสถานีโทรทัศน์ WXYZ TV สถานีลูกในสังกัด ABC ที่เมือง Detroit กล่าวถึงหลักการสำคัญๆ ที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จในรายการข่าวว่า หัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างความรู้สึกร่วมให้กับคนดู ผู้สื่อข่าวจะต้องใช้วิธีพูดและวิธีเขียนข่าวซึ่งมีรายละเอียดมากพอที่จะทำให้ชาวบ้านทั่วไปนึกออกและเกิดอารมณ์คล้อยตามได้และหลักการสำคัญอีกข้อหนึ่งคือ ทีมข่าวเองจะต้องรู้สึกสนุกและมีใจเป็นมิตรกับคนดู เพื่อว่าเวลารายงานข่าวต่อหน้ากล้อง จะได้ดูเป็นธรรมชาติไม่ฝืนและเกร็ง วิธีการของ Primo นี้เรียกว่า “Happy talk” ซึ่งเฟื่องฟูมากในยุคนั้น นอกจากนั้น Primo ยังได้ใช้วิธีจัดลำดับข่าวแบบไม่

ตายตัว ข่าวพยากรณ์อากาศ หรือข่าวกีฬาก็สามารถสลับขึ้นมาเป็นข่าวต้นๆได้ หากคิดว่าเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ

ในสหรัฐอเมริกา เรียกการสนทนาข่าวว่า “Infotainment” หรือ “Soft News” เป็นธุรกิจนำเสนอข่าวในรูปแบบใหม่ที่ดึงดูดคนดูและโฆษณาด้วยการผสมผสานระหว่างการสื่อข่าวและความบันเทิงไว้ด้วยกัน รายการแบบ News talk ในสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะเป็นการหยิบยกประเด็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ที่เป็นประเด็นร้อนมาพูดถกเถียงกันเพื่อขยายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องจริงชีวิตจริงของผู้คน (Human Drama/ Human Interest) ซึ่งรวมถึงชีวิตของคนธรรมดาจนถึงคนดัง (Celebrity) ยิ่งเป็นเรื่องที่สามารถสร้างอารมณ์เข้าถึงให้กับคนดูได้ยิ่งเป็นที่นิยม นอกจากนี้รายการรูปแบบนี้จะมีการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาออกความคิดเห็นมาสัมภาษณ์ บางรายการมีการให้โทรศัพท์หรืออีเมลเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นแบบสดๆ

ในส่วนของประเทศไทย รูปแบบของรายการเล่าข่าวได้ออกอากาศในลักษณะของการจัดรายการวิทยุ โดยเริ่มต้นจากการจัดรายการข่าวทางวิทยุครั้งแรกที่สถานีวิทยุ ท.อ. พุ่มพวงเมฆ ในปี พ.ศ. 2498 สง่า อารัมภีร ได้นำข่าวจากหนังสือพิมพ์เสียงอ่างทองมาเสนอทางวิทยุในเวลาเช้า โดยตั้งชื่อรายการว่า “ข่าวสี่มุมบ้าน” เนื้อหาเป็นข่าวอาชญากรรมและข่าวอุบัติเหตุ และในตอนสายเสนอรายการ “ข่าวสี่มุมเมือง” เนื้อหาเป็นข่าวในวงราชการโดย สง่า อารัมภีร ได้นำข่าวมาเขียนถ้อยคำหยอกล้อต่างๆ เพิ่มเติมเข้าไป นอกจากนั้นก็ทำเสียงหยอกล้อตามที่เขียนไว้ ผู้ฟังทั่วไปเรียกรายการประเภทนี้ว่า “ข่าวชาวบ้าน” ซึ่งเป็นการเรียกตามเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ กล่าวคือ เป็นข่าวที่เสนอเรื่องราวที่ชาวบ้านเป็นผู้ก่อขึ้นมา เช่น การทะเลาะวิวาทของชาวบ้าน หรือสามีภรรยา เรื่องขี้สว การหลอกลวงต้มตุ๋น ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน นอกจากนั้นแล้วยังเป็นข่าวที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบหรือเกี่ยวข้อง เช่น เรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอาชญากรรมซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวชาวบ้าน ซึ่งรายการเล่าข่าวหรือข่าวชาวบ้านนี้เป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในสมัยนั้น (อ้างถึงใน อรรถนฤนาถ มิ่งเมือง, 2535)

รูปแบบ News Talk หรือรายการเล่าข่าวเข้ามาในสื่อโทรทัศน์ของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2528 โดย ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ได้เข้ามาปรับปรุงรูปแบบการเสนอข่าวของ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ลักษณะการรายงานข่าวที่ปรับปรุงใหม่ได้นำเอารูปแบบการสนทนากับผู้ชมมากกว่าการอ่านข่าวธรรมดา ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก (วิยดา เกียวกุล, 2538) รูปแบบการนำเสนอในสมัยนั้นส่วนใหญ่

มุ่งวิเคราะห์ วิพากษ์รัฐบาล รวมทั้งกระแสโลกข้อมูลข่าวสารยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ต่อมา รูปแบบการเล่าข่าวได้ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งปัจจุบันรูปแบบการเล่าข่าวเป็นที่นิยมอย่างมาก จะเห็นได้จากการที่สถานีโทรทัศน์ทุกช่องปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอข่าวมาเป็นแบบเล่าข่าวกันมากขึ้น

สุภาพร โพธิ์แก้ว (2548) กล่าวว่า การบริโภคข่าวสารของคนไทย จะเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านการพูดคุยบอกเล่า ซึ่งตอบสนองความต้องการอยากรู้ข่าวสารในเชิงนี้ ในแง่อุปนิสัยพื้นฐานของคนไทย คนไทยไม่ค่อยชอบพูดคุยเรื่องอะไรหนักๆ กลวิธีนำเสนอแบบคุยข่าวก็ช่วยลดความจริงจังของเนื้อข่าวได้ และสังคมไทยก็ไม่ใช่สังคมแห่งการอ่าน ดังนั้นเมื่อมีคนเอาหนังสือพิมพ์มาอ่านให้ฟังก็ดูจะสอดคล้องกับอุปนิสัยนี้ นอกจากนั้นแล้ว รายการคุยข่าวยังช่วยทดแทนวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คุ้นเคย อย่าง “วัฒนธรรมสภากาแฟ” ซึ่งหาได้ยากมากในสังคมทุกวันนี้ โดยเฉพาะสังคมเมืองจากที่เคยไปร้านกาแฟนั่งอ่านข่าวเองแล้วคุยกัน การเปิดโทรทัศน์ดูรายการคุยข่าวก็ทำให้ได้ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ ยังมีช่องทางแสดงความคิดเห็นได้ก็เกิดการปฏิสัมพันธ์ อีกทั้งรายการแบบคุยหรือเล่าข่าวยังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ช่วยอธิบายข่าว
- ช่วยตีความและเลือกมุมที่จะวิเคราะห์มุมที่จะเพิ่มเติมและข้อสังเกต
- ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการวิพากษ์วิจารณ์

ปัจจุบันรายการเล่าข่าวได้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งแต่ก็มีหลายอย่างที่ได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากรายการข่าวปัจจุบันนี้เน้นการเล่าข่าวแฝงความบันเทิง ประเด็นข่าวที่ชาวบ้านสนใจ ลดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลลง ส่วนใหญ่ได้รับผลตอบรับดีจากกลุ่มคนดูที่เป็นผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงกลุ่มแม่บ้าน เนื่องจากผู้หญิงกลุ่มนี้มีพื้นฐานของข่าวน้อย จึงต้องการผู้ตัดสินใจแทนที่สามารถนำบอกเล่าข้อมูลให้เข้าใจง่าย มีมุมมองที่ผู้ประกาศเห็นว่าดีแล้ว (อรนุช เลิศจรยารักษ์, โพธิ์ชนนิ่งแมกกาซีน ฉบับประจำเดือน กันยายน 2548) นอกจากนั้นแล้วการที่แต่ละสถานีได้ดึงโดยแต่ละสถานีได้ดึงผู้ที่มีความสามารถในวงการข่าว หรือที่รู้จักในฐานะ “คนข่าว” เข้ามาเป็นพิธีกรดำเนินรายการหลายคน ไม่ว่าจะเป็น สรยุทธ สุทัศนะจินดา, กนก รัตนวงศ์สกุล, ธีระ ัญญบุญไพฑูริย์, วราภรณ์ สมพงษ์, วิศาล ดิลกวณิช มาทำหน้าที่ในการเล่าข่าวให้แก่ผู้ชม ซึ่งคนข่าวข้างต้นเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข่าว ผู้ชมจึงได้มอบหมายให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์แทน เสมือน knowledge broker ที่ทำหน้าที่ติดตามข่าวสารต่างๆ แล้วจึงสรุปวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ให้ฟัง ทำให้รายการโทรทัศน์ทั้งหลายผลิตรายการลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก ความสำเร็จของรายการเล่าข่าวนั้นส่วนหนึ่งมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้คนสนใจติดตาม

ข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น โดยเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันล้วนมีผลกระทบต่อคนไทยทั้งสิ้น คนจึงต้องสนใจและบริโภคข่าวสารเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Cynthia M. Lont (1995) ศึกษาผู้หญิงกับสื่อพบว่า ผู้หญิงมีความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์น้อยกว่าผู้ชาย ซึ่ง Lont ค้นพบว่า การที่ผู้หญิงสนใจหนังสือพิมพ์น้อยกว่าผู้ชายนั้นเป็นเพราะ หนังสือพิมพ์มีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงอยู่น้อยมาก ซึ่งผู้หญิงเองต้องการเนื้อหาเรื่องการศึกษา สวัสดิการสังคม ความปลอดภัยสุขภาพ เศรษฐกิจในครัวเรือน เป็นต้น

Dorothy Hobson (1980) ศึกษาการใช้สื่อมวลชนของแม่บ้าน พบว่า แม่บ้านใช้สื่อมวลชนต่างๆ เพื่อเป็นเพื่อนแก้เหงาในระหว่างทำงานบ้าน เพราะสามีและลูกออกไปทำงานและไปโรงเรียนกันหมด อีกทั้งโทรทัศน์ยังเป็นเสมือนประตูที่เปิดไปสู่โลกภายนอกให้กับแม่บ้าน ในส่วนของข่าวสารนั้น Hobson อธิบายว่า การที่แม่บ้านไม่อาจติดตามหรือไม่ชอบที่จะรับชมข่าวหนัก (Hard news) ประชามติการเมือง เศรษฐกิจ ได้นั้น ก็เป็นเพราะข่าวเหล่านั้นจำเป็นที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ พอสมควร ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้นเป็นเรื่องราวของพื้นที่นอกบ้าน ขณะที่พื้นที่ของแม่บ้านก็คือพื้นที่ภายในบ้าน

Janice Radway (1987) ได้ศึกษาผู้หญิงกับการอ่านนิยายโรมานซ์ พบว่า สำหรับผู้หญิงแล้ว การอ่านนิยายเป็นกิจกรรมที่แตกต่างออกไปจากงานบ้านที่เธอทำอยู่ประจำ เพราะเป็นกิจกรรมที่เธอได้กระทำเพื่อตัวเอง ดังนั้นการอ่านนิยายโรมานซ์จึงเป็นการประกาศอิสรภาพ (Declaration of Independence) ที่ผู้หญิงสามารถขบถต่อวาทกรรมชายเป็นใหญ่

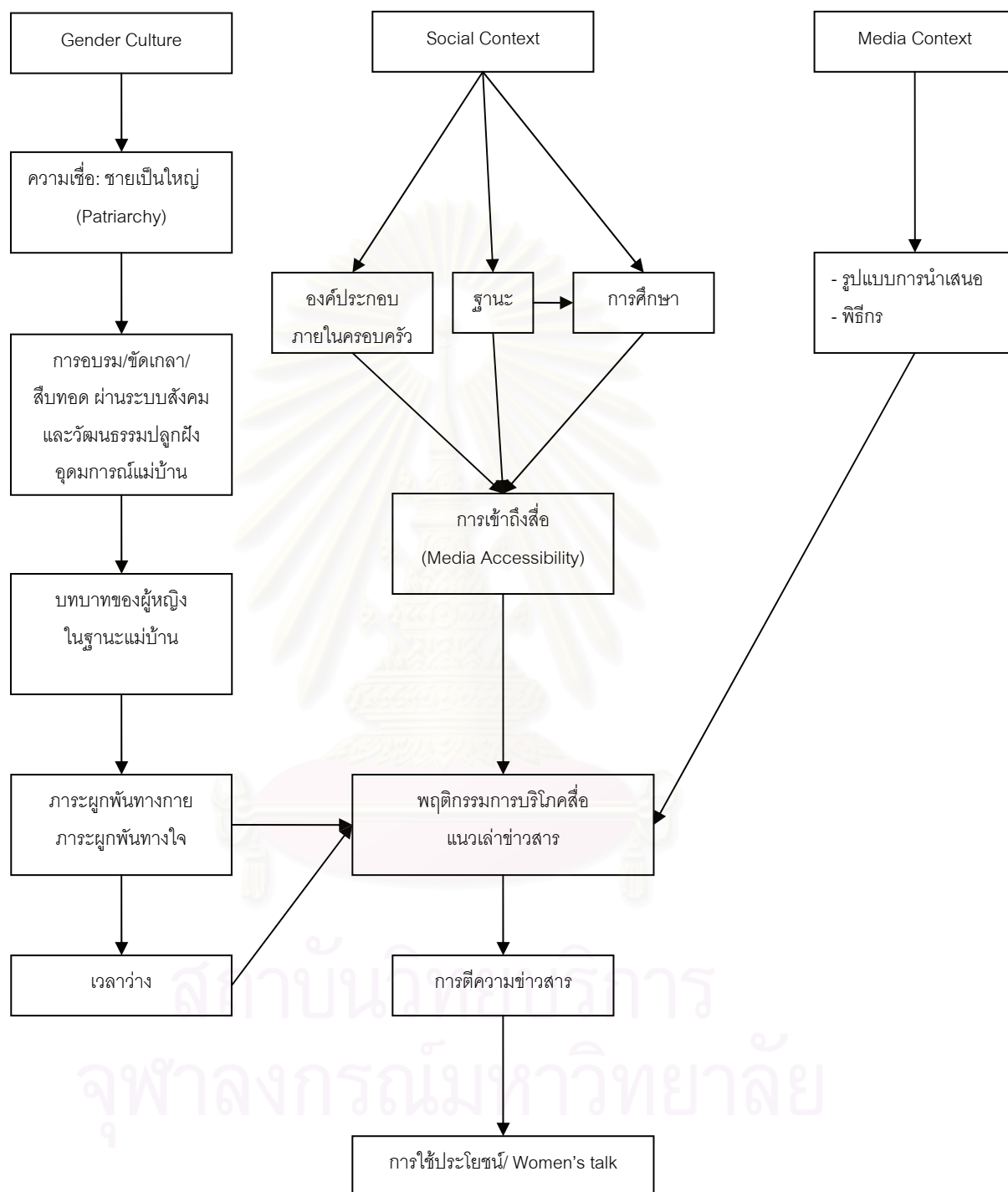
สมสุข หินวิมาน (2541) ศึกษาการดูละครโทรทัศน์ไทยของแม่บ้านพบว่า เพศสภาพเป็นตัวแปรสำคัญในการใช้โทรทัศน์ในครัวเรือน การที่ผู้หญิงนิยามว่า บ้านคือเขตแดนที่เธอต้อง

เสียสละทั้งตัวทั้งหัวใจให้ ทำให้การดูโทรทัศน์ของเธอมิได้มีลักษณะสิ้นไหลอย่างต่อเนื่อง การดูโทรทัศน์ของแม่บ้านเป็นกิจกรรมที่มีการขัดจังหวะเป็นระยะๆ (Distracted and Interrupted) ขณะที่สามีและลูกๆ สามารถดูโทรทัศน์ได้อย่างต่อเนื่องมากกว่า อย่างไรก็ตามหลังจากที่สามีและลูกๆ ออกไปข้างนอกแม่บ้านจึงจะมีอิสระเต็มที่ในการดูโทรทัศน์

อรัญญา มิ่งเมือง (2535) ศึกษาเรื่องราวการเล่าข่าวทางวิทยุพบว่า วิธีการเล่าข่าวของผู้จัดรายการที่เป็นกรณีศึกษาประกอบไปด้วยการบรรยาย การสร้างมุขตลก การสร้างภาพพจน์ การแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ ผู้จัดรายการนำข่าวมาเล่าในรูปแบบคล้ายการแสดง มีการสร้างสรรค์อันเกิดจากจินตนาการ (Improvisation) ที่นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงหรือบทข่าวที่จัดเตรียมไว้ ทำให้การเล่าข่าวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้ความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของแต่ละคนเกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา และการเล่าข่าวในลักษณะดังกล่าวเป็นการนำเอาการเล่าแบบมุขปาฐะมาใช้ในการนำเสนอข่าววิทยุ ส่วนความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยที่ปรากฏออกมาจากการเล่าข่าวได้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิด จุดมุ่งหมาย ความเชื่อและทัศนคติหลายๆ ประการของผู้จัดรายการที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิด (Framework)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร” เป็นการศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีวิจัยเป็น 2 วิธี คือ การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audiences Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหารูปแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค (Content Analysis) เพื่อนำมาประกอบการเก็บข้อมูลในพื้นที่และวิเคราะห์ผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร” ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแม่บ้านจาก 2 พื้นที่ อันได้แก่ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน และแม่บ้านในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 คน

การเลือกกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นเพราะลักษณะของกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่มมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา กล่าวคือเป็นประชากรที่เป็นแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน อีกทั้งผู้วิจัยยังสามารถเข้าถึงกลุ่มข้อมูลได้ง่าย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับสถานที่และบุคคลในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้ อีกทั้งผู้วิจัยยังสามารถสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้ดียิ่งขึ้น

การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ไปเยือนชุมชนที่ศึกษาเพื่อสำรวจประชากรในพื้นที่ชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 1 วัน และประชากรในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเวลา 2 วัน เพื่อ

สำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างคร่าวๆ อีกทั้งผู้วิจัยได้สอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องและอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้แนะนำผู้วิจัยกับประชากรอื่นๆ ที่รู้จักหรือเป็นเครือญาติกัน ให้ทราบว่าผู้วิจัยเป็นใครและจะเข้ามาทำอะไรในชุมชนของพวกเขาบ้าง การเข้าไปเยี่ยมเยียนชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยเตรียมพร้อมในการปรับตัวล่วงหน้าก่อนเข้าชุมชน เพื่อให้การศึกษาได้ง่ายขึ้น

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ทั้งสองพื้นที่มีประชากรที่เป็นแม่บ้านและมีพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา กล่าวคือ ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวมีการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารทั้งจากสื่อหนังสือพิมพ์และรายการประเภทเล่าข่าวเป็นประจำ ซึ่งแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านที่อยู่บ้านไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน เช่นเดียวกับแม่บ้านในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาผู้วิจัยเลือกใช้ 2 วิธีการ คือ

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audience Analysis)
2. การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค (Content Analysis) โดยไม่ลงลึกถึงการนำเสนอสารอื่นๆ ที่นอกเหนือจากข่าวในรายการ

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษาโดยวิธีเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา

การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นวิธีการศึกษาของนักมานุษยวิทยา เป็นพื้นฐานที่จะทำให้เข้าใจพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวทางธรรมชาติหรือการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสถานที่ที่มนุษย์อยู่อาศัย รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เลือกศึกษา การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณาจึงเป็นผลมาจากการจดบันทึกสนาม (Field notes) อย่างระมัดระวังโดยละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ในชุมชนที่เลือกศึกษา การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณามีขั้นตอนดังนี้

1.1 การสำรวจข้อมูลขั้นต้น

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้ข้อมูลพื้นฐานของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ ว่ามีคุณลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาหรือไม่ กล่าวคือ ในพื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษานั้น มีจำนวนแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้านมากนักน้อยเพียงใด และสามารถที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารได้หรือไม่ โดยได้สอบถามจากญาติของผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสื่อของแม่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการบริโภคสื่อของผู้หญิงเป็นการเบื้องต้น

1.2 การเยือนชุมชนที่ศึกษา

เป็นการเตรียมตัวเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ศึกษาและวางแผนการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ผู้วิจัยได้เข้าเยือนชุมชนที่จะศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ คือ ชุมชนเคหะคลองจั่น และเขตเทศบาลตำบลนางรอง รวมเวลา 3 วัน เพื่อสำรวจพื้นที่และข้อมูลเบื้องต้นของประชากรที่จะศึกษา

1.3 การแนะนำตัว

ครั้งที่ผู้วิจัยเข้าไปเยือนพื้นที่ที่จะศึกษาครั้งแรกนั้น ผู้วิจัยได้ไปพบกับญาติของผู้วิจัย และได้ให้ญาติคนนั้นพาผู้วิจัยไปแนะนำตัวกับสมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ อีก 3-4 คน เพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยเองและบอกกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยเข้ามาในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างสมาชิกในชุมชนให้มากที่สุดและประชากรที่จะศึกษาในเวลาที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

1.4 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณานั้นสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการของ Ethnographic Audience Analysis กล่าวคือ เป็นการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หรือกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับ ศึกษาผู้รับสารภายใต้บริบทของชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล และตีความข้อมูล ปรากฏการณ์ จากสายตาของผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3 แบบ โดยมีเครื่องมือเก็บข้อมูล ดังนี้

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)
- การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Conversation)
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

1.4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

การสัมภาษณ์แม่บ้านแต่ละคนจะทำการตั้งคำถามในประเด็นที่ต้องการศึกษาในลักษณะคำถามปลายเปิด แล้วซักถามเพิ่มเติมให้ละเอียดยิ่งขึ้นในประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้ รายละเอียดปลีกย่อยดังกล่าว อาจนำไปสู่ประเด็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา

ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล
 - a. อายุ
 - b. การศึกษา
- 2) สภาพชีวิตความเป็นอยู่
 - a. อาชีพของคู่สมรส
 - b. รายได้
 - c. จำนวนบุตร
 - d. ชีวิตความเป็นอยู่
 - e. ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัว
 - f. หน้าที่และภาระงาน
 - g. การใช้เวลารว่าง
- 3) การใช้สื่อมวลชนเพื่อการบริโภคข่าว
 - a. เปิดรับข่าวจากสื่อใดบ้าง
 - b. ดูข่าวอะไรบ้าง จากรายการใดบ้าง
 - c. เลือกดูข่าวเพราะอะไร
 - d. ประเด็นข่าวอะไรที่นำไปพูดคุยต่อ
 - e. นิยมพูดคุยประเด็นข่าวต่างๆ กับใครบ้าง
 - f. ข่าวใดที่ต้องติดตามเป็นประจำ

อนึ่ง ทุกคำถามจะมีการปรับภาษาให้ง่าย เป็นภาษาพูดเมื่อใช้จริงในสนามวิจัย

1.4.2 การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Conservation)

การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการซักถาม พูดคุย ในลักษณะการชวนพูดชวนคุยเกี่ยวกับเหตุการณ์ข่าวที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และรายการประเภทเล่าข่าว อาจจะเป็นในช่วงเวลาที่แม่บ้านกำลังดูรายการ หรือหลังจากที่แม่บ้านอ่านหนังสือพิมพ์แล้ว อาจจะสนทนาเป็นกลุ่มในกรณีที่แม่บ้านรู้จักกัน เพื่อจะวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวและการขยายความข่าวของแม่บ้าน

1.4.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการสังเกตพฤติกรรมกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้านว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น บริโภคแบบเช้าๆ ออกๆ บริโภคแบบตั้งใจ หรือบริโภคแบบทำงานไปด้วย และใครเป็นคนตัดสินใจในการเลือกรับข่าว นอกจากนั้นผู้วิจัยต้องการจะสังเกตถึงวิถีชีวิต (Life style) ของแม่บ้านว่าจะจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดลักษณะการบริโภคข่าวของแม่บ้านหรือไม่

1.5 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือลงมือวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากที่ได้สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาจากมุมมองของคนในขณะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทาง เพื่อสร้างสมมติฐานชั่วคราว ข้อสรุปชั่วคราว และมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะ จนเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ส่วนการนำเสนอข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์ผู้รับสารสตรีที่เป็นแม่บ้านนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

1. ข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้าน
2. ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน และรูปแบบและเนื้อหาของสื่อที่แม่บ้านบริโภคในชีวิตประจำวัน
3. วิเคราะห์ข้อมูล

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

1. การเริ่มลงมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นด้วยการแนะนำตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอความร่วมมือให้กลุ่มเป้าหมายเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง และเห็นประโยชน์ของการวิจัย ทำให้ได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
2. ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ขณะที่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่หรือไม่ เป็นระยะๆ

3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณารวมกันว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน

4. หลังจากการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยทำบันทึกภาคสนาม (Field note) และจัดแยกหมวดหมู่ประเภทข้อมูลแบบคร่าวๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

2. การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค

นอกจากศึกษาผู้รับสารเสร็จแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และรูปแบบการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค โดยไม่ได้ลงลึกถึงรายละเอียดการนำเสนอในด้านอื่นๆ เพื่อนำมาประกอบการเก็บข้อมูลในพื้นที่และวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 นำข้อมูลในส่วนของเนื้อหาของข่าวสารที่แม่บ้านบริโภคมาวิเคราะห์ว่า แม่บ้านที่ศึกษานั้นบริโภคข่าวสารประเภทใดบ้าง และไม่บริโภคเนื้อหาข่าวสารประเภทใด โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามประเภทของข่าวสาร ดังนี้

- ข่าวหนัก (Hard News) อันได้แก่ ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ฯลฯ
- ข่าวเบา (Soft News) อันได้แก่ ข่าวสังคมสตรี บันเทิง สุขภาพ อาชญากรรม อุบัติเหตุ ฯลฯ

2.2 นำข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค มาวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอข่าวของสื่อในแต่ละประเภท รายการแต่ละรายการที่แม่บ้านบริโภค โดยแบ่งประเภทการวิเคราะห์ ดังนี้

- ใครคือผู้เล่า (Sender)
- เล่าข่าวสาร (Message) อะไร ประเภทใด
- เล่าข่าวสารผ่านสื่อใด (Channel) เช่น สื่อบุคคล สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์
- รูปแบบและวิธีการเล่า (Format) เช่น ภาษาที่ใช้ในการสื่อข่าวสาร ความเป็นทางการในการนำเสนอ วิธีการเล่า การขยายความข่าวสารของผู้เล่า

2.3 การนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะได้นำเสนอในรูปแบบ
พรรณนาและแจกแจงข้อมูลโดยใช้แนวทางการเลือกใช้สื่อ แนวคิดการเล่าข่าว แนวคิดการบริโภค
สื่อของสตรี แนวคิดเกี่ยวกับข่าว มาเป็นกรอบแนวคิด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน และเสนอแนะรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน เป็นการศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค โดยใช้วิธีวิจัย 2 วิธี คือ การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audiences Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหาแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค (Content Analysis) กับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน และกลุ่มแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 คน

โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ คือ

4. ข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้าน
5. ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านและเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค
6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้าน

กลุ่มประชากรที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ แม่บ้านซึ่งอยู่ในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร และแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ รวมเป็นจำนวน 40 คน มีลักษณะทางประชากรดังนี้

อายุ

แม่บ้านที่ศึกษาจำนวน 40 คน มีอายุอยู่ในช่วง 28-60 ปี แม่บ้านที่มีอายุในช่วง 41-50 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ 16 คน รองลงมาคือแม่บ้านที่มีอายุในช่วง 51-60 ปี คือ 13 คน และแม่บ้านที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงช่วงอายุของแม่บ้าน

ช่วงอายุของแม่บ้าน (ปี)	จำนวน (คน)
21-30	3
31-40	8
41-50	16
51-60	13

เมื่อแบ่งตามพื้นที่ที่ศึกษาแล้วพบว่า แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นนั้น มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี และ 51-60 ปี รวมเป็นจำนวน 16 คน ส่วนแม่บ้านที่มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี และ 31-40 ปี มีเพียง 4 คนเท่านั้น ขณะที่แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองนั้น ในแต่ละช่วงอายุมีจำนวนเกือบเท่าๆ กัน ยกเว้นช่วงอายุ 21-30 ปี ที่มีเพียงคนเดียว ดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนแม่บ้านใน 2 พื้นที่ จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนแม่บ้าน (คน)	
	เขตเทศบาลเมืองนางรอง	เขตชุมชนเคหะคลองจั่น
21-30	1	2
31-40	6	2
41-50	7	9
51-60	6	7

จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่าแม่บ้านที่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี นั้น มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 3 คน ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาวะทางเศรษฐกิจที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ข้าวของมีราคาแพงขึ้น จึงทำให้เมื่อแต่งงานแล้วแม่บ้านก็ยังต้องทำงานนอกบ้านด้วย เพื่อช่วยสามีทำมาหากิน นอกจากนั้นแล้ว การที่ผู้หญิงแต่งงานช้าลงยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จำนวนแม่บ้านที่มีอายุน้อยมีจำนวนไม่มากนัก

การศึกษา

ระดับการศึกษาของแม่บ้านจำนวน 40 คน มีอยู่ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นชั้นประถมศึกษา (ป.1-ป.6) มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) จนถึงระดับปริญญามหาบัณฑิต ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงระดับการศึกษาของแม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่

ระดับการศึกษา	จำนวนแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง (คน)	จำนวนแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น (คน)
ประถมศึกษา	9	4
มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า	1	3
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า	3	6
อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	3	1
ปริญญาตรี	4	3
สูงกว่าปริญญาตรี	ไม่มี	3

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการศึกษาของแม่นั้น จากการศึกษาพบว่า ภูมิหลังของครอบครัวเดิมของแม่บ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้แม่บ้านมีการศึกษาอยู่ในระดับใด กล่าวคือ หากครอบครัวเดิมของแม่บ้านทำการเกษตรหรือมีฐานะไม่ค่อยดี แม่บ้านก็จะจบการศึกษาภาคบังคับในขณะนั้นๆ เนื่องจากผู้หญิงต้องทำงานบ้านและช่วยเหลือบิดามารดาในการทำการเกษตรดังกล่าว และอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญคือ การปลูกฝังจากผู้ใหญ่ในสมัยนั้นมักจะสอนว่า ผู้หญิงไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนสูงมากนัก เพราะเมื่อแต่งงานออกเรือนไปแล้วผู้หญิงก็ต้องเป็นแม่บ้าน

เพียงอย่างเดียว ดังนั้นแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองที่มีช่วงอายุในระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่จึงจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับในสมัยนั้น

แดง (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 51 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “ป้าเรียนจบ ป.4 แล้วก็ไม่ได้เรียนต่อ ป้าเป็นลูกคนโตต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหลายอย่าง ทั้งงานบ้านตอนที่พอกับแม่ไปทำนา พอถึงหน้านาป้าก็ต้องไปช่วยแกลทำนาด้วย แล้วก็พี่น้องหลายคนป้าเป็นพี่ก็ต้องเสียสละให้น้อง... พออายุได้ 14-15 ยายมุน (แม่) ก็ ให้ป้าแต่งงาน แกลบอกเรียนไปอีกหน่อยก็ต้องมามีผัวแล้วไม่ต้องเรียนก็ได้ดอก แต่ตา (พ่อ) แกลก็อยากให้ป้าเรียนนะ แต่แกลไม่มีเงิน” (สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2549)

ปลิว (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “บ้านป้าแต่ก่อนทำนา ป้าก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำนา มีฐานะจนเลยละ ป้าเลยได้เรียนแค่ ป.4 ... ป้าไม่อยากจะเรียนต่อหรอกยาย (แม่) แกลก็บอกว่าจะเรียนไปทำไมพอมีผัวก็ต้องเลี้ยงลูก ไม่ต้องเรียนสูงก็เลี้ยงลูก ดูแลผัวได้แล้ว” (สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2549)

แหวด (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองอายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “ตอนฉันเป็นเด็กพ่อแม่ให้ฉันเรียนโรงเรียนนางรองนี้แหละ ตอนนั้นมีถึง ป.4 ฉันก็เรียนแค่นั้นแหละ เพื่อนฉันไปเรียนที่อื่นๆ ต่อกันก็มี แต่บ้านฉันจนพ่อแม่ทำนาอย่างนี้นะ จะเอาเงินที่ไหนมาเรียน ฉันว่าพอฉันมีเรือนฉันก็ต้องเลี้ยงลูกดูแลผัวนะ (หัวเราะ) ไม่ต้องเรียนก็รู้ดอกว่าต้องเลี้ยงยังงี้” (สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

บุญเลี้ยง (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองอายุ 52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “สมัยก่อนนะมันมีแค่ ป.4 ป้าก็เรียนแค่ ป.4 พ่อแม่ทำนาทำไร่ ยาย (แม่) แกลบอกว่าเรียนแค่นี้ก็พอ แกลไม่มีปัญญาส่งหรอก จะส่งได้ยังงี้มีลูกตั้ง 5-6 คน พอป้าอายุ 16 ลุง (สามี) แกลก็มาขอ ป้าก็แต่งงานตอนนั้นแหละ สมัยก่อนนะไม่ต้องเรียนสูงๆ เหมือนตอนนี้ออก เรียนสูงมากก็ต้องทำอะไรทำนา” (สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2549)

มาลี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “ตอนเด็กๆ บ้าค่อนข้างลำบาก เพราะฐานะไม่ค่อยดีนะ บ้ามีพี่น้อง 7 คน บ้าเป็นพี่คนโตก็ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านแล้วก็ดูน้องพร้อม ไม่มีเวลาเล่นเหมือนหนูคนอื่น ๆ ดอก บ้าเรียนจบแค่ ป.4 แต่สมัยนั้นเขาก็เรียนเท่านั้นแหละ ไม่เห็นจึเรียนสูง ยาย (แม่) แกก็ว่าเรียนให้อ่านออกก็พอ พอมีฝีมือลูกก็ไม่ต้องใช้แล้ว ให้ฝัวเลี้ยงไป (หัวเราะ) บ้าก็จ้จจเรียนไปทำไม” (สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2549)

นฤมล (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 49 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “ที่บ้านให้พี่เรียนแค่ ป.4 เพราะว่าไม่มีเงิน พี่มีพี่น้องหลายคน เรียนจบชั้น ป.4 กันทั้งนั้น เพราะพ่อแม่ไม่มีเงิน เรียนจบมากี่ทำนาทำไร่ พออายุได้ 16-17 พี่ก็แต่งงาน ใจจริงพี่ก็อยากเรียนแต่ไม่มีเงินเรียน แม่พี่ก็ว่าไม่ต้องเรียนหรอก อยู่บ้านช่วยกันทำนาจะดีแล้ว อีกหน้อยก็มีฝัว ฝัวก็เลี้ยง จ้จจเรียนไปทำไม อย่างนี้นะ” (สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

เสริมศรี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมต้น) กล่าวว่า “ตอนบ้าเด็กๆ นะ เตี่ยแกสอนให้ทำการค้าการขาย ต้องทำบัญชีเตี่ยแกก็ส่งให้เรียน แกบอกว่าต้องหัดคิดเงินคิดเลข เรียน ป.4 นะมันไม่พอหรอก บ้าไม่อยากจะเรียนหรอกหนูก็ไม่มี บ้าต้องไปเรียนในตัวอำเภอ มันไกลนะ กลับมากก็ต้องช่วยค้าช่วยขาย เตี่ยแกอยากให้เราเรียนถึงปริญญาอะ แต่บ้าไม่เอาเอง บ้าว่าเรียนแค่นี้ก็ค้าขายได้แล้ว เตี่ยแกเห็นว่าไม่เรียนแล้วแกก็จับบ้าแต่งงาน บ้าก็ช่วยเฮีย (สามี) แกค้าขาย มีลูกก็ดูลูกเลี้ยงลูก” (สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2549)

เช่นเดียวกันกับแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นที่ภูมิลำเนาทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญต่อระดับการศึกษาของแม่บ้าน กล่าวคือ หากครอบครัวเดิมของแม่บ้านมีฐานะดี แม่บ้านก็จะได้รับการศึกษาสูง แต่หากครอบครัวเดิมของแม่บ้านมีฐานะไม่ดีนักแม่บ้านก็จะมีระดับการศึกษาในภาคบังคับเท่านั้น เช่น

สอน (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) “ยายเรียนแค่ ป.4 เอง เป็นภาคบังคับของกระทรวงเขา ที่บ้านยายไม่ค่อยมีเงินเรียนเอาพออ่านออกเขียนได้ พ่อกับแม่ของยายเขาทำงานรับจ้างในตลาด ชนผักชนปลา บ้าก็ต้องช่วยเลี้ยงน้องทำงานบ้านไป” (สัมภาษณ์ 11 มีนาคม 2549)

กมลทิน (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6) “สมัยนั้นกระทรวงเขาให้เรียนภาคบังคับ รู้สึกจะชั้น ป.6 น้ำก็จบ ป.6 นั้นแหละ พ่อแม่ไม่มีตั้งค์ เรียนเอาแค่พอรู้ อ่านออกเขียนได้ แต่พอเวลาไม่สมัครงานก็ลำบาก” (สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

สุนันท์ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4) กล่าวว่า “ป้าเรียนจบ ป.4 ป้ามาจากต่างจังหวัด พ่อของป้าเป็นเสมียนอยู่ที่อำเภอ เงินเดือนไม่ต้องพูดถึง แถมมีลูกตั้งหลายคน เอาที่ไหนมาส่งเสีย” (สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2549)

นงนุช (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 38 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา) กล่าวว่า “สมัยที่เรียนเขาจบภาคบังคับกันตอน ป.6 พี่ก็เรียนแค่นั้น เพราะทุนทรัพย์ ไม่มี สมัยก่อนไม่มีทุนอะไรเยอะขนาดนี้ พ่อแม่พี่เขาก็ไม่มีเงินลูก 3 คนนะ ตอนนั้นพี่ก็รู้สึกหอรอก เราอยากเรียนเห็นเพื่อนเขาเรียนกัน” (สัมภาษณ์ 9 มีนาคม 2549)

อุทัยวรรณ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท) กล่าวว่า “พ่อกับแม่ของป้าเป็นข้าราชการครูทั้งคู่ ก็เลยส่งเสริมเรื่องการเรียน ป้า ที่แรกก็ส่งให้จบปริญญาตรี พอป้าทำงานได้สักหน่อยก็เก็บเงินเรียนต่อเอง เรียนจบที่นิด้า แล้วก็มารับราชการที่กระทรวงพาณิชย์” (สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2549)

สมฤดี (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี) กล่าวว่า “ป้าเป็นคนเพชร พ่อคุณแม่มาับราชการที่กรุงเทพฯ ป้าก็ตามเข้ามาด้วย ป้าเรียนจบคหกรรมศาสตร์ พอจบมาป้าก็เป็นข้าราชการ เป็นครูสอนที่โรงเรียนมัธยมแถวนี้ คุณพ่อของป้าเข้มงวดเรื่องเรียนมาก ต้องเรียนให้จบทำงานแล้วค่อยมีหย้ามีเรือน” (สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2549)

ชลธิชา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี) กล่าวว่า “พ่อแม่ของป้าเป็นคนค่อนข้างโบราณ ับราชการทั้งคู่ ท่านบอกให้เรียนให้สูงๆ เข้มงวดเรื่องการเรียนของป้ามาก ท่านบอกว่า การเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ที่บ้านมีฐานะ

พอสมควรเรื่องเงินจึงไม่มีปัญหาเพราะพี่สาวของป้าก็จบปริญญาโท แต่ป้าจบบัญชีที่จุฬาฯ พอจบป้าก็มาทำงานธนาคารแต่ตอนนี้ลาออกแล้ว” (สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

สุคนธา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 29 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท) กล่าวว่า “ที่บ้านไม่ให้ทำอะไรเลยนอกจากเรียนอย่างเดียว ที่บ้านจบปริญญาโทกัน 2 คน พี่สาวอีกคนกำลังเรียนปริญญาเอกอยู่ที่จุฬาฯ ที่บ้านทำการค้าหลายอย่าง เลยไม่มีปัญหาเรื่องเงินทอง ค่าเล่าเรียน พี่เรียนพิเศษมาตั้งแต่เด็ก พี่น้องก็เรียนกันหมดทุกคนแล้วแต่ใครอยากเรียนอะไร” (สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2549)

นิตยา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท) กล่าวว่า “ที่บ้านส่งให้เรียนสูงกันทุกคนแต่ก็ไม่ได้บังคับ ใครอยากเรียนอะไรก็เรียน ป้าเรียนจบเตรียมอุดมแล้วมาต่อปริญญาตรีที่ครุศาสตร์ จุฬาฯ ก่อน แล้วก็มารับราชการสักพักแล้วค่อยมาเรียนปริญญาโทที่ครุฯ จุฬาฯ บ้านเป็นร้านขายของในตลาดที่บ้านโป่ง ขายหลายอย่าง เป็นแบบร้านโชห่วยที่ขายทั้งปลีกทั้งส่ง” (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภูมิหลังของครอบครัวเดิมของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดระดับการศึกษาของแม่บ้าน จากการวิเคราะห์แล้วพบว่า นอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อของสังคมชนบทที่ว่า การศึกษาสำหรับผู้หญิงเมื่อหลายสิบปีก่อนนั้นไม่สำคัญเท่าไรนัก เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่า พอโตเป็นสาวก็ต้องออกเรือนไปดูแลลูกและสามีการศึกษาในโรงเรียนจึงไม่จำเป็นมากนัก ขณะที่กลุ่มของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นไม่เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อดังกล่าว ซึ่งปัจจัยหลักก็ยังคงอยู่ที่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการเงินของครอบครัว

สำหรับแม่บ้านที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่านั้นส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพมาก่อน โดยเหตุผลในการลาออกนั้นเพื่อออกมาเป็นแม่บ้านและช่วยสามีดูแลกิจการที่ทำอยู่ เช่น ภัตตาคารและร้านอาหาร (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง) แม่บ้านทั้งสองจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เมื่อก่อนเคยทำงานอยู่บริษัทเอกชนในอำเภอนางรอง พอแต่งงานกับสามี สามีก็ให้ลาออกมาช่วยกิจการที่บ้านแทน ส่วน สุคนธา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น) จบการศึกษาระดับปริญญาโท ก่อนแต่งงานเคยทำงานอยู่ในองค์กรเอกชนแห่งหนึ่ง หลังจากแต่งงานแล้วสามีได้ให้ลาออกมาเป็นแม่บ้าน คอยดูแลสามีและลูก จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าแม่บ้านจะจบการศึกษา

ระดับใดก็ยังคงมีหน้าที่ในการเป็นแม่บ้าน แม่บ้านบางคนเสียสละหน้าที่การงานของตนเองเพื่อมาดูแลครอบครัว

รายได้ในครัวเรือน

ระดับรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้านทั้งในเขตเทศบาลเมืองนางรองและแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น มีตั้งแต่ต่ำสุดคือ 5,000 บาท และสูงที่สุดคือ 300,000 บาท ซึ่งอยู่ในกลุ่มของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงระดับรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่

ระดับรายได้ในครัวเรือน (บาท)	จำนวนแม่บ้าน (คน)	
	แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง	แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น
ต่ำกว่า 10,000	4	1
10,001-20,000	6	12
20,001-30,000	2	2
30,001-40,000	ไม่มี	3
40,001-50,000	1	2
มากกว่า 50,000	7	ไม่มี

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าช่วงความห่างของระดับรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท ต่อเดือน ส่วนช่วงระดับรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท นั้นมีน้อยที่สุด ส่วนระดับรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองความห่างของช่วงมีสูงมาก กล่าวคือ มีตั้งแต่ 5,000 บาท-300,000 บาท เลยทีเดียว ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากที่มาของรายได้ซึ่งก็คืออาชีพของสามีและลูกของแม่บ้านแตกต่างกัน

อาชีพของสามีของแม่บ้านที่มีรายได้ในครัวเรือนสูงที่สุด คือ อาชีพค้าขาย และธุรกิจทางการเงินซึ่งเป็นกิจการของตนเอง ซึ่งนอกจากการค้าขายแล้วสามีของแม่บ้านยังมีงานอดิเรกคือการลงทุนในตลาดหุ้น และขายหวยออนไลน์อีกด้วย ส่วนที่มาของรายได้ในครัวเรือนของแม่บ้าน

ในชุมชนเคหะคลองจั่นนั้นมาจากการประจำของสามี เงินบำนาญของตนเองและสามี รายได้บางส่วนมาจากการขายของเล็กๆ น้อยๆ เป็นงานอดิเรกของตัวแม่บ้านและลูก เช่น

นิตยา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี สามีเสียชีวิต) กล่าวว่า “ป้ามีรายได้มาจากเงินบำนาญของป้าเดือนละ 20,000 บาท แล้วก็ลูกสาวป้าขายของพวกกิฟท็อปที่ตลาดในเคหะได้เดือนละประมาณ 15,000 บาท เขาไปซื้อของจากสำเพ็งมาขาย ตอนแรกเขาทำงานอยู่พวกบริษัทโมเดลลิงแล้วป้าไม่ชอบให้เขากลับบ้านมิดๆ ก็เลยให้เขาลาออก พอดีว่าป้าป่วยด้วย” (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

ศิริวรรณ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี หย่าร้าง) กล่าวว่า “พี่หย่ากับสามีมาตั้งแต่ลูกเล็กๆ พี่เลี้ยงลูกเองกับแม่ของพี่ รายได้ส่วนใหญ่ก็มาจากค่าเช่าบ้านที่พี่ทำอยู่มีหลายๆ หลัง หลังละ 5,000 บาท ที่เป็นห้องเช่าก็มี ก็มีประมาณ 4 หลัง ห้องเช่าอีกประมาณ 12 ห้อง... บางทีพี่เบื่อกๆ พี่ก็ไปขายของ พวกเปิดท้ายขายแบบนี้ รายได้ก็ค่อนข้างดีนะ ครั้งหนึ่งก็ประมาณ 2,000-3,000 บาท” (สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

จากระดับรายได้ในครัวเรือนที่แตกต่างกันทำให้แม่บ้านแต่ละคนมีลักษณะชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไปด้วย แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองที่มีรายได้ในครัวเรือนมากกว่า 50,000 บาท จะเป็นแม่บ้านที่ไม่ต้องทำงานบ้านเอง แต่จะจ้างคนงานมาทำงานแทน ส่วนตัวแม่บ้านก็จะมีหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบความเรียบร้อย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีคนงานทำงานบ้านให้ทุกอย่างแต่งานที่แม่บ้านจะต้องทำด้วยตัวเองคือ การทำอาหารและการจัดโต๊ะอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัว

ศิริวรรณ (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 43 ปี รายได้ในครัวเรือน 300,000 บาท สมาชิกในครอบครัว 6 คน) กล่าวว่า “ที่บ้านทำธุรกิจการเงินแล้วก็ป็นเอเย่นขายหอยออนไลน์ รายได้ค่อนข้างสูง บางทีน้ำมีลูกค้า ถ้าทำงานบ้านเองคงไม่ไหว เพราะต้องดูร้านขายของช่วยเหลือเขาด้วย เลยจ้างลูกจ้างดีกว่า แต่น้ำไม่ได้จ้างแม่ครัวนะ เสียเขาไม่ชอบ... เขากลับมาไม่สะอาดบ้างละ กลับโน่นกลับนี่สารพัด ทำเมื่อลูกจ้างด้วย คือให้เขาทำงานพวกทำความสะอาด ชักผ้ารีดผ้า ล้างจาน มันเหนื่อยเียง กับข้าวน้ำก็เลยทำเองแล้วบางอย่างที่เรากินเขาก็ทำไม่เป็น แต่เขากินง่ายเราทำอะไรเขาก็กิน” (สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2549)

สมใจ (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 40 ปี รายได้ในครัวเรือน 200,000 บาท สมาชิกในครอบครัว 6 คน) กล่าวว่า “บ้านพี่ทำฟาร์มเลี้ยงไก่ ขายทั้งไก่เนื้อ ไก่ไข่ พี่ก็ต้องไปช่วยแฟนพี่ทำด้วย งานบ้านพี่ก็เลยจ้างคนงานมาทำ ให้มาอยู่ด้วยที่บ้านเลย แต่อาหารการกินนี่พี่จัดการเอง เพราะกลัวไม่ถูกปาก” (สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

ขณะที่แม่บ้านบางรายที่ถึงแม้ว่าจะมีรายได้ในครัวเรือนสูงและสามารถจ้างคนงานมาทำงานในบ้านได้ แต่เธอก็ไม่จ้างเนื่องจากที่บ้านมีจำนวนสมาชิกน้อย เช่น ชนิดา (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 48 ปี รายได้ในครัวเรือน 100,000 บาท สมาชิกในบ้าน 2 คน) กล่าวว่า “ที่บ้านมีปากกับลูกแค่ 2 คน ป้าไม่มีลูกไม่มีหลาน งานเลยไม่เยอะทำเองได้ มันเปลืองเงินโดยใช่เหตุ เราทำเองไม่ต้องจ้างใคร บางที่จ้างคนงานก็ไม่ว่าจะไว้ใจได้หรือเปล่า” (สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2549)

ในส่วน of แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น แม่บ้านที่มีรายได้ในครัวเรือนอยู่ในระดับที่สูงสูงมักจะจ้างคนงานมาทำงานบ้านให้เป็นครั้งเป็นคราว เช่น ศิริวรรณ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี รายได้ในครัวเรือน 40,000 บาท สมาชิกในบ้าน 3 คน) กล่าวว่า “บางที่พี่เหนื่อยๆ หรือบางที่ไม่ได้ทำนานแล้วพวกหยากไย่มันเยอะ แม่พี่เขาไม่ชอบพี่ก็จะจ้างคนงานมาจากบริษัททำความสะอาดให้มาทำ แต่ไม่บ่อยหรอก ที่จ้างผ่านบริษัทเพราะคนงานสมัยนี้หยาก มีแต่พวกพม่า พี่ไม่ค่อยไว้ใจ” (สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

รายได้ในครัวเรือนที่แตกต่างกันมีผลทำให้วิถีชีวิต (Way of life) ของแม่บ้านแตกต่างกันออกไปด้วย จะเห็นได้ว่าแม่บ้านในรายที่มีรายได้ในครัวเรือนสูงและมีสมาชิกอยู่ในบ้านหลายคน แม่บ้านก็จะจ้างคนงานให้มาทำงานบ้านให้ อย่างไรก็ตามหน้าที่ในเรื่องอาหารการกินในบ้าน แม่บ้านก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ นอกจากนั้นแล้วแม่บ้านยังเปลี่ยนสถานะจากคนทำมาเป็นผู้ควบคุมดูแลงานบ้าน ขณะที่แม่บ้านที่มีรายได้ในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อยที่สุดก็ยังคงต้องรับภาระงานบ้านทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียว เช่น

สุวิจนา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี รายได้ในครัวเรือน 20,000 บาท สมาชิกในครอบครัว 5 คน) กล่าวว่า “ที่บ้านพี่มีคนอยู่ 5 คน คือ พี่ แม่พี่ แฟน ลูกสาวอีก 2 คน พี่จะอยู่บ้านกับแม่พี่ส่วนคนอื่น ๆ เขาก็ไปทำงานไปเรียนกันหมด พี่จะดูแล ตั้งข้าวปลาอาหาร เสื้อผ้า ความสะอาด ทุก...อย่าง (เสียงสูง) ลูกๆ เขาต้องเรียนก็ไม่ได้

ช่วยอะไร แต่ก่อนทำบ้างเดี๋ยวนี้ไม่เอาเลย จะมีพี่กับแม่ช่วยกันทำ แต่แม่พี่ก็ช่วยอะไร ไม่ได้มากเพราะแก่แล้วเดี๋ยวเป็นลม” (สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2549)

สมคิด (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี รายได้ในครัวเรือน 15,000 บาท สมาชิกในครอบครัว 4 คน) กล่าวว่า “แฟนพี่เป็นข้าราชการกระทรวงวิทย์ฯ ส่วนลูกๆ ก็กำลังเรียนกัน อยู่ ม.3 คนหนึ่งอยู่ ป.4 คนหนึ่ง ตอนเช้าพี่จะยุ่งหัวปั่นเลย ไหนจะกับข้าวลูก เสื้อผ้าลูก แฟนพี่เขาก็จะดูร้าน (มีร้านขายของเล็กๆ เสริมรายได้) ดูข่าวเช้าของเขาไป พอเขาไปกันพี่ก็ต้องตามเก็บทุกอย่าง ถ้าลูกจะช่วยต้องบอก ทำนี้ให้แม่หน่อยนะ ไม่ใช่ไม่ทำ” (สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2549)

สภาพชีวิตครอบครัว

1. อำนาจในครอบครัว (Authority)

เรื่องอำนาจในครัวเรือน สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องว่าในครัวเรือนใครมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ หรือการควบคุมครอบครัว ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้วิเคราะห์สภาพชีวิตครอบครัวของแม่บ้านเกี่ยวกับอำนาจในครอบครัวเพื่อที่จะวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวของแม่บ้าน ว่าอำนาจในครอบครัวเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการบริโภคสื่อและการตีความข่าวสารของแม่บ้าน หรือไม่ อย่างไร ซึ่งผลการศึกษาพบว่าอำนาจในครัวเรือนของแม่บ้านมี 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1) พ่อมีอำนาจ (Patriarchy) หรือพ่อเป็นใหญ่ ครอบครัวแบบนี้พ่อจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องในครอบครัวหรือเรื่องใหญ่ทั้งหมด สมาชิกในครอบครัวคนอื่นรวมทั้งแม่หรือแม่บ้านจะต้องปฏิบัติตาม โดยแม่บ้านให้เหตุผลว่า เนื่องจากสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวหาเงินเข้าบ้าน หาเลี้ยงครอบครัว เป็นช้างเท้าหน้า ต้องให้เกียรติสามีในการตัดสินใจ

มาลัย (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 43 ปี) กล่าวว่า “สามีน้ำเป็นผู้ชายไทยแบบโบราณโบราณ กับข้าวก็ต้องร้อน เย็นไม่ได้ไม่กิน เป็นอย่างนี้ ถ้าจะทำอะไรก็ต้องทำให้ได้ จะเอาเงินไปซื้อหอยที่เป็นพันเป็นหมื่น น้ำก็พูดไม่ได้ แกก็จะบอกว่าฉันหา

เงิน ฉันเป็นผัว อะไรอย่างนี้ละ น้ำพุอะไรไม่ได้หรือขนาดที่วิ่งเปลี่ยนช่องไม่ได้เลย ต้องให้เขาเปลี่ยน” (สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2549)

ชนิตา (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 48 ปี) กล่าวว่า “สามีเป็นช่างทำหน้า หาเลี้ยงเรา เราก็ต้องให้เกียรติเขา ที่บ้านพี่พ่อจะเป็นคนตัดสินใจทุกเรื่อง เขามีประสบการณ์มีความรู้มากกว่าแม่ ... แต่งงานมาแม่ก็สอนว่าต้องเป็นผู้ตามที่ดี ที่บ้านเป็นคนไทยเชื้อสายจีนเขาก็จะสอนแบบนี้” (สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2549)

นฤมล (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 49 ปี) กล่าวว่า “ที่บ้านเป็นพวกหัวโบราณจะทำอะไรก็ต้องฟังผัว ผัวว่ายังไงก็ดียังงั้น ถึงจะเถียงถึงไม่เห็นด้วยถ้าแกตัดสินใจอย่างนั้นเราก็อำพวงไม่ได้ โบราณเขาว่าผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง แต่บางทีปากก็เถียงแต่ก็ต้องยอม เขาจะเอายังไงก็เรื่องของเขา” (สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

มาลี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 60 ปี) กล่าวว่า “เรื่องตัดสินใจอะไรๆ ในบ้าน ต้องยกให้ลุงเขา เราเป็นผู้หญิง ผัวว่ายังไงเราก็ต้องทำตามเขา เขาดูแลลูกดูแลเรา เขาเป็นคนหาเลี้ยงปากก็ต้องให้เขาแหละเป็นคนตัดสินใจ เขารู้อะไรมากกว่าเราเยอะ เป็นลูกผู้หญิงนี่เราต้องเป็นคนตาม อย่าไปนำหน้าเขา ล้าหน้าเขาไม่ได้เขาเป็นผู้ชาย เขาจะได้มีศักดิ์ศรี ผู้ชายที่กลัวเมียละ มันไม่มีศักดิ์ศรี” (สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2549)

ปลิว (แม่บ้านเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 55 ปี) กล่าวว่า “ผู้ชายเขาเป็นผู้นำครอบครัวใครจะทำอะไรก็ต้องถามเขาก่อน ไม่อย่างนั้นมันจะน่าเกลียด ผัวพูดอย่างเมียทำอย่างนั้น ไม่ได้หรอก เขาเป็นผู้นำเราเป็นผู้ตาม ขอแค่เขาเป็นผู้นำที่ดีครอบครัวเราก็จะดีไปด้วย” (สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2549)

ขวัญภา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี) กล่าวว่า “เวลาที่มีอะไรที่ต้องตัดสินใจอะไรเกี่ยวกับครอบครัวก็ต้องเป็นหน้าที่ของผู้ชาย (สามี) เพราะเขาเป็นสามีเป็นพ่อของลูก เราเป็นเมียเราก็ต้องให้เกียรติและยกย่องสามีเรา ไม่ทำอะไรข้ามหน้าข้ามตาเขา คอยเสริมเขาในสิ่งที่เขาขาด หรือบางทีลืมไป บางทีเขาถูกลูกมากไปเราก็คอยปราม เบาๆ หน่อย อะไรอย่างนี้” (สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2549)

สุนันท์ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 50 ปี) กล่าวว่า “สามีบ้าเป็นทหารยศเยอะแล้ว เลยชินกับการออกคำสั่ง (หัวเราะ) เรื่องตัดสินใจก็ปรึกษากันบ้างไม่ใช่ให้สามีคิดเองคนเดียว เราเป็นภรรยาต้องช่วยส่งเสริมเขาบ้างตามสมควร ไม่ใช่พาเขาไปชะทุกเรื่อง อย่างนี้ผู้ชายที่ไหนจะรัก จะอยากอยู่ด้วย ป่านะเห็นมาเยอะแล้วพวกที่ชอบคุยว่าสามีอยู่ในโอวาทนะเห็นไปมีเมียบ่อยทุกคน อย่างป้าจะให้เขาตัดสินใจดู อย่างเรื่องซื้อรถซื้อบ้าน เขาเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นที่พึ่งของคนในบ้าน” (สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2549)

จิรวดี (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 28 ปี) กล่าวว่า “แฟนพี่ไม่ค่อยว่างหรือเขาทำงานหลายอย่าง บางทีไปทำงานข้างนอกกลับมาเขาก็เหนื่อยแล้ว พี่ก็ไม่อยากไปกวนเขา ก็บอกเขาเฉยๆ ว่าวันนี้พี่ทำอย่างนี้ อย่างนี้ นะ เขาก็เออๆ พี่จะตัดสินใจทุกเรื่องเอง ก็บอกเขานั้นแหละ แต่อันไหนดี อันไหนไม่ดีเขาจะเป็นคนบอก” (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

2) แม่เป็นใหญ่ (Matriarchy) คือ แม่มีอำนาจตัดสินใจหรือควบคุมคนในครอบครัว แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นบางส่วนมีอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเองเพราะหย่ากับสามีหรือสามีเสียชีวิตไปนานแล้ว

ศิริวรรณ (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี) กล่าวว่า “พี่เลิกกับสามีตั้งแต่ลูกสาวยังเล็กๆ อยู่เลย ที่บ้านมีพี่คนเดียวหาเงินเข้าบ้าน เพราะที่บ้านไม่มีใคร ยาย...แม่ของพี่แก่แกแล้วอายุ 65 แล้ว พี่ก็ต้องออกไปเก็บค่าเช่าบ้านเอง เวลาอะไรพี่ก็จะตัดสินใจเอง แต่ไม่ใช่เผด็จการจะถามลูกถามยายก่อน แต่พี่ว่ายังไงที่บ้านก็ว่าอย่างนั้น” (สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

เสริมศรี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 55 ปี) กล่าวว่า “เรื่องที่บ้านเป็นของป้าไม่ว่าจะเรื่องไหนก็ของป้า ที่บ้านป้าคุมทุกอย่างเอง เรื่องใหญ่เรื่องเล็กป้าจัดการเอง ลุงแก่เกรงใจป้า (หัวเราะ)” (สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2549)

บุญเลี้ยง (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 52 ปี) กล่าวว่า “ที่บ้านนะหนู ป้าเป็นใหญ่ ลุงแกไว้ใจป้า ให้ป้าตัดสินใจเองหมด แล้วแต่เอ็ง แกว่า จะอะไรๆ ก็ป้าหมด แต่บางที่ต่อหน้าเพื่อนๆ แก ป้าก็จะยอมให้แกบ้าง” (สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2549)

จินตนา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี) กล่าวว่า “สามีป้าเสียมา หลายปีแล้ว ก่อนสามีเสียป้าก็เป็นแม่บ้านอย่างเดียว ได้เงินเดือนจากสามี ตอนนี้ป้าก็อยู่ ให้ลูกเลี้ยง แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวป้าจะเป็นคนตัดสินใจ เพราะป้าเป็นผู้ใหญ่คนเดียวในบ้าน ลูกเขยก็เชื่อป้าเขาบอกว่าแล้วแต่แม่จะตัดสินใจ” (สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

ดวงฤดี (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 35 ปี) กล่าวว่า “พี่แยกกันอยู่กับ สามี พี่อยู่กับลูก 2 คน ตัวสามีเป็นคนส่งเสียทุกอย่าง ตัวพี่ก็ไม่ได้ทำงานเพราะลูกยังเล็ก 4-5 ขวบเอง สามีพี่เขาก็ส่งเงินมาให้ทุกเดือน ที่บ้านก็มีกันแค่นี้พี่ก็ต้องตัดสินใจเอง สามี พี่เขาก็ไม่มายุ่งโอนเงินมาให้ทุกเดือน เสาร์อาทิตย์มารับลูกไปเที่ยวบ้างแค่นั้น” (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

3) พ่อแม่เป็นใหญ่ (Equalitarianism) คือ ครอบครัวแบบที่สามีและภรรยา มีอำนาจควบคุมหรือตัดสินใจเรื่องราวในครอบครัวเท่าๆ กัน หรือตกลงแบ่งอำนาจกันระหว่างสามี ภรรยาว่าใครมีอำนาจในเรื่องใด ซึ่งส่วนใหญ่มักจะให้สามีตัดสินใจเรื่องนอกบ้าน ภรรยาควบคุมเรื่องในบ้าน

กมลทิน (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 45 ปี) กล่าวว่า “ที่บ้านพี่ถ้าเป็น เรื่องอาหารการกิน วันนี้กินอะไร อันนี้พี่ตัดสินใจเอง ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ๆ ก็จะมีการปรึกษากันบ้างแต่พี่ก็จะให้สามีเป็นคนตัดสินใจ เขาเป็นผู้นำครอบครัว เป็นพ่อบ้าน เขาจะตัดสินใจได้ดีกว่าเรา” (สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

สุจิตรา (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 32 ปี) กล่าวว่า “ปกติก็จะคุยกันทุกเรื่องอยู่แล้ว จะช่วยกันตัดสินใจเรื่องครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นของทุกคนไม่มีใครเป็นหัวหน้าเป็นลูกน้องเหมือนที่ทำงาน แต่ถ้ามีเรื่องไหนที่เห็นไม่ตรงกันแล้วพี่ยืนยันเสียงแข็งนี้ แฟนพี่ก็จะยอม เขาเห็นว่าพี่เริ่มเสียงแข็งแล้วเขาก็จะยอม แต่พี่ก็มีเหตุผลของ พี่นะ ไม่ใช่เป็นซะทุกเรื่อง” (สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2549)

สมคิด (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 44 ปี) กล่าวว่า “จริงๆ ก็ช่วยตัดสินใจกันทั้งคู่ เพราะลูกๆ ยังเด็ก มีอะไรก็จะคุยกัน เรื่องลูกเรื่องร้านก็นั่งจับเข้าคุยกัน ดีไม่ได้ยังงี้กับบอกกัน เป็นสามีภรรยาต้องช่วยเหลือกัน ผัวหาบเมียก็ต้องช่วยคอน” (สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2549)

สมใจ (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 40 ปี) กล่าวว่า “ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับธุรกิจพี่กับสามีจะตัดสินใจร่วมกันนะ อะไรที่เราขาดเขาเสริมอะไรที่เราขาดเราเสริม จะคุยกันด้วยเหตุด้วยผล เรื่องอื่นๆ เช่น เรื่องลูกเราก็ตัดสินใจด้วยกัน เดี่ยวนี้หมดสมัยแล้วข้างทำหลังทำหน้านะ เราต้องเดินไปพร้อมๆ กันแล้วนะ” (สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2549)

เสาวรี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 35 ปี) กล่าวว่า “ถึงแม้ว่าเสียเขาจะแก่กว่าพี่นะ แต่เราก็คุยกันทุกเรื่อง เรื่องลูกเรื่องการค้า (ที่บ้านเป็นห้างแว่นตา) บางทีเราจะเลือกสินค้ามาขายที่ร้านเราก็จะช่วยกันดู เรื่องเลี้ยงลูกก็ช่วยกันเลี้ยง ลูกเรียนที่ไหนดีก็จะช่วยกันดู เสียเขาให้เกียรติพี่มาก บางทีเห็นไม่ตรงกันก็ต้องช่วยกันคิดเอาเหตุผลมาคุยกัน ถ้าอย่างนี้จะเป็นอย่างนั้นนะ พี่จะเลี้ยงการทะเลาะกันฟังเหตุผลกันก่อน” (สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2549)

ธันยธรณ์ (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 33 ปี) กล่าวว่า “พี่กับแฟนจะช่วยกันตัดสินใจมากกว่าจะให้ใครตัดสินใจคนเดียว เหมือนที่เขาบอกแหละว่า สองหัวดีกว่าหัวเดียว พี่กับแฟนจะอายุเท่ากัน เรียกว่ารุ่นเดียวกัน ความคิดก็คล้ายๆ กัน ก็ช่วยกันตัดสินใจอย่างที่บอก” (สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2549)

วันเพ็ญ (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 43 ปี) กล่าวว่า “ที่บ้านทำธุรกิจน้ำก็ช่วยน้ำผู้ขายทำ ช่วยกันตัดสินใจทั้งเรื่องในบ้านและเรื่องค้าขาย เขาจะลงทุนอะไรใหม่ๆ ก็จะปรึกษาว่าจะทำได้ไม่ดี จะช่วยกันหาข้อดีข้อเสีย จะกำไรหรือขาดทุน เราต้องเผื่อใจคิดกันทั้งคู่ ไม่ปล่อยให้ใครคิดอยู่คนเดียว ตัดสินคนเดียว เพราะเวลารับผิดชอบก็ต้องรับผิดชอบทั้งสองคน เป็นผัวเมียกัน” (สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

กุลิณี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 48 ปี) กล่าวว่า “เวลามีปัญหาที่ต้องแก้ไขจะปรึกษากัน บางทีลูกมีปัญหาเราก็จะคุยกันว่าจะทำอย่างไรดี บางเรื่องที่เรารู้มากกว่าสามีก็จะฟังน้ำ เช่น เรื่องลูก หรือเรื่องเรียนของลูก ถ้าเป็นปัญหาเรื่องอื่นๆ เช่น เรื่องเงิน เรื่องครอบครัวก็จะช่วยกันคิดหาจุดตรงกลางที่สุด จะคุยกันทุกเรื่อง” (สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2549)

นิตยา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี) กล่าวว่า “เรามีกัน 2 คน แม่ลูก เรื่องบางเรื่องลูกก็ต้องฟังเรา เช่น เรื่องค้าขาย การทำมาหากิน แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับบรรณนิยมของลูกค้า หรือพวกวิทยากรที่เดินๆ หน้อย เราก็จะตามเขาไม่ทัน เราก็จะคุยกับเขา ถ้าเรื่องไหนเขาตัดสินใจเองไม่ได้ก็จะเป็นแม่ จะช่วยๆ กันคิด” (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

วจี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 30 ปี) กล่าวว่า “เรื่องในบ้านเนี่ยกับข้าวทำอะไร เงินใช้จ่ายยังงี้พี่ดูหมด เอาจ่ายๆ เลยคือจัดการเรื่องในบ้าน แต่ถ้าเป็นเรื่องนอกบ้านเนี่ยแฟนพี่เขาจะจัดการเอง เพราะเรื่องในบ้านนี่พี่รู้ดีกว่าเขา ถ้าเป็นเรื่องนอกบ้านต้องยกให้เขา เพราะเขาออกจากบ้านไปทำงานทุกวัน รู้มากกว่าเรา ก็ยกให้เขาไปเลย” (สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2549)

สุคนธา (แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 29 ปี) กล่าวว่า “พี่จะตัดสินใจเฉพาะเรื่องเล็กๆ อย่างเช่น เรื่องในบ้านเล็กๆ น้อยๆ ส่วนเรื่องใหญ่ๆ แฟนพี่จะมีบทบาทมากกว่า แต่เราก็จะปรึกษากันก่อน สุดท้ายแล้วแฟนพี่เขาจะตัดสินใจเอง” (สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2549)

จะเห็นได้ว่าอำนาจในการตัดสินใจในครัวเรือนของแม่บ้านมีปัจจัยเกี่ยวกับความคิดความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่อยู่ไม่น้อย กล่าวคือ ไม่ว่าอำนาจการตัดสินใจโดยเด็ดขาดจะอยู่ที่แม่บ้านเราก็มองเห็นว่าแม่บ้านมักจะพูดถึงการให้เกียรติสามีเมื่ออยู่ภายนอกบ้าน เพื่อรักษาศักดิ์ศรีของสามีไม่ให้คนอื่นดูถูกได้ เพราะอย่างไรแล้วสามีก็เป็นเสมือนผู้นำครอบครัวเป็นผู้หาเลี้ยง แม่บ้านจึงต้องให้เกียรติสามี

เมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดแล้วจะพบว่า ครอบครัวที่มีอำนาจการตัดสินใจร่วมกันนั้นจะพบในกลุ่มแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมากกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง ทั้งนี้เป็น

เพราะชนบทรวมเนียนที่ผู้หญิงต้องยึดถือสามีเป็นผู้นำของครอบครัวในสังคมชนบทเช่นเขตเทศบาลเมืองนางรองยังคงมีความเข้มข้นมากกว่าชุมชนเมืองเช่นชุมชนเคหะคลองจั่น ดังนั้นจึงพบว่าอำนาจในครัวเรือนของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองส่วนใหญ่ยังอยู่ที่สามี ขณะที่อำนาจในครัวเรือนของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจะอยู่กับทั้งสามีและแม่บ้าน (Equalitarianism) และที่แม่บ้านเพียงคนเดียว (Matriarchy) โดยในกรณีที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีอำนาจการตัดสินใจเพียงผู้เดียวนั้นเป็นเพราะแม่บ้านไม่ได้อยู่ร่วมกับสามี เนื่องจากแม่บ้านหย่าขาดกับสามีหรือสามีของแม่บ้านเสียชีวิตแล้วจึงทำให้แม่บ้านกลายเป็นหัวหน้าครอบครัวไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษายังพบว่า อำนาจในครัวเรือนของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ที่มีอายุอยู่ในช่วง 30-50 ปี อำนาจในครัวเรือนจะเป็นทั้งของสามีและแม่บ้านเอง ทั้งนี้เป็นเพราะแม่บ้านที่อยู่ในช่วงอายุดังกล่าว เป็นแม่บ้านที่อยู่ในยุคที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความเชื่อแบบเก่าที่ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังกับยุคที่ผู้หญิงมีบทบาททางสังคมมากขึ้น เป็นยุคที่ผู้หญิงได้รับการศึกษาสูงขึ้น ในครอบครัวผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนที่เป็นเพียงแม่ศรีเรือนเท่านั้น บทบาทของแม่บ้านเปลี่ยนจาก **ช้างเท้าหลัง** มาเป็น **เพื่อนคู่คิด** ดังเช่นที่แม่บ้านกล่าวว่า **“หมดสมัยแล้วที่ผู้หญิงจะต้องตามหลังผู้ชาย เราเป็นแม่บ้านอย่างเดียวไม่ได้แล้ว เราต้องทำมาหากินเป็น จะมานั่งแบมือขอเงินอย่างเดียว มันไม่ได้ เราจะได้มีคุณค่า”** (วันเพ็ญ อายุ 43 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

2. ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ “แม่บ้าน”

ในส่วนของความคิดความเชื่อเกี่ยวกับแม่บ้านนั้น แม่บ้านในทั้ง 2 พื้นที่ให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกัน คือ แม่บ้าน คือผู้ดูแลทุกอย่างภายในบ้านรวมถึงความทุกข์ความสุขของสมาชิกในบ้าน แม่บ้านเปรียบเสมือนผู้จัดการบริษัท ที่ต้องดูแลสภาพคล่องของบริษัท (ฐานะทางการเงินของครอบครัว) ดูแลพนักงานบริษัท (สมาชิกในครอบครัว) หากขาดผู้จัดการ (แม่บ้าน) บริษัทก็ล้ม ดังนั้นแม่บ้านจึงสำคัญ เพราะต้องดูแลจัดการระเบียบทุกอย่างในบ้าน ทำให้บ้านและครอบครัวสมบูรณ์

“แม่บ้านเป็นคนที่มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้าน และดูแลความเรียบร้อยของบ้าน” (ชลธิชา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

“สำหรับพี่ พี่ว่าแม่บ้านต้องเป็นแม่ศรีเรือนทำงานบ้านดูแลบ้าน ดูแลลูก ดูแลสามี” (วจี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2549)

“แม่บ้าน เป็นแม่บ้านแม่เรือน ดูแลลูกและสามี ความสุขของคนในบ้านคือความสุขของแม่บ้าน” (มาลัย แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2549)

“แม่บ้านเป็นคนที่คอยดูแลทุกข์สุขของคนในบ้าน” (ปลิว แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2549)

ขณะที่แม่บ้านบางส่วนได้ให้ทัศนะว่า แม่บ้าน คือ คนคอยรับใช้ภายในบ้าน เพราะต้องดูแล สามี ลูก และทุกๆ อย่างภายในบ้าน ซึ่งเป็นหน้าที่ของภรรยาเป็นหน้าที่ของผู้หญิงไม่ใช่ของผู้ชาย

“แม่บ้าน ความหมายก็บอกอยู่แล้วว่า เป็นคนคอยรับใช้ในบ้าน เพราะต้องดูแลสามีและลูกทุกอย่าง ทั้งอาหาร เสื้อผ้า ความสะอาดในบ้านเอ่ย สุขภาพของสามีและลูกๆ เอ่ย” (มัลทนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2549)

“เกิดเป็นผู้หญิงก็ต้องเป็นแม่บ้าน เพราะแต่งงานไปก็ต้องเลี้ยงดูลูกๆ ดูแลบ้านเรือน พวกนี้มันเป็นงานของผู้หญิง สามีเป็นผู้ชาย ผู้ชายก็ต้องเป็นคนทำงานหาเงินเข้าบ้าน งานบ้านก็ให้แม่บ้านทำ” (กมลทิน แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

หนึ่งแม่บ้านที่ได้ชื่อว่าเป็นแม่บ้าน “มือใหม่” ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 20-30 ปี และแต่งงานนานเพียง 1-2 ปีนั้น ก็ยังมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับแม่บ้านเช่นเดียวกันกับแม่บ้านที่มีอายุอยู่ในช่วงอื่นๆ แม่บ้าน เช่น สุคนธา อายุ 29 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นที่เพิ่งแต่งงานได้ประมาณ 2 ปี และธัญธรณ์ อายุ 30 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองแต่งงานได้ 2 ปี แม่บ้านทั้ง 2 คนนั้นเป็นแม่บ้านที่เพิ่งแต่งงานได้เพียงไม่กี่ปี อีกทั้งทั้ง 2 คนยังเคยทำงานมาก่อนที่จะแต่งงาน และเมื่อแต่งงานแล้วแม่บ้านทั้งสองก็ได้รับการขอร้องจากสามีให้ลาออกมาเป็นแม่บ้านและเตรียมมีบุตร นอกจากนั้นยังมี อุทัยวรรณ อายุ 55 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ที่เพิ่งลาออกมาเป็นแม่บ้านอย่างเต็มตัวเมื่อ 2 ปีที่แล้ว เนื่องจากสามีขอร้องให้เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวเช่นเดียวกับ สุคนธา และ ธัญธรณ์

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงทัศนคติที่มีต่อคำว่าแม่บ้าน แม่บ้านทั้ง 3 คน ก็ให้ทัศนะที่ไม่แตกต่างกันมากนักดังนี้

“แม่บ้านเป็นผู้จัดการทั่วไปในบ้าน ดูแลทุกอย่างในบ้าน ทั้งเรื่องการเงิน สุขภาพ อาหารการกิน ความทุกข์ความสุขของลูกๆ ของสามี ถ้าไม่มีแม่บ้านครอบครัวก็ไม่สมบูรณ์” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2549)

“แม่บ้านก็คือผู้ที่ดูแลบ้าน ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้าน ให้อยู่กันแล้วมีความสุขร่วมกันในบ้าน ให้อ่านมีความหมายของคำว่า home ไม่ใช่ house” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2549)

“ต้องดูแลคนในบ้าน ต้องดูแลทุกอย่างละนะคนเป็นแม่บ้าน ถึงพี่จะเป็นแม่บ้านมือใหม่ พี่ก็ต้องดูแลบ้านเรือนให้สะอาด กับข้าวก็ต้องมี...ถึงจะทำไม่เก่งก็ต้องหัด” (ธัญธรณ์ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2549)

อย่างไรก็ตามแม่บ้านที่สามีเสียชีวิตไปแล้ว หรือแม่บ้านที่เป็นหม้ายก็มีทัศนะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ นอกจากที่แม่บ้านจะเป็นผู้ดูแลงานต่างๆ ภายในบ้านแล้ว แม่บ้านยังต้องเป็นเสาหลักให้แก่ครอบครัวได้อีกด้วย เนื่องจากชุมชนเคหะคลองจั่นเป็นพื้นที่ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสังคมเมืองและครอบครัวส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) จึงมีสมาชิกในครอบครัวเพียงไม่กี่คน เมื่อสามีเสียชีวิตหรือหย่าขาดจากสามีแล้วแม่บ้านจึงมีบทบาทหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวไปโดยปริยาย

“ครอบครัวเราไม่มีพ่อบ้าน พี่เลยเป็นหัวหน้าครอบครัวด้วยเป็นแม่บ้านด้วยแบบทูอินวัน แม่บ้านอย่างพี่เลยต้องเป็นเสาหลักให้กับครอบครัวได้” (ดวงฤดี แยกกันอยู่กับสามี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

“แม่บ้านต้องคอยดูแลความเรียบร้อยของบ้านและของคนในบ้านทุกอย่าง เช่น ดูแลความเป็นอยู่ของลูก ถ้าไม่มีแม่บ้าน บ้านก็ไม่น่าเป็นบ้าน เพราะที่บ้านปามีกันไม่กี่คน

สามีป่าเสียชีวิตไปนานแล้วป่าต้องเลี้ยงลูกคนเดียว ป่าเลยเป็นแม่บ้านอย่างเดียวไม่ได้ ต้องเป็นพ่อบ้านด้วย ต้องเข้มแข็งเป็นตัวอย่างให้ลูกชาย” (จินตนา สามีเสียชีวิต แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

“แม่บ้าน คือ คนที่ดูแลเรื่องภายในบ้านทั้งเรื่องอาหารการกิน ความเป็นอยู่ของลูก ความสะอาดของบ้านและเศรษฐกิจภายในบ้าน ที่สำคัญเราต้องเป็นที่พึ่งเป็นที่ปรึกษาให้กับลูกได้ทุกเรื่อง เพราะที่บ้านมีป่ากับลูกอยู่แค่ 2 คน เราเป็นทั้งแม่ทั้งพ่อ เพราะพ่อเขาเสียตั้งแต่ลูกยังอยู่ในท้อง ป่าเลยเป็นเสาหลักของครอบครัว” (นิตยา สามีเสียชีวิต แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

จะเห็นได้ว่าทัศนะของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ มีทัศนะเกี่ยวกับคำว่า “แม่บ้าน” แทบจะไม่แตกต่างกันเลย เมื่อลองวิเคราะห์ดูแล้วพบว่า การอบรมบ่มเพาะจากครอบครัวเดิมของแม่บ้านเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้แม่บ้านมีทัศนะเช่นนี้ กล่าวคือ ในสมัยก่อนผู้หญิงจะถูกอบรมสั่งสอนว่าเป็นผู้หญิงต้องเป็นแม่ศรีเรือน เรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้ ดูแลปรนนิบัติพิศุขสามีและลูกๆ อย่างมีอหังการทำอย่างไรไม่เป็น โดยเราจะเห็นได้จากสุภาสิตโบราณ และคำพังเพยต่างๆ เช่น สุภาสิตสอนหญิง ของกวีเอกสุนทรภู่ เป็นต้น

“ต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือนนะ ถึงแม่เราจะมีหน้าที่การงาน ความรู้ที่ดี แต่เราก็ทึ่งกิริยามารยาทของผู้หญิงไม่ได้ เก่งแล้วก้ำกั้นไม่ได้ เราต้องเรียบร้อยเป็นแม่บ้านเป็นแม่ศรีเรือน สมเป็นกุลสตรี” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 2 มีนาคม 2549)

“การอบรมเลี้ยงดูที่บ้านน้ำ คุณยาย (แม่) จะแยกชายหญิงชัดเจนพี่ชายจะอยู่คนละส่วนของบ้าน จะไม่ไปยุ่งย่ามของพี่ๆ ที่เป็นผู้ชาย คุณยายจะสอนว่าเป็นผู้หญิงไม่ควรปล่อยผม ต้องใส่เสื้อผ้าให้มิดชิด ไม่ออกไปเที่ยวตะลอนๆ นอกบ้าน ต้องอยู่กับเห่าเฝ้ากับเรือน ... น้ำมีหน้าที่อ่านหนังสือพวกวรรณคดี หรือพวกโคลงกลอนต่างๆ ให้คุณยายฟัง คุณยายก็จะฟังไปด้วยทำขนมไปด้วย (ที่บ้านชายขนม) สอนไปด้วย ว่าเป็นผู้หญิงต้องเป็นอย่างนี้นะ ทำอย่างนี้นะ น้ำก็จะได้การทำกับข้าวทำขนมจากคุณยายมา เพราะนั่งดูอยู่ด้วยตลอด” (กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2549)

เกี่ยวกับเรื่องการอบรมบ่มเพาะนี้ ผู้วิจัยได้ไปร่วมสนทนากับมารดาของแม่บ้านด้วยเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และเพื่อเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมให้ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งมารดาของแม่บ้านส่วนใหญ่จะบอกว่า การเป็นแม่บ้านที่ดีนั้นจะต้องให้เกียรติสามี ใช้จ่ายอย่างประหยัด ช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุนสามี งานบ้านอย่าให้ขาดตกบกพร่อง ดูแลครอบครัวทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ไม่นำและไม่ทำเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจมาให้สามีและคนในบ้าน นอกจากการสอนโดยคำพูดแล้วยังสอนผ่านการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เมื่อทำให้เห็นบ่อยๆ บุตรหลานก็จะจดจำแล้วทำตามเองไปโดยปริยาย เพราะเรื่องบางอย่างสอนโดยการพูดไม่ได้ต้องทำให้เห็นจะได้ติดตัวไปตลอด เช่น การกวาดบ้าน การซักผ้า การทำกับข้าว เป็นต้น

“ยายจะสอนเขาว่า เราเป็นลูกผู้หญิงจะต้องรักษานวลสงวนตัว อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนนะ ต้องหัดทำกับข้าวกับปลา ที่หลับที่นอนต้องเก็บให้เรียบร้อย ผู้หญิงนี้สำคัญที่ความเรียบร้อย ไม่ใช่หยิบบอย ... การเป็นแม่บ้านนี้ยายว่าสำคัญ ผู้ชายเขาจะดูเราที่ตรงไหน ก็ดูตรงที่รักษามารยาทความขยันขันแข็ง ที่โบราณเขาว่าอยากรู้ผู้หญิงจะขยันหรือเปล่า ต้องดูที่ฝีเท้า ถ้าผู้หญิงบ้านไหนฝีเท้าได้จังหวะ นี่แสดงว่าผู้หญิงคนนี้จะขยันใช้ได้ ถ้านานๆ ที่ หรือดำแบบแขนไม่มีแรงนี้ไม่ได้ ไม่ไหวแล้ว ... งานบ้านแต่ละอย่างมันมีวิธีของมัน บางทียายก็ไม่ได้สอนลูกเขาเห็นเขาก็ทำตาม นี่เขาเห็นเราทุกวันๆ นี่ เขาก็ทำเป็นโดยที่เราไม่ต้องสอน” (คุณยายเล็กมารดาของสุวิจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2549)

“สอนเขามาตั้งแต่เล็กแต่เด็ก ผู้หญิงที่ดีต้องกริยาวาจาที่สุภาพเรียบร้อยจะมากระซิกเฮกฮากเหมือนเด็กสมัยนี้ไม่ได้ นุ่งซิ่นออกไปข้างนอกก็ยังไม่ได้เลย ... เรื่องงานบ้านยายจะสอนเขาว่า เป็นผู้หญิงต้องขยัน ต้องหัดทำงานบ้าน อันนี้ต้องทำเป็น ไม่ใช่มีมือห่างเท้าห่าง สมัยก่อนแม่ของยายก็สอนว่าเป็นแม่บ้านต้องตื่นก่อนนอนที่หลังนะ ต้องเครพสามีนะ ต้องฟังเขา เขาหาเงินมาให้เราก็ต้องเก็บไว้ด้วย ไม่ใช่สุร่ยสุร่าย ใช้เงินหมดอย่างนี้ไม่ดี” (คุณยายวรรณี มารดาของศิริวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

“ปากบยายจะสอนเขาให้รู้เรื่องขนบธรรมเนียมไทยบ้านทั่วไป ที่จะสอนบ่อยๆ พูดบ่อยๆ คือเรื่องทำงานบ้าน เวลาเห็นเขาทำเก้ๆ กังๆ ปากก็จะบอกเขากวาดแบบนี้ไม่ได้ นะ ไม่สะอาด ปากก็กวาดให้เขาดู ทำให้เขาดู เราเป็นลูกผู้หญิงต้องมีเรื่องพวกนี้ติดตัว

แต่งงานไปแม่ผัวจะได้ไม่ว่าเอา ไม่ถูกต้องอย่างนี้ละ” (คุณแม่แนว มารดาของวจี แม่บ้านใน เขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2549)

นอกจากการอบรมบ่มเพาะที่ว่าผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้าน เป็นแม่ศรีเรือนแล้วนั้น ครอบครัวของแม่บ้านที่ทำการค้าขายซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน จะมีการสอนเพิ่มเติมเรื่องการนำมาค้าขายให้กับแม่บ้านอีกด้วย โดยสอนว่านอกจากจะเป็นแม่บ้านที่ดีแล้วยังต้องช่วยสามีทำมาหากินด้วย ซึ่งงานของครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนนั้นมักจะเป็นการค้าขายที่เปิดบ้านชั้นล่างเป็นร้านค้า แม่บ้านจึงต้องช่วยสามีในการทำการค้าด้วย เช่น ทำบัญชี ดูแลลูกค้า

“แม่ของน้ำจะบอกเสมอๆ ว่าเราเป็นลูกผู้หญิง เป็นเมียเนี่ยจะต้องช่วยสามีทำมาหากินด้วย ไม่ใช่ทำงานบ้านแต่อย่างเดียว งานบ้านเป็นหน้าที่แม่บ้านก็จริง แต่การค้าของครอบครัวเราก็ต้องสนใจ ถ้าวันไหนมีอะไรเกิดอะไรขึ้น เราจะได้ดูแลรับผิดชอบกิจการของครอบครัวได้ด้วย การดูแลคนในบ้านก็สำคัญการค้าก็สำคัญ เพราะถ้าการค้าขาดทุนมีปัญหาคนที่บ้านก็จะเดือดร้อน เราเป็นแม่บ้านต้องดูแลจัดการได้ทุกอย่าง” (วันเพ็ญ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง ที่บ้านทำการค้า สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

“ป้าเรียนรู้เรื่องค้าขายมาตั้งแต่เด็ก อากกับอาอ้อมขายของโซ่ห่วยอยู่ที่บ้าน นอกจากเรียนก็ต้องช่วยทำมาค้าขาย อาอ้อมจะบอกว่าเราต้องทำได้ทั้งงานบ้านงานเรือน การค้าก็ทำไม่ได้ ยังไงๆ สะถ้าขายไม่เป็นทำบัญชีเป็นก็ยังไม่ดี ถ้าไปแต่งงานกับพ่อค้าก็จะได้ช่วยครอบครัวสามีทำการค้า แต่ป้าไม่ได้ช่วยสามีค้าขายหรือเขาเป็นทหาร ตอนนี้เลยช่วยลูกสาวขายของแทน คือบอกเขาว่าจะขายให้ได้กำไรแล้วมีลูกค้าประจำนี้ขายยังไงอย่างนี้” (นิตยา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

“เตี้ยแก่ทำการค้าพวกโซ่ห่วยในตลาด ป้าเป็นลูกคนโตต้องช่วยเตี้ยทำการค้า ทำบัญชี ที่บ้านทุกคนต้องทำบัญชีเป็นหมด ต้องค้าขายเป็นทั้งลูกผู้หญิงลูกผู้ชาย แต่ผู้หญิงนี่หนักหน่อยเพราะต้องทำกับข้าวเป็นด้วย ดูแลคนงานด้วย แต่ก่อนมีโรงสีข้าวด้วย คนจีนนี่เขาว่าต้องดูแลลูกน้องให้ดี มีข้าวให้กินเลี้ยงเหล้าเลี้ยงยาบ้าง แม่ของป้าก็มีหน้าที่ทำบัญชีทำกับข้าวเลี้ยงคนงานทั้งโรงสี จ่ายเงินคนงาน งานก็ต้องทำ ป้าโตมาป้าก็ทำอย่างที่ทำแม่ทำ เพราะเราเห็นตัวอย่างมาตั้งแต่เด็กๆ” (เสริมศรี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2549)

สำหรับคนที่เป็นแม่บ้านงานไม่ได้หมดเพียงแค่การทำงานบ้าน การช่วยสามีทำมาหากิน และการดูแลลูกน้องคนงาน ทว่าหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของแม่บ้านคือการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวให้มีความกลมเกลียวกันด้วย เมื่อสมาชิกในบ้านเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้นแม่บ้านจะต้องเป็นคนเชื่อมความสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจกับสมาชิกทุกคนในบ้าน

“คนเป็นแม่เป็นเมีย ต้องคุยกับคนในบ้านได้ทุกเรื่อง ถ้าพ่อลูกทะเลาะกัน แม่ก็ต้องไปเคลียร์ให้ ไปอธิบายว่ามันเป็นอะไรยังไง บางทีสามีทะเลาะกับแม่ แม่เขาจะไม่ใช้แม่พี่ พี่ก็ต้องไปคุยให้เข้าใจกันว่า แม่เขาแก่แล้วนะ เขาคิดอย่างนี้นะ คนแก่ขึ้นน้อยใจนะ เพราะผู้ชายเขาไม่ละเอียดละอ่อนพอที่จะรู้สึก เราละเอียดอ่อนมากกว่า เราก็ต้องคุยกับเขา” (กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2549)

“อย่างที่บอกว่า แม่บ้านเป็นคนดูแลทุกอย่างในบ้านนะ ถ้าคนในบ้านทะเลาะกัน เราเป็นแม่บ้านก็ต้องไปจัดการให้เขา ที่บ้านที่ทะเลาะกันบ่อยๆ เป็นลูกๆ ทะเลาะกันเองมากกว่า แม่ก็จะไปจัดการให้ ถ้าลูกโดนพ่อดุแล้วลูกโกรธพ่อก็เลย บ้าก็จะคุยกับลูกว่าพ่อเขาหวังดีนะ อย่างนี้ บางทีลูกชายทะเลาะกับลูกสะใภ้ก็ยังไม่ยอมคุยให้ คือเราต้องดูแลความรู้สึกของคนในบ้านด้วยนะ” (สมฤดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2549)

“ที่บ้านลูกเขาจะซึ้งนอน เพราะเป็นลูกสาว พ่อเขาเป็นทหารลักษณะทหารนะนะ เขาก็คุยกับลูกแบบนายกับลูกน้อง ลูกเขาก็ไม่ชอบ น้ำก็ต้องไปคุยทั้งพ่อทั้งลูก คุยกันคนละทีนะ ว่าพ่อเขาเป็นอย่างนั้นนะลูก ลูกมันรู้สึกอย่างนั้นพ่อ แม่ต้องประสานระหว่างพ่อกับลูก ไม่อย่างนั้นที่บ้านก็จะเป็นบรรยากาศอึมครึม” (สุวิจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2549)

จะเห็นได้ว่าหน้าที่ในการเป็นแม่บ้านที่นอกจากจะต้องทำงานบ้านไม่ให้ขาดตกบกพร่องแล้ว แม่บ้านจะต้องดูแลสมาชิกในบ้านทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัวของสามี และยังต้องดูแลความเป็นอยู่ของลูกจ้างอีกด้วย นอกจากนี้ในการดูแลบ้านและครอบครัว แม่บ้านยังต้องเป็นกาวใจให้กับสมาชิกในครอบครัว เมื่อสมาชิกเกิดความไม่เข้าใจกัน

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แม่บ้านมีหน้าที่หลัก คือ การดูแลทุกอย่างในบ้าน ซึ่งคำว่า “ทุกอย่างในบ้าน” นั้น กินความถึง งานบ้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทำความสะอาดบ้าน เสื้อผ้า

หุงหาอาหารการกิน นอกจากนั้นก็ยังต้องดูแลถึงสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจของสมาชิกในบ้าน รวมทั้งการใช้จ่ายเงินในครอบครัว ช่วยสามีทำมาหากิน และสิ่งที่จะทำให้แม่บ้านเป็นแม่บ้านที่ดีก็คือ การให้เกียรติและยกย่องสามีเนื่องจากสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว ถึงแม้ว่าอำนาจในครัวเรือนจะเป็นของแม่บ้านก็ตาม เมื่อออกนอกบ้านแม่บ้านต้องยอมให้สามีเพื่อรักษาศักดิ์ศรีและหน้าตาของสามีอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าการทำหน้าที่ทุกอย่างของแม่บ้านเป็นการทำงานเพื่อสมาชิกของครอบครัวให้ได้มีความสุข เพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ถึงแม้ว่าตนเองจะต้องเหนื่อยเพียงใดก็ตาม

การที่แม่บ้านมีความคิดความเชื่อที่ว่า งานบ้านและการดูแลบ้านเรือนเป็นหน้าที่ของผู้หญิงนั้นได้สืบทอดกันมาเรื่อยๆ มาตั้งแต่สมัยบรรพกาล ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการอบรมสั่งสอน ผ่านการปฏิบัติให้ดูให้เห็น จนในที่สุดความคิดความเชื่อดังกล่าวกลายเป็น “อุดมการณ์แม่บ้าน” อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิงทุกคนที่แต่งงานมีครอบครัว ให้อุทิศตนเพื่อครอบครัวเพราะเธอเป็นแม่บ้านแล้วต้องเป็นแม่ศรีเรือน โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ชีวิตประจำวันของแม่บ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชีวิตประจำวันของแม่บ้านแบ่งเป็นช่วงๆ ในแต่ละวัน คือ ช่วงเช้า ช่วงบ่าย ช่วงเย็น และช่วงค่ำ โดยในแต่ละช่วงมีกิจกรรมหลักๆ เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงกิจกรรมประจำวันที่แม่บ้านทำ จำแนกตามพื้นที่

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่แม่บ้านทำ	
	แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง	แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น
ช่วงเช้า 4.00-13.00 น.	- ตื่นนอนทำธุระส่วนตัว เตรียมเสื้อผ้า อาหารให้ลูกและสามี - เปิดร้าน - ส่งลูกไปโรงเรียนแวะไปตลาด - ทำงานบ้าน/ดูการทำงานบ้านของลูกจ้าง เก็บกวาดบ้าน ซักผ้า รีดผ้า - ดูแลลูก/หลานที่ยังเล็ก - เตรียมอาหารกลางวันไว้สำหรับสามี ลูก หลาน ที่อยู่หรือกลับมาทานข้าวกลางวันที่บ้าน	- ตื่นนอนทำธุระส่วนตัว เตรียมเสื้อผ้า อาหารเช้า - ไปส่งลูกที่โรงเรียน - ซื้อกับข้าวจากรถกับข้าว ทำธุระอื่นๆ และหาอาหารกลางวันทานนอกบ้าน - ทำงานบ้าน เลี้ยงหลาน
ช่วงบ่าย 13.00-16.00 น.	- แม่บ้านพักผ่อน - ไปร้านเสริมสวย ไปซื้อของใช้ - แวะคุยกับเพื่อน ไปหาเพื่อนๆ บ้านที่อยู่ใกล้เคียง - นอนหลับพักผ่อน ดูรายการโทรทัศน์ อ่านหนังสือ	- ทานอาหารกลางวันพักผ่อนดูโทรทัศน์ อยู่บ้านของตนเอง - อ่านหนังสือ - ไปรับลูกที่โรงเรียนแวะซื้อกับข้าว/ของ เจอเพื่อนทักทายเพื่อนเล็กน้อย
ช่วงเย็น 16.00-20.00 น.	- ไปรับลูกที่โรงเรียน หาของว่างให้ลูก - จับลูกอาบน้ำ เก็บผ้าพับผ้า รีดผ้า - เตรียมอาหารเย็น รับประทานอาหารเย็น เก็บสำหรับอาหาร ล้างจาน	- เตรียมอาหารเย็น สอนการบ้านลูก คุยกับลูกเรื่องโรงเรียน - ทานอาหารเย็น เก็บล้าง
ช่วงค่ำ 20.00-24.00 น.	- ทำธุระส่วนตัว ดูโทรทัศน์ ว่างละคร - เข้านอน	- ดูโทรทัศน์ ละคร ว่าง เข้านอน

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าแม่บ้านจากทั้ง 2 พื้นที่ แม่บ้านจะมีกิจวัตรประจำวันที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในช่วงเช้าแม่บ้านต้องตื่นแต่เช้ามาเพื่อเตรียมอาหารและเสื้อผ้าให้สามีและลูกเพื่อเตรียมตัวไปทำงานและไปโรงเรียน หลังจากนั้นแม่บ้านก็จะส่งลูกไปโรงเรียน ระหว่างทางกลับบ้านแม่บ้านจะแวะซื้อข้าว เพื่อเตรียมอาหารกลางวันให้กับสมาชิกที่อยู่ที่บ้าน เมื่อกลับมาแม่บ้านก็จะเริ่มทำงานบ้าน ซักผ้า กวาดบ้าน ทำความสะอาดบ้าน หลังจากนั้นประมาณ 11.00 น. แม่บ้านที่มีสมาชิกอยู่ที่บ้านหรือสามีกลับมาทานข้าวกลางวันที่บ้าน แม่บ้านจะเตรียมทำกับข้าวและจัดล่ำรับ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง

“ตื่นขึ้นมาพี่จะต้องจัดเสื้อผ้า เตรียมอาหารเช้าไว้ให้แฟนกับลูก อาหารเช้าก็ไม่ได้ยุ่งอะไร เป็นพวกกาแฟ ข้าวไข่เจียว ไข่ดาว ง่ายๆ เพราะเดี๋ยวไม่ทัน ลูกจะออกจากบ้านตั้งแต่ 6.30 เพราะฉะนั้นตีห้า ตีห้ากว่าๆ พี่ต้องตื่นแล้ว แฟนพี่ไปส่งลูกแล้วก็จะเลยไปทำงานเลย พี่ก็จะทำงานบ้านต่อ ... ที่บ้านพี่ซักผ้าวันเว้นวัน แต่กวาดถูจะทำทุกวัน ถ้ารกมากๆ ก็จะมี 2 ครั้ง ส่วนใหญ่พี่จะทำงานบ้านให้เสร็จตอนเช้าทีเดียวเลย ตอนบ่ายจะได้สบายๆ” (นางนุช แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 9 มีนาคม 2549)

“ลูกสาวพี่เขาเพิ่งเรียนอยู่ ป. 1 พี่จะต้องตื่นมาดูเรื่องเสื้อผ้า อาหาร จัดตารางสอน พวกหนังสือเรียนสมุดวิชาต่างๆ ให้ดูว่าครบหรือยัง ครูมีจดหมายอะไรมาให้บ้าง พี่จะออกไปส่งลูกตอนประมาณ 7 โมง เพราะโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน บ่าย 2 บ่าย 3 ค่อยไปรับ ไปส่งเสร็จพี่ก็จะไปหาอะไรทานที่ตลาดแล้วค่อยกลับบ้าน” (ดวงฤดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2549)

“ลูกๆ โตหมดแล้ว แต่น้ำยังต้องดูเรื่องเสื้อผ้าให้สามี เรื่องกาแฟ ถ้ามีกับข้าวก็จะจัดให้ กับข้าวบางวันทำบ้างบางวันก็ไม่ทำแล้วแต่ว่าวันไหนเขาออกช้า ออกเร็ว ส่วนลูกๆ ก็ดูเรื่องน้ำซงกาแฟให้ ตอนเช้าตื่นมาน้ำต้องเสียบปลั๊กกาน้ำเป็นอันดับแรก พอส่งแฟนไปทำงานน้ำก็จะเก็บเสื้อผ้าของลูกซัก เพราะที่บ้านมีกัน 5 คน ซักทีเดียวไม่ไหว มีผ้าซักทุกวัน สายหน่อยรถกับข้าวรอบ 2 จะมาแล้ว น้ำก็จะออกไปดูกับข้าว เก็บ

ไว้ทำตอนเย็น เพราะตอนเช้าเราอยู่คนเดียวกินอะไรก็ได้ บางทีก็อาศัยข้าวตามสั่งร้านข้างบ้าน เลิกทำงานบ้านประมาณเกือบๆ เที่ยง แล้วน้ำก็จะพักผ่อน” (มัลทนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2549)

“น้ำจะตื่นตั้งแต่ตี 5 ตื่นมาปลุกลูกๆ คนโตไปทำงาน คนเล็กกำลังเรียนอยู่มัธยมปลาย จะเอนทรานซ์ปีนี้ ส่วนแฟนน้ำเขาจะจัดการตัวเขาเอง น้ำแค่หาเสื้อให้เท่านั้นข้าวเช้าเขาไปกินที่กรม อาหารเช้าลูกสาวเขากินคอนเฟลกกับนม ประมาณ 6 โมง น้ำจะเดินไปส่งลูกสาวปากซอย ส่วนแฟนจะดูข้าวตอนเช้าประมาณ 7 โมงถึงจะออกจากบ้าน น้ำก็จะทำงานบ้านไปเรื่อยๆ เหนื่อยก็พัก กับข้าวจะทำตอนเย็นทีเดียวเพราะที่บ้านน้ำตอนกลางวันจะมีน้ำอยู่บ้านคนเดียว ถ้าน้ำหิวก็ฝากท้องไว้กับร้านอาหารตามสั่งข้างบ้าน ก็ทำงานบ้านไปเรื่อยๆ เพราะงานบ้านเป็นงานที่ไม่มีวันหมด เก็บตรงนั้นเสร็จมาเจอตรงนี้ก็ทำต่อไป ซักผ้ารีดผ้า กวาดบ้านถูบ้านก็หมดวันแล้ว ลูกสาวน้ำเขาไม่ได้ช่วยอะไร เพราะกลัวจะกลับก็ห่มสองห่ม ส่วนคนเล็กก็จะช่วยบ้างถ้าน้ำใช้ ส่วนใหญ่ น้ำจะทำคนเดียว” (สุวัจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2549)

“ก็จะตื่นประมาณ 5.30 น. ตื่นมาดูข้าวเช้า ซัก 6 โมง น้ำก็จะปลุกสามี เขาก็จะไปเดิน ไปวิ่งออกกำลังกาย เขากลับมาเกือบๆ 7 โมง อาบน้ำ น้ำก็จะเตรียมเสื้อผ้าไว้ให้ เตรียมกาแฟใส่ข้าวโอ๊ต เตรียมยาไว้ให้ เกือบๆ 8 โมง เขาก็จะไปทำงาน น้ำก็จะไปตลาดซื้อกับข้าวมาไว้ทำข้าวกลางวัน เพราะสามีน้ำเขาจะกลับมากินข้าวที่บ้านประมาณ เที่ยงครึ่งถึงบ่าย เพราะบ้านอยู่ใกล้ที่ทำงาน ... ตอนกลางวันส่วนใหญ่ น้ำจะทำงานบ้าน ทำนั่นทำนี่ไปเรื่อยๆ เปิดทีวีไว้เป็นเพื่อน” (กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2549)

“พี่ตื่นนอนแต่เข้าไปใส่บาตร แล้วก็แวะตลาดซื้อกับข้าวมาทำให้ลูกๆ กับแฟนกินก่อนไปทำงาน พอเขาไปทำงานกันพี่ก็จะเริ่มเก็บบ้านเก็บช่อง ใกล้เคียงๆ 11 โมง พี่จะอุ่นกับข้าวไว้ให้แฟน เขาจะกลับมากินข้าวที่บ้าน ... พี่ก็ทำงานบ้านตั้งแต่เขาออกจากบ้านจนเขากลับบ้านนั่นแหละ” (ละม่อม แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2549)

ในกลุ่มของแม่บ้านมือใหม่ เช่น สุคนธา และธัญยธรรณ์ นั้นในช่วงแรกๆ ยังไม่ค่อยคุ้นเคยกับวิถีชีวิตแบบแม่บ้านมากนัก แต่เธอก็พยายามที่จะเป็นแม่บ้านที่ดีตามที่ได้ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่

เด็ก โดยเริ่มหัดทำอาหารและตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมเสื้อผ้าและกาแฟให้สามี ซึ่งงานบ้านบางอย่างเช่นการทำกับข้าวแม่บ้านจะใช้วิธีการโทรศัพท์ถามแม่หรือญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงเพื่อขอคำแนะนำ อย่างไรก็ตามแม่บ้านในกลุ่มนี้ยังไม่มีบุตรจึงทำให้นางบ้านมีน้อยกว่าแม่บ้านที่มีบุตรแล้ว

“ตอนนี้พี่จะตื่นตอนตี 5 ครึ่ง หกโมง จะลุกขึ้นมาทำกับข้าวให้แฟน หาชุดทำงาน มาไว้รอ ชัก 6 โมง 6 โมงครึ่งเขาถึงจะตื่น ก็จะนั่งกินข้าวเข้าด้วยกัน พอเขาไปทำงานพี่ก็จะขี่มอเตอร์ไซด์ไปตลาด ซื้อกับข้าวเอาไว้ แล้วก็ทำงานบ้านแล้วพอเกือบ 11 โมง พี่ก็จะทำกับข้าวให้เขา เที่ยงๆ เขาจะมากินข้าวกลางวัน บางทีเขาก็จะบอกไว้ตั้งแต่เช้าว่าวันนี้ไม่กินข้าว หรือให้เราออกไปเจอที่ร้านก๋วยเตี๋ยว แต่ส่วนใหญ่จะกินข้าวที่บ้านมากกว่า แต่พี่ก็ทำกับข้าวไม่เก่งหรอกนะ บางทีแฟนเขาอยากกินน้ำพริก กินอะไรที่พี่ทำไม่เป็นพี่ก็จะถามแม่พี่ยายพี่เอา” (ธัญธรณ์ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2549)

“ก่อนแต่งงานพี่ไม่ค่อยจับไม้กวาดนะ ที่บ้านเขาทำให้หมด พอแต่งงานนี้พี่ต้องทำงานบ้านเองเพราะไม่มีคนทำให้แล้ว ออกมาอยู่กัน 2 คน กับข้าวนี้พี่ถามแม่เนะเวลาที่แฟนเขาอยากกินแกงส้มบ้าง ยำบ้าง พี่ทำเป็นแค่ข้าวผัด โชคดีที่เขากินง่าย แรกๆ พี่ก็พี่แกงๆ แต่แม่แฟนเขาก็บอกยังงี้ก็ต้องหัดเพราะเป็นหน้าที่ของภรรยา” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2549)

ในส่วนของแม่บ้านที่สามีไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากที่บ้านมีกิจการเป็นของตนเองนั้น แม่บ้านจะตื่นนอนในเวลาเดียวกันเนื่องจากต้องดูแลลูกๆ ให้ไปโรงเรียนเช่นเดียวกับแม่บ้านคนอื่นๆ ส่วนกิจวัตรในช่วงเช้าของแม่บ้านที่มีพี่เลี้ยงและลูกจ้างให้ทำความสะอาดบ้านนอกจากจะต้องดูแลให้ลูกๆ ไปโรงเรียนแล้ว แม่บ้านก็จะต้องหาเสื้อผ้าและเตรียมอาหารเช้าให้สามี แล้วจึงลงไปเปิดร้านค้า และจัดเรียงสินค้าโดยมีลูกจ้างคอยช่วย ช่วงสายของแต่ละวันแม่บ้านจะไปตรวจตราความเรียบร้อยของบ้าน และตรวจเช็คงานที่สั่งให้ลูกจ้างทำ

“น้ำจะตื่นประมาณตีห้ามาใส่บาตรทุกเช้า มาปลุกลูกไปโรงเรียน เรื่องนี้น้ำจะมีลูกจ้างที่เป็นพี่เลี้ยงของลูกๆ มาดูแลให้ น้ำก็จะช่วยเขาดูแลที่ยังเล็กๆ ส่วนลูกจ้างจะดูแลคนที่โตแล้ว ก็ไม่ได้อะไรมาก แค่อุ้ให้เขาแต่งตัว กินข้าว ประมาณ 6 โมงครึ่ง น้ำจะเปิดร้านแล้ว (ที่บ้านเป็นร้านขายเครื่องอุปโภคต่างๆ และมีธุรกิจทางการเงิน) ปกติงานบ้านพวกทำความสะอาดต่างๆ น้ำจะให้พี่เลี้ยงของลูกช่วยทำ ส่วนน้ำจะทำกับข้าวเองแล้วก็

ตรวจดูความเรียบร้อยในบ้าน” (ศิริวรรณ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2549)

“งานบ้านของน้ำคือ เตรียมเสื้อผ้าและกาแพกับทองโกให้สามีตอนเช้า ส่วนลูกๆ ไม่ต้องดูแลเพราะส่งไปอยู่โรงเรียนประจำที่โคราช กับข้าวตอนเช้าจะไปซื้อจากตลาดมาทำกินเอง บางทีก็ซื้อกับข้าวสำเร็จมาอุ่นเอา แต่จะเป็นเฉพาะช่วงที่ยุ่งๆ (ที่บ้านจะมีทั้งร้านขายของแล้วก็มีธุรกิจฟาร์มไก่) น้ำก็จะรับออเดอร์จากลูกค้า เช็คบัญชี ช่วยสามีทำงานด้วย งานบ้านอื่นๆ พวกซักผ้าล้างจานนี้ ลูกจ้างจะช่วยทำ น้ำก็ทำด้วยนะ อันไหนที่น้ำให้ทำก็จะไปเช็คว่าเขาทำเรียบร้อยหรือเปล่า ถ้าไม่เรียบร้อยบางทีน้ำก็ทำเอง เพราะเขามีงานหน้าร้านด้วย” (สมใจ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2549)

“ถึงน้ำจะมีลูกจ้างคอยทำงานบ้านให้แต่บางอย่างน้ำก็ต้องทำเอง พวกอาหารการกินนี้ แม่สามีจะกินฝีมือน้ำเท่านั้น น้ำเลยทำเอง ส่วนเรื่องเก็บล้างถ้าน้ำทำกับข้าวน้ำจะเก็บล้างเองไปเลย แต่ถ้าเป็นพวกจานกินข้าวนี้ลูกจ้างจะเป็นคนทำ ตอนเช้าๆ จะดูแลไปโรงเรียนเอง จะมีพี่เลี้ยงช่วยดูด้วย พี่เลี้ยงกับลูกจ้างมี 2 คน คนที่เป็นพี่เลี้ยงจะทำงานบ้านด้วยดูแลด้วย ส่วนคนที่เป็นลูกจ้างหน้าร้านก็จะช่วยทำงานบ้าน น้ำจะคอยดูว่าซักผ้าสะอาดไหม บ้านช่องเป็นยังไงจานชามล้างเก็บหรือยัง บางทีแม่สามีก็จะช่วยด้วย เพราะน้ำต้องช่วยสามีทำธุรกิจ เฝ้าน้ำด้วย” (วันเพ็ญ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการรายได้ในครัวเรือนที่ว่า หากครอบครัวใดมีรายได้ในครัวเรือนสูง ครอบครัวของแม่บ้านนั้นๆ จะทำการค้าหรือธุรกิจส่วนตัวและมีรายได้ในครัวเรือนสูง ดังนั้นจึงสามารถจ้างลูกจ้างให้มาช่วยในการทำงานบ้านได้ เนื่องจากแม่บ้านนอกจากจะเป็นแม่บ้านแล้วแม่บ้านยังตำแหน่งเป็น “เถ้าแก่เนี้ย” ด้วย นอกจากแม่บ้านจะต้องดูแลควบคุมการทำงานบ้านของลูกจ้างแล้วแม่บ้านยังจะต้องช่วยสามีทำมาหากินอีกด้วย ซึ่งแม่บ้านกลุ่มนี้จะเป็นแม่บ้านที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน

เมื่อมีรายได้ในครัวเรือนสูงประกอบกับภาระงานของแม่บ้านที่มีล้นมือ แม่บ้านจึงสามารถจ้างลูกจ้างให้มาช่วยทำงานบ้านได้ อย่างไรก็ตามแม่บ้านก็ยังคงต้องทำงานบ้านตามปกติ

เพียงแต่ทำงานบ้านน้อยลง สิ่งที่แม่บ้านต้องอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันคือ การทำกับข้าวและการเตรียมเสื้อผ้าให้กับสามี โดยแม่บ้านให้เหตุผลว่า เป็นงานที่แม่บ้านทุกคนต้องจัดการด้วยตัวเอง เพราะต้องดูแลเรื่องความสะดวกและสุขภาพของคนในบ้านทุกคน อีกทั้งเรื่องรสชาติของอาหารนั้น แม่บ้านจะเป็นคนที่รู้ว่าสมาชิกในครอบครัวแต่ละคนชอบอะไรไม่ชอบอะไร

จากตารางที่ 5 จะสังเกตเห็นว่าช่วงบ่ายจะเป็นช่วงเวลาในการพักผ่อนสำหรับแม่บ้าน ในช่วงเวลานี้แม่บ้านจะมีกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกันก็คือ ช่วงเวลาในการพักผ่อนของแม่บ้านซึ่งอยู่ต่างที่ต่างทางกัน แต่เพราะเหตุใดแม่บ้านจึงมีเวลาพักผ่อนในช่วงเดียวกัน ผู้วิจัยจึงได้สอบถามแม่บ้านอีกครั้งจึงพบว่า คนที่เป็นแม่บ้านนั้นจะต้องดูและสานงานบ้านงานเรือนในแต่ละวันให้เรียบร้อยก่อนแล้วจึงค่อยพักผ่อน อาจกล่าวได้ว่า แม่บ้านทุกคนมักจะเห็นความสุขของคนในบ้านเป็นเรื่องใหญ่ความสุขของตนเองเป็นเรื่องรอง งานบ้านที่ทำการทำเพื่อลูกๆ และสามี เมื่อเธอทำงานให้ลูกและสามีเรียบร้อยแล้ว เวลาหลังจากนั้นก็จะเป็นของเธอ ซึ่งก็เป็นช่วงเวลาเพียง 2-3 ชั่วโมง

ความรู้สึกดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากการปลูกฝังเรื่องอุดมการณ์แม่บ้านและความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ “ความเป็นหญิง” ที่ว่า “ตื่นก่อนนอนทีหลัง” “งานบ้านงานเรือนเป็นงานของผู้หญิง” ซึ่งแม่บ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะแม่บ้านที่มีอายุประมาณ 50-60 ปี เช่น สมฤดี (อายุ 60 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น) บอกว่า “ตอนเช้าเป็นเวลางานของแม่บ้าน ถ้าแม่บ้านนอนตอนสายแล้วค่อยมาทำงานตอนบ่ายจะทำให้ดูเหมือนเป็นผู้หญิงขี้เกียจ หากจะซักผ้าซักผ้าจะได้ทันแดด และที่สำคัญคือเมื่อลูกๆ และสามีกลับมาถึงบ้านเห็นบ้านสะอาดเป็นระเบียบจะได้มีความสุขและสบายใจ” (สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2549)

“คือป้าเห็นแม่ของป้ายายของป้าเขาก็ทำกับพ่อเราตาเราแบบนี้ แล้วก็เออเนะครอบครัวสงบสุขดี ยังไงละแม่บ้านก็ทำหน้าที่ของตนเองดีแล้ว พอผ้ากลับมาเห็นบ้านสะอาดเรียบร้อยไรไร ก็เออมีความสุข เราเป็นแม่บ้านนะอะไรก็ต้องลูกต้องผ้ามาก่อน ทำอะไรให้มันเสร็จก่อนแล้วเราค่อยพักก็ได้ เราอยู่ที่บ้านเรา ถ้าเบื่อถ้าเหงาบ้านหมู่ใกล้ๆ ทยไป” (บุญเลี้ยง อายุ 52 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 15 กุมภาพันธ์ 2549)

“งานบ้านต้องทำให้เสร็จก่อนอื่นเลย เพราะเดี๋ยวทำงานอื่นๆ ไม่ทัน แบบถ้าเราซักผ้าตอนสายๆ บ่ายๆ มันก็จะไม่ทันแดด แดดตอนเช้านี้จะทำให้ผ้าแห้งสนิท ผ้าหอมเมื่อก่อนมันไม่มีเครื่องซักผ้าแบบสมัยนี้ ต้องซักเองบิดเอง ต้องใช้แดดอย่างเดียว ... พอ

ซักผ้าเสร็จก็เอาแล้วไหนจะบ้านรก ไหนจะลูก ไหนจะกับข้าวกลางวันผัว โอ๊ยวุ่นวายไปหมด ก็ทำทุกอย่างให้มันเสร็จตอนเช้าๆ นะดี เราจะได้ไม่ปวดหัวนะ มันทยอยๆ ทำไปเรื่อยๆ” (แหวด อายุ 60 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2549)

“เป็นผู้หญิงนะอย่าให้เขาว่าเอาได้ว่าตะวันแยงกันสายโคงแล้วยังไม่ตื่นอีก ต้องตื่นแต่เช้า ตื่นมาก็ต้องทำงานบ้านงานเรือนให้เสร็จให้เรียบร้อย ไม่ใช่ขี้เกียจพอผัวออกจากบ้านก็นอนต่อ อย่างนี้ใช้ไม่ได้ ปากก็ทำเป็นตัวอย่างให้ลูกสาวดู พอเขามีเหย้ามีเรือนเขาก็ต้องทำอย่างนี้ พองานบ้านเสร็จที่นี้จะทำอะไรก็ทำ ใครจะไปว่าอะไร” (มาลี อายุ 60 ปี แม่บ้านในเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2549)

“มันเป็นอย่างนี้ บ้าว่าถ้าเราไม่ทำตอนเช้าแล้วจะทำตอนไหนละ พอลูกพอสามีออกจากบ้าน มันไม่มีใครมายุ่งอะไรเรานี่ เราจะกวาดบ้านกวาดช่องก็ไม่ต้องไปบังหน้าทีวีใคร แล้วก็ไม่มีใครมาเดินย่ำขยะที่กวาดไปทั่วบ้านด้วย เราจะซักผ้าก็ไม่มีใครมาขัดว่า แม่ทำนั่นให้กินหนอย เรียกว่าไม่มีใครขัดจิ้งหะเรา เราก็รีบทำให้เสร็จๆ” (ประจวบ อายุ 52 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2549)

“ตอนบ่ายมันจะยุ่งๆ ใหญ่ ตอนบ่ายพอลูกมาแล้วเราก็กว้นอยู่กับลูกอยู่กับหลาน ต้องหาของว่างให้เขาทาน ต้องดูว่าการบ้านมีอะไรบ้าง อาบน้ำอาบน้ำทำให้เรียบร้อย พอเสร็จจากลูกจากหลาน พ่อเขาก็มาแล้ว เราก็ต้องเตรียมเสื้อผ้า หากับข้าวแล้ว ตอนเย็นจะเป็นช่วงที่วุ่นๆ สำหรับป้า ป้าจะทำงานบ้านซักผ้าดูบ้านตอนเช้า ตอนบ่ายงานพวกนี้ก็จะเสร็จ ป้าก็จะพักผ่อนละ สักบ่าย 3 ป้าจะไปรับหลานที่โรงเรียน” (สมฤดี อายุ 60 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2549)

“โอ้ยงานบ้านนะ ทำยังไงก็ไม่เสร็จหรอกหนู มันต้องทำไปเรื่อยๆ บ้านป้าะไม่มีวันเสร็จ เดี่ยวลูกเดียวหลาน ... เข้าๆ แดดดีๆ ป้าก็จะซักผ้า พอผ้าขึ้นราวป้าก็จะกวาดบ้านดูบ้าน เพราะสายหน่อยๆ มีแดดพื้ก็จะแห้งเร็ว ผ้าก็จะหอมแดด ทำอะไรเสร็จป้าก็จะออกไปดูรถกับข้าว มันจะมา 2 เทียว ตอนตีห้าครึ่งหกโมงรอบหนึ่ง ตอนเกือบๆ 5 โมงเช้ารอบหนึ่ง พอหลานกลับมาจากโรงเรียนก็วุ่นอีกแล้ว จะมีว่างก็ช่วงที่รอผ้าแห้ง ป้าก็จะดูนั่นดูนี่ไปตามประสา” (สอน อายุ 60 ปี แม่บ้านชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 11 มีนาคม 2549)

เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจกรรมของแม่บ้านใน 2 พื้นที่ คือแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง กับแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง จะใช้เวลาช่วงบ่ายในการออกไปข้างนอก เพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน หรือออกไปร้านเสริมสวย โดยจะใช้เวลาประมาณ 1-1.30 ชั่วโมง หลังจากกลับถึงบ้านแล้วแม่บ้านก็จะอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ตามอัธยาศัย ขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจะใช้เวลาอยู่ในบ้านกับสื่อต่างๆ มากกว่าการออกไปนอกบ้าน ซึ่งก็เป็นเพราะสภาพชุมชนเมืองที่มีสายสัมพันธ์ในสังคม (Social bond) เป็นแบบหลวมๆ ต่างจากสังคมต่างจังหวัดของเทศบาลเมืองนางรองที่มีสายสัมพันธ์ทางสังคมแน่นแฟ้น

นอกจากนั้นสภาพการจราจรยังเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นไม่อยากจะออกไปนอกบ้านเพราะการจราจรติดขัด การจ่ายตลาดของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นนั้น แม่บ้านส่วนใหญ่จะไม่ออกจ่ายกับข้าวที่ตลาด เพราะจะมีรถกับข้าวเข้ามาขายในชุมชน ซึ่งกับข้าวจะมีให้แม่บ้านเลือกซื้อได้ตามอัธยาศัย แม่บ้านบอกว่าถ้าอยากทำกับข้าวอย่างอื่นแต่ที่รถไม่มีขายก็สามารถสั่งซื้อได้ สะดวกกว่าการไปซื้อที่ตลาด เนื่องจากต้องเดินหาซื้อเอง อีกทั้งตลาดของชุมชนอยู่ไกลไม่สามารถเดินไปซื้อได้ แม่บ้านบางส่วนที่ต้องส่งลูกไปโรงเรียนก็จะแวะซื้อจากตลาดมาเลย เพราะโรงเรียนอยู่ใกล้ตลาด ซึ่งก็ต้องขับรถไป

“ถ้าว่างๆ หรืองานบ้านเสร็จแล้วพี่ก็จะนั่งอ่านหนังสือ ดูทีวีไป ไม่ได้ออกไปไหน เพราะแดดมันร้อน รถก็ติด ... ส่วนเพื่อนบ้าน คือพี่ไม่ค่อยได้ออกไปไหนไง เสาร์อาทิตย์ที่ถึงจะได้ออกไป ออกไปพร้อมแฟนอะไรอย่างนี้ ... กับข้าวพี่จะออกไปตลาดวันเสาร์อาทิตย์ อย่างที่บอก ถ้าเป็นวันธรรมดาต้องนั่งรถออกไป เพราะบ้านอยู่ไกลตลาด พี่ก็จะอาศัยรถกับข้าวแถวนี้ เพราะอยู่กันสองคน กับข้าวอย่างสองอย่างก็พอแล้ว ... ก็เจอเพื่อนบ้านตามรถกับข้าวนี้แหละก็คุยๆ กันตามประสาผู้หญิงซื้อเสร็จก็เข้าบ้าน” (สุคนธา อายุ 29 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2549)

“ป้าจะเจอเพื่อนบ้านก็ตอนซื้อกับข้าวตอนเช้าบ้างตอนสายๆ บ้าง เพราะป้าเลี้ยงหลาน หลานย่า เพิ่ง 6 เดือน แม่เขาอยู่ต่างจังหวัด ป้าก็จะรอให้เขาหลับแล้วค่อยออกมาซื้อๆ แล้วก็รีบกลับกลัหลานตื่น ปกติก็ไม่ค่อยมาคุยกับเพื่อนบ้านหรอก คุยกันเล็กๆ น้อยๆ ที่คุยกันบ่อยๆ ก็อาจารย์นิตยาข้างบ้าน” (จินตนา อายุ 58 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2549)

“คนแถวนี้ไม่ค่อยคุยกันหรอก ส่วนใหญ่ก็บ้านใครบ้านมัน บางทีออกจากบ้านมา เจอกันก็คุยกัน แต่จะเดินไปหาไปคุยกันเล่นๆ บ่อยๆ อย่างนี้ไม่มีหรอก คือโง่ละ เราก็มีบ้านของเราอยู่ เจอกันตอนซื้อข้าวก็คุยกันแล้ว ก็ไม่รู้จะเดินไปคุยอะไรอีก ไม่รู้ละ ป้าว่าเป็นเพราะเราไม่เคยทำนะ เจอกันทักทายกันธรรมดา คือป้าจะมีงานอดิเรกคือสะสมตุ๊กตาบาร์บี้ ป้าก็ชอบอยู่บ้านแต่งตัวเปลี่ยนชุดให้ใหม่ อะไรอย่างนี้ จะออกไปตลาดนัดอาทิตย์ละครั้งไปดูชุดให้บาร์บี้เท่านั้นเพราะรถมันติด จะขับรถไปเองก็ไม่ไหว” (ชลธิชา อายุ 58 ปี แม่บ้านชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 14 มีนาคม 2549)

การพักผ่อนและการใช้เวลาว่างของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นนั้น ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า แม่บ้านมักจะใช้เวลาว่างกับสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในบ้าน เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ดูละครโทรทัศน์ และนอนพัก อย่างไรก็ตามเวลาพักผ่อนของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นที่ต้องไปรับบุตรหลาน จะมีเวลาน้อยกว่าแม่บ้านคนอื่นๆ เพราะพอเวลาประมาณ 14.00 น. แม่บ้านจะต้องไปรับบุตรหลานที่โรงเรียน โดยกว่าจะกลับบ้านนั้นแม่บ้านจะต้องพาบุตรหลาน ไปรับประทานอาหารว่าง หรือนั่งคุยกับครูและผู้ปกครองของเพื่อนของบุตรหลานต่อ เวลาประมาณ 16.00 น. จึงกลับบ้าน ในส่วนของแม่บ้านที่ไม่ต้องไปรับบุตรหลานที่โรงเรียน แม่บ้านก็จะใช้เวลาที่ไม่ต้องไปรับบุตรหลานในการทำงานบ้านอื่นๆ สลับกับการพักผ่อน

“ป้าจะไปรับหลานที่โรงเรียนประมาณบ่ายสอง เพราะโรงเรียนอนุบาลจะเลิกตอนบ่ายสองครึ่ง แล้วก็รอรับหลานคนโตตอนบ่ายสามครึ่งไปเลย ช่วงที่รอหลานป้าก็จะคุยกับเพื่อนๆ ที่เป็นผู้ปกครองด้วยกัน เด็กๆ เขาก็จะไปซื้อขนมซื้อของว่างมากิน ประมาณสี่โมงถึงจะกลับ เพราะบางทีเขามีซ้อมเสริม แก้วงานช่วงเย็นด้วย” (สมฤดี อายุ 60 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2549)

“ลูกโตๆ กันหมดแล้ว เรียนอยู่ปีหนึ่งปีสอง เขาจะกลับกันมาตอนค่ำๆ ส่วนแฟนที่ เขาจะกลับตอน 6 โมงเย็น ป้าก็จะเก็บผ้าจากราวมาพับ มารีด แยกส่งตามห้อง บริการแบบพิชชาฮัท เราไม่ได้ไปไหนอยู่บ้านบางทีก็เหงา ก็ทำงานบ้านไปเปิดทีวีไว้เป็นเพื่อน” (ขวัญนา อายุ 44 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 21 มีนาคม 2549)

“ลูกน้ำเขาไปทำงานหมดทั้ง 3 คน น้ำอยู่บ้านคนเดียว ส่วนใหญ่แม่บ้านอย่างเราก็คืออยู่กับกองผ้า กองขยะนะ ยิ่งขยะในห้องลูกนี่กองมเหมา ทำห้องให้ลูกคนโตก็หมดวันแล้ว เราไม่ใช่จะทำห้องเขาอย่างเดียวนะ เราก็ต้องทำห้องนั้นห้องนี้ไปด้วย ไหนจะ

เสื้อผ้า บ้านช่องห้องหับ เราก็ทำอยู่คนเดียว แบบเราร่างงานอยู่คนเดียวเราไม่ได้ทำงาน เขากลับมาก็เหนื่อยกันไม่มีใครทำอะไร เราก็ต้องทำ” (นิภา อายุ 48 ปี แม่บ้านชุมชนเคหะคลองจั่น สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2549)

ขณะที่แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองจะใช้เวลารว่างในช่วงบ่ายออกไปพบปะสมาคมกับเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน หรือไปที่ร้านเสริมสวยที่อยู่ใกล้ๆ บ้าน โดยจะมีการทำอาหารต่างๆ แจกกันรับประทานและพูดคุยกันอย่างออกรส การออกไปสมาคมที่บ้านเพื่อนหรือร้านเสริมสวยนั้น แม่บ้านได้ให้เหตุผลว่า ไปเพื่อหาเพื่อนคุยจะได้ไม่เหงา นอกจากนั้นยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ หรือเรื่องราวในสังคมของแม่บ้านใหม่ๆ อีกด้วย เช่น เรื่องงานบุญงานกุศลในท้องถิ่น ละครต่างๆ หรือแม้แต่เรื่องราวข่าวสารบ้านเมืองในปัจจุบัน

“พี่จะออกไปร้านเสริมสวยอาทิตย์หนึ่งก็ตก 2-3 ครั้ง เพราะอยู่ที่บ้านก็ไม่มีใครอยู่ บางทีพี่ออกมาก็มารับลูกกลับบ้านเลย เวะซื้อกับข้าวด้วย ออกมาที่เดียวกันจะได้ไม่เสียเที่ยว ... ส่วนใหญ่จะทำงานบ้านให้เสร็จก่อนแล้วค่อยออกมา บางทีมารับลูกกลับบ้านแล้ว มันจะมัวละอ้อบ (วุ่นวายจนปวดหัว)” (สุจิตรา อายุ 32 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์)

“ถ้าวันไหนที่เบื่อๆ น้ำก็จะออกไปคุยกับเพื่อนๆ ที่ร้านขายของบ้าง บ้านเพื่อนใกล้ๆ อะไรอย่างนี้ จะซื้อเตอร์ไซค์ไป บางทีก็ไปร้านทำผม เพราะบางทีเพื่อนๆ ก็จะอยู่ที่นั่นกัน ไปกินด่ำส้มกันบ้าง กินอะไรกันบ้าง ไม่ใช่ไปกินที่ร้านนะ ด่ำกินกันในหมู่เอง (กลุ่มพวกเรา) นี่แหละ คุยกันไปกินกันไปเพลินดี หัวเราะกันระอิกระเอ็ด (อย่างสนุกสนาน)” (มาลัย อายุ 43 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2549)

“ป้าอยู่ที่ร้านนี้แหละเดี่ยวเพื่อนๆ ที่มาซื้อของก็จะมาคุยด้วย เอาของมาให้ บางทีถ้าที่ร้านไม่ยุ่งป้าจะให้ลุงเขาเฝ้าร้าน แล้วป้าก็จะไปเสริมสวยแล้วก็เลยไปตลาด คนเรามันก็ต้องพักกันบ้าง แล้วก็อยู่ที่บ้านถ้ามีข่าวดำนายกนะ ป้าอยู่ไม่ได้รำคาญลุง ป้ากับลุงอยู่คนละข้าง” (เสริมศรี อายุ 55 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2549)

“พี่จะออกข้างนอกตอนทำอะไรๆ เสร็จแล้วก็จะเดินไปคุยบ้านพี่สาวที่อยู่ใกล้ๆ กัน ไปดูแม่บ้าง ไปด่ำส้มแจกเองกินบ้าง บางทีเห็นผมทรงใหม่พี่ก็จะไปทำที่ร้าน ... ก็

ไปหาหม้อยู่ตามประสาผู้หญิงนั่นแหละ” (ขติยา อายุ 36 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมือง
นางรอง สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2549)

ช่วงเย็นแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ ทำกิจกรรมเดียวกันคือ ดูแลดูเรื่องการบ้าน อาบน้ำ และ
เตรียมอาหารเย็น วันไหนที่แม่บ้านมีกับข้าวเหลือจากมื้อกลางวันหรือทำกับข้าวไว้แล้วแม่บ้านก็จะ
มีเวลาในการดูโทรทัศน์ช่วงเย็น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า แม่บ้านส่วนใหญ่จะไม่อ่านหนังสือพิมพ์หรือ
หนังสืออื่นๆ ในช่วงเย็น จากการวิเคราะห์อย่างละเอียดก็พบว่า ที่แม่บ้านไม่นิยมอ่านหนังสือใน
ช่วงเวลาดังกล่าวก็เพราะ ช่วงเวลานี้แม่บ้านจะ่วนอยู่กับการทำงานบ้านและดูแลดูๆ ทำให้การดู
โทรทัศน์เป็นกิจกรรมที่สะดวกกว่าการอ่านหนังสือ เนื่องจากโทรทัศน์มีคุณสมบัติที่สามารถเปิดทั้ง
ไว้ได้ เพราะเป็นสื่อที่มีทั้งเสียงและภาพ ทำให้แม่บ้านสามารถฟังเสียงและเงยหน้ามาดูภาพได้เป็น
ระยะๆ

หลังจากอาหารมื้อเย็นแม่บ้านก็จะเก็บกวาดล้างจานให้เรียบร้อยแล้วค่อยมานั่งรวมกับ
สมาชิกในบ้านเพื่อดูโทรทัศน์ร่วมกัน วิถีชีวิตเช่นนี้เป็นวิถีชีวิตของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมือง
นางรอง ขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นหลังจากที่เก็บล้างเครื่องครัวจานชามแล้ว แม่บ้านก็
จะนั่งดูโทรทัศน์กับสามีหรือแม่ของตนเอง ส่วนสมาชิกในบ้านคนอื่นๆ จะกลับมาเวลาต่างกัน และ
เมื่อลูกหรือสามีกลับมาเลยเวลาทานอาหารของคนในบ้านแล้ว แม่บ้านก็ต้องลุกไปอุ่นอาหารและ
ตั้งสำรับให้กับผู้ที่มาทีหลัง แล้วแม่บ้านก็จะไปนั่งคุยนั่งเป็นเพื่อนทานอาหารและคอยเก็บจานไป
ล้าง หลังจากล้างจานรอบ 2 เรียบร้อยแม่บ้านก็จะมานั่งที่เก้าอี้ตัวเดิม ส่วนสมาชิกที่เพิ่งมาก็จะ
เข้าห้องของตนเองไป เพราะในห้องของแต่ละคนจะมีโทรทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ขณะที่แม่บ้านมี
โทรทัศน์ส่วนตัวอยู่ที่ห้องรับแขกหรือห้องนั่งเล่น แต่เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกมานั่งอยู่ในห้องนั่งเล่น
โทรทัศน์เครื่องดังกล่าวก็จะเปลี่ยนเจ้าของไปเป็นสมาชิกคนอื่นๆ แทน

จะเห็นได้ว่าชีวิตประจำวันของแม่บ้านไม่ว่าจะพื้นที่ใด ก็มีลักษณะเป็นไปในแบบเดียวกัน
คือ ชีวิตนี้อุทิศเพื่อครอบครัว แม่บ้านมักจะเห็นความสุขของสมาชิกในบ้านเป็นหลัก ส่วนความ
สะดวกสบายของตนเองเป็นรองเสมอ ไม่ว่าจะเป็นในยามที่ตนเองพักผ่อน เช่น การดูโทรทัศน์เมื่อ
สมาชิกในบ้านคนใดมานั่งดูด้วย เธอก็จะดูตามความสนใจของสมาชิกในบ้านเสมอ เช่น นิตยา
(แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น อายุ 60 ปี) นิตยาอยู่กับลูกสาวเพียง 2 คน เนื่องจากสามีเสียชีวิต
ส่วนญาติคนอื่นๆ อยู่ต่างจังหวัด นิตยาเล่าให้ฟังว่า เวลาตนเองกำลังดูโทรทัศน์หรืออ่านหนังสืออยู่
ซึ่งเป็นช่วงเวลาพักผ่อนสำหรับเธอ ถ้าลูกสาวกลับจากชายของประมาณ 11.00 น. เธอก็ต้องลุกมา

หาอาหารกลางวันให้ลูกสาว และนั่งคุยเป็นเพื่อนลูกสาวโดยเปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้ แต่หลังจากที่ลูกทานอาหารเสร็จเธอจะดูข่าว ถ้าลูกสาวไม่ดูลูกสาวก็จะเปลี่ยนเป็นช่องอื่น โดยที่เธอไม่ได้แย้งแต่อย่างใดและนั่งดูไปกับลูกสาวทั้งๆ ที่ไม่อยากดูก็ตาม

เช่นเดียวกันกับ บุญเลี้ยง (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 52 ปี) ถึงแม้ว่าอำนาจในครอบครัวจะอยู่ที่บุญเลี้ยง ทว่าเรื่องการบ้านงานเรือนก็ยังเป็นของบุญเลี้ยงเหมือนครอบครัวอื่นๆ ที่งานบ้านเป็นหน้าที่ของแม่บ้าน บุญเลี้ยงเล่าให้ฟังว่า หน้าที่งานบ้านเป็นของตนเองทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำความสะอาดบ้าน หรืออาหารการกิน ส่วนเรื่องเสื้อผ้าบุญเลี้ยงรับผิดชอบของสามีและหลาน ส่วนของลูกๆ จะรับผิดชอบกันเอง แต่เมื่อใดที่บุญเลี้ยงเห็นผ้าของลูกๆ กองอยู่ บุญเลี้ยงก็อดที่จะเก็บมาซักไม่ได้

เสาวรี (แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อายุ 35 ปี) บอกกับผู้วิจัยว่า ตนเองเป็นคุณแม่อีกสอง คนโตเรียนอยู่อนุบาล 3 ส่วนคนเล็กเพิ่งอายุได้ 6 เดือน งานบ้านทุกอย่างเป็นของเสาวรีตามอย่างแม่บ้านทั่วไป เธอต้องตื่นมาให้นมลูกตั้งแต่เช้า แล้วก็ไปจัดการให้ลูกคนโตตื่นมาอาบน้ำ ทานข้าว พอลูกสาวคนโตไปโรงเรียนก็จะจัดเตรียมเสื้อผ้าและอาหารเช้าให้กับสามี หลังจากนั้นเธอก็จะซักผ้า ทำความสะอาดบ้าน ส่วนลูกก็จะให้สามีช่วยดู หากสามีต้องต้อนรับลูกค้าเธอจะต้องดูแลลูกไปพร้อมกับซักผ้าหรือทำงานบ้านอื่นๆ ไปด้วย

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ใดของสังคมที่เชื่อในอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงเหล่านั้นจะถูกปลูกฝังให้มีความเป็นหญิงอยู่ในตัว และสิ่งที่มากับอุดมการณ์ดังกล่าวคือ อุดมการณ์แม่บ้านหรือความเป็นแม่บ้านที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของแม่บ้านที่มีงานบ้านเป็นเพื่อน นอกจากงานบ้านที่แม่บ้านทำแล้วแม่ยังคงต้องรับภาระต่างๆ อีกมากมายที่ต้องทำเพื่อความสุขของคนในครอบครัว ด้วยความเชื่อที่ว่าความสุขของครอบครัวเป็นความสุขของแม่บ้าน

ดังจะเห็นได้จากแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง และแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นที่ถึงแม้จะอยู่กันคนละพื้นที่อยู่คนละจังหวัด ทว่าวิถีชีวิตของแม่บ้านแทบจะไม่แตกต่างกันเลย อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมที่ไหนหรือเป็นสังคมแบบใด ความเป็นแม่บ้านก็ยังคงมีลักษณะและอุดมการณ์ที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลย เนื่องจากผู้หญิงในสังคมที่มีความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่จะถูกปลูกฝังและถูกหล่อหลอมให้รู้จักกับความเป็นแม่บ้านมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นแม่บ้านในทั้ง 2 พื้นที่จึงมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

2. ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านและเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค

ในส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่นำเสนอข้อมูลพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภคควบคู่ไปกับลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกตามสื่อแต่ละประเภท ดังนี้

- 2.1 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารผ่านสื่อบุคคล
- 2.2 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์
- 2.3 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์

สื่อต่างๆ ที่แม่บ้านใช้ในชีวิตประจำวันนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากการศึกษาพบว่าสื่อที่แม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ใช้มากที่สุดคือ สื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแม่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือสื่อบุคคล ในที่นี้มีทั้ง สมาชิกในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 87.5 และเพื่อนๆ คิดเป็นร้อยละ 72.5 ส่วนสื่อที่แม่บ้านใช้น้อยที่สุดคือ สื่ออินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 10 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนของแม่บ้านที่ใช้สื่อแต่ละชนิด

สื่อที่ใช้	จำนวน	
	คน	ร้อยละ
สื่อบุคคล		
- สมาชิกในครอบครัว	35	87.5
- เพื่อนบ้าน	29	72.5
สื่อสิ่งพิมพ์		
- หนังสือพิมพ์	22	55
- นิตยสาร	19	47.5
สื่ออิเล็กทรอนิกส์		
- โทรทัศน์	40	100
- วิทยุ	24	60
- อินเทอร์เน็ต	4	10

เมื่อแยกออกเป็นพื้นที่แล้วปรากฏว่า แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองใช้สื่อบุคคลมากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง และคิดเป็นร้อยละ 75 ของจำนวนแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีการบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง โดยแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองบริโภคหนังสือพิมพ์คิดเป็นร้อยละ 35 และนิตยสารคิดเป็นร้อยละ 55 ซึ่งน้อยกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นที่มีอัตราการบริโภคหนังสือพิมพ์อยู่ที่ร้อยละ 75 และนิตยสารอยู่ที่ร้อยละ 80

สื่อที่แม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่นิยมบริโภคเหมือนกันและมีจำนวนผู้บริโภคผ่านสื่อนี้มากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ โดยแม่บ้านทั้ง 2 กลุ่ม มีอัตราการบริโภคคิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนสื่อที่แม่บ้านไม่นิยมบริโภคคืออินเทอร์เน็ต ซึ่งแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองมีการบริโภคคิดเป็นร้อยละ 5 และแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีการบริโภคคิดเป็น ร้อยละ 15 เท่านั้น ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนของแม่บ้านที่บริโภคสื่อแต่ละชนิด จำแนกตามพื้นที่

สื่อที่ใช้	จำนวน			
	แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง (คน)	ร้อยละ	แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น (คน)	ร้อยละ
สื่อบุคคล				
- สมาชิกในครอบครัว	20	100	15	75
- เพื่อนบ้าน	20	100	9	45
สื่อสิ่งพิมพ์				
- หนังสือพิมพ์	7	35	15	75
- นิตยสาร	11	55	16	80
สื่ออิเล็กทรอนิกส์				
- โทรทัศน์	20	100	20	100
- วิทยุ	9	45	15	75
- อินเทอร์เน็ต	1	5	3	15

นอกจากที่กล่าวมาแล้วว่า แม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ ใช้สื่อโทรทัศน์และสื่อบุคคลมากที่สุดเหมือนกัน แม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ยังมีลักษณะและพฤติกรรมการใช้ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ เมื่อนำข้อมูลส่วนวิถีประจำวันของแม่บ้านมาวิเคราะห์ร่วมกับลักษณะและพฤติกรรมการใช้สื่อของแม่บ้านพบว่า การที่แม่บ้านใช้สื่อโทรทัศน์และสื่อบุคคลมากที่สุดนั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้านที่มีลักษณะร่วมกันดังตารางที่ 8 และ 9

ตารางที่ 8 ตารางแสดงลักษณะพฤติกรรมการใช้สื่อตามช่วงเวลา
ของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่ทำ	สื่อที่ใช้	ลักษณะพฤติกรรมการใช้
ช่วงเช้า	- เตรียมอาหารและเสื้อผ้าให้สามีและลูก - ทำงานบ้าน/ ดูแลลูกหลาน - ชื้อกับข้าว - เตรียมอาหารกลางวัน	- โทรทัศน์/วิทยุ - สื่อบุคคล - โทรทัศน์ - สื่อบุคคล - โทรทัศน์	เปิดทีวีเป็นเพื่อนและให้สามี/ ลูกดู มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู สามี/ ลูกเล่าให้ฟังถึงข่าวต่างๆ หยุดฟังสลับทำงาน เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู คุยแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ กับเพื่อนๆ เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู
ช่วงบ่าย	- ดูแลลูกหลาน - พักผ่อน - ไปร้านเสริมสวย/ บ้านเพื่อน	- โทรทัศน์ - โทรทัศน์ - วิทยุ - หนังสือพิมพ์ - นิตยสาร - สื่อบุคคล	เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู ตั้งใจ สลับกับการพักสายตา เปิดทีวีเป็นเพื่อน อ่านไปด้วยเปิดวิทยุหรือโทรทัศน์ไปด้วย อ่านไปด้วยเปิดวิทยุหรือโทรทัศน์ไปด้วย คุยแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ
ช่วงเย็น	- ดูแลลูก/ หลาน - ทำงานบ้าน - เตรียมอาหารเย็น - ทานอาหารเย็น/ เก็บล้าง	- โทรทัศน์ - สื่อบุคคล - โทรทัศน์ - สื่อบุคคล - โทรทัศน์ - สื่อบุคคล - โทรทัศน์	เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู จากสามีและลูกๆ มีการหยุดคุยเป็นระยะๆ เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู จากสามีและลูกๆ มีการหยุดคุยเป็นระยะๆ เปิดทีวีเป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู จากสามีและลูกๆ ระหว่างทานอาหาร ฟังไปด้วยทำงานไปด้วย
ช่วงค่ำ	- พักผ่อน	- โทรทัศน์	ตั้งใจสลับกับทำงานตามที่สามีและลูกร้องขอ

ตารางที่ 9 แสดงลักษณะพฤติกรรมการใช้สื่อตามช่วงเวลา
ของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่ทำ	สื่อที่ใช้	ลักษณะพฤติกรรมการใช้
ช่วงเช้า	- เตรียมเสื้อผ้า/ อาหาร ให้สามีและลูก - ซื้อกับข้าว - ทำงานบ้าน - เตรียม/ ทานอาหารกลางวัน	- โทรศัพท์ - สื่อบุคคล - สื่อบุคคล - โทรศัพท์/ วิทย์ - โทรศัพท์/ วิทย์	เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน ให้สามี/ ลูกดู มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู สามี/ ลูกเล่าให้ฟังถึงข่าวต่างๆ หยุดฟังสลับทำงาน คุยแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ กับเพื่อนบ้านบ้างเล็กน้อย เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู
ช่วงบ่าย	- พักผ่อน	- โทรศัพท์ - วิทย์ - หนังสือพิมพ์ / นิตยสาร	ตั้งใจสลับกับการทำงานบ้านที่สามารถนั่งอยู่กับที่ได้ เช่น พับผ้า รีดผ้า หรือพักสายตา โดยเปิดโทรศัพท์ทิ้งไว้ เปิดไว้เป็นเพื่อนแก้เหงา อ่านอย่างตั้งใจใช้เวลาประมาณ 30-60 นาที ขณะเดียวกันก็เปิดโทรศัพท์หรือวิทย์ไว้เป็นเพื่อนด้วย
ช่วงเย็น	- ดูแลลูกจากโรงเรียน - เตรียมอาหารเย็น - เก็บล้าง	- โทรศัพท์ - สื่อบุคคล	เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อนและให้สามี/ ลูก/ หลานดู ตัวเองจะฟังเป็นส่วนใหญ่มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู สามีและลูกๆ จะบอกเล่าข่าวต่างๆ ให้ฟัง ในระหว่างการทำงานบ้าน
ช่วงค่ำ	- พักผ่อน	- โทรศัพท์	ตั้งใจสลับกับทำงานตามที่สามีและลูกร้องขอ

จากตารางที่ 8 และตารางที่ 9 นั้นแสดงให้เห็นว่า ในแต่ละช่วงของวันของแม่บ้านจะมีสื่อต่างๆ ให้บริโภคอยู่ตลอด หากแต่ลักษณะการบริโภคจะแตกต่างกันไปตามวิถีชีวิตของแม่บ้าน กล่าวคือ ช่วงเช้าของแม่บ้านจะเป็นช่วงที่แม่บ้านทำงานบ้านลักษณะการบริโภคข่าวของแม่บ้านจะเป็นไปในลักษณะที่มีการขัดจังหวะเป็นระยะๆ (Distracted and Interrupted) หรือที่เรียกว่าเป็น “การครึ่งดูครึ่งทำอย่างอื่น” (Half-watching) เนื่องจากแม่บ้านจะต้องทำงานบ้านไปด้วยในขณะที่เธอบริโภคข่าวจากสื่อโทรทัศน์ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสื่อโทรทัศน์มีคุณลักษณะที่มีทั้งรูปและเสียงจึงทำให้เธอสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าในขณะที่แม่บ้านพักผ่อนนั้น แม่บ้านก็ต้องทำงานบ้านต่างๆ ที่เธอยึดถือเป็นหน้าที่ที่เธอต้องทำแม้แต่ในเวลาที่เธอพักผ่อน เนื่องจากแม่บ้านรู้สึกตัวตนเองเป็นคนเดียวที่อยู่บ้านและไม่มียานประจำทำ การที่ได้ทำอะไรเพื่อลูกและสามีของเธอเป็นเสมือนการตอบแทนที่สามีหาเลี้ยงเธอและครอบครัว และเธอจะรู้สึกว่าการที่พักผ่อนนานๆ นั้นจะทำให้เธอเกิดความรู้สึกผิดอยู่ในใจ (Guilty Feeling) ว่าเธอไม่ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์หรือเต็มที่ ซึ่งจะเห็นได้จากช่วงเวลาที่เป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนของทุกคน แม่บ้านกำลังดูแลครอบครัวหรือรายการอื่นๆ อยู่ แต่เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวร้องขออะไร แม่บ้านก็จะลุกขึ้นไปจัดการให้

เวลาที่จะเป็นของแม่บ้านอย่างแท้จริงก็คือเวลาในช่วงบ่ายๆ ตั้งแต่เวลา 12.00-15.00 ซึ่งมีระยะเวลาไม่เกิน 2-3 ชั่วโมง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะทำงานบ้านอื่นๆ ต่อไป ไม่ว่าจะเป็น รับลูกที่โรงเรียน จัดการเรื่องอาหารเย็น จับลูกอาบน้ำ สอนการบ้าน ฯลฯ ในเวลาช่วงบ่ายจะเป็นเวลาที่แม่บ้านพักผ่อนช่วงนี้รายการที่แม่บ้านดูจะเป็นรายการละครเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากแม่บ้านเหนื่อยน้อยจากการทำงานบ้านในช่วงเช้ามาแล้ว

หนึ่งในช่วงที่ผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์-เมษายน 2549 ลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวเป็นช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเมืองขึ้น กล่าวคือ เป็นช่วงที่มีกลุ่มคนหลายกลุ่มชุมนุมเพื่อขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และเรียกร้องให้ลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งต่อไปผู้วิจัยจะเรียกว่าวิกฤติทางการเมือง ทำให้การนำเสนอข่าวต่างๆ ในช่วงนั้นเน้นหนักไปที่กลุ่มผู้ชุมนุมและการตอบโต้จากทางรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้านเป็นไปตามลักษณะที่สรุปได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. บริโภคข้าวเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะข้าวการเมือง การบริโภคข้าวในลักษณะนี้จะเห็นว่าแม่บ้านบางส่วนที่บริโภคข้าวสารมากขึ้น เนื่องจากต้องการที่จะรับทราบข้อมูลว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมีความเป็นมาอย่างไรและจะลงเอยอย่างไร

2. บริโภคข้าวน้อยลงกว่าปกติเนื่องจากเบื่อข้าวการเมือง เนื่องจากในระหว่างที่เก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงที่มีเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้น ซึ่งถือเป็นประเด็นร้อนในสังคมทำให้สื่อทุกประเภทมีการนำเสนอข้าวการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อบริโภคสื่อใดๆ จึงพบแต่ข้าวการเมืองเป็นหลัก ทำให้แม่บ้านบางส่วนลดการบริโภคข้าวหนักทุกประเภทลงไปและบริโภคข้าวบ้นทิ้งมากขึ้น

3. บริโภคข้าวแบบ “เกาะติดข่าว” การบริโภคลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านที่ติดตามข่าวทุกประเภทเป็นประจำอยู่เดิม แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้นแม่บ้านกลุ่มนี้ก็จะเปิดโทรทัศน์เพื่อบริโภคแต่เฉพาะข่าวเท่านั้น และจะบริโภคจากสื่อทุกประเภท เช่น เมื่อดูข่าวจากโทรทัศน์ช่องหนึ่งก็จะเปลี่ยนช่องเพื่อดูว่าแต่ละรายการเสนอข่าวนั้นๆ อย่างไร และแม่บ้านจะบริโภคข้าวจากสื่อหนังสือพิมพ์มากขึ้น เช่น เมื่อก่อนเคยซื้อหนังสือพิมพ์เพียงหนึ่งฉบับแต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองแม่บ้านก็จะซื้อหนังสือพิมพ์หลายฉบับมากขึ้น เพื่อตรวจสอบข่าวว่าในแต่ละฉบับนำเสนอว่าอย่างไร

4. บริโภคข้าวตามปกติ แม่บ้านบางคนยังคงมีพฤติกรรมการบริโภคข้าวสารตามปกติ กล่าวคือ ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้นแม่บ้านมีลักษณะและพฤติกรรมอยู่อย่างไรและเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้นแล้วแม่บ้านก็ยังคงบริโภคข้าวตามปกติ

เมื่อแบ่งเป็นตามลักษณะพฤติกรรมการบริโภคแล้วพบว่า แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองมีลักษณะการบริโภคข้าวสถานการณ์ทางการเมืองแบบเกาะติดข่าวคิดเป็นร้อยละ 35 ในขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นไม่มีการบริโภคในลักษณะแบบนี้เลย และจะเห็นได้ว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นบริโภคข้าวน้อยลงถึงร้อยละ 35 เท่ากับจำนวนแม่บ้านที่ยังคงบริโภคข้าวตามปกติ ขณะที่แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองบริโภคข้าวน้อยลงเพียงร้อยละ 15 อย่างไรก็ตามแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นก็มีจำนวนแม่บ้านที่บริโภคข้าวมากขึ้นโดยเฉพาะข้าวการเมืองคิดเป็นร้อยละ 30 มากกว่าจำนวนในเขตเทศบาลเมืองนางรองซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20 ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อในขณะที่เกิดสถานการณ์ทางการเมืองของ
แม่บ้าน จำแนกตามพื้นที่

ลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคข่าว การเมืองของแม่บ้าน	จำนวนแม่บ้านในเขต เทศบาลเมืองนางรอง		จำนวนแม่บ้านใน ชุมชนเคหะคลองจั่น	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. บริโภคข่าวเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะข่าวการเมือง	4	20	6	30
2. บริโภคข่าวน้อยลงกว่าปกติเนื่องจากเบื่อข่าวการเมือง	3	15	7	35
3. บริโภคข่าวแบบ “เกาะติดข่าว”	7	35	ไม่มี	0
4. บริโภคข่าวตามปกติ	6	30	7	35

นอกจากนั้นแม่บ้านส่วนใหญ่มีการบริโภคข่าวการเมืองโดยใช้วิธีการถอดรหัสข่าวสารแบบละคร กล่าวคือ แม่บ้านถอดรหัสข่าวแบบมีตัวผู้ร้ายและตัวเอก เช่น แม่บ้านอยู่ฝ่ายรัฐบาล (รัฐบาลเป็นพระเอก) ก็จะไปบริโภคแต่สื่อที่นำเสนอข่าวด้านบวกของรัฐบาล และหากมีข่าวที่นำเสนอด้านลบของนายกรัฐมนตรีแม่บ้านก็จะมีพฤติกรรมไว้วางใจต่อว่าต่อขานการนำเสนอข่าวของสื่ออื่นๆ และฝ่ายพันธมิตรและฝ่ายต่อต้านกลุ่มอื่นๆ แม่บ้านก็จะเห็นว่าฝ่ายนี้เป็นตัวร้ายที่คอยให้ร้ายพระเอกทำให้พระเอกเสียหาย แม่บ้านก็จะเลือกที่จะไม่บริโภคข่าวนั้นๆ

จากการวิเคราะห์พบว่า แม่บ้านที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรีมีการตีความข่าวที่แตกต่างไปจากแม่บ้านที่มีระดับการศึกษาในระดับอื่น แม่บ้านในกลุ่มนี้ ได้แก่ สุคนธา นิตยา อุทัยวรรณ แม่บ้านทั้ง 3 คนนี้จะตีความข่าวไปตามทัศนคติของตนเองที่มีต่อข่าวนั้นๆ กล่าวคือ แม่บ้านจะบริโภคข่าวการเมืองพร้อมกับตีความและวิเคราะห์ข่าวด้วยตนเอง ทั้งนี้เป็นเพราะแม่บ้านมีการศึกษาในระดับสูงซึ่งส่งผลถึงระบบการคิดวิเคราะห์และตีความ อย่างไรก็ตาม แม่บ้านในกลุ่มนี้ก็ยังมีตีความแบบแยกขาวแยกดำ มีฝ่ายที่ตนเองชอบและฝ่ายที่ไม่ชอบ เช่นเดียวกับแม่บ้านในกลุ่มอื่นๆ

ลักษณะการตีความข่าวแบบละครนั้น มีสาเหตุมาจากการที่แม่บ้านคุ้นเคยกับการบริโภคละครในชีวิตประจำวัน จึงทำให้แม่บ้านติดการถอดรหัสจากละครที่นำเสนอเรื่องราวความ

ขัดแย้งของตัวละครที่เป็นพระเอกและผู้ร้าย ขณะเดียวกันสื่อที่ทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารต่างๆ ก็มีลักษณะการนำเสนอข่าวการเมืองในช่วงที่เกิดวิกฤติเช่นเดียวกับละคร เช่น ASTV เป็นสื่อที่นำเสนอข่าวสารในด้านลบของฝ่ายรัฐบาลจึงมองว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้ร้าย ส่วนฝ่ายที่ต่อต้านหรือเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจึงเป็นพระเอก ในทางกลับกันสื่ออื่นๆ ที่นอกเหนือจาก ASTV ที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมขับไล่ก็จะมองว่ากลุ่มผู้ชุมนุมเป็นผู้ร้ายและฝ่ายรัฐบาลหรือนายกรัฐมนตรีเป็นพระเอก เป็นต้น ด้วยความเคยชินจากการดูละครทำให้แม่บ้านมีวิธีการตีความข่าวสารแบบละคร ประกอบกับการที่สื่อนำเสนอข่าวสารแบบพระเอกผู้ร้ายซึ่งมีลักษณะคล้ายกับละคร ทั้งสองปัจจัยนี้จึงทำให้แม่บ้านมีการตีความข่าวการเมืองแบบละครดังกล่าว

2.1 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวผ่านสื่อบุคคล

จากตารางที่ 6 และตารางที่ 7 จะเห็นว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองใช้สื่อบุคคลมากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองจะใช้เวลาว่างส่วนหนึ่งในการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน และเพื่อนๆ ที่อื่นๆ บ่อยกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจะใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการพักผ่อนโดยใช้โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์และนิตยสาร เป็นเพื่อนแทนการออกไปพบปะพูดคุยนอกบ้าน ดังนั้นแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองจึงใช้สื่อบุคคลประเภทเพื่อนมากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปที่พบเห็นได้ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองใช้เวลาว่างส่วนหนึ่งในการออกไปพบปะเพื่อนฝูงหรือเพื่อนบ้านที่บ้าน ที่ร้านขายของ หรือที่ร้านเสริมสวย จึงทำให้แม่บ้านได้รับและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนๆ ขณะที่แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมักใช้เวลาว่างอยู่กับสื่อต่างๆ ภายในบ้าน ดังนั้นสื่อบุคคลของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจึงมีเพียงสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น จึงทำให้แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจะมีการใช้สื่อบุคคลน้อยกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองตามไปด้วย กล่าวคือ เนื่องจากครอบครัวในชุมชนเคหะคลองจั่นส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว และมีสมาชิกในครอบครัวเพียงไม่กี่คน ประกอบกับไม่ค่อยได้ออกไปพบปะกับเพื่อนบ้านบ่อยนัก ดังนั้นแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นจึงใช้สื่อบุคคลน้อยกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง

จะเห็นได้ว่า การใช้สื่อบุคคลเพื่อการบริโภคข่าวสารของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่นั้น เป็นไปในลักษณะการชักถามที่มาจากเหตุการ์ณหรือเหตุการ์ณต่อๆ ไปที่จะเกิดขึ้น มากกว่าการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ในประเด็นนี้สามีและสมาชิกในบ้านที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการให้ข้อมูล ซึ่งแตกต่างจากการใช้สื่อบุคคลที่เป็นเพื่อนๆ สื่อบุคคลที่เป็นเพื่อนๆ หรือเพื่อนบ้านจะเป็นไปในลักษณะที่แม่บ้านมีข้อมูลในเรื่องนั้นๆ อยู่ก่อนแล้วจึงนำไปขยายความต่อให้เพื่อนๆ ฟังในวงสนทนา โดยการบริโภคสื่อประเภทนี้สามารถบริโภคได้ตลอดเวลาที่มีคู่สนทนากับแม่บ้านในกลุ่มแม่บ้านที่เป็นหม้ายแม่บ้านจะมีสื่อบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัว เช่น ลูกๆ และแม่ เป็นต้น

แม่บ้านจะมีสามีเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องต่างๆ เช่น ข่าวการเมืองที่มีเหตุขัดแย้งในปัจจุบัน แม่บ้านมักจะถามสาเหตุจากสามี และนั่งคุยกับสามีถ้าแม่บ้านเข้าใจผิดสามีก็จะอธิบายให้แม่บ้านฟัง สื่อบุคคลลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองมากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ส่วนแม่บ้านเคหะจะใช้สื่อบุคคลในการแลกเปลี่ยนมุมมองมากกว่า อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นของแม่บ้านมักจะอ้างการวิเคราะห์ของพิธีกรเล่าข่าวจากโทรทัศน์มากกว่าของตนเอง

“พี่ก็จะถามแฟนเอานะเวลาดูข่าวที่ บางที่เราทำงานบ้านอยู่ก็ไม่ได้ฟังว่าสรยุทธเขาพูดว่าอะไรเราก็จะถามเขาว่าพูดว่ายังไง ใครเป็นอะไร หรือบางที่มีอะไรที่น่าสนใจแฟนพี่เขาก็จะเรียกมาดู พี่ก็ต้องถามเขาก็กะแหละว่าอะไร เพราะพี่ไม่ได้ดูด้วยตั้งแต่แรก ... อย่างข่าวมือเบ้ที่กรุงเทพฯ พี่ก็ต้องถามเขาว่าเขาทำอะไรกันหรืออะไรอย่างนี้” (วจิ อายุ 30 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ลุงจะเล่าให้ป้าฟังว่าเขามีอะไรกัน ในวงข่าวนี้จะอยู่หน้าทีวีพอมีข่าวลุงก็จะบอกว่าอะไรเป็นอะไร จะเล่าให้หลานให้ป้าฟัง ป้าก็จะฟังจากลุงด้วยจากทีวีด้วย ... เจอเพื่อนๆ ป้าก็คุยกันเรื่องละครเรื่องข่าวบ้างตอนนีข่าวมือเบ้มันแรงที่ไหนๆ เขาก็พูดกันทั้งนั้น” (แดง อายุ 51 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าอยู่แต่บ้านไม่รู้จะอะไรกับเขาหรอก อาศัยว่าตอนไปซื้อกับข้าวได้คุยกับเพื่อนบ้าน เรื่องมือเบ้นี้ป้าก็เพิ่งรู้ว่าทำไมเขามาไล่นายกฯ กัน เพื่อนบ้านเขาก็คุยกัน ลูกกลับมาบ้านที่ป้าก็ถามเขาเพราะเขาทำงานอยู่แถวๆ นั้น เขาก็ไปดูๆ เหมือนกันนะ ไปมาแล้วก็กลับมาเล่าให้ป้าฟัง” (จินตนา อายุ 58 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“แฟนน้ำกลับจากทำงานเขาก็จะมีเรื่องนั้นเรื่องนี้จากที่ทำงานมาเล่าให้ฟัง พอข่าวที่เขาเล่าออกทีวีเขาก็จะเรียกให้มาดู บอกนี่ไงๆ แล้วเขาก็เล่าให้ฟังยืดยาว น้ำก็จะฟังเฉยๆ เออออห่อหมกไปกับเขาด้วย ที่จริงนะน้ำเบื่อจะตาย... พอมีลูกค้ำมาซื้อของเขาเห็นเราอ่านหนังสือพิมพ์หรือเห็นข่าวในทีวีที่เราเปิดไว้เขาก็ชวนเราคุย เราก็เอาที่แฟนเล่าให้ฟังมาคุยกับเขานั้นแหละ” (สมคิด อายุ 44 ปี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสื่อบุคคลของแม่บ้านคือ สามี ลูกๆ สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ และเพื่อน พฤติกรรมในการใช้สื่อบุคคลเพื่อการบริโภคข่าวนั้น แม่บ้านในทั้ง 2 พื้นที่มักจะใช้สามีและลูกๆ ที่ออกไปทำงานนอกบ้านเป็นสื่อบุคคลในการซักถามที่มาที่ไปของประเด็นข่าวที่เกิดขึ้น ส่วนลูกๆ หรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ แม่บ้านมักจะใช้เป็นสื่อบุคคลในการที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นข่าวนั้นๆ

“เวลาน้ำเห็นข่าวอะไรในทีวีที่น่าสนใจ น้ำก็จะโทรไปบอกลูกที่กรุงเทพฯ ว่า มีอันนั้นอันนั้นนะ รู้หรือเปล่า บางทีลูกเขารู้แล้วก็บอกเราว่าเป็นอะไรอย่างไร บางเรื่องเขาอยู่ใกล้กว่าเราเขาก็จะอธิบายว่าไม่ใช่ซะแม่ มันเป็นอย่างนี้ๆ” (กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำไม่ค่อยได้ไปไหนเพราะมีแม่อยู่ด้วย เวลาที่มีข่าวอะไรที่ก็จะคุยกับแม่ อย่างเรื่องหม่อมแค่นี้ น้ำก็คุยกับแม่เขาว่าไม่มีทางหรอกที่เขาจะไม่รู้ว่าตัวเอง คนเรานะเป็นผู้หญิงอะไรที่ผิดปกติเราก็ต้องรู้ตัว หม่อม...” (ศิริวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ป้าจะคุยกับลูกเป็นส่วนใหญ่นะ เพราะที่บ้านมีกันแค่นี้ กับเพื่อนบ้านก็มีคุยบ้างเล็กน้อยเรื่องดาราท้องก่อนแต่งมั่ง อะไรมั่ง แล้วแต่จะมีเรื่องไหนน่าสนใจ ถ้าเป็นเรื่องการเมืองนี่จะไม่คุยกับคนอื่น จะคุยกับลูก เพราะโบราณเขาว่า การเมืองกับศาสนาเราห้ามคุยกัน” (นิตยา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบกลุ่มตัวอย่างเพียงคนเดียวที่มีแบบแผนการบริโภคข่าวที่แตกต่างจากแม่บ้านคนอื่นๆ คือ กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง กุลิณี มีอายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญา สามีทำงานเป็นพนักงานบริษัทไปรษณีย์ไทย แบบแผนการบริโภคข่าว

ของเธอแตกต่างจากแม่บ้านคนอื่น ๆ ตรงที่เธอจะเป็นผู้ที่เปิดรับข่าวสารมากกว่าสามี และในทุกๆ วันเธอจะมีหน้าที่สรุปข่าวสารไว้ให้สามีฟัง โดยเธอให้เหตุผลว่า สามีของเธอไม่ชอบอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูข่าว แต่หากมีข่าวที่น่าสนใจเธอก็จะบอกให้สามีอ่านหนังสือพิมพ์ในเฉพาะคอลัมน์นั้นๆ ส่วนรายการข่าวต่างๆ เธอจะเป็นคนดูแล้วค่อยนำมาเล่าให้สามีฟังทีหลัง ซึ่งแบบแผนดังกล่าวตรงข้ามกับแม่บ้านคนอื่นๆ โดยสิ้นเชิง ที่สามีมักจะเป็นสื่อบุคคลให้กับแม่บ้าน

“น้ำจะเป็นคนที่ดูข่าวมากกว่าสามีเพราะเขาจะยุ่งๆ ยุ่งๆ กับงานตั้งแต่มีห่วยออนไลน์นี้ยุ่งมากขึ้น ... เขาจะขึ้นมากินข้าวกลางวันแล้วก็ถามว่ามีอะไรเป็นไง นายภรรยาว่าไง อะไรอย่างนี้ น้ำก็จะบอกเขาว่าวันนี้สนใจบอกอย่างนี้ๆ รัฐบาลว่าอย่างนี้ๆ ... บางทีน้ำอ่านข่าวแล้วพอเขาขึ้นบ้านมาก็จะบอกเขาว่าเดลินิวส์เขียนอย่างนี้ๆ อ่านซี พอเขาหายเหนื่อยเขาก็จะอ่านตามที่น้ำบอก ... น้ำมีเวลาว่างมากกว่าเพราะอยู่กัน 2 คน ลูกก็อยู่กรุงเทพฯ กันหมด วันๆ น้ำก็อยู่กับบ้านบ้าง เปื้อๆ ก็ออกไปหาเพื่อนคุยข้างนอกบ้าง คุยเรื่องข่าวมีอบข่าวนั้นข่าวนี้” (กุลิณี อายุ 48 ปี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

จะเห็นได้ว่าแบบแผนการบริโภคข่าวของแม่บ้านนอกจากจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์แล้ว สื่อบุคคลภายในและภายนอกบ้านก็ยังเป็นอีกสื่อหนึ่งที่แม่บ้านใช้เพื่อบริโภคข่าวสารต่างๆ การที่แม่บ้านใช้สื่อบุคคลที่เป็นสามีนั้นสะท้อนภาพว่า ข่าวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแล้วแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกปริมาตรของแม่บ้านทั้งสิ้น ดังนั้นแม่บ้านจึงต้องพึ่งพาผู้ที่ออกข้างนอกบ่อยๆ ในการให้ข้อมูลข่าวสารเพราะตัวเธอเองมีปริมาตรอยู่แต่ภายในบ้านเท่านั้น

อย่างไรก็ตามจากกรณีของ กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองที่เป็นเสมือนนายทวารข่าวสารให้กับสามี (Gate Keeper) คอยคัดเลือกข่าวสารต่างๆ ให้บริโภคทั้งๆ ที่เธอเองก็อยู่แต่เฉพาะภายในบ้านไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านแต่เธอก็ยังรับทราบเรื่องราวข่าวสารได้มากกว่าสามีที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือเพื่อนๆ ของแม่บ้านเองก็เป็นสื่อที่นำพาให้แม่บ้านออกไปสู่โลกภายนอกได้โดยไม่ต้องออกไปทำงาน

ในกรณีของ กุลิณี นั้น เมื่อผู้วิจัยซักถามถึงภูมิหลังของแม่บ้านพบว่า แม่บ้านเคยทำงานพิเศษเกี่ยวกับด้านการเมืองเมื่อ 4-5 ปี มาแล้ว (แม่บ้านไม่ให้เปิดเผยลักษณะการทำงาน) ทำงานอยู่ประมาณ 2 ปี จึงทำให้ต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องข่าวสารบ้านเมืองเป็นจำนวนมาก พอเลิกทำงาน

นิสัยการบริโภคข้าวดังกล่าวก็น่าจะติดตัวมาตั้งแต่นั้น ส่วนสามีของ กุลินี เธอบอกว่าสามีของเธอเป็นคนที่ไม่ชอบเรื่องราวที่เครียดๆ เนื่องจากเครียดมาจากการทำงานทั้งวันแล้ว เมื่อกลับถึงบ้านสามีของเธอก็จะอ่านนิตยสารยานยนต์ หรือชมภาพยนตร์ VCD เพื่อพักผ่อน ส่วนข้าวต่างๆ กุลินี จะเป็นผู้ที่สุรุ่ยสุร่าย

ส่วนสื่อบุคคลที่เป็นเพื่อนๆ หรือเพื่อนบ้านนั้น แม่บ้านจะใช้เพื่อการคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องต่างๆ ทักทายพูดคุยถามสารทุกข์สุขดิบ และเพื่อบอกเหตุการณ์ที่กำลังเป็นที่น่าสนใจอยู่ในขณะนั้นรวมทั้งข่าวสารในละแวกบ้าน ส่วนสถานที่ที่แม่บ้านจะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารนั้นนอกจะเป็นบริเวณรั้วหน้าบ้านหรือบ้านเพื่อนแล้วก็มีร้านเสริมสวย ตลาด ร้านขายของ รถขายกับข้าว และสถานที่ที่เป็นแหล่งชุมชนอื่นๆ

“ตอนบ่ายๆ พี่จะออกไปข้างนอกไปรอรับลูกกลับบ้าน พี่ก็จะไปแวะบ้านเพื่อนบ้าง ร้านเสริมสวยบ้าง เจอกันที่ตลาดบ้าง เจอกันก็คุยกันเรื่องละครละคร แต่ตอนนี้พี่กับหมู่สนใจเรื่องข้าวมือบกกัน อยากรู้ว่าจะเป็นยังไงต่อไป พี่ลงทุนติด ASTV เลยนะ จะได้คุยกับเพื่อนได้” (เสาวรี แม่บ้านในเขตเทศบาลนางรอง)

“พี่ชอบไปสระผมทำเล็บที่ร้าน ร้านประจำอยู่ที่สระหญ้าฆ่า หมู่พี่ก็เจอที่นั่นแหละ ... เรื่องที่คุยกันมีทั้งเรื่องข้าว เรื่องละคร ตอนนี้พี่ก็สนใจอยู่หลายเรื่องนะ เรื่องหม่อมแคท ที่ว่าจะกลับเมืองไทย เรื่องสถานการณ์บ้านเมือง” (ขัตติยา แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำชอบมานั่งหน้าร้านเวลามีเพื่อนๆ เดินผ่านมาก็จะแวะมานั่งคุยด้วย น้ำต้องเฝ้าร้านก็เลยไม่ได้เดินไปไหนมาไหน มีแต่เพื่อนมาหาเพราะเวลาเขามาซื้อของก็จะแวะทักทายเรา ที่ชอบมานั่งคุยกับน้ำบ่อยๆ ก็บ้านอยู่แถวๆ นี้ ทั้งนั้น ตอนนี้ที่น่าสนใจข่าวการเมืองเรื่องนี้ใครๆ เขาก็สนใจ น้ำคุยเรื่องนี้กับแฟนไม่ได้เขาอยู่ฝ่ายมือบกน้ำอยู่ฝ่ายนายๆ” (สมคิด แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ส่วนใหญ่ไปคุยที่บ้านเพื่อนนะ บ้านเราใกล้กันบางทีก็เดินไปเจอกันที่รถกับข้าวด้วย พอรถมาคนเขาก็จะออกมาซื้อกับข้าวกัน ก็จะคุยกันตอนนั้นคุยเสร็จซื้อเสร็จก็แยกกันกลับบ้าน ก็คุยกันหลายเรื่องนะ อันนี้เฉพาะคนที่สนิทๆ น้ำจะมีเพื่อนที่เรียนมา

ด้วยกันอยู่คนละซอย ถ้าว่างๆ เหนงๆ น้ำก็จะเดินไปคุยกับเขา” (มัลทนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แม่บ้านมีลักษณะและพฤติกรรมในการบริโภคข่าวผ่านการเล่าข่าวจากสื่อบุคคลมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง แม่บ้านในกลุ่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มที่บริโภคข่าวแบบเกาะติดข่าว และกลุ่มที่บริโภคข่าวตามปกติ

กลุ่มที่บริโภคข่าวแบบเกาะติดข่าวนี้นับเป็นกลุ่มแม่บ้านที่มีรายได้สูงกล่าวคือตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไปและมีการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาขึ้นไป กลุ่มแม่บ้านกลุ่มนี้จะลงทุนติดตั้งเคเบิลทีวี (ASTV) เพื่อบริโภคข่าวสารโดยเฉพาะข่าวการเมืองและเมื่อมีข่าวใดๆ ก็ตามที่แม่บ้านบริโภคแล้วรู้สึกถูกใจแม่บ้านก็จะโทรศัพท์คุยกับเพื่อนๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ ศิริวรรณ ชนิตา กุลนิธ ัญญธรร และวันเพ็ญ

ลักษณะและพฤติกรรมการบริโภคดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นที่แม่บ้านในกลุ่มนี้เป็นผู้บริโภคข่าวการเมืองและข่าวอื่นๆ อยู่เดิมและมีการพบปะพูดคุยกันอยู่บ่อยครั้งๆ เนื่องจากแม่บ้านในกลุ่มนี้จะเป็นแม่บ้านที่ทำธุรกิจร่วมกัน เช่น ทำธุรกิจขายสลากกินแบ่งออนไลน์ หรือสั่งซื้อของด้วยกันบ่อยๆ เป็นกลุ่มลูกค้าประจำ และบ้านก็อยู่ไม่ไกลกันนักจึงทำให้พบปะกันได้บ่อยครั้ง โดยการพบปะพูดคุยดังกล่าวจะไม่ได้คุยกันเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน หากแต่เป็นไปในลักษณะที่เมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องติดต่อกันหรือเฝ้าแม่บ้านในกลุ่มนี้ก็จะไปมาหาสู่กัน และเริ่มพูดคุยกันถึงเรื่องข่าวต่างๆ กัน แต่ที่แม่บ้านกลุ่มนี้เริ่มสนใจข่าวการเมืองก็เพราะข่าวการเมืองส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อหน้าที่การงานของครอบครัวของแม่บ้าน

“ที่แรกน้ำไม่ได้สนใจเรื่องการเมืองเท่าไหร่นัก พอดีสามน้ำเขาคุยกับพินิด

(กุลนิธ) พี่เขาก็เล่าให้ฟังว่าอะไรเป็นอะไร คือน้ำก็เห็นว่าพี่เขาเคยทำงานกับนักการเมืองคนหนึ่งมาก่อน น้ำก็ฟังเขาพูดมาเรื่อยๆ ก็เอยเป็นอย่างที่เขาพูดนะ พอดีข่าวที่เขาเล่าๆ ให้ฟังเขาว่ามาจาก ASTV น้ำก็เลยบอกให้สามมีแกดิด” (ศิริวรรณ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำดูข่าวมาเป็นปกติอยู่แล้ว เพราะเมื่อก่อนเคยทำงานการเมืองอยู่พักหนึ่ง แต่ไม่ได้ลงสมัครอะไรกับเขาหรอกเป็นที่ปรึกษาเขา ก็พอรู้อะไรๆ บ้าง พอมีข่าวมีเรื่องต่างๆ เราก็จะรู้มากกว่าใช่ไหม งานของสามมีน้ำก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาล โบนัสโบนัสก็ไม่ได้ตั้งแต่แปรรูป มีเรื่องอีกตั้งเยอะ เวลาคุยกับเพื่อนๆ ก็เล่าให้เขาฟังว่าพี่ก็มีผลกระทบอย่างนี้ๆ นะ เพื่อนเขาก็โดนเหมือนกัน” (กุลนิธ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ช่วงนี้น้ำกับเพื่อนๆ จะคุยกันบ่อยๆ บางทีน้ำดูจ๊วการเมืองดูแล้วสนใจนะ ดูช่องอื่นๆ เขาไม่รายงานข่าวพวกนี้ให้เรารู้หรอกชอบดูจ๊วแบบสดๆ เลย พอดูแล้วก็เอยพินิด

วรรณ เพื่อนๆ ที่คบเดียวกันนะ เขาจะได้ดูหรือเปล่า น้ำก็จะโทรหาเขาบอกให้เขาดู พวกน้ำจะเป็นอย่างนี้ เจออะไร น้ำก็จะโทรบอกกัน เขาจะได้ดู เวลาเขาแะมากก็จะได้คุยกัน” (วันเพ็ญ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

ส่วนกลุ่มที่บริโภคข่าวแบบปกติ แม่บ้านในกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่ากลุ่มที่บริโภคข่าวการเมืองแบบเกาะติดข่าวเพราะแม่บ้านเห็นว่าข่าวการเมืองก็ยิ่งเหมือนเดิมมีแต่การทะเลาะเบาะแว้งกันไม่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งแม่บ้านในกลุ่มนี้ไม่ค่อยจะบริโภคข่าวการเมืองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องที่ไกลตัว และคิดว่าไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของตนเอง และเมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงการเลือกตั้งแม่บ้านก็บอกว่าส่วนใหญ่จะเลือกตามที่สามีบอก เพราะไม่ว่าใครจะเป็นรัฐบาลก็ไม่มีผลกระทบต่อแม่บ้าน

“ป้าไม่เห็นจะมีอะไรเลยเรื่องการเมืองมีแต่ผลประโยชน์กันทั้งนั้นไม่ว่าจะใครชี้เกียจจะสนใจ มีมือมีไม้อะไรก็ไม่เกี่ยวกับป้า ป้าก็ขายของของป้าไป จะเลือกใครยังไม่ได้เลยลูกเขาก็บอกเอง” (มาลี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“มือบ้นมีที่กรุงเทพฯ มีในเมือง เอง (ฉันท) ไม่ได้เกี่ยวข้องหรอก ใครจะขายอะไรไม่ขายอะไรก็ไม่เกี่ยวกับป้า ป้าไม่ชอบการเมืองข่าวยังไม่ดูเลยมันเครียด” (บุญเลี้ยง แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าไม่ชอบการเมืองไม่ชอบไม่ชอบ มีแต่อะไรก็ไม่รู้เดี๋ยวเลือกๆ เลือกเข้าไปก็เห็นมีแต่โกงกันทั้งชาติ ไม่เห็นมีใครดีกับเขาสักคน ใครโกงใครไม่โกงป้าไม่รู้ขอแค่อย่ามาโกงป้าแล้วกันอันนี้ป้าไม่ยอม” (นฤมล แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

ในส่วน of แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีการพูดคุยถึงข่าวการเมืองน้อยกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง ทั้งนี้เป็นเพราะทัศนคติเกี่ยวกับความนิยมชมชอบในตัว พ.ต.ท.ทักษิณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นมีความคิดแบ่งออกเป็น 2 ขั้ว อย่างเห็นได้ชัด คือกลุ่มที่ชอบและไม่ชอบนายกรัฐมนตรี ดังนั้นจึงทำให้การเล่าข่าวการเมืองผ่านสื่อบุคคลของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นเล่ากันแต่เฉพาะในครอบครัวตนเอง หรือเลือกที่จะพูดคุยเฉพาะกับคอกการเมืองเดียวกันเท่านั้น เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับเพื่อนบ้านเพราะต้องอยู่ในละแวกเดียวกัน

“ป้าชอบนายกฯ นะ คนข้างบ้านเป็นคนได้พอดูข่าวแล้วบางทีเขาก็พูดๆ กับคนในบ้านของเขาแหละแต่ป้าได้ยิน โอ้ย...ทำไมเขาถึงไม่เข้าใจอะไรบ้างเลย หุ่นนี้ก็ของเขาของ

ลูกเขาเขาจะขายจะซื้อก็เรื่องของเขา ถ้าไม่มีนายกฯ นะहींบ้านเมืองป่านนี้ใช้กันไม่หมด เขารวยแล้วเขาจะมาโกงทำไม คนเราไม่ชอบก็ว่ากันไปต่างๆนาๆ” (จินตนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

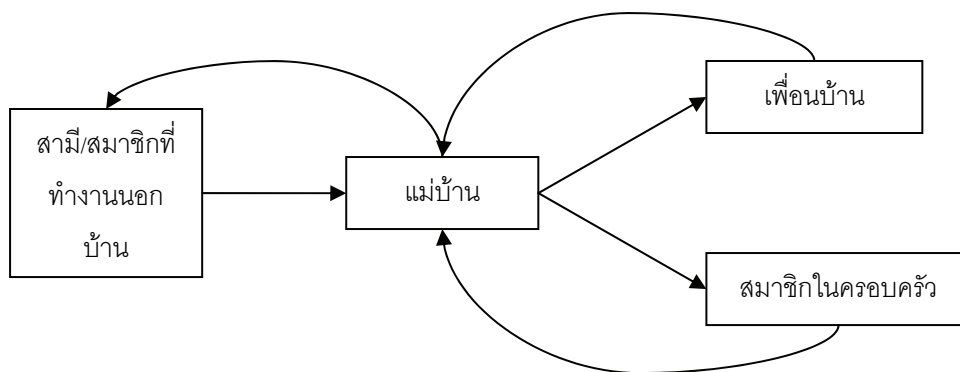
“คุยเรื่องพวกนี้กับคนแถวนี้ได้ยวักโดนรู้ม เพราะคนแถวนี้เขาเป็นสาวกทักษิณกัน เขาหลอกมาตั้งนานตาก็ไม่สว่างชะที่ หุ่นนี้เขาก็บอกกันอยู่ว่าไม่เสียภาษี ไม่เสียภาษีก็เห็นๆ กันอยู่ เราเสียภาษีจนหุดแต่เขาเป็นนายกฯ แท้ๆ รวยก็รวยแต่ไม่เสียภาษี อย่างนี้มันไม่ได้หมายความว่าโกงหรือ” (สุวัจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“โครงการต่างๆนาๆ ที่นายกฯ เขาคิดมานี้รัฐบาลขาดทุนนะ นายกฯ ทำงานเหนื่อยจะตาย พอตัวเองไม่ได้อย่างใจก็ออกมาไล่เขา โธ่...ทำไมน้ำจะไม่รู้ สนธิมันทำอะไรที่โหดมีนี่เป็นร้อยๆ ล้านจะให้นายกฯ ปลดหนี้ให้ พอเขาไม่ทำให้ก็ออกมาว่าเขา ไล่คนที่เชื่อก็โธ่... น้ำไม่อยากจะพูด อ่างนายกฯ ไม่มีจริยธรรม แล้วจริยธรรมคืออะไรไหน หาใครมาคุยกับน้ำที่เถอะ จริยธรรมคืออะไร” (สมคิด แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ป้าก็อยากคุยกับเขาหรือคะเรื่องพวกนี้ อยากให้เขารู้ อยากให้เขาตาสว่างเหมือนกัน แต่ทำยังไงได้เขาเชื่อที่เขาสร้างภาพกันไปหมด บางทีซื้อกับข้าวเขาก็เฝ้ากัน เขาถามป้าว่าป้าคิดยังไง ก็ป้าจะบอกเขาได้ยังไงละ บอกแล้วเขาก็อารมณ์ขึ้นกัน เรื่องพวกนี้คุยกันไม่ได้หรอกป้าว่า พอเขาถามป้าก็บอกไม่ได้สนใจนะ” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ลักษณะการบริโภคสื่อผ่านสื่อบุคคลของแม่บ้านนั้น แม่บ้านจะรับจากสามีและสมาชิกในครอบครัว จากนั้นแม่บ้านก็จะนำข่าวสารต่างๆ ที่รับทราบมาขยายความไปสู่เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนคนอื่นๆ โดยแม่บ้านจะเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารในคราวเดียวกัน เนื่องจากแม่บ้านมักจะมีเรื่องข่าวต่างๆ มาเล่าสู่กันฟังเสมอ นอกจากนี้ข่าวสารที่แม่บ้านรับมาจากเพื่อนๆ แม่บ้านก็จะนำมาเล่าสู่กันฟังกับสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงแบบแผนการบริโภคข่าวผ่านสื่อบุคคลของแม่บ้าน

กล่าวโดยสรุปคือ ในการใช้สื่อบุคคลเพื่อการบริโภคข่าวสารของแม่บ้านจาก 2 พื้นที่นั้น แม่บ้านจะบริโภคผ่านการบอกเล่าของสามีเป็นหลัก รองลงมาคือสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากข่าวสารต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอดมาสู่แม่บ้านนั้นล้วนแต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายนอกบริเวณของแม่บ้าน การที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ จึงต้องมาจากการบอกเล่าของผู้ที่ออกไปนอกบริเวณของบ้านซึ่งส่วนใหญ่ก็คือสามีและลูกๆ ของแม่บ้านนั่นเอง

ในส่วนของการบริโภคข่าวสารจากเพื่อนๆ ของแม่บ้านนั้นจะมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลมือสองที่แม่บ้านได้รับการบอกเล่ามาจากสามีและสมาชิกในครอบครัวของเธอที่ออกไปทำงานข้างนอก

นอกจากนั้นแล้วการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อบุคคลของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ มีความแตกต่างกันเพียงอย่างเดียวคือ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองมีการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อบุคคลมากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น กล่าวคือ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองจะมีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านและเพื่อนๆ มากกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ทั้งนี้เป็นเพราะสายสัมพันธ์ในสังคม (Social bond) ของสังคมเมืองและสังคมชนบทมีความแน่นแฟ้นไม่เท่ากัน

2.2 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

เมื่อเปรียบเทียบโดยรวมแล้วการบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์ของแม่บ้าน (ตารางที่ 6-7) ดูเหมือนว่าจะเป็นสื่อที่แม่บ้านนิยมใช้น้อยที่สุด คือ หนังสือพิมพ์คิดเป็นร้อยละ 55 และนิตยสารคิดเป็นร้อยละ 47.5 ขณะที่สื่อประเภทอื่นๆ มีค่าสูงกว่าร้อยละ 50 ทั้งนี้เป็นเพราะคุณลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์เองที่ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจเนื่องจากเป็นสื่อที่ต้องอ่านจึงจะรู้เรื่อง และจากข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้านจะเห็นได้ชัดเจนว่า แม่บ้านมักจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ก็ต่อเมื่อตนเองมีเวลาว่างจริงๆ เช่นในช่วงบ่ายของทุกวัน อีกทั้งแม่บ้านบางส่วนมีการศึกษาเพียงแค่ภาคบังคับเท่านั้น (ประถมศึกษา) ซึ่งอาจจะเป็นข้อจำกัดในการเปิดรับสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ได้ อีกประการหนึ่งคือจำนวนแม่บ้านที่สูงอายุแล้วก็มีปัญหาทางด้านสายตา ซึ่งในหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารส่วนใหญ่ มักจะใช้ตัวพิมพ์ที่มีขนาดอักษรเล็กๆ จึงทำให้แม่บ้านไม่สะดวกที่จะอ่าน จึงอ่านเฉพาะพาดหัวข่าว

จากการศึกษาพบว่า คอลัมน์บันเทิงเป็นคอลัมน์ที่แม่บ้านนิยมบริโภคจากหนังสือพิมพ์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 77.5 รองลงมาคือคอลัมน์การเมืองคิดเป็นร้อยละ 75 ส่วนคอลัมน์ที่แม่บ้านบริโภคน้อยที่สุดคือข่าวต่างประเทศคิดเป็นร้อยละ 30 ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงข่าวที่แม่บ้านบริโภคผ่านสื่อหนังสือพิมพ์

คอลัมน์ข่าวที่บริโภค	จำนวนแม่บ้านที่บริโภค	
	คน	ร้อยละ
1. อาชญากรรม	28	70
2. สตรี	29	72.5
3. บันเทิง	31	77.5
4. วิเคราะห์ข่าว	19	47.5
5. การเมือง	30	75
6. เศรษฐกิจ	24	60
7. สังคมวัฒนธรรม	18	45
8. บทบรรณาธิการ	19	47.5
9. ข่าวหน้าหนึ่ง	29	72.5
10. ข่าวต่างประเทศ	12	30

การที่แม่บ้านบริโภคข่าวบันเทิงจากหนังสือพิมพ์มากที่สุดนั้นเป็นเพราะว่า โดยธรรมชาติของผู้หญิงแล้วผู้หญิงมักจะชอบเรื่องเบาๆ ไม่หนักสมอง อย่างไรก็ตามจากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่า

แม่บ้านก็สามารถบริโภคข่าวสารการเมืองมาเป็นอันดับ 2 รองจากข่าวบันเทิง ทั้งนี้เนื่องมาจากการเกิดสถานการณ์ทางการเมืองขึ้นในระหว่างที่ศึกษา ทำให้สื่อต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ต่างก็นำเสนอข่าวสารการเมืองเป็นหลักซึ่งแม่บ้านจะบริโภคข่าวต่างๆ รวมทั้งข่าวสารการเมืองในช่วงบ่ายที่เป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนของเธอ

ในช่วงบ่ายของแต่ละวันแม่บ้านจะอ่านหนังสือพิมพ์ไปพร้อมๆ กับการเปิดรับสื่ออื่นๆ เช่น วิทยุหรือโทรทัศน์ โดยเนื้อหาข่าวที่แม่บ้านบริโภคนั้นเมื่อจัดแบ่งเป็นประเภทตามลักษณะของข่าวแล้วจะเห็นว่า ถึงแม้ว่าแม่บ้านจะบริโภคข่าวเบาๆ ประเภทข่าวบันเทิงหรือข่าวสตรี แต่สัดส่วนการบริโภคข่าวหนักมีมากกว่าข่าวเบา อาจกล่าวได้ว่าแม่บ้านมีความสนใจในข่าวสารทุกประเภท

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตพบว่า ลักษณะการบริโภคข่าวหนักของแม่บ้านไปในลักษณะเพื่อช่วงเวลามากกว่าการบริโภคเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือ แม่บ้านมีการบริโภคข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์จริง แต่เมื่อผู้วิจัยถามแม่บ้านว่าสนใจข่าวเศรษฐกิจ ข่าวต่างประเทศ หรือคอลัมน์ใดเป็นพิเศษหรือไม่ แม่บ้านส่วนใหญ่ตอบว่า ไม่ได้สนใจอะไรเป็นพิเศษเพียงแต่อ่านผ่านๆ ไปเท่านั้น และเมื่อผู้วิจัยถามว่าแม่บ้านสนใจคอลัมน์ใดเป็นพิเศษแม่บ้านก็ตอบว่า คอลัมน์ซุบซิบในวงการบินเท็ง เช่น คลื่นรบกวน หรือสี่แยกบันเท็งในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ คอลัมน์หมึกแดงไกด์ และเดลินิวส์ชวนชิมในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การบริโภคข่าวของแม่บ้านจากหนังสือพิมพ์นั้นเป็นการบริโภคเชิงปริมาณมากกว่าจะเป็นการบริโภคแบบคุณภาพ เนื่องจากแม่บ้านจะอ่านหนังสือพิมพ์ในลักษณะที่ต่อเนื่องจากอ่านสิ่งที่สนใจเป็นพิเศษก่อน (ข่าวบันเทิง บทละครโทรทัศน์ ข่าวหน้าหนึ่ง) แล้วจึงอ่านข่าวประเภทอื่นๆ ต่อไปในลักษณะที่เป็นการใช้เวลามากกว่าจะต้องการข้มูลข่าวสารอย่างแท้จริง

“เวลาว่างๆ เวลาลูกค่าน้อยๆ ก็จะตอนประมาณบ่ายๆ นำได้อ่านนานหน่อยนะ เพราะถ้าอ่านตอนเช้าๆ นี่จะเป็นเวลาที่เสียแก่อ่าน น้ำก็จะได้อ่านละครบ้าง แต่ไม่ต่อกัน เพราะต้องลูกดูว่าลูกจ้างจัดของเรียบร้อยหรือเปล่า ตอนบ่ายนี้ลูกค่าน้อยลูกจ้างเขาก็ทำงานบ้านเสร็จเขาก็ช่วยเราดูได้” (วันเพ็ญ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำจะว่างช่วงบายนะ คือเราทานบ้านเสร็จแล้วไง เราก็พักผ่อน น้ำก็จะอ่าน

หนังสือพิมพ์ อ่านละครที่เป็นตอนๆ ได้ยาวๆ ไม่มีอะไรมาขัดจังหวะ บางทีอ่านข่าวมันๆ แล้วมันติดพันไม่อยากลุกไปไหน ชาวบางชาวเราก็ต้องคิดตามนะ” (ธัญญาธร แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“พี่จะทำงานบ้านช่วงเช้า ตอนบ่ายที่รอผ้าแห้งพี่ก็จะพับ เวลาพับพี่ก็จะอ่านหนังสือพิมพ์นิตยสารไปตามเรื่อง เพราะที่บ้านรับหนังสือพิมพ์หลายฉบับ แฟนพี่จะชอบอ่านหนังสือมากๆ เขาเลยซื้อหลายๆ ฉบับ คือโง่งนะ พี่ก็ไม่ได้จัดเป็นตารางหรือกว่าจะอ่านตอนไหน พอทำงานเสร็จพี่ก็จะอ่าน ส่วนใหญ่ก็ตอนบ่ายนี่ละ เพราะงานเสร็จพอดี พองานเสร็จก็ไม่มีอะไรมาขัดจังหวะเวลาอ่านไง” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ตอนเช้านี้ป้าจะทำการงานอะไรๆ ให้มันเสร็จๆ ไปเสีย ไม่อยากทิ้งงานไว้นานๆ พอทิ้งไว้นานมันก็จะไม่ดี พอทำงานเสร็จแล้วเราก็อายุพัก ป้าจะอ่านหนังสือพิมพ์นิตยสารไปเรื่อยเปื่อย รอเวลาที่จะชื้อกับข้าวทำกับข้าว” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ป้าไม่ชอบอ่านหนังสืออะไรหรอก ตามันไม่เห็นใส่แว่นมันก็มัวไม่หาย ถึงมีแว่นป้าก็ไม่อ่านจกจกอ่านไร” (แหวด อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าอ่านหนังสือไม่ค่อยออกหรอกก็เลยไม่อ่าน หูตาก็มัว ถ้าอยากรู้อะไรก็ถามเขาเอาชื้อก็เลยอ่าน” (ปลิว อายุ 55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าจบแค่ ป.2 สมัยป้าเขาให้เรียนแค่นี้ อ่านไม่ค่อยออกหรอกจะให้อ่านอะไรป้าไม่ถนัด ตาก็ไม่ค่อยดีแก่แล้วก็อย่างนี้แหละ” (สอน อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“หนังสือพิมพ์นะลูกๆ กับผัวป้าอ่าน ป้าอ่านไม่เห็นหรอก บางทีอยากอ่านก็ต้องหาแว่นมาใส่ อ่านก็ชัดๆ บางคำป้าก็ไม่เข้าใจ” (สุนันท์ อายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

หนังสือพิมพ์มีคุณลักษณะคือเป็นสื่อที่ต้องอาศัยการอ่านเป็นหลัก ดังนั้นผู้รับสารต้องจินตนาการและตีความข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองซึ่งต้องอาศัยเวลาพอสมควรในการตีความ หากแม่บ้านคนใดที่มีปัญหาเรื่องสายตาหรือเรื่องความสามารถในการอ่านด้านอื่นๆ จึงทำให้หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ชนิดอื่นๆ ไม่ได้รับความนิยมจากแม่บ้าน

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองใช้สื่อสิ่งพิมพ์น้อยกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น และแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านลักษณะวิถีชีวิต นอกจากลักษณะวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่แล้ว ปัจจัยด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แม่บ้านมีลักษณะการใช้สื่อสิ่งพิมพ์แตกต่างกัน เนื่องจากแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองมีแม่บ้านที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาถึง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่ค่อยดีนักจึงทำให้แม่บ้านกลุ่มนี้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ กล่าวคือ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ต้องซื้อจึงจะสามารถบริโภคได้ เมื่อมีปัจจัยทั้ง 2 อย่างมาประกอบกันก็เป็นสาเหตุให้แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรองบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์น้อยกว่าแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น

ลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น ผู้วิจัยพบว่าสามีเป็นผู้นำในการบริโภคมากกว่าตัวแม่บ้านแม่บ้าน กล่าวคือ สามีจะซื้อหนังสือพิมพ์กลับมาจากที่ทำงาน โดยแม่บ้านจะอ่านข่าวหลังจากที่สามีอ่านแล้วซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องบันเทิง และบทละครโทรทัศน์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ส่วนแม่บ้านที่มีรายได้ปานกลาง-สูง จะมีการบอกรับหนังสือพิมพ์ประจำ แต่จะอ่านเฉพาะคอลัมน์ประจำ เช่น บันเทิง ละคร แม่บ้านที่ชอบอ่านบทละครจะบอกรับหนังสือพิมพ์เดลินิวส์เพราะมีบทละครโทรทัศน์มากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ

“แฟนพี่จะเป็นคนซื้อหนังสือพิมพ์ทุกวันเวลาเขาไปทำงาน บางทีเขารีบๆ เขาก็ลืมบ้าง พี่ไม่ค่อยได้ซื้อเองถ้าเป็นเสาร์อาทิตย์นี้พี่จะซื้อให้เขาเพราะเขาไม่ได้ออกไป พี่ก็จะอ่านจากที่เขาซื้อมา พี่จะพวงละคร ข่าวดาราระไรอย่างนี้ ข่าวอื่นๆ พี่จะดูจากทีวีมากกว่า” (ขวัญณา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

แม่บ้านกลุ่มที่มีการศึกษาและทำงานการเงินหรือสามีทำงานมีธุรกิจเกี่ยวกับการเงินมาก่อนทั้งแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง เช่น วันเพ็ญ ศิริวรรณ และแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เช่น อุทัยวรรณ ชลธิชา สุคนธา จะบอกรับหนังสือพิมพ์ธุรกิจ เช่น กรุงเทพธุรกิจ ประชาชาติธุรกิจ และนิตยสารข่าวรายสัปดาห์ เช่น มติชนสุดสัปดาห์ เนชั่นสุดสัปดาห์ ส่วนแม่บ้านคนอื่นๆ ที่ซื้อหนังสือพิมพ์เองจะซื้อหนังสือพิมพ์เฉพาะที่มีข่าวที่ตนสนใจเท่านั้น

“บ้านป่าเป็นพวกไม่ชอบตกข่าวต้องอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวันทั้งลุงทั้งป้า จะบอกรับหลายฉบับนะ เพราะลุงแกจะอ่านพวกข่าวเศรษฐกิจเพราะงานเขาอยู่ตรงนั้นก็ต้องมีไว้แนะนำลูกค้า ว่าต้องลงทุนอะไรยังไง แต่ก่อนป้าก็เป็นแบบเขาแหละทำแบบนี้จนติดแล้วไม่ได้ทำงานก็ยังไม่อยู่” (ชลธิชา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ที่บ้านมีกันสองคนก็จริงแต่อ่านหนังสือพิมพ์เหมือนอยู่กันเป็นสิบ คือมันติดมาตั้งแต่ป้าทำงานป้าทำงานด้านการเงิน สามีก็การเงิน ค่าเงินแข็งค่าเงินอ่อนมีผลกับเราทั้งนั้น ทั้งเรื่องการเมืองที่เป็นอย่างนี้ก็จะมีการลงทุนของลูกค้า มีผลต่อการทำงานของลุงป้าจะอ่านเพื่อเสริมให้ลุงเขาด้วย ก็เลยรับหนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับทุกวัน” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“น่าจะซื้อหนังสือพิมพ์เป็นบางวัน วันไหนที่มีข่าวที่น่าสนใจเดินผ่านไปเห็นเอ... อยากรู้อย่างนี้ก็จะซื้ออ่าน บางทีเดินไปซื้อของที่เซเว่นผ่านร้านหนังสือเห็นอะไรน่าสนใจก็ซื้อ” (จิตรีรัตน์ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองแม่บ้านที่บริโภคข่าวแบบเกาะติดข่าวและกลุ่มที่บริโภคข่าวมากขึ้นจะซื้อหนังสือพิมพ์มากขึ้นตามไปด้วย แม่บ้านทั้ง 2 กลุ่มนี้มีลักษณะการบริโภคที่คล้ายคลึงกันคือ จะซื้อหนังสือพิมพ์ที่มีการนำเสนอข่าวที่ฝ่ายของตนเองเสียหายน้อยที่สุด เช่น แม่บ้านที่ต่อต้านนายกรัฐมนตรีก็จะซื้อหนังสือพิมพ์ที่ตนเองคิดว่านำเสนอข่าวไม่เข้าข้างนายกรัฐมนตรี เช่น กรุงเทพธุรกิจ คมชัดลึก ผู้จัดการ ไทยโพสต์ และเดลินิวส์ ส่วนแม่บ้านที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรีก็จะอ่านหนังสือพิมพ์ที่เขียนถึงนายกรัฐมนตรีในด้านลบน้อยที่สุด เช่น ไทยรัฐ เป็นต้น

ลักษณะพฤติกรรมการซื้อหนังสือพิมพ์ของแม่บ้านที่ส่วนใหญ่ไม่ใช้การบอกรับหนังสือพิมพ์ประจำ แม่บ้านในเขตเทศบาลนางรองมักจะซื้อหนังสือพิมพ์ติดมือกลับมาจากการจ่ายตลาด โดยแม่บ้านจะเลือกดูว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมีการพาดหัวข่าวอย่างไรบ้าง ถ้าพาดหัวข่าวน่าสนใจแม่บ้านก็จะซื้อ ถ้าพาดหัวข่าวไม่น่าสนใจแม่บ้านก็ใช้วิธีการบริโภคข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์หรือสื่ออื่นๆ แทน

ความน่าสนใจหรือไม่สนใจของพาดหัวข่าวนั้นอยู่ที่หนังสือพิมพ์พาดหัวข่าวแบบฝ่ายของตนเองได้เปรียบหรือฝ่ายตรงข้ามเสียเปรียบ เช่น “โซว์พลังยึด ‘ลานพระรูป’ สำเร็จ โล่ ‘แม่’ คึกคัก” (มติชน ฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ 12 กุมภาพันธ์ 2549) การพาดหัวข่าวในลักษณะนี้จะดึงดูดความสนใจของแม่บ้านที่ต่อต้านนายกรัฐมนตรี หรือ “หาหลักฐานออกหมายจับ ‘สนธิ’ เผยทหารฉุนกลุ่มผู้ชุมนุม” (ไทยรัฐ ฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ 9 เมษายน 2549) การพาดหัวข่าวในลักษณะนี้จะดึงดูดความสนใจของแม่บ้านที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรี

แม่บ้านที่จัดอยู่ในกลุ่มของบริโภคข่าวสารมากขึ้นโดยเฉพาะข่าวการเมืองนี้ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านที่อยู่ในชุมชนเคหะคลองจั่น คือ สมคิด ชลธิชา สุวัจน่า สมฤดี มัลลนา ดวงฤดี เป็นต้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่าแม่บ้านในพื้นที่นี้มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจนว่าอยู่ฝ่ายใด และจะไม่พูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องปัญหาทางการเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ดังนั้นการบริโภคข่าวสารทางการเมืองจากสื่อต่างๆ มาขึ้นก็เสมือนหนึ่งการสร้างความสุขยอมรับกับความคิดของตนเองอย่างเงียบๆ

“น้ำพุอะไรไปเขาก็เถียงๆ คนแถวนี้เขาเชื่ออะไรง่าย ๆ แถมยังไม่ฟังอะไรอีก ข่าวเขาก็ออกโครมๆ ว่านายกฯ ไม่ผิด ขนาดคุณสุวรรณทนายเขาก็กังบอกเลยว่าไม่ผิด น้ำดูข่าวพวกนั้นเขาบอกเขา เขาก็ไม่เชื่อ น้ำก็ไปหาหนังสือพิมพ์มาให้เขาอ่าน เขาก็ไม่อ่าน แฟนน้ำก็เหมือนกันมาบอกว่าน้ำไม่รู้เรื่อง ไม่รู้เรื่องได้ยังไงหนังสือพิมพ์เราก็อ่าน” (สมคิด แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“บางคนเขาก็อ่านหนังสือพิมพ์ที่ไม่กล้ารายงานไร เพราะเขาคู่มือได้นี้ ข่าวไหนออกได้ออกไม่ได้ นี่ ASTV ยังโดนตัดสัญญาณเลย นี่เขาเรียกว่าปิดหูปิดตาประชาชน คนที่อ่านสื่อที่เขาคุมได้ก็เชื่อใจ โดนเขาหลอกก็ยังไม่รู้ ปากก็อ่านเท่าที่ปากอ่านได้เราหาความรู้เข้าตัวเราจะได้ไม่ถูกหลอกง่าย ๆ อีก” (ชลธิชา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“น้ำจะอ่านหนังสือพิมพ์เยอะขึ้นนะตั้งแต่มีเรื่อง เพราะเราก็คอยากรู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ดูข่าวมันไม่พอหรอกที่ตัวเองก็ไม่กล้าจะเสนอข่าวเพราะอะไรก็รู้กันอยู่ อ่านหนังสือพิมพ์บางฉบับเองก็ยังไม่กล้าเขียนเลย ใครจะว่าอะไรก็ช่างน้ำเชื่อในสิ่งที่เห็นน้ำอ่าน ถ้าเขาเถียงน้ำก็จะเอาหนังสือพิมพ์นี้แหละยันกับเขาไปเลย แต่ก็อย่างว่าแหละเดี๋ยวเขาก็ว่าสื่อไม่เป็นกลาง (หัวเราะ)” (สุวิจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ส่วนแม่บ้านที่บริโภคข่าวสารน้อยลงก็จะหันไปพึ่งนิตยสารที่น่าเสนอข่าวดารา เช่น ทีวีพูล อีบุ๊ค ก็เป็นที่นิยมในหมู่แม่บ้านเช่นกัน ส่วนนิตยสารผู้หญิงอื่นๆ ที่แม่บ้านนิยมอ่าน ได้แก่ คู่สร้างคู่สม (อันดับ 1) ดิฉัน แพรว ผู้ซื้อมักจะเป็นแม่บ้านและลูกสาว การเลือกซื้อเน้นเฉพาะที่มีข่าวที่ตนเองสนใจ ส่วนนิตยสารอื่นๆ ที่มีอยู่ในบ้านคือ นิตยสารกีฬา เช่น สตาร์ชอคเกอร์ เป็นต้น ผู้ซื้อคือสามีและลูกชาย

จากการศึกษาพบว่าแม่บ้านส่วนใหญ่ใช้หนังสือพิมพ์เพื่อบริโภคข่าวที่มีวิธีการนำเสนอแบบเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านสร้างภาพในใจ ข่าวประเภทที่ใช้วิธีการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ได้แก่ ข่าวบันเทิง และข่าวอาชญากรรม ลักษณะการเล่าเรื่องแบบให้ผู้อ่านสร้างภาพในใจดังกล่าวมักจะใช้ในการเขียนนิยาย ซึ่งแม่บ้านส่วนใหญ่เคยชินกับการอ่านและตีความสารในลักษณะเช่นนี้

การนำเสนอข่าวประเภท ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิงที่เป็นเรื่องของดารา เป็นการเขียนแบบเล่าเรื่องที่แตกต่างจากการเขียนข่าวประเภทอื่นๆ กล่าวคือ การรายงานข่าวโดยทั่วไปเป็นการรายงานข่าวว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร แต่การเขียนเล่าข่าวอาชญากรรมหรือข่าวบันเทิงหรือข่าวสังคม-สตรี จะมีการใช้วิธีการเขียนที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก มีตัวละคร มีเรื่องราวคล้ายละคร เช่น ข่าวอาชญากรรมที่มีตัวผู้ร้าย ผู้ถูกทำร้าย และมีรายงานแบบเป็นเรื่องราวคล้ายละครที่แม่บ้านบริโภคบ่อยๆ ซึ่งวิธีการนำเสนอในลักษณะดังกล่าวทำให้แม่บ้านส่วนใหญ่เลือกที่จะบริโภคข่าวประเภทนี้ก่อนข่าวประเภทอื่นๆ ที่มีการนำเสนอแบบรายงานข่าว เช่น ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในช่วงที่มีสถานการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าแม่บ้านจะบริโภคข่าวการเมืองในประเด็นที่เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและรัฐบาลมากกว่าประเด็นข้อเท็จจริงของความขัดแย้ง เมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดก็จะพบว่า การถอดรหัสข่าวสารสถานการณ์ทางการเมืองของแม่บ้านเป็นไปในแบบเดียวกับการถอดรหัสข่าวอาชญากรรม หรือ

ข่าวบันเทิงซึ่งให้อารมณ์ความรู้สึกหรือให้ความรู้สึกเหมือนว่าผู้รับสารกำลังอ่านบทละครอยู่ซึ่งแตกต่างจากการรายงานข่าวประเภทอื่นๆ

เช่นเดียวกันกับการเขียนเล่าบรรยายภาคในระหว่างการชุมนุม การรายงานข่าวก็มักจะนำเสนอถ้อยคำที่บุคคลในข่าวพูดซึ่งคำพูดเหล่านั้นในสถานการณ์ขณะนั้นเป็นการสร้างอารมณ์ร่วมให้กับผู้อ่านเช่นเดียวกับการอ่านข่าวอาชญากรรม หรือข่าวบันเทิง ดังที่กล่าวมาแล้วว่าแม่บ้านมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนและคัดค้านนายกรัฐมนตรี แม่บ้านจึงมีอารมณ์ร่วมกับสถานการณ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้วประกอบกับการเขียนเล่าบรรยายภาคที่เกิดขึ้น หรือเขียนอ้ำคำกล่าวของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ไม่ว่าจะฝ่ายใด จึงทำให้แม่บ้านมีความรู้สึกใกล้ชิดกับสถานการณ์เพิ่มมากขึ้น การบริโภคข่าวต่างๆ เป็นต้นว่าการอ่านคอลัมน์วิจารณ์การเมืองที่เข้าข้างฝ่ายที่ตนเองสนับสนุน แม่บ้านก็จะรู้สึกสะใจกับบทวิจารณ์นั้นๆ แต่หากคอลัมน์ใดที่วิจารณ์ฝ่ายที่ตนเองสนับสนุนแม่บ้านก็จะเลือกที่จะไม่อ่าน

อาจกล่าวได้ว่าแม่บ้านบริโภคข่าวการเมืองในขณะนั้นๆ โดยผ่านแว่นของละครที่ตัวเองของตนเองกำลังทะเลาะกับตัวร้าย เมื่อฝ่ายตัวเองของแม่บ้านเป็นต่อฝ่ายผู้ร้ายหรือกำลังต่อว่าตัวร้ายและทำให้ตัวร้ายรู้สึกโกรธก็จะรู้สึก “สะใจ” แต่เมื่อฝ่ายตัวเองของตนเองเพลี่ยงพล้ำแม่บ้านก็จะไว้วางใจหรือเถียงแทนตัวละครตัวเองของตนเอง หากเถียงแทนไม่ได้หรือไม่ทันแม่บ้านก็เลือกที่จะเลิกบริโภคข่าวนั้นๆ ไป

“บางที่อ่านแล้วไม่ถูกใจ เดี่ยวลมขึ้นหนังสือพิมพ์บางอันก็กลัวอิทธิพล กลับหูกลับตาเขียนเชียร์เขาอยู่ได้ เลยเลิกอ่านมันไปซะเลย” (เสริมศรี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“อ่านไปน้ำก็เถียงกับหนังสือพิมพ์ไป ทำไม่ถึงเอามาเขียนไม่หมด ASTV เขาถ่ายทอดสดก็รู้ว่าเขาพูดอะไรบ้างพอมาอ่านหนังสือพิมพ์คนละเรื่องเลย อ่านไปก็เท่านั้นไปทำอย่างอื่นดีกว่า” (วันเพ็ญ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

การบริโภคข่าวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของแม่บ้านมีความแตกต่างกันทางด้านของทัศนคติ รายได้และการศึกษา กล่าวคือ แม่บ้านที่มีรายได้น้อยและไม่มีการบอกรับหนังสือพิมพ์เป็นประจำจะซื้อสื่อเฉพาะที่มีข่าวที่ตนเองสนใจ โดยในช่วงที่มีวิกฤติการเมืองแม่บ้านมีการบริโภคข่าวจากหนังสือพิมพ์มากขึ้น ทั้งนี้แม่บ้านจะบริโภคข่าวการเมืองแบบเข้าข้างใดข้างหนึ่ง (Take side) และ

จะบริโภคเฉพาะข้าวที่นำเสนอในด้านที่ดีกับฝ่ายของตนเอง แต่เมื่อมีคอลัมน์ที่นำเสนอข้าวในด้านลบของฝ่ายที่แม่บ้านสนับสนุน แม่บ้านก็จะอ่านไปเถียงไปหรือเลิกอ่านคอลัมน์นั้นๆ

นอกจากนั้นแล้วหลังจากที่เกิดเหตุการณ์วิกฤติการเมืองขึ้น แม่บ้านบางส่วนที่เคยสนใจบริโภคข่าวหนักมากกว่าข่าวเบาหันมาบริโภคข่าวเบาๆ แทนข่าวการเมืองที่เคยบริโภคเพราะรู้สึกเบื่อ เนื่องจากสถานการณ์ที่ยืดเยื้อมานาน และสื่อได้มีการนำเสนออย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของลักษณะเนื้อหาข่าวที่แม่บ้านบริโภคนั้น มีลักษณะที่มีการเล่าเรียงลำดับเป็นเรื่องราวมากกว่าการรายงานข่าว ซึ่งข่าวที่มีลักษณะเช่นนี้ได้แก่ ข่าวบันเทิง ข่าวสังคมสตรี ข่าวอาชญากรรม อย่างไรก็ตามแม่บ้านมีการบริโภคข่าวการเมืองมากขึ้นด้วยเช่นกัน หากแต่แม่บ้านจะบริโภคเนื้อหาที่มีลักษณะของความขัดแย้งมากกว่าสาเหตุของความขัดแย้ง

2.3 การบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์

จากตารางที่ 6 จะเห็นว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่แม่บ้านใช้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเพื่อบริโภคข่าวสาร ละคร หรือรายการโทรทัศน์อื่นๆ นั่นก็เป็นเพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง เมื่อแม่บ้านต้องทำงานบ้านเธอก็สามารถเปิดเสียงให้ดังขึ้นแล้วก็ฟังไปด้วยได้ เมื่อมีอะไรที่น่าสนใจเธอก็จะหยุดดูสักหน่อยแล้วค่อยทำงานบ้านต่อ และด้วยสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีภาพนี้เองทำให้ผู้รับสารสามารถรับสารได้โดยไม่ต้องใช้จินตนาการเหมือนสื่อหนังสือพิมพ์และวิทยุที่ไม่มีภาพ ผู้รับสารต้องจินตนาการเอาเอง ดังนั้นจึงเป็นการง่ายที่แม่บ้านจะบริโภคข่าวสารผ่านโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ เพราะว่าแม่บ้านต้องทำงานบ้านหลายอย่าง อีกทั้งการเปิดโทรทัศน์หรือวิทยุทิ้งไว้ก็เป็นเพื่อนแก้เหงา เนื่องจากแม่บ้านต้องอยู่บ้านคนเดียว

“ตั้งแต่เช้าเฮียเขาจะเปิดโทรทัศน์ไว้เลย น้ำก็จะดูไปด้วยทำอะไรๆ ไปด้วย ได้ยินอะไรที่เรากำลังสนใจอยู่ น้ำก็เดินมาดูทีหนึ่ง” (สมใจ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“พอพี่พอลูกเขาไปกันแล้วพี่ก็ทำบ้านทำช่องไป เปิดทีวีไว้ด้วย เอาไว้เป็นเพื่อนเดินผ่านเจออะไรน่าสนใจ พี่ก็จะหันมาดูบ้าง จะเปิดไปจนเย็นจนค่ำ” (วลี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

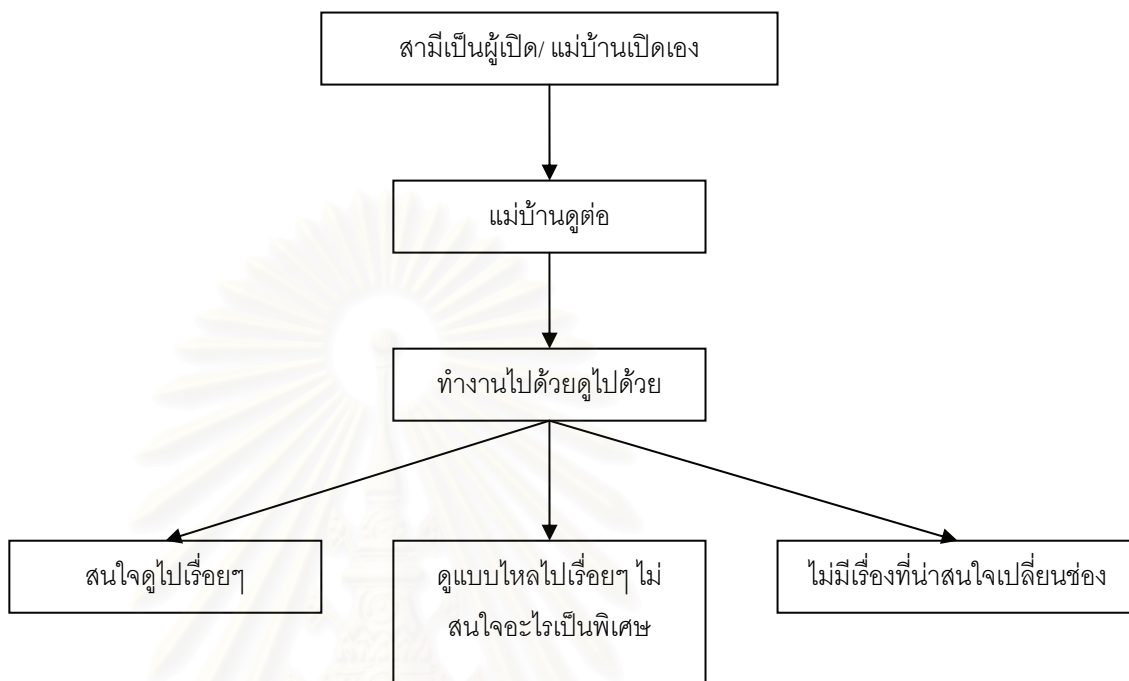
“พอลูกไปทำงานป้าก็จะใช้ทีวีหรือวิทยุนี้เป็นเพื่อน มันเหงาจะอยู่คนเดียวส่วนใหญ่จะเปิดทีวีเพราะมันเห็นตัวคน เราชู้ว่าเราคุยกับใคร คุยกับสทรยุทธคุยกับอรรปรียาคุยกับยายแมร์ยายนุ้ย” (จินตนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ถ้าวันไหนไม่เปิดทีวีจะแสดงว่าป้าไม่อยู่ ป้าต้องเปิดไว้ตลอด ป้าจะดูไปเรื่อย ๆ ตอนที่อยู่ก็จะทำนั่นทำนี่ไปพลาง กวาดบ้านซักผ้าไปตามเรื่อง ถ้าตากผ้าอยู่นอกบ้านป้าก็จะเปิดเสียงไว้ฟัง ทำครัวก็เหมือนจะเปิดเสียงดังๆ ถ้ามีข่าวที่ป้าสนใจป้าก็เดินมาดู” (สมฤดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

แบบแผนการบริโภคข่าวโทรทัศน์ของแม่บ้านนั้นส่วนใหญ่เริ่มต้นที่สามี ดังที่กล่าวไปแล้วว่าสามีจะเป็นผู้นำในการบริโภคสื่อของแม่บ้าน เนื่องจากสามีจะเป็นผู้เปิดโทรทัศน์หรือวิทยุในตอนเช้า เพื่อดูข่าวก่อนไปทำงาน แม่บ้านก็จะดูข่าวตามที่สามีเปิดให้ดูเพราะว่าแม่บ้านต้องดูแลเรื่องอาหารเช้า เสื้อผ้า และดูแลลูกๆ ให้ไปโรงเรียน แบบแผนในการบริโภคข่าวโทรทัศน์ของแม่บ้านจะเป็นแบบดูครั้งทำครั้ง แต่เมื่อหลังจากที่สามีและลูกๆ ของเธอออกจากบ้านไปแล้วเธอก็ยังคงดูรายการที่สามีเปิดทิ้งไว้ เช่น รายการเรื่องเล่าเช้านี้แล้วต่อด้วยรายการผู้หญิงถึงผู้หญิง เป็นต้น แต่หากแม่บ้านทำงานติดพันและช่วงนั้นๆ ไม่มีรายการหรือเนื้อหาข่าวที่แม่บ้านสนใจ แม่บ้านก็จะเปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อนเนื่องจากไม่มีเรื่องที่น่าสนใจเป็นพิเศษ หรือแม่บ้านอาจจะเปลี่ยนช่องเพื่อไปดูรายการอื่นๆ ที่ตนเองสนใจ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2 แสดงแบบแผนการบริโภคข่าวสารของแม่บ้าน

รายการข่าวที่แม่บ้านบริโภค

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า แม่บ้านใช้สื่อโทรทัศน์ในการบริโภคข่าวสารมากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง จึงทำให้แม่บ้านสามารถดูไปด้วยทำงานบ้านไปด้วยตามแบบแผนการบริโภคข่าวโทรทัศน์ของแม่บ้าน รายการที่ได้รับความนิยมในกลุ่มแม่บ้านได้แก่ รายการเรื่องเล่าเช้านี้ คิดเป็นร้อยละ 90 ของแม่บ้านทั้งหมด และรายการผู้หญิงถึงผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 80 ของจำนวนแม่บ้านทั้งหมด ดังตารางที่ 12 รายการทั้ง 2 รายการนี้เป็นรายการในช่วงเช้า ซึ่งเป็นเวลาที่แม่บ้านกำลังทำงานบ้านหรือสาละวันอยู่กับลูกๆ

ตารางที่ 12 แสดงรายการข่าวภาคเช้าที่แม่บ้านบริโศค

รายการข่าวภาคเช้า	เวลาออกอากาศ	ช่อง	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องเล่าเสาร์อาทิตย์	7.30-8.30	3	20	50
เรื่องเล่าเช้านี้	6.30-8.45	3	36	90
ผู้หญิงถึงผู้หญิง	8.45-10.30	3	32	80
สมัคร ดุสิตคิดตามวัน	9.00-10.00	5	5	12.5
เช้าวันนี้ที่เมืองไทย	6.15-7.40	5	6	15
ทันข่าวเช้านี้	6.00-8.05	11	8	20
ข่าวภาคเช้า	5.30-6.30	7	5	12.5
จุมกมด	6.30-8.15	7	4	10
ข่าวเช้าไอทีวี	7.30-8.00	itv	11	27.5
ข่าวเช้านี้	6.00-8.00	9	4	10
สภาทำพระอาทิตย์	8.00-10.00	ASTV	7	17.5

รายการข่าวที่แม่บ้านบริโศคในภาคบ่ายนั้นส่วนใหญ่เป็นรายการข่าวภาคเที่ยงและข่าวต้นชั่วโมงคิดเป็นร้อยละ 100 และร้อยละ 77.5 ตามลำดับ ดังตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่าในช่วงบ่ายแม่บ้านบริโศคขavn้อยกว่าในช่วงเช้า เนื่องจากในช่วงบ่ายเป็นช่วงเวลาพักผ่อนของแม่บ้าน ดังนั้นจึงมีรายการจึงมีแต่ละครทั้งไทย จีน เกาหลี และฮอลลีวูด จะมีรายการข่าวก็เพียงข่าวต้นชั่วโมงเท่านั้น

ตารางที่ 13 แสดงรายการภาคบ่ายที่แม่บ้านบริโศค

รายการข่าวภาคบ่าย	เวลาออกอากาศ	ช่อง	จำนวน	ร้อยละ
เที่ยงวันทันเหตุการณ์	11.30-12.20	3	40	100
ข่าวต้นชั่วโมงบ่าย	ต้นชั่วโมงบ่าย	3,5,7,9,itv	31	77.5

“ตอนบ่ายๆ จะดูละคร ดูซีรีส์ ช่อง 7 ดูบ้างหลับบ้างไปตามเรื่อง ถ้าเป็นข่าวจะดูข่าวเที่ยงมากกว่า รายการเที่ยงวันทันเหตุการณ์ ส่วนข่าวช่องอื่นๆ นี่ไม่รู้ละ นำเปิดช่อง 3 ตั้งแต่เช้าจนจบรายการนี้แหละแล้วค่อยเปลี่ยนเป็นช่อง 7” (สุวิจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ป่าจะดูช่อง 3 มาตั้งแต่เช้า ดูแล้วเพลินดี ไม่เครียดเพราะมีเรื่องเล่าเข้านี้แล้วก็ต่อด้วยผู้หญิง 4 คน พอจบรายการนี้ป่าก็จะไปเฝ้าหน้าร้าน เปิดทีวีอีกทีก็ 5 โมงดูวิศาลกับนิธินาฏ ชาวเขวอะไรนี่ ดูแต่อันนี้ พอบ่ายป่าก็ดูละครไป” (มาลี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

ในช่วงค่ำแม่บ้านจะบริโภคข่าวมากกว่าทุกช่วงของวัน กล่าวคือ มีรายการที่แม่บ้านบริโภคถึง 16 รายการด้วยกัน รายการที่แม่บ้านนิยมบริโภคมากที่สุดคือรายการเรื่องเด่นเย็นนี้คิดเป็นร้อยละ 95 รองลงมาคือข่าวในพระราชสำนักคิดเป็นร้อยละ 92.5 และรายการสี่สັນบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 85 ส่วนรายการที่แม่บ้านบริโภคน้อยที่สุดคือรายการคนในข่าวคิดเป็นร้อยละ 12.5 และรายการคลุกวงในคิดเป็นร้อยละ 5 เท่านั้น ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงรายการภาคค่ำที่แม่บ้านบริโภค

รายการข่าวภาคค่ำ	เวลาออกอากาศ	ช่อง	จำนวน	ร้อยละ
เรื่องเด่นเย็นนี้	17.30-18.30	3	38	95
ข่าวภาคค่ำ	17.30-18.00	7	13	32.5
คุยคุ้ยข่าว	21.30-22.00	9	25	62.5
ทีวีพูลทูไนท์	23.00-24.00	5	19	47.5
ถึงลูกถึงคน	23.00-24.00	9	16	40
ข่าวในพระราชสำนัก	หลังข่าวในพระราชสำนัก	3,5,7,9,11,itv	37	92.5
เก็บตก	หลังข่าวในพระราชสำนัก	3	18	45
สะกิดข่าว	หลังข่าวในพระราชสำนัก	7	15	37.5
คนในข่าว (ASTV)	21.30-22.30	ASTV	5	12.5
คลุกวงใน (ASTV)	22.30-23.30	ASTV	2	5
สี่สັນบันเทิง หลังเก็บตก	หลังเก็บตก	3	34	85
เส้นทางบันเทิง	19.40-19.50	7	19	47.5
ดาวกระจาย	20.15-20.30	9	17	42.5
ไอทีวีฮอตนิวส์	21.30-22.10	Itv	15	37.5
ข่าวภาคดึก	หลังเวลาไพรม์ไทม์	5,7,9,itv	16	40
ข่าววันใหม่	00.30-01.30	3	8	20

จากการศึกษาพบว่าแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ มีลักษณะการบริโภคข้าวภาคค่ำไม่แตกต่างกันทั้งตัวรายการที่แม่บ้านส่วนใหญ่จะบริโภคเหมือนกัน และลักษณะการบริโภคก็ยังคงเป็นการดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half Watching) เช่น ในช่วงที่แม่บ้านบริโภคข้าวจากรายการเรื่องเด่นเย็นนี้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาแม่บ้านส่วนใหญ่เตรียมอาหารเย็นหรือกำลังตั้งสำหรับ

“ช่วงเย็นๆ นี่พี่จะดูข่าวช่อง 3 ที่มีกระเด็นกับธีระ บิ๊กจ๊ะ อะไรอย่างนี้ บางทีแฟนกลับเร็วพี่ก็จะทำกับข้าวไปด้วยดูไปด้วย” (วจี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ข่าวนี้ป่าจะดูเรื่องเด่นเย็นนี้นะ ดูไปเรื่อยตั้งแต่ข่าวภาคเที่ยงแล้ว ตอนที่เขามีละครละครบาก็จะทำกับข้าว พอข่าวมากับข่าวก็เสร็จตั้งสำหรับได้ กินไปดูไป” (ประจวบ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

การที่แม่บ้านบริโภคข้าวในช่วงค่ำได้มากกว่าช่วงช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันนั้น เป็นเพราะช่วงเย็นและช่วงค่ำเป็นช่วงเวลาที่มียารายการให้เลือกบริโภคหลายรายการ ประกอบกับหลังรับประทานอาหารเย็นแล้วสมาชิกในครอบครัวจะแยกย้ายกันไปทำกิจกรรมของตัวเอง ทำให้แม่บ้านมีเวลาที่จะบริโภคข่าวสารได้มากขึ้น จะเห็นได้จากผังรายการที่มีทั้งละครไทย ละครจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่แม่บ้านบริโภคมากที่สุดอีกช่วงหนึ่งของวัน

เช่นเดียวกันกับรายการข่าวบันเทิงในภาคค่ำที่แม่บ้านบริโภคนั้นมีจำนวนถึง 6 รายการและเป็นที่น่าสังเกตว่า จะมีการนำเสนอข่าวบันเทิงในช่วง 19.40-20.30 ของทุกวัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่ารายการบันเทิงเป็นรายการที่ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ดังนั้นข่าวบันเทิงเหล่านี้จึงถูกบรรจุให้อยู่ในผังรายการช่วงหัวค่ำ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวแม่บ้านได้พักผ่อนจากงานบ้านกันบ้างแล้วนั่นเอง

นอกจากรายการข่าวบันเทิงที่นำเสนอก่อนและหลังข่าวภาคค่ำแล้ว ปัจจุบันรายการข่าวบันเทิงยังมีในช่วงเดียวกับที่มีละครคือช่วงเวลา 20.15 เช่น รายการดาวกระจายทางโมเดิร์นนาयरหรือรายการทีวีพูลทูไนท์ทาง ททบ.5 เป็นต้น รายการเหล่านี้เป็นรายการข่าวบันเทิงที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับแม่บ้านที่ไม่รู้จะดูอะไรเนื่องจากละครไม่เป็นที่ถูกใจ หรือดูรายการเหล่านี้เพื่อรอดูรายการคุยคุ้ยข่าวทางโมเดิร์นนาयरในเวลา 21.30 น. ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าบางครั้งรายการที่

เป็นรายการบันเทิงต่างๆ แม่บ้านก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะบริโภคโดยตรง ทว่าในช่วงเวลานั้นๆ ไม่มีรายการอื่นๆ ที่แม่บ้านต้องการจะบริโภคจึงเลือกดูรายการที่เป็นรายการบันเทิงเพื่อเป็นการฆ่าเวลา

“บางทีละครไม่มีอะไรดูบ้างก็ดูพวกสี่สັນบันเทิง ดูดาวกระจาย ชาวบ้านทั้งหลายนี้ ป้าชอบนะ ตอนแรกก็ไม่ดูอะไรหรอกพอมันไม่มีอะไรดู เปิดมาเจอก็ดูไปงั้นๆ แหะละ ดูไปดูมาก็อึดใจดิ้นนะ เลยดูมาเรื่อยๆ” (สมฤดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“จริงๆ แล้วน้ำนะไม่ค่อยชอบดูหรือกรายการที่มีพิธีกรหลายๆ คน อย่างผู้หญิงถึงผู้หญิงนี่น้ำไม่ชอบเลยนะ คือมันน่ารำคาญนะ อะไรก็ไม่รู้วิดีวิวาย แต่คนงานเขาก็อยากดู อยากฟัง น้ำก็เปิดไว้ให้เขาดูกัน ไปๆ มาๆ เลยกลายเป็นว่าน้ำก็ดูไปกับเขาด้วย เดี่ยวนี้ก็ดูทุกวัน ... ไม่รำคาญแล้ว ... ซิน” (ศิริวรรณ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำจะเปิดทิ้งไว้ฆ่าเวลา ดูบ้างไม่ดูบ้าง บางทีมีข่าวที่ฮ็อตๆ พวกหม่มเหมิมก็จะดูบ้างอยากรู้ว่าเขาจะเหมือนเดิมไหม แต่จริงๆ แล้วก็ไม่ได้ดูแบบต้องดู คือดูผ่านๆ รอดูข่าวจาก ASTV อะไรอย่างนี้” (กุลิณี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

จะเห็นได้ว่ารายการที่แม่บ้านบริโภคส่วนใหญ่จะเป็นรายการที่มีลักษณะการนำเสนอเป็นแบบเล่าข่าว การเล่าข่าวในที่นี้หมายถึง การเสนอข่าวสารในรูปแบบการเล่าผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เป็นการนำข่าวมาจากหนังสือพิมพ์หรือสคริปต์ข่าวมาพูดคุยให้ฟังทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจมีการแสดงความคิดเห็น อารมณ์ความรู้สึกในขณะเล่าของผู้ส่งสาร ซึ่งรายการที่เป็นที่นิยมของแม่บ้านไม่ว่าจะเป็นรายการเรื่องเล่าเช้านี้ รายการผู้หญิงถึงผู้หญิง รายการเรื่องเด่นเย็นนี้ ก็เป็นรายการที่ใช้การเล่าข่าวเป็นวิธีการนำเสนอ

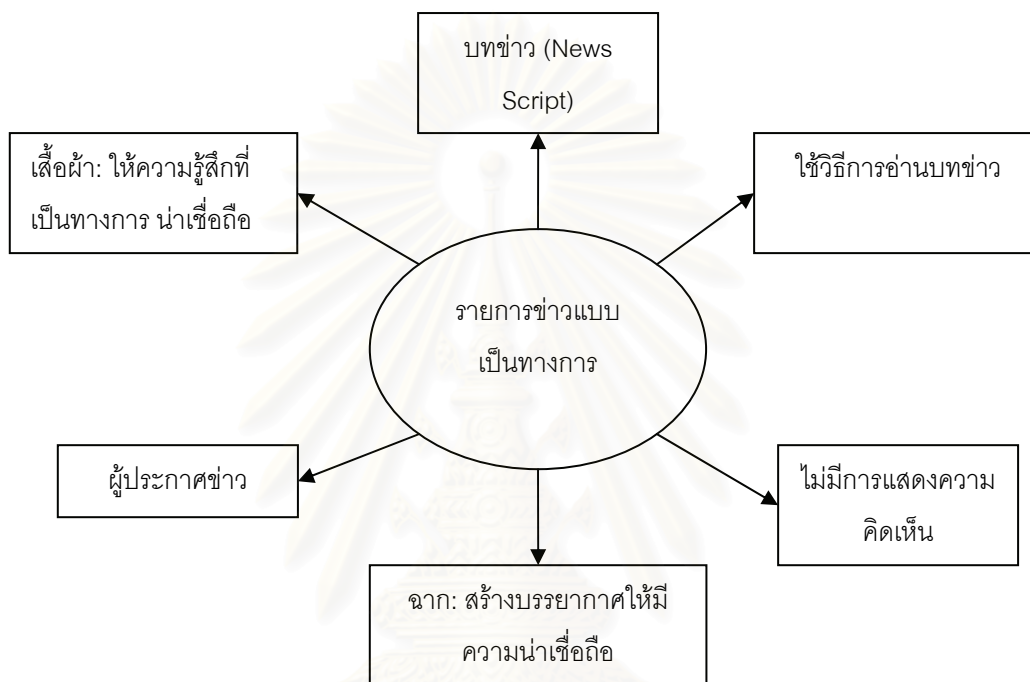
คุณลักษณะของรายการข่าวที่แม่บ้านบริโภค

เมื่อจัดประเภทรายการข่าวที่แม่บ้านบริโภคเป็นรายการที่วิธีการนำเสนอแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจะพบว่า รายการข่าวที่แม่บ้านบริโภคส่วนใหญ่เป็นรายการที่มีการนำเสนอแบบไม่เป็นทางการมากกว่ารายการที่นำเสนอแบบเป็นทางการ

คุณลักษณะของรายการข่าวที่มีการนำเสนอแบบเป็นทางการจะมีคุณลักษณะที่มีผู้ประกาศข่าวรายงานตามบทข่าวโดยใช้ภาษาที่เป็นทางการ ซึ่งผู้ประกาศข่าวไม่สามารถใส่

ความรู้สึกนึกของผู้ประกาศลงไปในช่วงที่น่าเสนอได้ อีกทั้งการสร้างบรรยากาศในการรายงานข่าว ไม่ว่าจะเป็นโพเดียม (Podium) การแต่งกาย ต้องสร้างบรรยากาศที่น่าเชื่อถือซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการรายงานข่าวโทรทัศน์

แผนภูมิที่ 3 แสดงคุณลักษณะของรายการข่าวที่น่าเสนอแบบเป็นทางการ

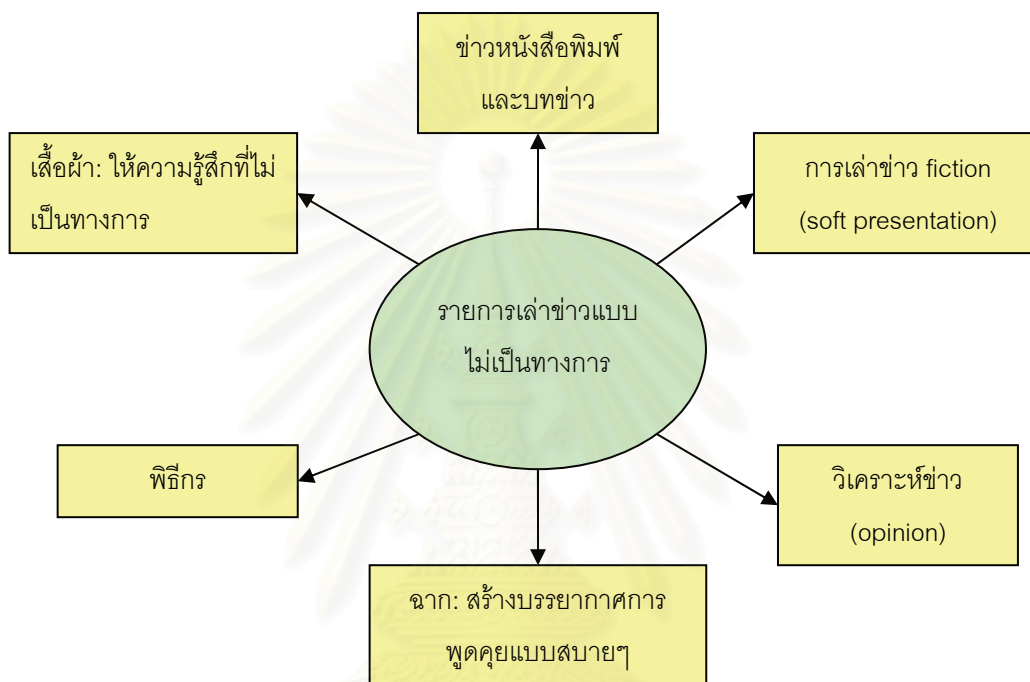

การสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นทางการขึ้นนั้นก็เพราะต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข่าวที่จะนำเสนอ เนื่องจากสื่อโทรทัศน์มักจะถูกผูกติดอยู่กับการนำเสนอความบันเทิงมากกว่าสาระหรือความรู้ต่างๆ ไม่เหมือนกับสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นที่รับทราบกันว่าเป็นสื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารมากกว่าให้ความบันเทิง ดังนั้นการนำเสนอข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์จึงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นทางการโดยสร้างฉาก การแต่งกายของผู้ประกาศ และองค์ประกอบอื่นๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ส่วนคุณลักษณะของรายการข่าวที่มีการนำเสนอแบบไม่เป็นทางการนั้นจะมีการเปลี่ยนหน้าที่จากผู้ประกาศมาเป็นพิธีกรหรือผู้ดำเนินรายการ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นทางการ และจะมีผู้ดำเนินรายการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำหน้าที่เล่าข่าวไปด้วยกันไม่แยกเรื่องอ่านเหมือนการรายงานแบบเป็นทางการและไม่มีบทข่าวที่แน่นอน ส่วนใหญ่แล้วเนื้อหาข่าวที่นำมาเสนอนั้นมักจะนำมา

จากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่างๆ โดยผู้ดำเนินรายการทั้งหมดสามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นข่าวนั้นๆ ลงไปในข่าวด้วย ตัวรายการยังสร้างบรรยากาศสบายๆ ด้วยการใช้โต๊ะรับแขกหรือไฟเดียมเตี้ยๆ ที่ผู้ชมสามารถมองเห็นอริยาบถของผู้ดำเนินรายการได้ ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แสดงคุณลักษณะของรายการข่าวที่นำเสนอแบบไม่เป็นทางการ

การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเช่นนี้ทำให้ผู้ชมได้รู้สึกเหมือนว่าตนเองได้เข้ามาอยู่ในวงสนทนากับพิธีกร และยิ่งรายการที่มีพิธีกรรายการหลายๆ คนด้วยแล้วยิ่งทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการพูดคุยดังกล่าวด้วย อาจกล่าวได้ว่ารายการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการนี้เป็นแบบจำลองของวงสนทนาของแม่บ้านที่เรพบเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ผู้ชมสามารถโต้ตอบเสนอความคิดเห็นตั้งคำถามได้ในลักษณะผู้ฟังที่กระตือรือร้น (Active audience) และมี participation ได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้ผู้ชมรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น (imagined receiver)

นอกจากนี้บรรยากาศที่จัดส่วนใหญ่จะเป็นการจำลองห้องส่งให้เหมือนกับชุดรับแขกที่คล้ายกับเหตุการณ์สนทนาประจำวันเพื่อให้ผู้ชมรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปนั่งอยู่ในชุดรับแขกชุดเดียวกันนั้นด้วย ดังนั้นแม่บ้านจึงนิยมบริโภครายการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการมากกว่ารายการเล่าแบบเป็นทางการ อีก

ทั้งรูปแบบรายการแบบนี้ทำให้แม่บ้านที่บริโภครู้สึกสนุก เข้าใจง่าย เนื่องจากพิธีกรจะปูพื้นถึงเรื่องราวที่เกี่ยวกับข่าวให้ผู้ชมได้รู้เพื่อให้ผู้ชมติดตามข่าวได้ง่ายขึ้นด้วย

“พี่ว่าพี่ชอบรายการข่าวแบบสมัยนี้มากกว่านะ ข่าวมันไม่น่าเบื่อเหมือนเมื่อก่อน เพราะมีการคุยข่าว มีการโต้ตอบกันมากขึ้น ดูแล้วไม่ซีเรียส สนุกกับข่าวมากขึ้น” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“ป่าชอบรายการข่าวที่เขามาสรุปให้ฟัง เพราะเราไม่ต้องมาอ่านหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ รายการพวกนี้บางทีก็ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงข่าวกับอดีต หรือประวัติศาสตร์ได้ว่าข่าวนี้มันเกิดมาจากสาเหตุใดกันแน่ หรือมันมีความเป็นมาแต่แรกอย่างไร” (นิตยา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“น้ำดูข่าวรู้เรื่องมากขึ้นนะ เข้าใจมากขึ้น เพิ่งรู้ว่าข่าวบางที่มันก็ไม่จำเป็นต้องซีเรียส” (ชติยา แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าคุณลักษณะของรายการเล่าข่าวที่แม่บ้านบริโภคเป็นรายการที่มีวิธีการนำเสนอแบบไม่เป็นทางการโดยแม่บ้านให้เหตุผลว่า รายการข่าวประเภทนี้บริโภคง่ายเป็นรายการที่มีเนื้อหาสาระและมีความบันเทิงอยู่ในรายการข่าว ทั้งๆ ที่เป็นรายการข่าวแต่แม่บ้านส่วนใหญ่ก็สามารถบริโภคได้โดยไม่รู้สึกว่าบริโภคข่าวอยู่ เนื่องจากคำว่า “ข่าว” สำหรับแม่บ้านนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเครียดและมีเนื้อหาสาระมากเกินไปที่แม่บ้านจะบริโภค

อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้นแม่บ้านจึงใช้รายการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการเป็นช่องทางในการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ด้วยคุณลักษณะของรายการที่บริโภคง่าย กล่าวคือเป็นรายการที่นำเสนอรายละเอียด เบื้องหน้าเบื้องหลังของข่าวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวการเมืองและเศรษฐกิจที่มีรายละเอียดมากมาย รายการเล่าข่าวประเภทนี้ได้นำเอาข้อจำกัดดังกล่าวมาใช้ในการนำเสนอข่าวโดยเล่าถึงต้นตอของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ขาดไม่ได้ในรายการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการก็คือ การเล่าอย่างมีอารมณ์ กล่าวคือ การเล่าแบบใส่อารมณ์และความรู้สึกของผู้เล่าลงไปในช่วงเพื่อสร้างสีสันในการรับชมให้กับผู้ชม ทำให้ข่าวที่น่าเบื่อกลายเป็นข่าวที่น่าติดตามมากยิ่งขึ้น

การบริโภคข่าวการเมืองผ่านสื่อโทรทัศน์ของแม่บ้านในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองมีลักษณะไม่แตกต่างจากการบริโภคข่าวผ่านสื่ออื่นๆ กล่าวคือ แม่บ้านจะบริโภคข่าวแบบเข้าใจง่าย

ข้างหนึ่งและจะเลือกบริโภคเฉพาะข้าวของฝ่ายตนเองที่น่าเสนอในด้านบวก หากมีการนำเสนอในด้านลบแม่บ้านก็จะเถียงแทนเป็นไปในลักษณะเหมือนพุดคุยกับโทรทัศน์ หรือเปลี่ยนไปช่องสถานีอื่นๆ แทน โดยพฤติกรรมดังกล่าวผู้วิจัยได้ไปสอบถามสมาชิกในครอบครัวของแม่บ้านพบว่า แม่บ้านจะไว้วางใจเมื่อตัวเอกของแม่บ้านถูกเสนอข่าวที่มีคนมาวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อไม่พอใจก็จะลูกหนีไปทำอย่างอื่นเนื่องจากสามีหรือลูกดูโทรทัศน์อยู่

“ป่าดูรายการสมัครดุสิตไม่ได้ ดูทีวีแล้วก็โมโห ยังไงๆ เขาก็เข้าข้างนายกฯ เรื่องขายหุ้นขายอะไรก็บอกว่าไม่ผิดไม่เป็นไร ทำได้ยังไง นี่ยังจะมาวิจารณ์ป่าอีกมันน่าจริงๆ ถ้าไม่ติดว่าลุงเขาอยู่ป่าเปลี่ยนช่องไปแล้ว” (ปิลิว แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“หลังๆ มานี้เขาไม่ดูทีวีดูข่าวกับผมหรอก เมื่อก่อนเขาไม่ชอบนายกฯ พอมีข่าวมาเรื่อยๆ ก็บ่นพึมพำๆ ว่านายกฯ อย่างนั้น นายกฯ อย่างนี้ ทำไมไม่ออกๆ ไปซะจะได้จบเรื่อง พุดจบเขาก็จะเดินหนี ถ้าผมไม่อยู่ด้วยเขาก็เปลี่ยนช่องไปแล้ว” (บุญปลูก สามีปิลิว แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ถ้าน้ำอยู่ในเหตุการณ์นะน้ำจะหาอะไรไปขึ้นไปบนเวทีเลย มันโกหกกันทั้งนั้น แล้วคนก็ไปฟังมันอยู่ได้สนธินะ เวลาข่าวเขาออกมาแฟนน้ำเขาดูอยู่น้ำไม่ยอมดูก็เดินออกมาเลยทำใจไม่ได้ เดี่ยวได้มีด่าทีวี” (สมคิด แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“เขาไม่ชอบให้ใครมาวิพากษ์วิจารณ์นายกฯ เขาจะดูข่าวไอทีวี ผมว่านะข่าวช่องนี้ไม่เป็นกลางหรอกเพราะเป็นสื่อของชินคอร์ป ผมจะดูเรื่องเล่าเช้านี้ พอสรยุทธพูดถึงมือบที่ไรเขาก็จะด่าว่าสนธิทุกที ผมก็ว่าดูข่าวต้องฟังหูไว้หู” (วัลลภ สามีสมคิด แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

จากการสัมภาษณ์พบว่า แม่บ้านกลุ่มที่บริโภคข่าวมากขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ทางการเมือง เดิมเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยบริโภคข่าวการเมืองมากนัก เนื่องจากแม่บ้านคิดว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและติดตามยาก เนื่องจากมีหลายประเด็นที่แม่บ้านไม่เข้าใจเพราะไม่ได้ติดตามมาตั้งแต่แรก แต่พอมีรายการแบบเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการขึ้น แม่บ้านก็เริ่มติดตามข่าวต่างๆ ได้มากขึ้น เนื่องจากพิธีกรจะเล่าถึงที่มาที่ไปของข่าวนั้นๆ ให้ฟัง และเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองจึงทำให้แม่บ้านติดตามข่าวได้อย่างสนุกสนานมากขึ้น

นอกจากรูปแบบการนำเสนอที่เป็นกันเองของรายการเล่าข่าวแบบไม่เป็นทางการแล้ว พิธีกรก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รายการข่าวประเภทนี้เป็นที่นิยมมากขึ้น เริ่มต้นด้วย สรยุทธ สุทัศนะจินดา ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข่าว ผู้ชมจึงได้มอบหมายให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์แทน เสมือน Knowledge broker ที่ทำหน้าที่ติดตามข่าวสารต่างๆ แล้วจึงสรุปวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ให้ฟัง สิ่งที่เกิดขึ้นเรียกว่าวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในการนี้สื่อมวลชนมีศักยภาพในการให้สถานภาพแก่บุคคล (status conferral) กล่าวคือ สามารถทำให้ผู้ที่มีความสามารถ (expert) ซึ่งในที่นี้ก็คือ สรยุทธ หรือพิธีกรคนอื่นๆ กลายเป็น ผู้ที่มีชื่อเสียงที่คนรู้จักไปทั่ว (celebrity)

“ป่าชอบดูข่าวเพราะสรยุทธนี่แหละสนุกดี แต่ก่อนข่าวมันเครียดเหลือเกิน ดูสรยุทธกับกนกนี่สนุกดี เขาก็มีแห่ๆ กันบ้างนะ ผู้ชายหยอกกันน่ารักดีออก ป่าดูทุกวันเลย” (แดง แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ถ้าเป็นข่าวพีจะดูผู้หญิงถึงผู้หญิงนะ สนุกดี มีเกร็ดเล็กเกล็ดน้อยให้ด้วยทั้งเรื่องสุขภาพความสวยความงามครบหมด ชอบที่กาละแมร์แซวป้าป๋วยตลกดี” (วจี แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“น้ำชอบดูสรยุทธ ตามดูทุกรายการเลย เขาวิเคราะห์ข่าวเก่ง อ่านข่าวก็เก่ง ตามดูเขาตั้งแต่อยู่ไอทีวีแล้ว” (ฐิติรัตน์ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ด้วยวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญนี้เองจะเป็นเหตุให้พื้นที่สาธารณะในความเป็นจริงลดน้อยลง เพราะจะมีแต่คนแสดงความคิดเห็นในเรื่องหนึ่งเรื่องใดว่า “สรยุทธเขาว่าอย่างนั้น....” จากเดิมที่เคยพูดว่า “เขาเล่าว่า...” เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในเรื่องที่ตนเองกำลังจะพูด และเมื่อเกิดความขัดแย้งทางความคิดผู้ที่แสดงความคิดเห็นก็จะโต้แย้งว่า “ก็สรยุทธเขาบอกว่าอย่างนี้...” เมื่อจำนวนของผู้ที่เชื่อในคำวิจารณ์ของสรยุทธมากเข้าๆ ผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างออกไปก็จะเริ่มคล้อยตามหรือลดบทบาทในการคัดค้านของตนเองลง (spiral of silence) เพราะต้องการอยู่ในกลุ่มสังคมนั้นๆ ได้ต่อไป

“สนธิเขาพูดให้คนไทยรู้ว่านายกฯ จริงๆ แล้วเขาเป็นคนยังไง น้ำก็ไม่เข้าใจว่าทำไมคนเรายังชอบนายกฯ อยู่อีก เขียรรู้ให้เขามาโกงเราต่อหรือไง น้ำนะต่อต้านอยู่เจียบๆ

นะ เพราะไปพูดกับใครเขาไม่ได้ คนบ้านใกล้เรือนเคียงกันอย่าให้ต้องมาเสียน้ำใจกันเลย” (นิภา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“สรุปทเขาว่าเราต้องดูข่าวอย่างเป็นกลาง ฟังหูไว้หู พี่เคยๆ ไม่ว่าอะไร สถานการณ์อย่างนี้สรุปทเขาว่ายิ่งพูดยิ่งผิดใจกัน” (นงนุช แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

การใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวของแม่บ้าน

การใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวของแม่บ้านแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. การบริโภคข่าวเพื่อครอบครัว

การบริโภคข่าวในลักษณะนี้เป็นการบริโภคเพื่อบอกเตือนสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ระมัดระวังในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิภาพของสามีและลูกๆ การใช้จ่ายภายในครอบครัวในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การบริหารจัดการกิจการของสามี เป็นต้น ข่าวที่แม่บ้านจะบริโภคเพื่อครอบครัวนั้นได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม-วัฒนธรรม ข่าวพยากรณ์อากาศ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวสารของแม่บ้านเพื่อครอบครัวสามารถจำแนกออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1) เพื่อเตือนภัยและบอกวิธีการป้องกันตัวให้กับสมาชิกในครอบครัว เช่น การเตือนให้ระวังตัวจากโจรสลัดลอย หรือเตือนให้เฝ้าระวังมิจฉาชีพไปด้วยเพราะกรมอุตุนิยมวิทยาประกาศว่าจะมีฝนตก เป็นต้น

2) การจัดการค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ในภาวะวิกฤติน้ำมันแพง และสินค้าอุปโภคบริโภคราคาแม่บ้านจะบริโภคข่าวเพื่อเตือนตนเองและสมาชิกคนอื่นๆ ให้ปรับพฤติกรรมการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตนเอง

3) ดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว การดูแลสุขภาพของคนในบ้านถือเป็นภาระงานที่สำคัญอย่างหนึ่งที่แม่บ้านต้องทำ การบริโภคข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตของสมาชิกในบ้าน โดยแม่บ้านจะนำข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อดูแลสุขภาพของคนในครอบครัว

4) ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกิจการของครอบครัว ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของวิถีชีวิตของแม่บ้านว่านอกจากแม่บ้านจะต้องดูแลทุกสิ่งทุกอย่างในครอบครัวแล้ว แม่บ้านยังต้องช่วยสามีในการทำการค้าขายอีกด้วย แม่บ้านจะใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวสารในการจัดการกับธุรกิจของครอบครัว เช่น การสั่งซื้อสินค้ามาขายในร้าน การปรับขึ้นราคาสินค้า เป็นต้น

กล่าวได้ว่าการใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวเพื่อครอบครัวนั้นเป็นการบริโภคเพื่อทำหน้าที่ของความเป็นแม่บ้านให้สมบูรณ์ เนื่องจากความเป็นแม่บ้านนั้นไม่ใช่เพียงแค่ดูแลบ้านเรือน ทำกับข้าว ประนินบิตสามีและลูกเท่านั้น แม่บ้านยังคงต้องดูแลทุกอย่างที่เป็นเรื่องภายในบ้านทุกเรื่อง การบริโภคข่าวไม่ว่าจะข่าวใดแม่บ้านจะบริโภคเพื่อนำมาปรับใช้กับการใช้ชีวิตครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นข่าวราคาน้ำมัน ราคาทอง ที่ล้นแล้วแต่มีผลกระทบต่อครอบครัวของแม่บ้านทั้งสิ้น

2. การบริโภคข่าวเพื่อตนเอง

การบริโภคข่าวประเภทนี้แม่บ้านจะบริโภคเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินของแม่บ้านเอง อันเนื่องมาจากการทำงานบ้านที่มีตลอดทั้งวัน ข่าวที่แม่บ้านจะบริโภคเพื่อการพักผ่อนนั้นมักจะเป็น ข่าวสตรี ข่าวบันเทิง ซึ่งเมื่อดูตามผังรายการแล้วจะพบว่ารายการประเภทนี้จะมีมากในช่วงสายๆ ของทุกวัน อาจเป็นเพราะว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่แม่บ้านสามารถที่จะดูรายการดังกล่าวได้ ลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อตนเองของแม่บ้านนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1) เพื่อแก้เหงา

เนื่องจากแม่บ้านส่วนใหญ่ต้องอยู่บ้านคนเดียวหลังจากที่สามีและลูกๆ ออกไปข้างนอก แม่บ้านจึงใช้สื่อต่างๆ มาเป็นเพื่อนแก้เหงา โดยสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่แม่บ้านนิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากมีทั้งภาพและเสียงซึ่งให้ความรู้สึกเหมือนมีเพื่อนอยู่ในบ้าน อีกทั้งรายการข่าวที่มีการนำเสนอแบบเล่าข่าวเป็นรายการที่จำลองวงสนทนาของแม่บ้าน ทำให้แม่บ้านรู้สึก

เหมือนว่าตนเองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวงสนทนานั้นๆ ด้วย ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เองเป็นตัวที่ช่วยคลายความเหงาให้กับแม่บ้าน

2) เพื่อความเพลิดเพลิน

เป็นที่ทราบกันดีว่าแม่บ้านมักจะชอบบริโภคอะไรที่เบาๆ ไม่หนักสมอง รายการเล่าข่าวใช้การเล่าที่ไม่เป็นทางการคล้ายกับการเล่าสู่กันฟังมานำเสนอข่าวให้กับผู้ชมเพื่อลดทึกรความเป็นทางการลงทำให้แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวต่างๆ และทำความเข้าใจกับข่าวได้ง่ายขึ้น เพราะรูปแบบการนำเสนอ soft ลง รายการประเภทเล่าข่าวหรือคุยข่าวนั้นเป็นการจำลองวงสนทนาในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นวงสนทนาในร้านเสริมสวย วงสนทนาที่ร้านกาแฟหรือร้านค้าต่างๆ ที่เป็นแหล่งชุมชน นอกจากนั้นแล้วในรายการประเภทยังเปิดโอกาสให้พิธีกรหยอกล้อกันเพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองให้ผู้ชมอีกด้วย

3) ทนสมัยไม่ตกยุค

การบริโภคข่าวต่างๆ ถือเป็นการ up date ข้อมูลข่าวในแต่ละวัน ถึงแม้ว่าพื้นที่ของแม่บ้านคือบ้านแต่การรับทราบข่าวสารก็ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าแม่บ้านบริโภคเพื่อทำหน้าที่ของการเป็นแม่บ้านสมบูรณ์ เนื่องจากแม่บ้านต้องดูแลทุกข์สุขและสิ่งทุกอย่างภายในบ้านดังนั้นแม่บ้านจึงต้องรับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมเพื่อบอกกล่าวให้กับสมาชิกในครอบครัว หรือเป็นที่ปรึกษาให้กับลูกๆ และสามีของเธอ ซึ่งเธอต้องติดตามข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ

นอกจากนั้นแล้วการบริโภคข้อมูลข่าวสารบ่อยๆ ทำให้แม่บ้านรู้สึกที่ตนเองมีความรู้ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าข่าวนั้นๆ จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามงามเทคโนโลยีทางการแพทย์ หรือแม้แต่ดาราคณเฑาะว์งาน การที่แม่บ้านต้อง up date ข่าวสารอยู่ตลอดเวลาไม่นอกจากเพื่อครอบครัวแล้วแม่บ้านก็นำข่าวสารทั้งหลายที่บริโภคไปพูดคุยกับเพื่อนๆ ของเธอในยามว่างอีกด้วย หากแม่บ้านไม่ทราบข่าวสารที่เป็นปัจจุบันเวลาพบปะพูดคุยกับเพื่อนๆ ก็จะถูกเหมือนเธอจะตกยุคไปเสียแล้ว

4) สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ

แม่บ้านใช้เวลาในช่วงพักผ่อนส่วนหนึ่งไปกับการพบปะพูดคุยกับเพื่อนๆ เรื่องที่แม่บ้านพูดคุยส่วนใหญ่ นอกจากจะเป็นการพูดถึงละครที่ดูจบไปเมื่อคืนวาน หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในละแวกบ้านของพวกเขาแล้ว ข่าวสารบ้านเมืองก็เป็นอีกเรื่องที่แม่บ้านพูดคุยถึง ใน

ระหว่างที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการวิจัยอยู่นั้นเป็นช่วงที่มีสถานการณ์ทางการเมืองขึ้น ดังนั้นข่าวการเมืองจึงอยู่ในความสนใจของคนทั่วไป แม่บ้านเองก็เช่นกันมีความสนใจข่าวสารบ้านเมืองไม่แพ้ผู้ชาย แม่บ้านบางส่วนติดตามข่าวสารทางการเมืองแบบเกาะติดข่าว แม่บ้านบางคนบริโภคข่าวสารเพิ่มขึ้น

ข่าวที่เป็น talk of the town เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ทางการเมือง ข่าวหม่มคัทลียา หรือข่าวอาชญากรรม ต่างก็เป็นหัวข้อในการสนทนาของแม่บ้าน หัวข้อสนทนาดังกล่าวกลายเป็นตัวที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างแม่บ้านกับเพื่อนๆ ในการชักชวนให้พูดคุยกัน เช่น แม่บ้านในกลุ่มที่บริโภคข่าวในช่วงที่มีสถานการณ์ทางการเมืองแบบเกาะติดข่าว แม่บ้านในกลุ่มนี้จะมีการติดต่อสื่อสารกันกับสมาชิกในกลุ่ม เมื่อแม่บ้านในกลุ่มคนใดมีข้อมูลสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันก็จะโทรศัพท์ไปเล่าหรือออกไปเล่าให้เพื่อนๆ ที่มีคอเดียวกันฟัง ถือเป็นการสร้างสายสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งในกลุ่มของแม่บ้านด้วยตนเอง

นอกจากแม่บ้านจะได้สานสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือเพื่อนกลุ่มอื่นๆ แล้ว แม่บ้านยังได้สร้างสัมพันธ์กับผู้ชมคนอื่น ๆ ผ่านทางการส่ง Short Message (SMS) เข้าไปในรายการ ซึ่งในรายการเปิดโอกาสให้แม่บ้านหรือผู้ชมได้แสดงความคิดเห็นหรือแนะนำเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่างๆ เกร็ดความรู้เหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นเคล็ดลับในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน เช่น ชักผ้าที่เปื้อนคราบมันควรทำอย่างไร เป็นต้น

อย่างไรก็ดีการส่ง SMS ของแม่บ้านนั้นนอกจากจะแลกเปลี่ยนเคล็ดลับซึ่งกันและกันแล้ว รายการประเภทเล่าข่าวที่เปิดโอกาสให้แม่บ้านหรือผู้ชมได้โทรศัพท์เข้าไปตอบคำถามเพื่อชิงของรางวัล เช่น เสื้อแจ็กเก็ต หนังสือ บัตรชมมหรสพ โทรศัพท์มือถือ ซึ่งทุกรายการแทบจะยึดถือเป็นธรรมเนียมว่า รายการเล่าข่าวจะต้องมีการแจกของรางวัลฟรี ของรางวัลต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นผลพลอยได้จากการดูรายการประเภทเล่าข่าวของแม่บ้าน ผลพลอยได้ดังกล่าวทำให้แม่บ้านได้นำไปใช้ในครัวเรือน เช่น เสื้อ T-shirt ก็นำมาให้สามีสวมใส่ หนังสือก็นำมาอ่าน เป็นต้น

“พี่ชอบส่ง SMS ไปที่ช่อง 3 รายการสรยุทธ เคยได้เสื้อมาให้แฟนตัวหนึ่ง รายการกาลาแมร์พี่ก็ได้นะ แต่อันนี้พี่ได้หนังสืออาหารเพื่อลดความอ้วน พี่ส่งไปเกือบทุกวันเหมือนกัน บางทีมันก็เหงาอยากคุยกับใครบ้าง อยู่บ้านคนเดียวนะ” (ธัญญธรณ์ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ถ้ามีอะไรที่เขากลับมาแล้วพี่พี่ก็จะส่ง SMS ไปบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทุกวันหรอกนะ เดี่ยว เปลือง บ้างทีเห็นของน่าสนใจก็ส่งไปเอาของบ้าง ได้มาหนึ่งเป็นบัตรดูเทนนิสไทยแลนด์โอเพ่นปีที่แล้ว ได้มาก็ไปดูกับแฟน” (จิรวดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

อาจกล่าวได้ว่าแม่บ้านบริโภคว่าเพื่อตนเองและอีกส่วนหนึ่งก็บริโภคว่าเพื่อครอบครัว ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้มาจากการปลูกฝังและอบรมบ่มเพาะให้ผู้หญิงได้รับบทบาทของแม่บ้านมาแต่กำเนิดกระทั่งคำสั่งสอนดังกล่าวฝังอยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิงว่า ผู้หญิงต้องอยู่ในที่ทางของตนเอง ซึ่งก็คือที่บ้านและมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกทุกคนในบ้านให้ได้รับความสะอาดสบายและอยู่ในครอบครัวอย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของแม่บ้านในแต่ละช่วงเวลาไม่มีช่วงไหนเลยที่แม่บ้านจะไม่คำนึงครอบครัว แม้กระทั่งในช่วงพักผ่อนของแม่บ้านเธอยังคงทำหน้าที่ของตนเองอย่างไม่มีการลาพัก จะเห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากข่าวที่แม่บ้านบริโภค ไม่ว่าจะเป็นข่าวการเมืองที่เธอต้องบริโภคเพื่อที่จะบอกเตือนให้สมาชิกระวังตัว หรือเรื่องการเดินทางในช่วงเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองเพื่อให้หลีกเลี่ยงเส้นทางที่รถติด หรือบอกเตือนลูกสาวให้ระมัดระวังตัวจากเหล่ามิจฉาชีพทั้งหลาย หรือให้กำลังใจลูกๆ ที่กำลังรอผลสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้งหมดเหล่านี้แม่บ้านล้วนแต่ทำเพื่อครอบครัวทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปคือ ลักษณะพฤติกรรมการบริโภคข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์ของแม่บ้านนั้น มีความแตกต่างกันทางด้านรายได้และทัศนคติ กล่าวคือ แม่บ้านที่มีรายได้สูงสามารถติดเคเบิลเพื่อบริโภคข่าวสารต่างๆ ทำให้แม่บ้านได้รับทราบข่าวสารได้มากกว่า ส่วนความแตกต่างในด้านทัศนคตินั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากการบริโภคข่าวการเมือง แม่บ้านที่ต่อต้านนายกรัฐมนตรีจะติดเคเบิล ASTV ส่วนแม่บ้านที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรีนั้นจะบริโภคข่าวจากรายการสมัคร-ดุสิตคิดตามวัน และฟรีทีวีช่องอื่นๆ

จากข้อมูลลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้าน จะเห็นได้ว่าการบริโภคข่าวจากสื่อทั้ง 3 ประเภทนั้น แม่บ้านจะบริโภคข่าวผ่านการเล่าด้วยเสียงและภาพมากกว่าตัวอักษร และหากเป็นตัวอักษรข่าวนั้นๆ จะมีลักษณะของการเล่าเรื่อง จะเห็นได้จากการบริโภคข่าวผ่านสื่อโทรทัศน์ที่มีรูปแบบการนำเสนอแบบเล่าข่าวที่แม่บ้านบริโภคมากที่สุด

แม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ มีลักษณะการบริโภคข้าวที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการบริโภคสื่อของแม่บ้านมีวิถีชีวิตและกิจวัตรประจำวันเป็นตัวกำหนดลักษณะการบริโภคข้าวสารของแม่บ้าน เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ว่าอำนาจในครอบครัวจะเป็นของใคร การบริโภคข้าวสารของแม่บ้านก็ยังคงมีสามีและลูกๆ เป็นผู้นำในการบริโภค จะเห็นได้ว่าการบริโภคข้าวสารของแม่บ้านจะมีเงื่อนไขของความเป็นแม่บ้านอยู่เสมอ เช่น การบริโภคไปทำงานบ้านไป การใช้ประโยชน์จากข้าวสารต่างๆ เพื่อครอบครัว

ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้านที่มีเหตุการณ์วิกฤติทางการเมือง ถือเป็นปัจจัยแทรกในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ทำให้ลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคข้าวของแม่บ้านเปลี่ยนแปลงไป เช่น บริโภคข้าวมากขึ้น บริโภคข้าวน้อยลง บริโภคแบบเกาะติดข่าว และบริโภคข้าวตามปกติ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนที่ 3 นี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน และ
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร

3.1 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน

จากข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้านและข้อมูลส่วนลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน แสดงให้เห็นว่าลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคข้าวสารของแม่บ้าน มีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอยู่ 2 ประการ คือ

3.1.1 วิถีชีวิตของแม่บ้าน

3.1.2 ความชอบส่วนบุคคล

3.1.1 วิถีชีวิต

ปัจจัยด้านวิถีชีวิตของแม่บ้านถือเป็นปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้าน กล่าวคือ การที่แม่บ้านบริโภคสื่อในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half Watching) หรือมีกิจกรรมขัดจังหวะเป็นระยะๆ (Distracted and interrupted) หรือบริโภคแบบไหลไปเรื่อย ๆ (Flow) ลักษณะการบริโภคทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนแต่มีปัจจัยด้านวิถีชีวิตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น

กล่าวคือวิถีชีวิตของแม่บ้านเป็นวิถีชีวิตที่ต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัวเป็นหลัก วิถีชีวิตดังกล่าวเป็นมีที่มาจากความคิดความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่เป็นตัวอบรมบ่มเพาะว่าที่ทางของผู้หญิงควรอยู่แต่ในบ้านดังสุภาษิตที่ว่า อยู่กับเหี่ยวเฝ้ากับเรือน หรือ ท่องไปเจ็ดย่านน้ำ สุภาษิตทั้งสองให้ความหมายที่ต่างกันให้กับบุคคลที่ต่างกันด้วย กล่าวคือการอยู่กับเหี่ยวเฝ้ากับเรือนเป็นสิ่งที่สร้างให้ผู้หญิงติดอยู่กับผู้หญิง ส่วนท่องไปเจ็ดย่านน้ำเป็นสิ่งที่สร้างให้ผู้หญิงติดอยู่กับผู้ชาย

จากสำนวนภาษาที่กำหนดที่เป็นแหล่งผลิตที่เก็บบันทึกเอาความรู้สึกนึกคิดและวิถีประเพณีปฏิบัติของคนในสังคมในช่วงระยะเวลาต่างๆ เอาไว้ สำนวนภาษาที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในวัฒนธรรมของไทยก็เหมือนกับอีกหลายๆ วัฒนธรรมที่ได้กำหนดให้สถานที่ที่ผู้หญิงควรต้องอยู่คือ “ที่บ้าน” (House) และสถานที่ที่ผู้ชายควรอยู่คือ “ที่สาธารณะหรือนอกบ้าน” (Public)

นอกจากสำนวนภาษาที่แสดงให้เห็นถึง “พื้นที่” ที่ผู้หญิงควรอยู่แล้ว สิ่งที่ถูกสร้างให้ติดตัวผู้หญิงมาตั้งแต่เกิดเลยก็คือ “แม่และเมีย” สิ่งก็ตามมาก็คือบทบาทหน้าที่ของแม่และเมีย บทบาทนี้ผู้หญิงถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กผ่านการเล่นหม้อข้าวหม้อแกง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กผู้หญิงรู้ว่าโตขึ้นเธอจะต้องรับบทบาทในการทำกับข้าว หุงหาอาหาร ส่วนการเล่นตุ๊กตาก็เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กผู้หญิงรู้ว่าโตขึ้นเธอจะต้องเลี้ยงดูลูก ทั้งหน้าที่ในการหุงหาอาหารและการเลี้ยงดูลูกนั้นเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงที่พึงกระทำเพื่อให้เป็น “แม่ศรีเรือน” โดยแท้

การเป็นแม่ศรีเรือนกินความถึงการดูแลเรื่องความสะอาด อาหารการกิน บริหารค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ปรนนิบัติพิศุขและสามี อีกทั้งยังต้องช่วยสนับสนุนส่งเสริมสามีในกิจการงานต่างๆ หากสามีทำการค้าแม่บ้านก็ต้องช่วยทำมาค้าขาย นอกจากนั้นแล้วการดูแลสุขภาพใจ สุขภาพกายของสมาชิกในบ้านก็เป็นสิ่งสำคัญที่แม่บ้านต้องดูแล

ด้วยภาระงานดังกล่าวจึงทำให้แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่มึนงาน บ้านคอยขัดจังหวะอยู่ตลอดเวลา และเนื่องจากที่แม่บ้านมึนงานล้นมืออยู่ทั้งวันจึงทำให้แม่บ้านส่วนใหญ่นิยมที่จะบริโภคอะไรที่เบาๆ ไม่หนักสมอง แบบข่าวบันเทิง คอลัมน์ซุบซิบ เพราะข่าวประเภทนี้เป็นข่าวที่ให้ความบันเทิงมากกว่าสาระความรู้ อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่าแม่บ้านจะสนใจบริโภคแต่เฉพาะข่าวเบาๆ ประเภทนี้เท่านั้น

แต่เดิมแม่บ้านกับข่าวดูเหมือนว่าจะเป็นเส้นขนานระหว่างกัน ด้วยข่าวเป็นปริณิชนิตที่อยู่ภายนอกบ้าน แต่ปริณิชนิตของแม่บ้านอยู่แต่ภายในบ้าน อีกทั้งข่าวเป็นสิ่งที่ผลิตโดยผู้ชายบริโภคโดยผู้ชายและมีเนื้อหาที่ตอบสนองความสนใจของผู้ชายซึ่งเป็นเรื่องราวที่อยู่ในปริณิชนิตสาธารณะ (Public sphere) เช่น ข่าวสารการบ้านการเมืองเศรษฐกิจ ส่วนมิติที่เป็น “ผู้หญิง” ทั้งในแง่ผู้ผลิต ผู้บริโภค และเนื้อหานั้นเป็นส่วนที่เสริมเติมขึ้นมาในภายหลัง ดังนั้นลักษณะการนำเสนอข่าวผ่านสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่จึงยังคงเป็นของผู้ชายอยู่ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544)

ในสมัยก่อนการรับรู้ข่าวสารของผู้หญิงส่วนใหญ่ได้มาจากการบอกเล่าของผู้ชาย เนื่องจากผู้ชายได้ออกไปภายนอกอยู่เรื่อยๆ ทำให้ผู้ชายรู้เรื่องราวภายนอกมากกว่า และเมื่อกลับถึงบ้านผู้ชายก็มักจะบอกเล่าสิ่งที่ตนรู้มาให้กับผู้หญิงที่อยู่แต่ภายในบ้าน อาจกล่าวได้ว่าสื่อที่นำเสนอข่าวสารของผู้หญิงเป็นสื่อแรกก็คือสื่อบุคคล ซึ่งก็คือพ่อ สามี และสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ชายคนอื่นๆ

ด้วยเหตุที่ผู้หญิงอยู่ในวงนอกของปริณิชนิตของข่าวสารที่ได้ชื่อว่าเป็น ปริณิชนิตสำหรับผู้ชาย จึงทำให้เข้าใจกันไปว่าผู้หญิงไม่อาจที่จะติดตามข้อมูลข่าวสารที่เป็นข่าวหนักๆ เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจได้ เพราะแม่บ้านอยู่แต่ภายในบ้านจึงรู้เฉพาะเรื่องภายในบ้าน ต้องรอให้สามีและลูกๆ ที่ออกไปทำงานนอกบ้านกลับมาเล่าหรืออธิบายให้ฟัง

ลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อต่างๆ ของแม่บ้านจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้านในแต่ละช่วงของวัน กล่าวคือ ในช่วงเช้าแม่บ้านจะนิยมบริโภคสื่อโทรทัศน์ที่มีทั้งภาพและเสียง เนื่องจากเธอต้องเดินไปเดินมาดูแลเรื่องเสื้อผ้าและอาหารการกินให้กับสามีและลูก ในระหว่างที่เธอหุงหาอาหารอยู่ในครัวนั้น เธอก็สามารถฟังข่าวต่างๆ จากโทรทัศน์ได้โดยไม่ต้องดูภาพ แต่หากมีเรื่องที่น่าสนใจเธอก็หยุดดูเล็กน้อยแล้วจึงทำงานบ้านต่อไป

ต่อมาในช่วงบ่ายที่เป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนของแม่บ้าน แม่บ้านก็จะใช้เวลานี้ในการบริโภคข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เนื่องจากเธอจะได้ไม่ต้องมีอะไรมาขัดจังหวะในขณะที่อ่านข่าวต่างๆ เพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ต้องใช้เวลาในการอ่าน ติความ และทำความเข้าใจ ดังนั้นการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์นี้แม่บ้านจะใช้ก็ต่อเมื่อมีเวลาว่างจริงๆ

นอกจากการบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนของแม่บ้านแล้ว แม่บ้านยังใช้เวลาว่างดังกล่าวในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อบุคคลอีกด้วย สื่อบุคคลที่แม่บ้านใช้ในเวลาดังกล่าวคือ เพื่อนๆ หรือเพื่อนบ้าน ที่นอกจากจะได้ถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกันแล้วยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน

สถานที่ที่แม่บ้านใช้ในการบริโภคข่าวสารก็เป็นสถานที่ที่อยู่ในวิถีชีวิตของแม่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นตลาดที่แม่บ้านต้องไปจ่ายกับข้าว หรือร้านค้าที่แม่บ้านต้องไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เข้าบ้าน หรือแม้แต่โรงเรียนที่แม่บ้านที่แม่บ้านต้องเดินทางไปรับลูกกลับบ้าน

ในช่วงเย็นหลังจากที่ลูกๆ กลับถึงบ้านแล้วแม่บ้านได้บริโภคสื่อจากทั้งโทรทัศน์และสื่อบุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัว โดยแม่บ้านจะมีพฤติกรรมการบริโภคแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง และมีกิจกรรมอื่นๆ ขัดจังหวะเป็นระยะๆ ทั้งนี้เพราะแม่บ้านต้องเตรียมอาหารเย็นและดูแลลูกๆ ให้ทำการบ้าน ในระหว่างที่ทานอาหารเย็นแม่บ้านและครอบครัวส่วนใหญ่จะได้บริโภคข่าวต่างๆ ผ่านสื่อโทรทัศน์โดยมีสามีและสมาชิกในครอบครัวคอยให้ข้อมูลเสริมแก่แม่บ้านเป็นพักๆ

ในช่วงค่ำแม่บ้านสามารถบริโภคข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่ออื่นๆ แม่บ้านก็ยังคงมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง และมีกิจกรรมอื่นๆ ขัดจังหวะเป็นระยะๆ กิจกรรมที่มาขัดจังหวะการบริโภคข่าวของแม่บ้านนั้นได้แก่ การร้องขอให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของสมาชิกในครอบครัว เช่น ลูกๆ อาจร้องขอให้แม่บ้านสอนการบ้าน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของแม่บ้านในแต่ละวันจะมีสื่อประเภทต่างๆ เป็นเพื่อนเสมอๆ ทั้งนี้เป็นเพราะพอสามีและลูกๆ ของแม่บ้านออกไปข้างนอก แม่บ้านก็ต้องอยู่บ้านเพียงคนเดียว สื่อจึงเป็นเสมือนเพื่อนในยามเหงาของแม่บ้าน

สื่อที่เป็นเสมือนเพื่อนในยามเหงาของแม่บ้านที่แม่บ้านนิยมใช้มากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ ด้วยคุณลักษณะที่เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง และจากข้อมูลรูปแบบการนำเสนอรายการข่าวที่แม่บ้านบริโศคนั้นพบว่า รายการที่แม่บ้านบริโศคในแต่ละช่วงวันเป็นรายการที่มีรูปแบบการนำเสนอแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ใช้วิธีการ “เล่าข่าว” หรือ “คุยข่าว” มานำเสนอข่าวสารต่างๆ ให้กับผู้ชม นอกจากนี้รายการดังกล่าวยังได้จำลองรายการให้เป็นเสมือนห้องรับแขกที่มีแขกที่สนิทชิดเชื้อของแม่บ้านมานั่งพูดคุยด้วย

เมื่อวิเคราะห์โดยละเอียดผู้วิจัยพบว่า การหยอกล้อกันระหว่างพิธีกรในรายการข่าวเป็นการสร้างบรรยากาศให้แม่บ้านรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในวงสนทนานั้นๆ ด้วย โดยแม่บ้านจะให้สัมภาษณ์ถึงเหตุการณ์ที่พิธีกรในรายการข่าวหยอกล้อกันเองราวกับว่าตนเองเป็นเพื่อนสนิทของพิธีกรเลยทีเดียว

“แม่รีเขาชอบแซวป้าปู่เรื่องคุณซัซแอบหนีไปเล่นเครื่องบินบ่อยๆ” (วจิ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“นี่นาเธอชอบห่มผ้าเจ็ดสีเจ็ดศอกมาให้เขาแซวอยู่เรื่อย บางทีเขาก็ถือถุงกระดาษหิ้วมาทำงาน ไม่เหลือเค้าลูกไฮโซเลย” (สุวัจนา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“บางวันเจ้าแม่ไทรทอง (อรปรียา หุ่นศาสตร์ พิธีกรรายการเรื่องเล่าเช้านี้) ก็ชอบตาเป็นหมี่แพนด้ามา เลยยังไม่มีเวลาไปหาฤกษ์แต่งงาน” (จิรวดี แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

นอกจากการหยอกล้อของพิธีกรจะสร้างบรรยากาศให้ผู้ชมหรือแม่บ้านรู้สึกว่าได้ใกล้ชิดกับพิธีกรดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการสร้างบรรยากาศให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของแม่บ้านที่ชอบอะไรเบาๆ ไม่หนักสมอง ด้วยความคำว่า “ข่าว” นั้นให้คำรู้สึกถึงความเป็นทางการและมีแบบแผนในการนำเสนอทำให้รายการข่าวที่มีการนำเสนอแบบเป็นทางการ จึงทำให้แม่บ้านรู้สึกว่า

ข่าวที่นำเสนอแบบเป็นทางการนั้น “น่าเบื่อ” เกินไปที่จะติดตาม ซึ่งขัดกับลักษณะนิสัยของผู้หญิง ดังนั้นรายการข่าวแบบเป็นทางการนั้นจึงไม่ได้รับความนิยมจากแม่บ้าน

ลักษณะนิสัยที่ชอบอะไรบางอย่าง และไม่หมั่นมองของแม่บ้านนั้น มาจากการที่แม่บ้านมีงานบ้านที่ต้องทำจุกจิกอยู่ตลอดเวลา หากต้องมาบริโภคข่าวอะไรที่มีแบบแผนหรือเป็นเรื่องหนักๆ และยากที่จะเข้าใจในเวลาอันสั้น จะทำให้แม่บ้านรู้สึกเหนื่อยเกินไปที่จะบริโภค ดังนั้นแม่บ้านจึงมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแบบที่เข้าใจง่ายและสนุกสนาน

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของแม่บ้านนั้นเป็นปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวของแม่บ้าน เนื่องมาจากความคิดความเชื่อเรื่องชายเป็นใหญ่มาเป็นตัวสร้างความรู้สึกนึกคิดความเป็นหญิงให้กับผู้หญิงว่า ผู้หญิงต้องอยู่ในที่ทางของตนเอง ซึ่งก็คือ “บ้าน” และสิ่งที่มาพร้อมกับความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นก็คือ “อุดมการณ์แม่บ้าน” ดังตารางที่ 15

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 แสดงลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้าน

วิถีชีวิตของแม่บ้าน	พฤติกรรมการบริโภคสื่อที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้าน
1. อำนาจในครอบครัว	- แม่บ้านใช้สื่อเพื่อการบริโภคข่าวตามสามีและลูกๆ เช่น สามีซื้อหนังสือพิมพ์เข้าบ้าน -แม่บ้านฟังการบอกเล่าข่าวสารจากสามีและสมาชิกคนอื่นๆ ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน
2. ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในฐานะแม่บ้าน	-การใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวเพื่อครอบครัว เช่น การบอกเตือนภัย การจัดการค่าใช้จ่ายในครอบครัว การบริหารกิจการของครอบครัว -แม่บ้านให้สิทธิสามีและลูกบริโภคสื่อตามใจชอบ โดยตนเองบริโภคตาม -เลือกรับหรือเลือกสนใจบางข่าว (Selection Exposure or Selection Attention) -เลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) - เลือกจดจำ (Selective Retention)
3. ชีวิตประจำวันของแม่บ้าน - ภาระงานบ้าน - ภาระกิจการของครอบครัว	-บริโภคแบบเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน (Ritualized use) - ดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half watching) - มีกิจกรรมอื่นขัดจังหวะเป็นระยะ (Distracted and Interrupted) - ดูไปเรื่อย ๆ (Flow) -ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงที่มีเวลาว่างานๆ (ช่วงเวลาพักผ่อน)

จะเห็นได้ว่า อุดมการณ์แม่บ้านดังกล่าว ทำให้แม่บ้านต้องเสียสละเวลาส่วนตัวในการบริโภคข่าวสารต่างๆ เพื่อดูแลครอบครัว แม่บ้านส่วนใหญ่เหนื่อยล้าเกินกว่าที่จะบริโภคเรื่องหนักๆ เช่น ข่าวเศรษฐกิจ หรือข่าวการเมือง ที่มีเนื้อหาสาระและรายละเอียดยิบย่อยต่างๆ แม่บ้านจึงหันไปหาเรื่องเบาๆ ไม่นักมองประเภทข่าวดารา บันเทิง

เมื่อมีรายการข่าวประเภทเล่าข่าวออกมานำเสนอ รายการประเภทนี้จึงเหมือนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการบริโภคข่าวสารของแม่บ้าน ข่าวการเมือง เศรษฐกิจที่เคยมองผ่านแม่บ้านก็หันมาบริโภคข่าวประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น

ตามธรรมชาติของมนุษย์เรามีความต้องการสารสนเทศเพื่อการรับรู้ (Cognition) เป็นการสนองความอยากรู้อยากเห็นอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แม่บ้านเองก็เช่นกันเธอเองก็ปรารถนาที่จะออกไปสู่โลกภายนอกบ้างหลังจากที่ต้องต้องถูกกักให้อยู่แต่ในปริมาตรของ “บ้าน” ชาวสารทำให้แม่บ้านได้รู้สึกว่าได้ออกมาสู่โลกภายนอก นอกจากนั้นแล้วแม่บ้านยังใช้ประโยชน์จากชาวสารในแง่ของการให้การเรียนรู้ซึ่งเป็นการศึกษาด้วยตนเองเพราะไม่สามารถออกไปหาความรู้ที่อื่นได้

นอกจากความต้องการสารสนเทศของมนุษย์ที่เป็นแรงผลักดันให้แม่บ้านเลือกที่จะบริโภคข่าวผ่านรายการประเภทเล่าข่าวแล้ว แม่บ้านยังต้องการชาวสารเพื่อประโยชน์ใช้สอยของตนเองในการที่จะทำหน้าที่ของแม่บ้านให้สมบูรณ์อีกด้วย โดยแม่บ้านจะใช้ชาวสารต่างๆ ในการบอกเตือนลูกๆ และสามีในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่าย การระวังภัยจากเหล่ามิจฉาชีพ ระวังภัยจากสารอันตรายจากอาหาร เป็นต้น

นอกจากนั้นแม่บ้านยังใช้รายการเล่าข่าวเพื่อประโยชน์ในการให้ความบันเทิงแก่ตนเอง เพื่อเป็นการพักผ่อน (Relaxation) ดังที่กล่าวมาแล้วว่า วิถีชีวิตของแม่บ้านต้องทำงานบ้านเพื่อลูกและสามีซึ่งเป็นภาระผูกพันทางใจและทางกายจึงทำให้แม่บ้านรู้สึกเหนื่อยเกินกว่าที่จะบริโภคข่าวจากรายการข่าวซึ่งนำเสนอแบบประเพณีนิยมที่มีความน่าเบื่อและหนักจนเกินไป

ขณะที่รายการประเภทเล่าข่าวมีการนำเสนอแบบ Infotainment ที่นำเสนอทั้งสาระและให้ความบันเทิงในเวลาเดียวกัน โดยการเล่าข่าวนั้นมีการใช้น้ำเสียงและการวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นการกระตุ้นอารมณ์ (Stimulation) ซึ่งจะทำให้แม่บ้านรู้สึกเพลิดเพลินกับการบริโภคข่าวแบบนี้มากกว่า ทั้งนี้เพื่อต้องการลดความเบื่อหน่ายในชีวิตของตนเองลง อาจกล่าวได้ว่าแม่บ้านสามารถรับทั้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและให้ความบันเทิงกับตนเองในคราวเดียวกัน

3.1.2 ปัจจัยความชอบส่วนบุคคล

นอกจากปัจจัยทางด้านวิถีชีวิตของแม่บ้านแล้วปัจจัยความชอบส่วนบุคคลนั้นก็ เป็นปัจจัยหลักอีกปัจจัยหนึ่ง ที่เป็นตัวกำหนดให้แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร เนื่องจากรายการประเภทนี้มีคุณลักษณะหลายอย่างที่เอื้อให้แม่บ้านบริโภคข่าวสารได้มากขึ้น จะเห็นได้จากรายการเล่าข่าวที่มีจำนวนมากขึ้นในสถานีโทรทัศน์ทุกช่องสถานี นั้นแสดง

ให้เห็นว่ารายการประเภทนี้ได้รับความนิยมชมชอบจากผู้ชมมากเพียงใด จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งปัจจัยความชอบของแม่บ้านออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ชอบตัวรายการและชอบพิธีกร

1) ชอบตัวรายการ

ในแต่ละยุคสมัยที่สื่อสารมวลชนมีการพัฒนาขึ้น รูปแบบของการนำเสนอข่าวสารก็ยังคงใช้รูปแบบ “การสนทนา การเล่าเรื่อง” เพื่อให้ผู้รับสารได้รับสารและถอดรหัสได้ง่ายขึ้น หรือเป็นการจำลองบรรยากาศในการพูดคุยลงในสื่อต่างๆ เป็นต้น ฉะนั้นสื่อใดที่สามารถทำให้ผู้ชมได้รู้สึกเหมือนว่าตนเองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสนทนาได้ใกล้เคียงมากที่สุด สื่อนั้นก็ย่อมต้องได้รับความนิยมตามไปด้วย ซึ่งจะเป็นสื่อใดไปไม่ได้นอกจาก “สื่อโทรทัศน์” เนื่องจากเป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียงที่จะทำให้เราจินตนาการตัวเราเองได้ใกล้เคียงความเป็นจริงได้มากที่สุด

เมื่อนำสื่อโทรทัศน์มาใช้ในการรายงานข่าวอาจจะทำให้ผู้ชมได้รู้สึกใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากขึ้น แต่แค่นั้นยังไม่พอที่จะทำให้ผู้ชมได้เข้าใจเนื้อหาของข่าวได้มากขึ้น วิธีการเล่าเรื่องจึงถูกนำมาใช้ในรายการข่าวโทรทัศน์ รูปแบบรายการแบบเล่าข่าวนั้น มีรูปแบบคล้ายกับเป็นทอล์คโชว์ข่าว (News Talk show) ที่มีจำลองบรรยากาศการสนทนาของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในสภาพกาแฟ หรือร้านตลาดที่มีคนไปจับจ่ายในยามเช้า ซึ่งมีการพูดคุยเกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หรือจากสื่อต่างๆ ที่ตนได้พบเห็นมากับลูกค้าประจำหรือคนคุ้นเคย การจำลองบรรยากาศแบบนี้ของรายการเป็นการกระตุ้นให้แม่บ้านได้รู้สึกถึงความเป็นกันเองที่คุ้นชินในชีวิตประจำวัน ทำให้เนื้อหาของข่าวที่นำมาเสนอนั้นดูไม่น่าเบื่อ ดังนั้นรายการเรื่องเล่าเช้านี้จึงเป็นรายการข่าวที่สามารถให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่ารายการที่มีการนำเสนอแบบเล่าข่าวหรือคุยข่าวนั้นเป็นรายการที่บริโภคง่าย เนื่องจากเป็นรายการที่ย่อยข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์และจากแหล่งข่าวต่างๆ มานำเสนอ โดยแม่บ้านไม่ต้องไปหาซื้อหนังสือพิมพ์มาครบทุกฉบับก็สามารถติดตามข่าวสารได้ครบถ้วนทุกประเด็น หรือแม้ว่ารายการดังกล่าวไม่ได้นำเสนอในประเด็นที่แม่บ้านสนใจ แม่บ้านก็สามารถหาซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านเพิ่มเติมได้ อีกทั้งรายการยังมีการนำเสนอที่ไม่เครียดจนเกินไป ซึ่งตรงกับความต้องการและลักษณะนิสัยของแม่บ้าน จึงทำให้แม่บ้านนิยมที่จะบริโภครายการประเภทนี้มาก

“ที่ชอบแบบที่เขาล่ามากกว่านะ เพราะมันดูเพลิน ดูสนุกกว่าการที่มีผู้ประกาศมาอ่านข่าว” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ในการที่จะจัดรายการข่าวที่เป็นรายการที่มีเนื้อหาสาระมากให้เป็นรายการที่ดูแล้วเข้าใจง่ายขึ้น รายการแบบเล่าข่าวได้ใช้กลยุทธ์การเล่าเรื่องเข้ามาช่วย กล่าวคือการเล่าเรื่องทำให้ผู้ชมมีอารมณ์และความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ที่พิธีกรกำลังเล่า เนื้อเรื่องซึ่งก็คือข่าวที่จะมีความแตกต่างไปในแนวต่างๆ ตามที่พิธีกรได้เลือกหยิบข่าวขึ้นมาเล่า เช่น ข่าวกลุ่มผู้ชุมนุมขับไล่นายกรัฐมนตรี ข่าววัยรุ่นหนุ่มข่มขืนนักเรียน ม.ต้น ข่าวงานแต่งงานของคนดังในสังคมโลก โดยพิธีกรจะมีวิธีการเล่าแบบการสร้าง plot เรื่องขึ้นและเล่าเหตุการณ์สำคัญผสมกัน ทั้งนี้เพื่อให้มีความน่าสนใจและน่าติดตาม

“ข่าวเดี๋ยวนี้ดูแล้วสนุกไม่เหมือนเมื่อก่อนน่าเบื่อ เปิดเอาไว้ฟังได้นะ แต่จะให้หนึ่งดูคงไม่ไหว เดี่ยวหลับ” (นางนุช แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

รายการประเภทเล่าข่าวหรือคุยข่าวเป็นรายการข่าวที่เล่าข่าวโดยใช้หนังสือพิมพ์เป็น Material ในการเสนอข่าวของพิธีกร โดยทั่วไปแล้วรายการข่าวโทรทัศน์มักจะใช้ สคริปต์ข่าวในการอ่านข่าวหรือเล่าข่าว หนังสือพิมพ์ที่ใช้เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ราย 3 วัน และรายสัปดาห์ ทุกชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด บางกอกทูเดย์ ผู้จัดการ ประชาชาติธุรกิจ คม ชัด ลึก เดอะ เนชั่น บางกอกโพสต์ โพสทูเดย์ ไทยโพสต์ สยามรัฐ เป็นต้น นอกจากเนื้อหาที่ได้จากหนังสือพิมพ์แล้วยังใช้รูปที่ถูกต้องพิมพ์มาประกอบเป็นหลักและใช้ภาพข่าวที่ใช้ในรายการข่าวของสถานีประกอบด้วย

“แบบเล่าข่าวแบบนี้แหละดีแล้ว ป้าจะได้ไม่ต้องอ่านหนังสือพิมพ์เยอะๆ เดี่ยวสรยุทธ กนกก็เอามาเล่าให้ฟัง” (อุทัยวรรณ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ข่าวที่ถูกเลือกมานั้นเป็นข่าวที่กำลังเป็นที่สนใจอยู่ในขณะนั้นๆ ทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ภัยร้ายวัน อาชญากรรม ซึ่งการเลือกข่าวนั้นพิธีกรจะเป็นผู้คัดเลือกเองโดยมีเกณฑ์อยู่ว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่ผู้ชมสนใจ และเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องรู้ในการดำรงชีวิตก็จะนำเลือกเล่าเรื่องนั้น เช่น การขึ้นราคาสาธารณูปโภคต่างๆ ภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนจะส่งผลต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอย่างไร ภัยสังคมต่างๆ

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวได้ทุกประเภทไม่เฉพาะแต่ข่าว

อาชญากรรม ขว่ำนเบ็ง หรือขว่อบาๆ เท่านั้น หากแต่แม่บ้านสามารถบริโภคข้าวได้ทุกประเภท เพียงแต่รูปแบบการนำเสนอที่เป็นทางการจะทำให้แม่บ้านมีความสนใจในการบริโภคข้าวน้อยลง กล่าวคือแม่บ้านส่วนใหญ่เคยชินกับการถอดรหัสสารแบบละคร ดังจะเห็นได้จากข้าวที่แม่บ้านนิยมบริโภค เช่น ข้าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ เนื่องจากการนำเสนอข้าวแบบตัวละคร มีตัวเอก มีตัวร้าย ใครทำอะไรใคร หนังสือพิมพ์จะบรรยายให้ผู้อ่านจินตนาการตามหรือสร้างภาพในใจให้กับผู้อ่าน

“พี่รู้นะของขึ้นอะไรขึ้น รู้จากข้าวที่เขาบอกๆ มา พี่ดูอยู่ไม่ใช่ไม่ดู แต่พอเขาบอกพวก OPEC อะไรพี่ไม่รู้จัก รู้ว่าแค่ของขึ้นแค่นั้นพอ เพราะนอกจากนั้นพี่ไม่เกี่ยว” (วลีแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าว่ามีข้าวอะไรป้าก็รู้หมดนะ เพียงแต่เราไม่รู้ที่มาที่ไปเท่านั้น คือรู้แค่ที่รู้ที่ต้องใช้จริงๆ แต่ทำไมอะไรนี้ ถ้าป้าไม่เกี่ยวป้าก็ไม่อยากรู้ละ อย่างเรื่องการเมืองนี้ป้าก็รู้ว่าใครจะเอาใครออกนี่ก็รู้ แต่ตื่นลึกลึกหนาบงเป็นไงเราก็ไม่รู้ มันแล้วแต่ใครจะพูดมากกว่า” (นิตยา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

“พี่ว่าหนังสือพิมพ์มันต้องอ่านเยอะไป แล้วข้าวที่เขาอ่านๆ ให้ฟังนี้ บางที่เรารู้บางที่เราไม่รู้ไม่ได้ติดตาม พอเราจะดูอีกทีก็อะไรไม่รู้เรื่อง เขาไม่ได้บอกนี่ว่าเรื่องนี้มันเป็นมายังไง” (สุคนธา แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น)

ขณะที่ข้าวเศรษฐกิจ ข้าวการเมือง จะนำเสนอแบบรายงานข่าวแบบเป็นทางการด้วยเนื้อหาข้าวไม่ได้มีลักษณะแบบละคร แม่บ้านจึงทราบเพียงว่าวันนี้ราคาสินค้าสูงขึ้นเพราะปัญหาน้ำมันแพง แต่แม่บ้านก็ไม่ทราบว่าทำไมราคาน้ำมันจึงขึ้นๆ ลงๆ หรือทำไมน้ำมันขึ้นสินค้าจึงแพงขึ้นด้วย การเล่าข่าวจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับแม่บ้านที่จะช่วยให้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระของข้าวได้ดียิ่งขึ้น

2) ขอบตัวพิธีกร

ในรายการประเภทเล่าข่าวมีพิธีกรทำหน้าที่เล่าข่าวที่ต้องอาศัยการปูพื้นฐานความรู้บางส่วน เพื่อที่จะให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาของข่าว เช่น ข่าวเปิดเสรีการค้ากับประเทศ

ออสเตอร์เลีย พิธีกรจะอธิบายว่าการเปิดการค้าเสรีคืออะไร รวมไปถึง ข่าวอุบัติเหตุ อาชญากรรม สังคมสตรี เป็นต้น

ในปัจจุบันพิธีกรที่ทำหน้าที่ในการเล่าข่าวหลายๆ คน เช่น สรยุทธ สุทัศนะจินดา กนก รัตน์วงศ์สกุล, ธีระ วัณณะไพบูรณ์, วิศาล ดิลกวณิช ต่างก็ได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข่าว ผู้ชมจึงได้มอบหมายให้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์ แทน เสมือน Knowledge broker ที่ทำหน้าที่ติดตามข่าวสารต่างๆ แล้วจึงสรุปวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ให้ฟัง สิ่งที่เกิดขึ้นเรียกว่าวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในการนี้สื่อมวลชนมีศักยภาพในการให้ สถานภาพแก่บุคคล (status conferral) กล่าวคือ สามารถทำให้ผู้ที่มีความสามารถ (expert) ซึ่งในที่นี้ก็คือพิธีกรทั้งหลายกลายเป็นผู้มีชื่อเสียงที่คนรู้จักไปทั่ว (celebrity)

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านชอบพิธีกรที่เป็นผู้ชายมากกว่าพิธีกรผู้หญิง เนื่องจากพิธีกรชายสามารถให้รายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆ และมีการวิเคราะห์ข่าวได้น่าสนใจ กว่าพิธีกรผู้หญิงที่ส่วนใหญ่จะมีบทบาทในการเล่าข่าวและสร้างความบันเทิงให้กับผู้ชม ส่วนการวิเคราะห์ข่าวต่างๆ นั้นส่วนใหญ่พิธีกรชายจะมีบทบาทมากกว่า

“ป้าชอบดูสรยุทธตามดูทุกรายการเลยนะ เก่งดีป้าชอบ” (บุญเลี้ยง แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“พี่เริ่มดูข่าวเพราะสรยุทธนี่ละ เขาอธิบายละเอียดกว่าอรปรียา เวลาเล่าข่าว สรยุทธต้องเสริมอรปรียาเสมอๆ” (ธันยธรณ์ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง)

“ป้าชอบดูวิศาลเขาวิเคราะห์ข่าวได้ดีมากเลยนะ ป้าว่าดีกว่าสรยุทธอีก” (สุนันท์ แม่บ้านในชุมชนโคะคลองจั่น)

“ชินจังสิ ธีระกับกระเต็นนะ เขาเล่าข่าวได้ดีนะ มีจังหวะจะโคนฟังแล้วสบายๆ ไม่ดูเดือดเหมือนสรยุทธ” (สมฤดี แม่บ้านในชุมชนโคะคลองจั่น)

ทั้งนี้เป็นเพราะภาพลักษณ์ของผู้ชายที่ปรากฏในสื่อนั้นเป็นภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากการที่สื่อมวลชนแขนงต่างๆ มักจะเปิดฉากโดยผู้ชาย เช่นเดียวกันกับวงการข่าวที่แทบจะไม่เห็นผู้หญิงทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข่าว โดยภาพลักษณ์ของ

ผู้หญิงส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของผู้ประกาศข่าวมากกว่า อีกทั้งผู้ชายเข้ามาสู่วงการข่าวก่อนผู้หญิงดังนั้นผู้ชายจึงมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวมากกว่า ผู้หญิงเป็นผู้ที่มาทีหลัง (Late comer) และยังทำหน้าที่ในการรายงานมากกว่าการลงไปทำข่าวด้วยตนเอง ดังนั้นผู้ที่บอกเล่ารายละเอียดของข่าวได้ดีกว่าก็คือผู้ชายเพราะคลุกคลีอยู่กับข่าวมาตั้งแต่แรก จึงไม่แปลกที่แม่บ้านจะชอบพิธีกรชายมากกว่าพิธีกรหญิง

3.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านและลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน

หากจะกล่าวถึง “ความเป็นแม่บ้าน” ต้องพูดถึงความคิดในเรื่องความแตกต่างทางเพศ และการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องของบทบาททางเพศนี้ได้นำไปสู่การถือระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) หรือปิตาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบอำนาจที่ผู้ชายส่วนใหญ่มีเหนือผู้หญิงส่วนใหญ่ การถือระบบชายเป็นใหญ่เป็นอำนาจของผู้ชายทางครอบครัว สังคม อุดมการณ์ ระบบการเมือง โดยผ่านขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย การศึกษา ภาษา ทั้งหลายเหล่านี้ได้มีส่วนบังคับและกำหนดบทบาทที่ผู้หญิงควรทำและไม่ควรทำ

สังคมหลาย ๆ สังคมที่มีแนวคิดหลักแบบชายเป็นใหญ่สร้างความเชื่อว่าผู้หญิงควรอยู่ในบ้านคอยดูแลปรนนิบัติลูกและสามีจนได้ยึดถือความเชื่อดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่สะท้อนผ่านวรรณคดี สุภาษิต คำพังเพยโบราณ อย่างไรก็ตามผู้หญิงเองก็ยอมรับเอาความคิดและความเชื่อมาปฏิบัติ จึงทำให้สิ่งทั้งหลายที่สังคมสร้างเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบงานบ้านงานเรือน ชีวิตประจำวันของผู้หญิงส่วนใหญ่จึงมีแต่บ้านกับครัว

การปลูกฝังเรื่องการบ้านงานเรือนกับผู้หญิงมีการถ่ายทอดผ่านรุ่นสู่รุ่นยาวนานมานับพันๆ ปีล่วงมาแล้ว แต่ความเชื่อเรื่องดังกล่าวยังไม่เคยลบหายจากความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมไปได้เลย กลับฝังรากลึกตกเป็นผลึกความคิดอยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิงสืบมาจนกลายเป็น “อุดมการณ์แม่บ้าน” ให้กับผู้หญิงทุกคน

อุดมการณ์แม่บ้านเป็นสิ่งที่ทำให้ภาระงานของแม่บ้านไม่มีวันหมด ดังคำพูดที่ว่า “อาชีพแม่บ้านเป็นอาชีพที่ไม่มีวันเกษียณอายุ” ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงให้ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นเท่าใดแต่บทบาทที่ติดมาตั้งแต่เป็นเด็กผู้หญิงคือบทบาทของการเป็นแม่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของการเป็นแม่บ้านคือ มีหน้าที่ในการดูแลครอบครัว หุงหาอาหาร คอยปรนนิบัติสามีและลูก บทบาทหน้าที่ของการเป็นแม่บ้านเป็นภาระผูกพันทั้งทางกายและทางใจของแม่บ้าน ภาระผูกพันทางกายได้แก่งานบ้านฉีกปะที่มีให้ทำตั้งแต่เช้าจรดเย็น ภาระผูกพันทางใจก็คือความรู้สึกที่ต้องอุทิศตัวและหัวใจให้กับครอบครัว

ภาระผูกพันทางกายของแม่บ้านจะส่งผลถึงภาระผูกพันทางใจของแม่บ้านด้วยเสมอๆ ดังจะเห็นได้จากการเอางานต่างๆ มาทำอยู่น้ำโทรศัพท์ นั้นแสดงให้เห็นว่าการที่แม่บ้านจะใช้ชีวิตอยู่น้ำโทรศัพท์ตามสบายจะทำให้แม่บ้านรู้สึกผิด (Guilty Feeling) ว่าตนเองไม่ได้ทำอะไรเพื่อครอบครัวในขณะที่สามีกำลังไปทำงานหาเงินเข้าบ้าน เป็นต้น

ภาระผูกพันทางกายของแม่บ้านที่มีอยู่ตลอดเวลาทั้งวันทำให้แม่บ้านมีเวลาว่างที่เป็นของตนเองเหลือน้อย กิจกรรมที่พอจะทำเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของแม่บ้านนั้นก็ไม่ได้มีหลากหลายเหมือนสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ แม่บ้านจึงใช้สื่อต่างๆ ในการคลายความเมื่อยล้าและเหนื่อยอ่อนจากการทำงานบ้าน

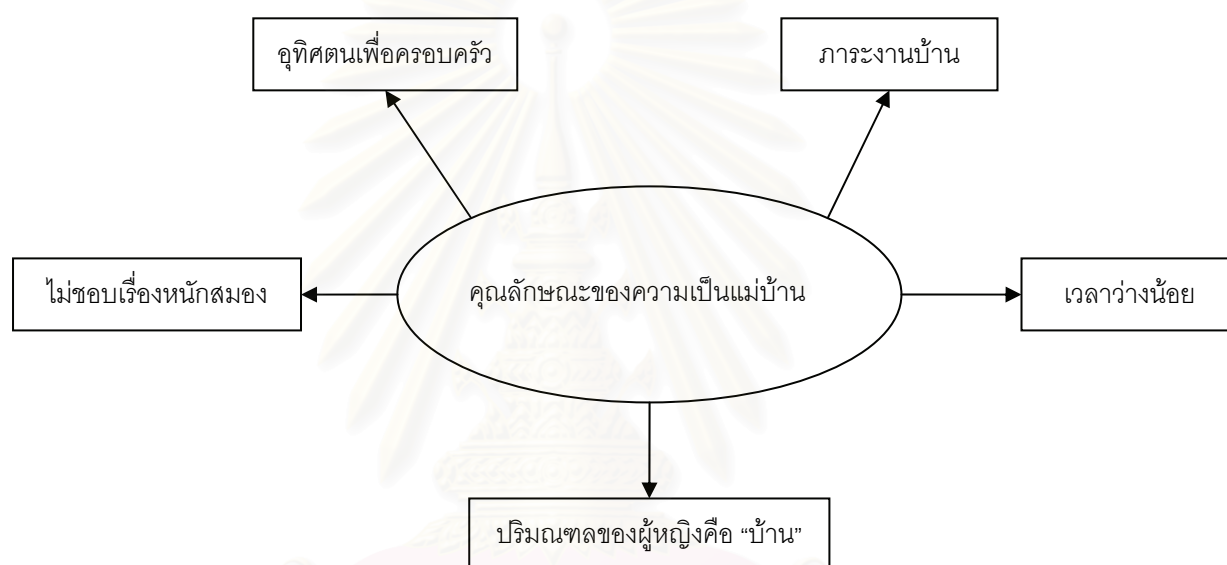
ด้วยความเหนื่อยอ่อนจากการทำงานบ้านแม่บ้านจึงไม่สนใจที่จะบริโภคสื่อที่นำเสนอเรื่องราวที่ทำให้เธอรู้สึกเหนื่อยมากขึ้น เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจที่ต้องอาศัยเวลาในการทำความเข้าใจ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าแม่บ้านจะไม่สนใจข่าวพวกนี้เลย จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านรับรู้ข่าวสารทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นข่าวการเมืองที่มีการชุมนุมประท้วงขับไล่นายกรัฐมนตรี ข่าวราคาน้ำมันและน้ำตาลที่สูงขึ้น ข่าวการประกาศผลเอนทรานซ์ที่ล่าช้า หากทว่าแม่บ้านไม่รู้ที่มาที่ไปของข่าวดังกล่าวพอๆ กันกับที่แม่บ้านเองก็ไม่ได้รู้ว่าตนเองกับบริโภคข่าวดังกล่าวอยู่เช่นกัน

กล่าวคือ ในระหว่างที่แม่บ้านทำงานบ้านอยู่นั้นแม่บ้านมักจะใช้สื่อต่างๆ ไปด้วยเพื่อเป็นเพื่อนในยามที่อยู่บ้านคนเดียว ทำให้แม่บ้านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อไปอย่างไม่รู้ตัว ประกอบกับการบอกเล่าของสามีที่กลับมาจากทำงานและลูกที่กลับจากโรงเรียนซึ่งเป็นโลกภายนอกที่แม่บ้านคิดว่าไม่ค่อยได้ยุ่งเกี่ยวออกไปนัก

ความเป็นแม่บ้านมีคุณลักษณะที่ประกอบด้วย ความเชื่อที่ว่าบ้านเป็นที่ทางของผู้หญิง ตลอดจนสร้างอุดมการณ์แม่บ้านที่ต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัวซึ่งเป็นภาระผูกพันทางใจ

บทบาทหน้าที่ที่มากับความเป็นแม่บ้านก็คืองานบ้าน งานบ้านต่างๆ นานา ที่แม่บ้านทำได้ทำให้เธอมีเวลาว่างน้อยกว่าสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว จนทำให้เธอไม่ต้องการอะไรที่หนักสมองเนื่องจากภาระงานบ้านที่หนักหน่วง ความเป็นแม่บ้านดังกล่าวทำให้แม่บ้านรู้สึกว่ตนเองไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวกับข่าว เนื่องจากข่าวเป็นที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ (Public) และตัวแม่บ้านก็อยู่แต่เฉพาะในบ้านซึ่งเป็นที่ทางที่สังคมมอบหมายให้

แผนภูมิที่ 5 แสดงคุณลักษณะของความเป็นแม่บ้าน

จากข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่นั้นจะเห็นได้ว่าแม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการใช้สื่อสอดคล้องกับลักษณะการใช้ชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ในแต่ละช่วงของวันแม่บ้านมีแบบแผนในการใช้สื่อเพื่อการบริโภคข่าวสารอยู่ตลอดเวลา เช่น ในช่วงเช้าแม่บ้านจะใช้สื่อโทรทัศน์และสื่อบุคคล ในช่วงบ่ายแม่บ้านจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ และในช่วงเย็นแม่บ้านจะย้อนกลับมาใช้สื่อบุคคลและโทรทัศน์เหมือนช่วงเช้า เนื่องจากมีกิจกรรมที่คล้ายๆ กัน ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ตารางแสดงลักษณะพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ตามช่วงเวลาของแม่บ้าน

ช่วงเวลา	กิจกรรมที่ทำ	สื่อที่ใช้	ลักษณะ/ พฤติกรรมการใช้
ช่วงเช้า	- เตรียมเสื้อผ้า/ อาหารให้สามีและลูก - ซื้อกับข้าว - ทำงานบ้าน - เตรียม/ ทานอาหารกลางวัน	- โทรศัพท์ - สื่อบุคคล - สื่อบุคคล - โทรศัพท์/ วิทยู - โทรศัพท์/ วิทยู	เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน ให้สามี/ ลูกดู มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู สามี/ ลูกเล่าให้ฟังถึงข่าวต่างๆ หยุดฟังสลับทำงาน คุยแลกเปลี่ยนเรื่องต่างๆ กับเพื่อนบ้านบ้างเล็กน้อย เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อน มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู
ช่วงบ่าย	- พักผ่อน	- โทรศัพท์ - วิทยู - หนังสือพิมพ์ / นิตยสาร	ตั้งใจดูสลับกับการทำงานบ้านที่สามารถนั่งอยู่กับที่ได้ เช่น พับผ้า รีดผ้า หรือพักสายตาโดยเปิดโทรศัพท์ทิ้งไว้ เปิดไว้เป็นเพื่อนแก้เหงา อ่านอย่างตั้งใจใช้เวลาประมาณ 30-60 นาที ขณะเดียวกันก็เปิดโทรศัพท์หรือวิทยูไว้เป็นเพื่อนด้วย
ช่วงเย็น	- ดูแลลูกจากโรงเรียน - เตรียมอาหารเย็น - เก็บล้าง	- โทรศัพท์ - สื่อบุคคล	เปิดทิ้งไว้เป็นเพื่อนและให้สามี/ ลูก/ หลานดู ตัวเองจะฟังเป็นส่วนใหญ่มีเรื่องน่าสนใจจึงหยุดดู สามีและลูกๆ จะบอกเล่าข่าวต่างๆ ให้ฟัง ในระหว่างการทำงานบ้าน
ช่วงค่ำ	- พักผ่อน	- โทรศัพท์	ตั้งใจดูสลับกับทำงานตามที่สามีและลูกร้องขอ

จากตารางที่ 15 จะเห็นถึงวิถีชีวิตของแม่บ้านที่ผูกพันอยู่กับสื่อตลอดทั้งวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเป็นแม่บ้านนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้านอยู่มาก กล่าวคือ ลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้านขึ้นอยู่กับว่าแม่บ้านกำลังทำอะไรอยู่ งานบ้านแต่ละชนิดก็มีที่ทางให้แม่บ้านได้ทำในที่เฉพาะของงานนั้นๆ เช่น ซักผ้าแม่บ้านจะนำผ้าใส่เครื่องแล้วก็จะลงมานั่งพักหน้าทีวี หรือลุกไปทำงานอย่างอื่นที่สามารถทำในช่วงที่รอปั่นผ้าอยู่ ระหว่างนั้นก็เปิดโทรทัศน์ให้เสียงดังเพื่อที่จะได้ฟังข่าวไปด้วย จากนั้นก็จะนำผ้าจากเครื่องซักผ้าไปล้างน้ำสะอาดที่ลานซักล้าง หรือทำกับข้าวที่ทางก็จะอยู่ในครัว

ลักษณะงานบ้านและพื้นที่ของงานบ้านทำให้แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half watching) หรือมีกิจกรรมอื่นขัดจังหวะเป็นระยะๆ (Distracted Interrupted) นอกจากนั้นแล้วยังส่งผลให้แม่บ้านมีลักษณะที่บริโภคสื่อแบบไหลไป (Flow)ทั้งหลายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความเป็นแม่บ้านมีอิทธิพลต่อลักษณะพฤติกรรมการบริโภคของแม่บ้าน

จะเห็นได้ว่าลักษณะวิถีชีวิตของแม่บ้านในแต่ละวันนั้น ไม่เอื้อให้แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ได้มากนัก เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ต้องอ่านและทำความเข้าใจโดยตัวผู้รับสารเอง ดังนั้นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการบริโภคข่าวสารของแม่บ้านจึงมีข้อจำกัดไม่เหมือนกับการบริโภคข่าวผ่านทางสื่อโทรทัศน์ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า แม่บ้านที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อย เช่น 2-3 คน แม่บ้านกลุ่มนี้จะมีการบริโภคข่าวจากหนังสือพิมพ์ได้มากกว่าแม่บ้านที่มีสมาชิกในครอบครัวเยอะ อาจกล่าวได้ว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้แม่บ้านบริโภคข่าวจากหนังสือพิมพ์ได้ไม่มากนัก เพราะเมื่อมีสมาชิกมากงานบ้านก็ย่อมต้องเพิ่มตามไปด้วย

ความเป็นแม่บ้านก็ยังมียิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารของแม่บ้านอีกด้วย ดังที่กล่าวมาแล้วว่า แม่บ้านมักจะชอบอะไรที่เบาๆ ไม่หนักสมอง จึงทำให้แม่บ้านส่วนใหญ่เลือกที่จะบริโภคข่าวเบา เช่น ข่าวดารา เรื่องซุบซิบในสังคมชั้นสูง ในส่วนนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เป็นเพราะการทำงานบ้านที่แม่บ้านทำอยู่ตลอดวันทำให้แม่บ้านไม่มีเวลาในการทำความเข้าใจข่าวสารต่างๆ ที่เป็นเรื่องหนัก เช่น ข่าวเศรษฐกิจ หรือข่าวการเมืองได้

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า แม่บ้านมีความสนใจที่จะบริโภคข่าวนักเหมือนที่ผู้ชายบริโภค เนื่องจากแม่บ้านจะใช้ข่าวเศรษฐกิจมาวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเอง

นอกจากนั้นแล้วข่าวทางด้านเทคโนโลยี และการศึกษาแม่บ้านยังนำมาปรับใช้ให้กับครอบครัว แม่บ้านอีกด้วย โดยแม่บ้านใช้การฟังข่าวในระหว่างที่ตนเองทำงานไปด้วย หากแต่แม่บ้านจะเลือกเก็บข้อมูลเฉพาะที่เธอจำเป็นต้องใช้เท่านั้น

กล่าวคือแม่บ้านทราบว่า กระทรวงพาณิชย์ประกาศขึ้นราคาสินค้าอุปโภคและบริโภค หรือทราบว่าราคาน้ำมันในสัปดาห์นี้ขึ้นหรือลง แต่แม่บ้านกลับไม่ทราบถึงรายละเอียดของข่าวว่า ทำไมราคาสินค้าหรือราคาน้ำมันจึงผันผวน นั่นแสดงให้เห็นว่าแม่บ้านมีความสนใจข่าวสารต่างๆ รอบตัวอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน แต่แม่บ้านจะให้ความสนใจหรือเลือกที่จะจดจำรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเธอเท่านั้น เนื่องจากสาระนอกจากนั้นทำให้แม่บ้านเหนื่อยเกินไปที่จะรับรู้

นอกจากนั้นแล้วจากการศึกษาพบว่า มีแม่บ้านติดตามบริโภคข่าวการเมืองมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนั้น ทำให้แม่บ้านติดตามข่าวการเมืองมากขึ้น สิ่งที่น่าสนใจที่สุดจากการบริโภคข่าวการเมืองของแม่บ้านก็คือ การที่แม่บ้านบริโภคข่าวผ่านแว่นตาของละคร กล่าวคือ แม่บ้านมุ่งบริโภคข่าวการเมืองที่มีความขัดแย้งมากกว่าสาเหตุของความขัดแย้ง

เป็นที่ทราบกันดีว่าละครเป็นของคู่กันของแม่บ้าน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกที่แม่บ้านจะใช้รูปแบบของละครในการถอดรหัสข่าวการเมือง เนื่องจากข่าวการเมืองในช่วงนั้นเป็นช่วงที่เกิดความขัดแย้งและแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรีและฝ่ายที่ต่อต้านนายกรัฐมนตรี เมื่อเปรียบเทียบกับละครก็จะพบว่า ในละครมีทั้งฝ่ายพระเอกและผู้ร้าย คล้ายกับข่าวการเมืองที่แม่บ้านมีฝ่ายของตนเองอยู่ฝ่ายของแม่บ้านย่อมต้องเป็นพระเอก ส่วนฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามแม่บ้านย่อมต้องเป็นผู้ร้าย

ลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคข่าวการเมืองของแม่บ้านก็ไม่แตกต่างจากการดูละครเท่าไรนัก เนื่องจากว่าเมื่อถึงช่วงที่มีการรายงานข่าวของฝ่ายตรงข้ามแม่บ้านแม่บ้านก็จะมีการพฤติกรรมไว้วางหรือเปลี่ยนช่องสถานีหรือเดินหนีไปทำกรงานอย่างอื่น แต่เมื่อมีข่าวของฝ่ายตนเองแม่บ้านก็จะหยุดยืนดู หรือเปิดดูไปเรื่อยๆ และหากมีการนำเสนอข่าวที่เป็นแง่ลบของฝ่ายตนเองแม่บ้านก็จะเถียงแทนฝ่ายตนเอง

ทั้งลักษณะพฤติกรรมที่แม่บ้านเลือกรับเฉพาะสิ่งที่แม่บ้านจำเป็นต้องใช้ และพฤติกรรมที่บริโภคข่าวการเมืองแบบดูละครนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจาก “ความเป็นแม่บ้าน” ทั้งสิ้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมที่มีความเชื่อในชายเป็นใหญ่เป็นตัวสร้าง

ความเป็นแม่บ้านให้อยู่ในสมองของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงต้องมีบทบาทเป็นแม่บ้านและมีความเป็นแม่บ้านในที่สุด

ความเป็นหญิงที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ทำให้เกิดอุดมการณ์แม่บ้านที่เชื่อว่า การเป็นแม่บ้านที่ดีนั้นต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัว ไม่ว่าแม่บ้านจะทำอะไรต้องคิดถึงแต่ความสุขครอบครัวเป็นหลักและความสุขของตนเองเป็นรอง หรือเชื่อว่าถ้าครอบครัวมีความสุขแม่บ้านก็มีความสุขทั้งหลายเหล่านี้ตกเป็นผลึกอยู่ในสมองของแม่บ้านที่ไม่ว่าจะทำอะไรครอบครัวต้องมาก่อนไม่ว่าแม้แต่การบริโภคข้าว

การที่แม่บ้านเลือกบริโภคข้าวเฉพาะสิ่งที่ตนเองสนใจนั้น เมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดแล้วจะเห็นว่า สารส่วนที่แม่บ้านจดจำนั้นเป็นสิ่งที่แม่บ้านจะนำมาปรับใช้กับครอบครัวของเธอเอง เช่น แม่บ้านบริโภคข้าวเศรษฐกิจเพื่อวางแผนการใช้จ่ายของครอบครัว ข้าวอาชญากรรมเพื่อบอกเตือนสามีและลูกๆ ให้ระวังภัยที่อาจจะเกิดขึ้น แม่บ้านดูข่าวการลงทุนดัชนีดาวโจนส์เพื่อบอกสามีว่าฟุ้งนี้หุ้นจะขึ้นหรือลง จะเห็นได้ว่าแม้แต่การบริโภคข้าวแม่บ้านก็ยังบริโภคเพื่อครอบครัว เพราะเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ยังเล็ก

อีกทั้งการที่แม่บ้านถอดรหัสข่าวการเมืองซึ่งถือว่าเป็นข่าวหนัก โดยให้การเข้ารหัสแบบละคร หรือแบบความบันเทิงนั้นก็เพราะสิ่งที่แม่บ้านใช้เพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการทำงานบ้านก็คือละคร ละครมีการนำเสนอแบบเป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนาที่แสดงถึงอารมณ์ของผู้พูด ตัวละครแสดงท่าทาง สีหน้าต่างๆ เพื่อสื่อถึงอารมณ์ของตัวละครนั้นๆ

เช่นเดียวกันกับการนำเสนอข่าวการเมืองผ่านสื่อโทรทัศน์ที่เป็นสื่อเดียวกับที่นำเสนอละคร การเสนอข่าวการเมืองในช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเมืองนั้น ผู้เสนอข่าวมีการนำเสนอข่าวโดยการอ้างคำพูดของบุคคลในข่าวขึ้นมาทำให้สัมผัสได้ถึงฝ่ายตรงข้ามและมีการแสดงหน้าตา ท่าทาง และน้ำเสียง รวบรวมบทบาทบุคคลในข่าวคนนั้นอยู่

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าแม่บ้านบริโภคข่าวการเมืองแบบเข้าข้าง ข้างใดข้างหนึ่ง ประกอบกับการที่ผู้เสนอข่าวทำน้ำเสียงหรือกริยาท่าทางเหมือนกับบุคคลในข่าวๆ ท่านั้น ดังนั้นเมื่อมีบทสัมผัสที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ แม่บ้านย่อมมีอารมณ์ร่วมกับสถานการณ์นั้นตามไปด้วย คล้ายกับการดูละครที่แม่บ้านมักจะอินไปกับเนื้อเรื่องและนักแสดงในละคร

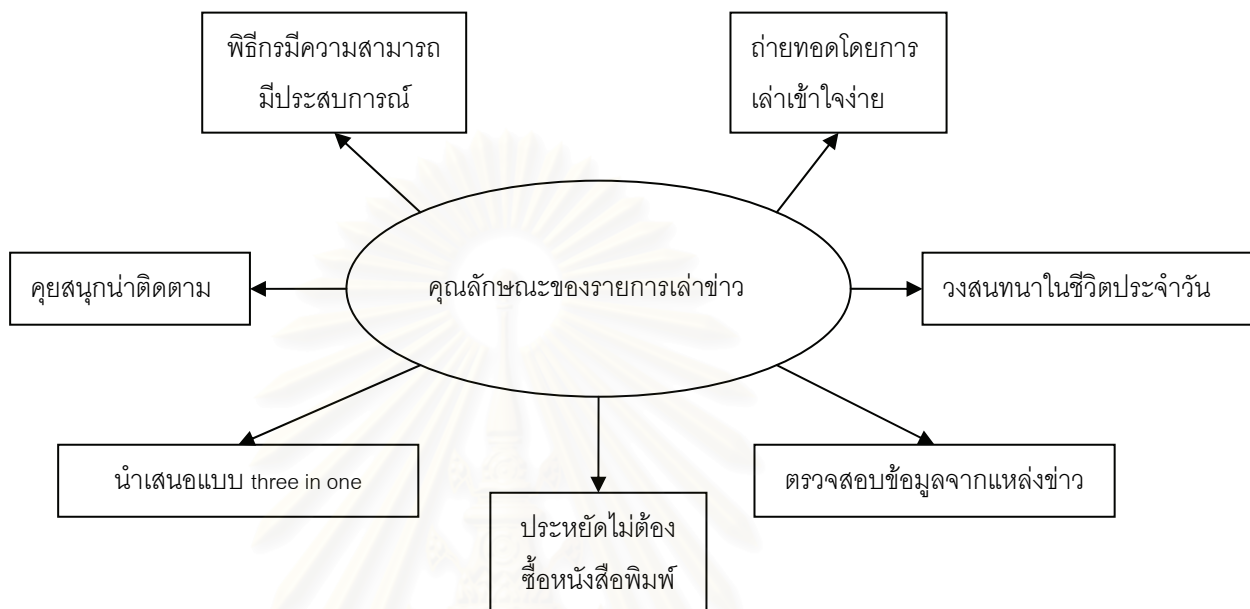
การนำเสนอข่าวแบบที่มีการใช้น้ำเสียงและแสดงหน้าตาท่าทางดังกล่าว เป็นการรายงานข่าวที่เรียกว่า “เล่าข่าว” หรือ “คุยข่าว” การเล่าข่าวในลักษณะนี้เกิดขึ้นมานานนับตั้งแต่มนุษยมีภาษาใช้ หากแต่การเล่าข่าวสมัยก่อนจะใช้บุคคลเป็นสื่อในการถ่ายทอดข่าวสารเพียงอย่างเดียวแน่นอนว่าการถ่ายทอดข่าวสารต้องเป็นการถ่ายทอดจากผู้ชายสู่ผู้หญิง เนื่องจากผู้ชายได้รับอนุญาตให้ออกไปไหนมาไหนได้ดังคำพังเพยที่ว่า “ท่องไปเจ็ดย่านน้ำ” ส่วนผู้หญิงก็ให้อยู่แต่เฉพาะในบ้าน ดังนั้นข่าวสารต่างๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสาธารณะ (Public) ผู้หญิงหรือแม่บ้านต้องรอการบอกเล่าจากผู้ชาย

เมื่อการเล่าข่าวมาสู่สื่อวิทยุหรือสื่อโทรทัศน์ผู้เล่าคนแรกๆ ก็ยังคงเป็นผู้ชายอยู่ คุณลักษณะของผู้เล่าจะต้องมีความเข้าใจถ่องแท้ในเรื่องที่จะเล่า ดังนั้นผู้ชายจึงมีความเข้าใจในเรื่องที่เล่ามากกว่าผู้หญิงที่เป็นผู้ฟัง ดังที่กล่าวมาแล้วว่าผู้หญิงส่วนใหญ่จะสนใจฟังเฉพาะสิ่งที่ตนเองสนใจเท่านั้น จึงไม่แปลกที่ผู้หญิงหรือแม่บ้านจะรู้ข่าวสารน้อยกว่าผู้ชาย จะเห็นได้ว่าผู้หญิงหรือแม่บ้านจะเคยชินกับการเล่าหรือรับข่าวสารผ่านการเล่า (ฟัง) ผ่านภาพผ่านถ้อยคำมากกว่าการอ่าน ซึ่งในปัจจุบันรายการข่าวที่นำเสนอโดยการเล่าข่าวเป็นที่นิยมมากในกลุ่มผู้ชมที่หลากหลาย หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือแม่บ้าน

รายการเล่าข่าวมีคุณลักษณะคือ มีการถ่ายทอดข่าวสารได้ดีเนื่องจากใช้วิธีการเล่าแทนการรายงาน รายการประเภทนี้จะมีพิธีกรตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำให้ดูคล้ายวงสนทนาในชีวิตประจำวันทั่วไปของผู้ชม ประกอบกับการที่พิธีกรส่วนใหญ่จะรู้จักมักคุ้นกันมาก่อนและมีการพูดคุยระหว่างกันในบรรยากาศที่สนุกสนานน่าติดตาม อีกทั้งตัวพิธีกรที่มาเล่าข่าวเองต่างก็เป็นที่น่าเชื่อถือในวงการข่าว ไม่ว่าจะเป็น กนก ธีระ หรือสรยุทธ

นอกจากตัวพิธีกรและรูปแบบรายการแล้วรายการเล่าข่าวยังให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวที่นำเสนอทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ของข่าว และการวิเคราะห์ข่าวซึ่งผู้ชมจะได้รับในรูปแบบที่เรียกว่า three in one ซึ่งมีการนำเสนอเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ชม นอกจากนั้นแล้วหากข่าวใดที่กำลังเป็นที่สนใจของสังคมพิธีกรก็จะมีการสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ให้ผู้ชมได้รับทราบข่าวสารอย่างทันถ่วงทีอีกด้วย

แผนภูมิที่ 6 แสดงคุณลักษณะของรายการเล่าข่าว

เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของความเป็นแม่บ้านกับรายการประเภทเล่าข่าวแล้วจะเห็นได้ว่า รายการประเภทเล่าข่าวนี้นี้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้าน กล่าวคือ เนื่องจากแม่บ้านมีภาระงานที่มากมายในแต่ละวันจนไม่มีเวลาจะบริโภคข่าวอย่างจริงจัง และหากจะบริโภคข่าวสารต่างๆ อย่างจริงจัง แม่บ้านก็ต้องใช้เวลามากมายในการทำ ความเข้าใจ เพราะแม่บ้านไม่ได้ติดตามข่าวสารแบบเข้มข้นจึงต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจ พอสมควร รายการประเภทเล่าข่าวนี้สามารถกำจัดจุดอ่อนจุดนี้ของแม่บ้านลงได้ โดยการนำเสนอแบบ three in one ซึ่งประกอบด้วยข่าว ที่มาที่ไปของข่าว และวิเคราะห์ข่าวในคราวเดียวกัน

รายการประเภทเล่าข่าวมักจะมีพิธีกรหลายคนช่วยกันเล่าข่าวให้ผู้ชมได้รับทราบ ซึ่งวิเคราะห์ให้ดีขึ้นจะเห็นว่า การช่วยกันเล่าและช่วยกันแสดงความคิดเห็นของพิธีกรทั้งหลายนั้นเป็นการจำลองภาพสภากาแฟหรือวงสนทนาในร้านเสริมสวยที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันของของแม่บ้านและผู้ชม ด้วยมีบรรยากาศที่เป็นกันเองและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับชีวิตประจำวันของแม่บ้านที่มักจะแวะพูดคุยกับเพื่อนบ้านตามแหล่งชุมชนต่างๆ

เนื่องจากพิธีกรในรายการมีความสนิทชิดเชื้อกันมาก่อน จึงทำให้รายการข่าวเป็นรายการที่ไม่น่าเบื่อเหมือนรายการข่าวแบบเก่า ยิ่งไปกว่านั้นการที่พิธีกรมีการหยอกล้อกันเองทำให้ผู้ชมหรือแม่บ้านเกิด

ความรู้สึกเหมือนว่าเข้าไปอยู่ในวงสนทนาด้วยกันกับพิธีกร ซึ่งทำให้แม่บ้านได้คลายความเหงาหรือเบื่อหน่ายกับการที่ต้องทำงานบ้านอยู่คนเดียวทั้งวันอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดของการเล่าเรื่อง ผู้เล่าจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่จะเล่าอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องที่เล่าได้อย่างน่าสนใจและน่าติดตาม ดังเช่นพิธีกรในรายการเล่าข่าวที่ต้องมีความคุ้นเคยกันกับข่าว และมีการศึกษาที่มาที่ไปของข่าวไว้เป็นอย่างดี พิธีกรจึงจะเล่าข่าวได้อย่างน่าเชื่อถือและวิเคราะห์ข่าวได้อย่างน่าสนใจ

ความน่าสนใจของการเล่าข่าวให้แม่บ้านฟังอยู่ที่ ผู้เล่าหรือพิธีกรจะต้องย่อยรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ไม่เคยมีพื้นฐานเกี่ยวกับข่าวนั้นๆ มาก่อนได้เข้าใจเนื้อหาของข่าวด้วย ดังที่กล่าวมาแล้วว่าข่าวเป็นปริณทลสาธณะซึ่งไม่ใช่พื้นที่ของแม่บ้าน ดังนั้นการย่อยข่าวของพิธีกรจึงมีความสำคัญในอันที่จะสร้างความเข้าใจต่างๆ ให้แก่แม่บ้านที่เป็นผู้ชม

สิ่งที่น่าสนใจของพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านคือ การที่ได้ช่วยสามีและครอบครัวประหยัดเงินในการซื้อหนังสือพิมพ์ กล่าวคือส่วนใหญ่รายการเล่าข่าวจะนำข่าวมาจากหนังสือพิมพ์โดยเปรียบเทียบการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับว่าเหมือนหรือต่างจากชื่อฉบับอื่นๆ อย่างไร ดังนั้นแม่บ้านแทบจะไม่ต้องซื้อหนังสือพิมพ์มาบริโภค แค่บริโภคข่าวจากรายการประเภทนี้ก็เพียงพอแล้ว การที่แม่บ้านช่วยสามีประหยัดก็เป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของแม่บ้าน ดังที่ครูวิสุนทรภู่ ได้กล่าวไว้ในบทกลอนสุภาสิตสอนหญิงว่า

“มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน”

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแบบใด ความเป็นแม่บ้านมักจะมีอิทธิพลอยู่เหนือพฤติกรรมนั้นๆ ของแม่บ้านเสมอ เนื่องจากความเป็นแม่บ้านได้สร้างภาระผูกพันทั้งทางใจและทางกายไว้กับแม่บ้าน ทำให้แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อที่เป็นแบบแผนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

กล่าวโดยสรุปคือ ความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมปิตาธิปไตยเป็นตัวการในการสร้างความเป็นแม่บ้านและอุดมการณ์แม่บ้านขึ้นมากำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงให้เป็นแม่บ้านแล้ว ยังส่งผลถึงวิถีชีวิตประจำวันของแม่บ้านอีกด้วย โดยเฉพาะลักษณะพฤติกรรมการ

บริโภคลือ อาจกล่าวได้ว่า ความเป็นแม่บ้านมีอิทธิพลต่อลักษณะพฤติกรรมการบริโภคลือต่างๆ ของแม่บ้าน นอกจากนั้นแล้วอุดมการณ์แม่บ้านยังสร้างจิตสำนึกการอุทิศตนให้กับครอบครัวซึ่งมี ผลให้แม่บ้านมีพฤติกรรมการบริโภคลือเพื่อครอบครัวอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่บ้านกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน และเสนอแนะรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยอาศัยแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เป็นการศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค โดยใช้วิธีวิจัย 2 วิธี คือ การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audiences Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหาารูปแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 20 คน และแม่บ้านในชุมชนโคกหนองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน โดยกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 2 พื้นที่ที่มีลักษณะทางประชากรคือเป็นแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน และมีอายุในระหว่าง 20-60 ปี

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการดังนี้คือ ผู้วิจัยได้ประสานความร่วมมือไปยังแม่บ้านที่คุ้นเคยกับผู้วิจัยให้แนะนำผู้วิจัยเพื่อบอกวัตถุประสงค์ในการวิจัยและทำความรู้จักกับแม่บ้านคนอื่นๆ หลังจากนั้นได้สร้างความสัมพันธ์พร้อมกับขออนุญาตวันเวลาในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลที่บ้านของแม่บ้านแต่ละคน ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 11 เมษายน 2549 โดยมีเทปอัดสัมภาษณ์และบันทึกการสังเกตประกอบการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา 3 ประเด็นหลัก คือ

1. ความสัมพันธ์ของความเป็นแม่บ้านและพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน
2. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน
3. รูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน

1. ความสัมพันธ์ของความเป็นแม่บ้านและพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน

ความเป็นแม่บ้าน หมายถึง สถานภาพที่ผู้หญิงได้รับมอบหมายโดยสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อในลัทธิของชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคม ให้ผู้หญิงเป็นแม่บ้านแม่เรือนซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลทุกสิ่งทุกอย่างภายในบ้าน เช่น ดูแลปรนนิบัติลูกและสามี

กล่าวได้ว่าความเป็นแม่บ้านมีที่มาจาก "ความเป็นหญิง" ที่ถูกสร้างขึ้นให้มีความเชื่อว่าบ้านเป็นพื้นที่สำหรับผู้หญิง ทั้งความเป็นหญิงและความเป็นแม่บ้านสร้างภาวะผูกพันทางกายซึ่งก็คืองานบ้าน และภาวะผูกพันทางใจหรืออุดมการณ์แม่บ้านขึ้น ภาวะผูกพันทั้ง 2 อย่าง กลายเป็นภาระงานที่หนักอึ้งของผู้หญิงหรือแม่บ้านในเวลาต่อมา

ความเป็นแม่บ้านส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงโดยตรง กล่าวคือ ผู้หญิงต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน เพื่อคอยดูแลปรนนิบัติพิทักษ์ลูกและสามี อีกทั้งยังต้องจัดการงานบ้านที่สังคมบอกว่าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่มีบทบาทเป็นแม่บ้าน ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2544) กล่าวว่า งานบ้านทั้งหลายเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่กำหนดให้ผู้หญิงอยู่ในที่ทางของตนโดยสร้างงานภายในบ้านให้มีลักษณะจุจกิก กินเวลา ต้องทำอยู่ตลอดเวลาไม่มีวันจบสิ้น และต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอไม่มีวันหยุดเสาร์-อาทิตย์

จากผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของแม่บ้านต้องทำงานบ้านตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ภาวะผูกพันทางกายนี้เป็นสาเหตุให้แม่บ้านมีเวลาในการพักผ่อนน้อยถึงแม้ว่าเธอจะอยู่บ้านมากกว่าสามีและลูก อีกทั้งงานบ้านที่มีอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้แม่บ้านรู้สึกเหนื่อยเกินกว่าที่จะรับหรือบริโภคข่าวสารอะไรใหม่ๆ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าแม่บ้านมักจะใช้นิตยสารดารา รายการละคร หรือรายการเกมโชว์ ในยามว่าง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าความเป็นแม่บ้านส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของแม่บ้าน การบริโภคสื่อต่างๆ ของแม่บ้านก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน วิถีชีวิตของแม่บ้านที่มีงานบ้านเป็นภาระผูกพันทางกายส่งผลให้แม่บ้านมีพฤติกรรมในการบริโภคสื่อ ดังนี้

1. พฤติกรรมแบบมีกิจกรรมอื่นๆ ขัดจังหวะเป็นระยะ (Distracted and Interrupted)

พฤติกรรมการบริโภคในลักษณะนี้แม่บ้านจะใช้สื่อเพื่อฆ่าเวลาในระหว่างที่รอทำงานบ้าน ต่อ เช่น แม่บ้านรอเครื่องซักผ้าปั่นผ้าแม่บ้านจึงแะมานั่งดูโทรทัศน์ เมื่อเครื่องปั่นผ้าหยุดแม่บ้านก็ลุกไปที่เครื่องซักผ้าอีกสลับกับเก้าอี้นั่งหน้าโทรทัศน์จนซักผ้าเสร็จ เป็นต้น

2. พฤติกรรมแบบไหลไปเรื่อยๆ (Flow)

การบริโภคแบบไหลไปเรื่อยๆ นี้ เป็นการบริโภคแบบที่แม่บ้านเปิดโทรทัศน์ทิ้งไว้เป็นเพื่อนในระหว่างที่ทำงานบ้าน

3. บริโภคสื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงที่มีเวลาว่างนานๆ

ด้วยคุณลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่อาศัยเวลาในการตีความ และต้องจินตนาการตามเนื้อความที่อ่าน แต่แม่บ้านใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงานบ้าน ดังนั้นแม่บ้านจะบริโภคข่าวจากการเล่าผ่านตัวหนังสือในช่วงเวลาที่ว่างจริงๆ เท่านั้น

4. ตีความข่าวสารแบบดูละคร

การที่แม่บ้านต้องรับภาระงานบ้านแต่เพียงผู้เดียวทำให้แม่บ้านต้องพึ่งรายการประเภทบันเทิง เช่นละคร ข่าวดารา ข่าวซุบซิบต่างๆ เพื่อการผ่อนคลายความเมื่อยล้าจากการทำงานบ้าน ดังนั้นแม่บ้านจึงมีประสบการณ์กับละครมากกว่ารายการข่าวที่น่าเสนอแบบประเพณีนิยม ดังนั้นแม่บ้านจึงคุ้นเคยกับข่าวที่มีลักษณะการนำเสนอแบบละคร เช่น ข่าวอาชญากรรมที่มีผู้ร้ายและพระเอก (ผู้เสียหายน) มีเรื่องราวและมีการคลายปมความขัดแย้งต่างๆ

ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์วิกฤติการเมืองแม่บ้านก็บริโภคข่าวสารการเมืองเช่นเดียวกัน หากแต่แม่บ้านมุ่งบริโภคประเด็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายขับไล่นายกรัฐมนตรีและฝ่ายสนับสนุนนายกรัฐมนตรีมากกว่าสาเหตุความขัดแย้ง ลักษณะการตีความข่าวสารของแม่บ้านสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลเลือกรับสารที่สนใจแล้วก็จะตีความหมายของข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ หรือความเชื่อ

ในกรณีที่แม่บ้านตีความข่าวการเมืองแบบละครนั้นเป็นเพราะว่า แม่บ้านมีความคุ้นชินกับละครที่มีลักษณะการเล่าเรื่องแบบเป็น plot บริโภคง่ายและให้ความบันเทิง อีกทั้งละครยังมีให้บริโภคทุกวัน กล่าวได้ว่าแม่บ้านมีประสบการณ์กับละครมากกว่าข่าวการเมืองที่มีรายละเอียดมากมาย แต่ที่แม่บ้านเลือกที่จะตีความเฉพาะประเด็นความขัดแย้ง การโต้เถียง การต่อปากต่อคำของทั้งสองฝ่าย เพราะแม่บ้านมีความคุ้นเคยกับเรื่องราวในลักษณะนี้จากละครที่มักจะนำเสนอความขัดแย้งของพระเอกและผู้ร้าย

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าแม่บ้านจะบริโภคข่าวการชุมนุมขับไล่นายกรัฐมนตรีแบบเลือกข้าง กล่าวคือ หากแม่บ้านสนับสนุนฝ่ายต่อต้านแม่บ้านก็จะมองว่าฝ่ายสนับสนุนนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ร้าย ส่วนฝ่ายของตนเองเป็นพระเอก ดังนั้นเมื่อฝ่ายตรงข้ามได้ตอบหรือกล่าวหาพระเอก (ของแม่บ้าน) แม่บ้านจะมีพฤติกรรมการไว้วางใจหรือเถียงแทนพระเอกเหมือนการดูละครอีกด้วย

นอกจากภาระทางกายจะส่งผลถึงพฤติกรรมในการบริโภคสื่อในชีวิตประจำวันของแม่บ้านแล้ว ภาระทางใจยังส่งผลถึงพฤติกรรมในขณะที่บริโภคสื่อของแม่บ้านอีกด้วย ซึ่งภาระผูกพันทางใจหรืออุดมการณ์แม่บ้านได้สร้างให้แม่บ้านมีทัศนคติที่ว่า “ถ้าคนในบ้านมีความสุขแม่บ้านก็มีความสุขไปด้วย” ทำให้แม่บ้านคำนึงถึงความสุขของครอบครัวมาก่อนความสุขของตนเอง ภาระดังกล่าวทำให้แม่บ้านพฤติกรรมการบริโภคสื่อ ดังนี้

1. พฤติกรรมแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half Watching)

การบริโภคสื่อในลักษณะนี้แม่บ้านจะทำงานบ้านอยู่หน้าโทรทัศน์ หรือฟังวิทยุไปด้วย ทำงานบ้านไปด้วย เช่น พับผ้าหรือทำความสะอาดบ้าน เนื่องจากแม่บ้านจะรู้สึกผิด (Guilt Feeling) หากจะบริโภคสื่อโดยที่ไม่ได้ทำอะไรเพื่อลูกและสามีที่ออกไปทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

กาญจนา แก้วเทพ (2544) อธิบายว่า การเกิดความรู้สึกผิดนี้มาจากการที่แม่บ้านได้รับการปลูกฝังให้ผู้หญิงต้องอยู่ที่บ้าน เธอจึงถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยเฉพาะหญิงที่มีสามีเป็นผู้หาเลี้ยง และด้วยความคิดที่ว่างานบ้านเป็นงานที่ไม่มีมูลค่า (Unpaid occupation) ทำให้แม่บ้านมีความรู้สึกที่ต้องพึ่งพารายได้จากสามี ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านจึงถูกสอนให้ขัดเซยความรู้สึกดังกล่าวด้วยการทำงานบ้านและสนับสนุนลูกและสามีให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

2. บริโภคแบบเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน (Ritualized use)

ผลการศึกษาพบว่า สื่อต่างๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน เนื่องจาก การที่แม่บ้านต้องอยู่บ้านเพียงลำพังในระหว่างที่สามีและลูกออกไปทำงานแลไปโรงเรียน แม่บ้าน จึงใช้สื่อต่างๆ เป็นเพื่อนเพื่อคลายเหงา ดังงานศึกษาของ Dorothy Hobson (1978) ที่พบว่า แม่บ้านทั้งหลายมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันคือ “โดดเดี่ยว (แต่ไม่เดียวดาย)” ซึ่งหมายความว่า แม่บ้านมีสื่อต่างๆ คอยเป็นเพื่อนในระหว่างที่รอสามีและลูกกลับบ้าน

3. พฤติกรรมการเลือกรับและเลือกจำข่าวสารเฉพาะเรื่องที่จำเป็นต่อครอบครัว

แม่บ้านจะเลือกรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวของตนเอง และเลือกที่จะจดจำ เฉพาะรายละเอียดที่นำมาใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น เช่น แม่บ้านทราบว่า สทศ. จะเลื่อนประกาศผล คะแนนสอบ A-NET O-NET ไปเป็นสัปดาห์หน้า แต่แม่บ้านไม่ทราบถึงว่าการจัดสอบมีปัญหา อย่างไร หรือแม่บ้านทราบว่า ปตท. ประกาศลดราคาน้ำมันลง 40 สตางค์ แต่แม่บ้านไม่ทราบว่า ทำไมราคาน้ำมันจึงลด

ทั้งนี้เป็นเพราะแม่บ้านจะเลือกรับหรือเลือกสนใจ (Selection Exposure or Selective Attention) และเลือกจดจำข่าวสาร (Selective Retention) เฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจหรือ ความต้องการ และเลือกที่จดจำเนื้อหาสาระของข่าวสารที่ได้รับ แม่บ้านเลือกที่จะสนใจเนื้อหาของ ข่าวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ให้กับครอบครัวได้ ส่วนรายละเอียดที่เหลือแม่บ้านก็ไม่ได้สนใจที่ จะจำเพราะมีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายที่แม่บ้านไม่เคยสนใจจะติดตามมาก่อน

นอกจากภาวะผูกพันที่เกิดจากความเป็นแม่บ้านยังส่งผลให้แม่บ้านมีลักษณะนิสัย และ รสนิยมความชอบการบริโภคข่าวสารผ่านการบอกเล่าอีกด้วย กล่าวคือ การที่ถูกปลูกฝังให้อยู่ในที่ ทางของแม่บ้าน (บ้าน) ของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีชีวิตรอบตัวอยู่ในบ้านมากกว่านอกบ้านซึ่งเป็น ที่ทางของผู้ชาย ดังนั้นการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ผู้หญิงหรือแม่บ้านมักจะได้รับการบอกเล่าจากสามีและ ลูกๆ ที่มีโอกาสออกไปข้างนอกมากกว่า

เป็นที่ทราบกันดีว่า “ข่าว” เป็นสิ่งที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ผลิตโดยผู้ชาย บริโภคโดยผู้ชายและมีเนื้อหาที่ตอบสนองความสนใจของผู้ชายมาก่อนที่จะมีพื้นที่สำหรับผู้หญิง ดังนั้นผู้หญิงย่อมมีความรู้เกี่ยวกับข่าวหรือเรื่องภายนอกน้อยกว่าผู้ชาย ผู้หญิงหรือแม่บ้านจึงต้อง พึ่งพาผู้ชายในการบอกเล่าข่าวสาร

จากงานวิจัยต่างๆ จะพบว่า ผู้หญิงหรือแม่บ้านมักจะเลือกบริโภคข้าวเบาๆ มากกว่าข้าวหนัก เช่น ข้าวเศรษฐกิจ การเมือง ทั้งนี้มีข้อค้นพบอยู่ 2 ข้อ คือ เป็นธรรมชาติของผู้หญิงที่ชอบอะไรเบาๆ ไม่หนักสมอง และเพราะผู้หญิงถูกจำกัดอยู่แต่ภายในบ้าน ทำให้ฐานความรู้ที่จะติดตามเรื่องราวดังกล่าวมีไม่เพียงพอ

วิถีชีวิตของผู้หญิงหรือแม่บ้านก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้แม่บ้านชอบความบันเทิงมากกว่าสาระ กล่าวคือ การที่แม่บ้านต้องทำงานบ้านอยู่ตลอดทั้งวันทำให้แม่บ้านรู้สึกเหน็ดเหนื่อยจนอาจทำให้ไม่ยอมรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารใดๆ ที่เข้าใจยากหรือต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจนาน ดังจะเห็นได้จากการที่แม่บ้านมักจะใช้สื่อที่ต้องอ่านในช่วงที่เป็นเวลาว่างจริงๆ เท่านั้น

การบริโภคข่าวจากหนังสือพิมพ์ของแม่บ้านเนื้อหาส่วนใหญ่ที่แม่บ้านบริโภคนั้นจะมีลักษณะที่เข้าใจง่าย โดยมีวิธีการเล่าแบบมี plot เช่น ข่าวอาชญากรรม หรือข่าวบันเทิง แต่ข่าวที่มีการเล่าเรื่องแบบ story หรือรายงานแบบใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เช่น ข่าวเศรษฐกิจนั้น แม่บ้านมักจะไม่ค่อยติดตามมากนัก อย่างไรก็ตามในช่วงที่เกิดวิกฤติทางการเมืองแม่บ้านบางส่วนได้ใช้หนังสือพิมพ์ในการติดตามข่าวสารทางการเมืองด้วยเช่นกัน

งานบ้านใช้เวลาที่เป็นส่วนตัวของแม่บ้านให้เหลือน้อย และงานบ้านที่ล้นมือในแต่ละวันยังทำให้แม่บ้านรู้สึกเหนื่อยอ่อน ดังนั้นแม่บ้านจึงต้องการอะไรที่ให้ความบันเทิงดูแล้วเพลิดเพลินเพื่อเป็นการพักผ่อนทั้งยังเป็นเรื่องที่ทำให้ความสนใจเป็นพิเศษ ฉะนั้นจึงพบว่าข่าวบันเทิง ข่าวสังคมสตรี จึงเป็นที่นิยมของแม่บ้านเป็นอย่างมาก ข่าวดังกล่าวมีลักษณะการนำเสนอที่เน้นอารมณ์ความรู้สึก เช่นเดียวกับละคร

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า แม่บ้านส่วนใหญ่จะรับทราบข่าวสารผ่านการบอกเล่าจากสามีหรือลูกๆ ที่ออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งเป็นเรื่องปกติของสังคมไทย ดังที่ สุภาพร โพธิ์แก้ว (2548) กล่าวว่า การบริโภคข่าวสารของไทยจะเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารผ่านการพูดคุยบอกเล่า ซึ่งลักษณะการแลกเปลี่ยนข่าวสารดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการเสนอข่าวที่เรียกว่า “เล่าข่าว” หรือ “คุยข่าว” โดยรายการเล่าข่าวมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีการนำเสนอแบบ three in one คือ เล่าข่าว ปูพื้นฐานของข่าวนั้นๆ และวิเคราะห์ข่าว

ด้วยพื้นที่ของแม่บ้านคือบ้านส่วนข่าวเป็นพื้นที่สาธารณะ ประกอบกับงานบ้านที่มีอยู่ตลอดเวลาทำให้แม่บ้านมีพฤติกรรมการบริโภคข่าวแบบดูครั้งทำอย่างอื่นครั้ง และมีกิจกรรมงานบ้านขัดจังหวะการบริโภคข่าวอยู่เป็นระยะๆ ทำให้แม่บ้านมีพื้นฐานความรู้เรื่องข่าวน้อยกว่าผู้ชาย หรือสมาชิกทำให้เมื่อรายการข่าวที่นำเสนอทั้งข่าวสาร อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับข่าวให้เข้าใจง่ายๆ อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์ข่าวพร้อมกับการนำเสนอข่าวด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่ารายการประเภทเล่าข่าวเป็นรายการที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับข่าวให้แก่แม่บ้านที่ไม่ค่อยได้ออกไปข้างนอกหรือมีเวลาพอที่จะมาสนใจข่าวมากนัก

2. ถ่ายทอดโดยการเล่า

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการบริโภคข่าวแบบเล่าสู่กันฟัง สำหรับแม่บ้านแล้วเป็นเรื่องที่คุ้นชินในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว เนื่องจากได้รับฟังข่าวสารต่างๆ จากสามีอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน จึงเป็นง่ายที่แม่บ้านจะบริโภคผ่านพิธีกรเล่าข่าวเพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการฟังการบอกเล่าข่าวต่างๆ จากสามี

ด้วยรายการประเภทเล่าข่าวมีพิธีกรมาเล่าข่าวให้ผู้ชมหรือแม่บ้านฟัง วิธีการเล่าของพิธีกรจะเล่าแบบด้วยน้ำเสียงหรือสีหน้าท่าทางต่างๆ เหมือนผู้เล่าอยู่ในเหตุการณ์จริง วิธีการเล่าเช่นนี้ก็ไม่ได้ต่างจากการเล่านิทาน หรือการดูละครของแม่บ้าน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แม่บ้านติดตามข่าวสารได้อย่างดีแม้ว่าจะไม่ได้นั่งดูอยู่หน้าโทรทัศน์ก็ตาม

3. จำลองวงสนทนาในชีวิตประจำวัน

ถึงแม้ว่าแม่บ้านจะมีเวลาในช่วงบ่ายออกไปพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือเพื่อนๆ ในละแวกบ้าน แต่นั่นก็เป็นกรคลายความเหงาเพียงช่วงเวลาอันสั้น เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วแม่บ้านจะอยู่ภายในบ้านมากกว่านอกบ้าน ดังนั้นรายการประเภทเล่าข่าวจึงเป็นกลายเป็นเพื่อนที่นั่งพูดคุยถึงเรื่องราวข่าวสารต่างๆ ให้แม่บ้านฟังในระหว่างที่ทำงานบ้าน

นอกจากนั้นการที่รายการประเภทเล่าข่าวนี้โดยส่วนใหญ่จะมีพิธีกรตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำให้การเล่าข่าวของพิธีกรคล้ายกับวงสนทนาขนาดย่อมๆ ที่แม่บ้านเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งรายการยังเปิดโอกาสให้แม่บ้านหรือผู้ชมคนอื่นๆ ส่ง SMS ไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ระหว่างผู้ชมอีกด้วย ถือเป็นการสร้างสังคมใหม่โดยที่แม่บ้านไม่ต้องออกไปพบปะกับเพื่อนฝูงนอกบ้านซึ่งจะทำให้แม่บ้านสามารถทำงานบ้านได้มากขึ้น

4. คุณสูกนำติดตาม

รายการประเภทเล่าข่าวซึ่งมีคุณลักษณะที่ใช้พิธีกรมาช่วยกันเล่าข่าว ที่ใช้วิธีการนำเสนอแบบคุยข่าวซึ่งช่วยลดความจริงจังของเนื้อหาข่าว ประกอบกับพิธีกรมีความคุ้นเคยและสนิทสนมกันจึงเป็นการสร้างบรรยากาศของการเล่าข่าวแบบสนุกสนาน เนื่องจากพิธีกรจะมีการหยอกเินหรือแซวกันเองทำให้รายการดูมีชีวิตชีวา ซึ่งแตกต่างจากรายการข่าวแบบประเพณีนิยมที่มีผู้ประกาศข่าวมาอ่านให้ฟัง ด้วยบรรยากาศดังกล่าวทำให้แม่บ้านรู้สึกว่าเป็นการบริโภคข่าวที่มีทั้งสาระและบันเทิง เพราะรายการเล่าข่าวมีวิธีการนำเสนอข่าวในแบบเบาๆ ที่แม่บ้านชอบจึงทำให้รู้สึกเพลิดเพลินไปกับการบริโภคข่าวที่เดิมได้ชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีสาระเพียงอย่างเดียว

5. ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข่าว

จุดเด่นของรายการประเภทเล่าข่าวคือการที่พิธีกรสามารถสัมภาษณ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้จากแหล่งข่าวโดยตรง การนำเสนอในลักษณะนี้เป็นการนำเบื้องหลังหรือต้นตอของข่าวมาให้แม่บ้านหรือผู้ชมเห็นว่า รายการเล่าข่าวไม่ได้พึ่งพาหนังสือพิมพ์ในการเสนอแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่รายการยังมีแหล่งข่าวที่สามารถยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่นำมาเสนอให้กับผู้ชมหรือแม่บ้านได้อีกด้วย

6. ใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์และบทข่าว

ด้วยแม่บ้านไม่มีเวลารว่างพอที่จะอ่านหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ประกอบกับสังคมไทยไม่ใช่สังคมแห่งการอ่าน ดังนั้นเมื่อมีคนนำเอาข่าวในหนังสือพิมพ์มาเล่าให้ฟังก็ดูจะสอดคล้องกับอุปนิสัยนี้ นอกจากนี้รายการประเภทเล่าข่าวยังเข้ามาแทนวิถีชีวิตดั้งเดิมที่คุ้นเคย เช่น “วัฒนธรรมสภากาแฟ” ซึ่งหาได้ยากมากในสังคมทุกวันนี้ การเปิดโทรทัศน์ดูรายการประเภทเล่าข่าวก็ทำให้แม่บ้านได้ร่วมวิพากษ์วิจารณ์ข่าวกับสามีหรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ทำให้แม่บ้านมีช่องทางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวกับคนในครอบครัวมากกว่าการจะรอรับฟังการวิเคราะห์วิจารณ์จากสามีแต่เพียงอย่างเดียว

7. พิธีกรมีความสามารถและประสบการณ์

การที่แม่บ้านเป็นผู้มาที่หลังของวงการข่าวไม่ว่าจะในฐานะผู้ผลิตหรือผู้บริโภค เพราะ

แม่บ้านมีบ้านเป็นพื้นที่ของตนเองทำให้แม่บ้านก้าวไปสู่ปริมาณพลของข่าวสารอย่างช้าๆ ทำให้ประสบการณ์ของแม่บ้านกับข่าวยังคงอยู่ไกล ดังนั้นการที่มีพิธีกรที่ได้รับความไว้วางใจให้นำเสนอข่าวและวิเคราะห์ข่าวแทนผู้บริโภคนั้นเปรียบได้กับ Knowledge Broker ที่ผู้บริโภคนั้นแม่บ้านที่เป็นผู้มาทีหลัง (late comer) สามารถใช้แนวทางให้เธอได้ก้าวเข้าสู่ปริมาณพลของข่าวสารได้เร็วยิ่งขึ้น

อาจกล่าวได้ว่ารายการประเภทเล่าข่าวนี้สามารถตอบโจทย์ความต้องการการบริโภคข่าวของแม่บ้านได้เป็นอย่างดี เนื่องจากคุณลักษณะของรายการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นแม่บ้านที่ส่งผลต่อพฤติกรรมบริโภคสื่อของแม่บ้านได้เป็นอย่างดี อีกทั้งรายการประเภทนี้ยังเป็นเสมือนไกด์นำทางให้แม่บ้านเข้าไปสู่ปริมาณพลข่าวสาร ขณะที่การบริโภคข่าวจากหนังสือพิมพ์ของแม่บ้านเป็นการบริโภคเพื่อต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมจากการบริโภคข่าวผ่านรายการเล่าข่าว

อันจะเห็นได้จากการที่แม่บ้านส่วนหนึ่งบริโภคข่าวจากรายการเล่าข่าวแล้วสนใจในประเด็นต่างๆ ที่พิธีกรอธิบายหรือวิเคราะห์ แม่บ้านจะไปซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านเพิ่มเติมในเวลาว่าง นั่นแสดงว่าแม่บ้านเริ่มเข้ามาใกล้ปริมาณพลของข่าวสารแล้ว ในการนี้หนังสือพิมพ์จะมีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของข่าวที่แม่บ้านสนใจ ซึ่งอาจจะทำให้แม่หันมาบริโภคข่าวผ่านสื่อหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้น

2. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารในชีวิตประจำวันของแม่บ้าน

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้านได้แก่ วิถีชีวิตของแม่บ้าน ปัจจัยตัวบุคคล และความชอบส่วนบุคคล

2.1 วิถีชีวิตของแม่บ้าน

Merrill และ Lowenstone กล่าวว่า ผู้รับสารแต่ละคนจะมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนตามแบบฉบับของตนเองซึ่งแตกต่างกันไป ดังวิถีชีวิตของแม่บ้านที่ทำให้แม่บ้านเกิดความหงาเมื่อแม่บ้านต้องอยู่ตามลำพังไม่สามารถที่จะติดต่อสังสรรค์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรือมีเวลาติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นน้อย สิ่งที่ดีที่สุดก็คือการอยู่กับสื่อต่างๆ ซึ่งสามารถเป็นเพื่อแก้เหงาได้ Dorothy Hobson อธิบายว่าเป็นเพราะแม่บ้านต้องอยู่บ้านกับงานบ้านกองโตที่กองอยู่ตรงหน้า

ทำให้แม่บ้านแทบจะไม่ได้ออกไปข้างนอกแม่บ้านจึงไม่ค่อยมีเพื่อนเพราะเวลาอื่น ซึ่งโดยลึกๆ แล้ว แม่บ้านปรารถนาที่จะออกสู่ “โลกภายนอก” ดังนั้นสื่อโทรทัศน์จึงเป็นเพื่อนที่ดีในอันที่จะให้แม่บ้านเป็นอิสระจากงานบ้าน แม้จะเป็นแค่เพียงช่วงๆ เท่านั้น

ด้วยลักษณะชีวิตประจำวันที่ต้องทำงานบ้านจนเหนื่อยและมีเวลาว่างน้อยทำให้แม่บ้านไม่อาจติดตามข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ได้นอกจากซักถามหรือขอให้สามีหรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ เล่าให้ฟัง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของแม่บ้าน จึงดูเหมือนว่าแม่บ้านไม่สนใจข่าวหนักทั้งหลาย แต่แท้จริงแล้วแม่บ้านมีความสนใจในข่าวทุกประเภทแต่ด้วยชีวิตที่มีแต่งงานบ้านไม่ขาดมือทำให้แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวสารได้อย่างปะติดปะต่อกัน จึงทำให้แม่บ้านไม่ค่อยใส่ใจในรายละเอียดของข่าวที่ไม่ใช่สาระสำคัญที่จะนำมาใช้กับครอบครัวได้

เมื่อแม่บ้านเองก็มีความต้องการที่จะบริโภคข่าวสารอยู่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับการที่มีรายการประเภทเล่าข่าวมานำเสนอสิ่งที่แม่บ้านต้องการรับทราบอย่างให้เข้าใจง่ายๆ ทำให้แม่บ้านเปิดรับรายการประเภทนี้อย่างง่ายดาย

2.3 ปัจจัยทางสื่อ

2.3.1 รูปแบบรายการ

รายการเล่าข่าวมีรูปแบบในการนำเสนอที่เรียกว่า “เล่าข่าว” หรือ “คุยข่าว” (news talk) ซึ่งเป็นรายการที่นำเสนอทั้งเนื้อหาข่าว ความเห็นมาของข่าว และวิเคราะห์ข่าวในรายการเดียวกัน มีพิธีกรเป็นผู้ทำหน้าที่รายงานข่าวโดยการเล่า และอธิบายที่มาที่ไปของข่าวหรือศัพท์เฉพาะที่มีในข่าว ไม่ว่าจะเป็น ศัพท์เศรษฐกิจ การเมือง ศัพท์ทางวิชาการต่างๆ ให้แก่ผู้ชมที่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับข่าว (background knowledge) น้อยเช่นแม่บ้านหรือผู้ชมกลุ่มอื่นๆ รายการประเภทเล่าข่าวยังมีการวิเคราะห์ข่าวเพื่อสร้างพื้นฐานในการวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวอย่างเป็นเหตุเป็นผลอีกด้วย

รายการมีลักษณะที่เป็น Infotainment ที่มีลักษณะการนำเสนอข่าวสารข้อมูลด้วยรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ หรือ soft news ซึ่งมีลักษณะที่ให้ทั้งสาระและความบันเทิงแก่ผู้ชม โดย Terry Eagleton ได้เปรียบเทียบการรายงานข่าวแบบประเพณีนิยมและรายการประเภทเล่าข่าวว่า การรายงานข่าวเป็นการรายงานข้อเท็จจริง (fact) ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ส่วนการเล่าข่าวนั้นเป็นการนำรูปแบบของการเล่าเรื่อง (narrative) ของ fiction มาใช้ เพื่อเป็นการสร้างความบันเทิง สร้างความสนุกสนาน และง่ายต่อการติดตามข้อมูลข่าวสารเพราะหน้าที่หลักของ fiction คือ การให้ความบันเทิงและความสนุกสนานแก่ผู้รับสาร และด้วยลักษณะนี้เองจึงทำให้แม่บ้านหันมาสนใจรายการประเภทเล่าข่าวมากขึ้น

2.2.2 พิธีกร

นอกจากรูปแบบรายการที่นำเสนอข่าวแบบเบาๆ และยังให้ความบันเทิงไปพร้อมๆ กับการบริโภคข่าวของแม่บ้านแล้ว พิธีกรก็ยังเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้แม่บ้านชมรายการประเภทเล่าข่าวอีกด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะพิธีกรที่นำเสนอข่าวแบบเล่าข่าวได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องข่าวเป็นอย่างดี

พิธีกรที่แม่บ้านให้ความสนใจมากที่สุดคือ สรยุทธ สุทัศนะจินดา กนก รัตนวงศ์สกุล อีระธัญญ์ไพบูลย์ และวิศาล ดิลกวณิช พิธีกรทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็น “คนข่าว” ที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการข่าวมาก่อน จึงมีความคุ้นเคยกับแหล่งข่าวและมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวแต่ละประเภทเป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าพิธีกรที่แม่บ้านชื่นชอบนั้นเป็นผู้ชายทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะการที่ผู้หญิงเคยชินกับการบอกเล่าข่าวสารต่างๆ ผ่านผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนทำหน้าที่ของแม่ศรีเรือนตามที่สังคมมอบหมายให้ สิ่งที่ตามมาคือผู้หญิงต้องรอฟังข่าวสารจากผู้ชายที่ออกไปทำงานนอกบ้านกลับมาเล่าให้ฟัง

นอกจากนั้นแล้วการที่สังคมสมัยใหม่ที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างสูงทำให้เกิดผู้เชี่ยวชาญในงานแต่ละชนิด อันมีผลทำให้มีการมอบหมายให้ “ผู้มารับไปแทน” หรือที่เรียกว่า Broker ในการเล่าข่าวหรือรายงานข่าวใดๆ ก็ตาม ผู้เล่าจะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาของข่าวเป็นอย่างดีจึงจะสามารถถ่ายทอดข่าวสารให้ผู้รับสารหรือแม่บ้านเข้าใจได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะรายการประเภทเล่าข่าวจะต้องทำการ “ย่อข่าวสาร” เสียก่อนที่จะมาเล่าเพื่อที่จะสื่อข่าวให้แม่บ้านหรือผู้ชมเข้าใจเนื้อหาของข่าวได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผู้ที่จะสามารถย่อข่าวสารและถ่ายทอดข่าวสารพร้อมทั้งวิเคราะห์ไปด้วยนั้น จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเป็นอย่างดี ดังนั้นพิธีกรที่ทำหน้าที่ในการเล่าข่าวจึงเปรียบเสมือน news broker ของแม่บ้านหรือผู้ชม ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ กล่าวไว้ว่า การที่มีผู้มารับไปแทนนี้เรียกว่า วัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญ อันเกิดมาจากการที่มีผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสังคมให้ดำเนินการพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากบุคคลกลุ่มคนกลุ่มนั้นมีความรู้และความสามารถและความเชี่ยวชาญมากกว่าคนอื่นๆ

ด้วยความเชี่ยวชาญ ความสามารถและประสบการณ์ของ “คนข่าว” กลุ่มนี้เองที่ทำให้แม่บ้านหรือผู้ชมไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการสรุปและวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ (knowledge broker) ให้กับตนเอง นอกจากนั้นแล้วการที่สื่อมวลชนมีบทบาทในการก่อร่างและสืบทอดวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากมีศักยภาพในการสร้างสถานภาพแก่บุคคล (status conferral) กล่าวคือ สามารถทำให้ “ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ” (expert) กลายเป็น “ผู้มีชื่อเสียง” (celebrity) ดังเช่น พิธีกรรายการประเภทเล่าข่าวที่เมื่อก่อนเป็นเพียง “คนข่าว” ที่อยู่เบื้องหลัง แต่เมื่อมีการนำคนข่าวกลุ่มนี้มาอยู่บนหน้าจอโทรทัศน์จึงทำให้ “คนข่าว” กลายเป็น “คนข่าวที่มีชื่อเสียง”

ความมีชื่อเสียงของผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นสิ่งที่ทำให้แม่บ้านเลือกบริโภครายการประเภทเล่าข่าว เนื่องจากแม่บ้านยังต้องพึ่งพาความรู้เกี่ยวกับข่าวจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการข่าวอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่บริบทของข่าวสารที่แม่บ้านเองไม่สามารถไปถึงได้ด้วยตนเองหรือต้องการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญในการนำเธอไปสู่บริบทของข่าวสารได้เร็วขึ้น

3. รูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อของแม่บ้าน

จากพฤติกรรมการบริโภคสื่อของแม่บ้าน สามารถสรุปได้ถึงรูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะการบริโภคสื่อได้ดังนี้

3.1 รูปแบบเบาๆ (Soft Presentation)

รูปแบบการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของแม่บ้านควรจะนำเสนอแบบให้มีความบันเทิงสนุกสนาน เพราะแม่บ้านต้องการความเพลิดเพลินเพื่อช่วยในการพักผ่อน กล่าวคือนำเสนอแบบสาระบันเทิง (Infotainment) มากกว่าสาระหรือบันเทิงเพียงอย่างเดียว เนื่องจากความต้องการที่แท้จริงของแม่บ้านคือ การติดตามข่าวสารให้ทันสมัยอยู่เสมอไม่ว่าข่าวสารนั้นๆ จะเป็นข่าวประเภทหนักหรือเบา หากแต่รูปแบบการนำเสนอที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นแม่บ้านได้

การนำเสนอข่าวแบบการเล่าทำให้แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวสารได้ง่ายขึ้น เพราะการเล่าเป็นการลดทอนความเป็นทางการของข่าวลง นอกจากนั้นการเล่ายังเป็นการสร้างความบันเทิงให้แก่แม่บ้านเพื่อให้แม่บ้านได้เพลิดเพลินกับการบริโภคข่าว เพราะแม่บ้านต้องทำงานบ้านตลอด

ทั้งวันซึ่งทำให้แม่บ้านต้องการที่จะพักผ่อนบ้าง เหนือสิ่งอื่นใดการพักผ่อนโดยการบริโภคข้าวยังสามารถทำให้แม่บ้านทำหน้าที่ของแม่บ้านที่ดีได้อีกด้วย

3.2 นำเสนอข้อมูลพื้นฐานของข้าวนั้นๆ

การที่แม่บ้านอยู่ในปริมาณของบ้านทำให้แม่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับข้าวหรือที่มาของข้าว น้อย ซึ่งส่งผลให้แม่บ้านบริโภคข้าวสารได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นการนำเสนอข้าวที่มีการบอกเล่าข้อมูลพื้นฐานของข้าว นั้นๆ ให้แม่บ้านได้เข้าใจก่อนจะทำให้แม่บ้านสามารถติดตามข้าวสารได้ดียิ่งขึ้น

3.3 รูปแบบย่อยข้าวหรืออธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น

การย่อยข้าวจะช่วยให้แม่บ้านได้เข้าใจข้าวสารต่างๆ ได้ง่ายขึ้น เพื่อที่จะได้ไม่เสียเวลาในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของข้าว เนื่องจากแม่บ้านต้องทำงานบ้านและมีลักษณะการบริโภคแบบดูครั้งทำอย่างอื่นครั้ง หรือมีกิจกรรมอื่นๆ ขัดจังหวะเป็นระยะ ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอข้าวเพื่อแม่บ้านจะต้องบริโภคแล้วสามารถเข้าใจได้ในทันที

ด้วยเนื้อหาของสารที่ส่งไปให้ผู้ชมที่ต้องการทำเรื่องยากอย่างข้าวเหตุการณ์ประจำวัน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย ประหนึ่งว่า ข้าว คือ อาหาร ที่ผู้ชมต้องบริโภคในแต่ละวัน และรายการประเภทเล่าข่าว เป็นน้ำย่อย ที่ทำหน้าที่ย่อยอาหารเพื่อที่จะให้ร่างกายนำไปใช้ประโยชน์ ฉะนั้นรายการประเภทนี้จึงเป็นการ ย่อยข้าว ให้กับผู้ที่ต้องการบริโภคข้าวสารต่างๆ แต่ไม่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับข้าว นั้นๆ เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกที่กำลังนั่งอยู่ในวงสนทนาที่เห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน สอดคล้องกับแนวคิดของ กำจร หลุยยะพงศ์ (2545) ที่ว่า การสื่อสารผ่านโทรทัศน์เป็นการจำลองการพูดคุยในชีวิตประจำวันได้ใกล้เคียงที่สุด โดยมีทั้ง “ภาพ” และ “เสียง” ซึ่งต่างจากหนังสือพิมพ์ที่ผู้อ่านต้องตีความและทำความเข้าใจด้วยตนเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าการปลูกฝังแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างเพศ (sexual division of labor) ให้ผู้หญิงอยู่บ้านมีบทบาทเป็นแม่บ้าน (housewife) มีหน้าที่ในการดูแลปรนนิบัติลูกและสามี ส่วนผู้ชายทำหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัว (breadwinner)

การแบ่งแยกงานให้กับผู้หญิงส่งผลถึงระบบความคิดให้กับแม่บ้านอีกด้วย กล่าวคือผู้หญิงได้รับการอบรมปลูกฝังให้มีจิตสำนึกความเป็นแม่บ้านตั้งแต่เล็ก ระบบการอบรมขัดเกลาทางสังคมเริ่มตั้งแต่การออกแบบวัตถุธรรมต่างๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้หญิงให้อยู่ในที่ทางที่ควร เริ่มตั้งแต่เสื้อผ้าสังคมคาดหวังว่าผู้หญิงควรสวมกระโปรงซึ่งไม่สามารถจะกระโดดโลดเต้นหรือปีนป่ายต้นไม้ได้เหมือนกับเด็กผู้ชาย เพราะจะทำให้เกิดภาพที่ไม่ดี เช่น เป๋ เป็นต้น

นอกจากนั้นวัตถุธรรมที่เป็นของเล่นที่สร้างขึ้นมาเพื่อเตรียมให้เด็กผู้หญิงรู้ว่า เมื่อโตขึ้นผู้หญิงก็ต้องรับบทบาทของ “แม่และเมีย” โดยออกแบบของเล่นที่เป็นหม้อข้าวหม้อแกงและตุ๊กตาที่ทำให้เด็กผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองมีหน้าที่ต่อไปอย่างไรในอนาคต หม้อข้าวหม้อแกงทำให้เด็กผู้หญิงรู้ว่าโตขึ้นต้องทำครัว และตุ๊กตาเป็นตัวแทนของ “ลูกในอนาคต” ที่ผู้หญิงต้องเลี้ยงดู เป็นต้น

นอกจากนี้สังคมยังได้ใช้บทกลอนสุภาษิตต่างๆ ในการบอกเล่าบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำแก่เด็กผู้หญิงว่า “ผู้หญิงที่ดี” และ “แม่บ้านที่ดี” ต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น การสร้างคำว่า “แม่ศรีเรือน” ที่หมายถึง ผู้หญิงที่ดีดูแลบ้านเป็นอย่างดี บทกลอนและสุภาษิตดังกล่าวสอนให้ผู้หญิงปรนนิบัติสามีและเป็นผู้ตามของสามีที่ดี ดังเช่น สุภาษิตที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” การสร้างคำที่ควบคุมการประพฤติปฏิบัติของผู้หญิงดังกล่าว เป็นการควบคุมไม่ให้ผู้หญิงขึ้นมามีอำนาจเหนือผู้ชายซึ่งเป็นสามี นอกจากนั้นการปลูกฝังผ่านการทำให้เห็นเป็นตัวอย่างยังเป็นกลไกที่ “รักษาและถ่ายทอด” อุดมการณ์แม่บ้านให้อยู่มาจนทุกวันนี้

การปลูกฝังเรื่องบทบาทหน้าที่และความเชื่อเรื่องอำนาจต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกิด “อุดมการณ์แม่บ้าน” หรือ “ความเป็นแม่บ้าน” ที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิงแทบทุกคน โดยผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะมี “ความเป็นแม่บ้าน” มากกว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วหรือแม่บ้านนั้น ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเพื่อตนเองและครอบครัวของตนเองมาเป็นเพื่อสามี ลูกและครอบครัวที่สร้างขึ้นใหม่ ซึ่งผลจากการปลูกฝังว่าเมื่อผู้หญิงแต่งงานแล้วก็ถือว่าเป็นคนของครอบครัวสามี ต้องดูแลปรนนิบัติพิศุขสามีและทำงานบ้านไม่ให้ขาดตกบกพร่อง อีกทั้งต้องให้เกียรติสามีที่เป็นผู้นำและแม่บ้านเองก็ต้องเป็นผู้ตามที่ดี

เมื่อผู้หญิงต้องอยู่ในฐานะของผู้ดูแลปรนนิบัติและผู้ตามที่ถูกปลูกฝังความเป็นแม่บ้านให้ ทำให้วิถีชีวิตของแม่บ้านจึงมีภาระผูกพันทางกายเป็นงานบ้าน และภาระผูกพันทางใจที่ต้องอุทิศตนให้กับครอบครัว ภาระผูกพันทั้งสองอย่างส่งผลถึงการบริโภคสื่อของแม่บ้านอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมในการบริโภคสื่อประเภทต่างๆ ตามภาระผูกพันทางใจและทางกาย

แม่บ้านมักจะเป็นผู้ตามในการบริโภคข่าวของสามีเสมอ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า แม่บ้านใช้สื่อบุคคลที่เป็นสามีในการบอกเล่าความเป็นมาของข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ อยู่เสมอ ทั้งๆ ที่แม่บ้านมีโอกาสในการบริโภคสื่อมากกว่าสามีซึ่งต้องไปทำงานนอกบ้าน การรับฟังคำบอกเล่าข่าวของสามีหรือสมาชิกในครอบครัวที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน สะท้อนให้เห็นว่านอกจากแม่บ้านจะต้องเป็นผู้ตามของสามีในเรื่องต่างๆ แล้ว การบริโภคข่าวของแม่บ้านก็ยังตามสามีด้วยเช่นกัน

ในกรณีนี้สามารถอธิบายได้ว่า ข่าวเป็นปริมาณพลสาธารณะขณะที่ปริมาณพลของแม่บ้านอยู่ที่บ้าน ดังนั้นการที่แม่บ้านให้สามีหรือสมาชิกในครอบครัวที่ออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะเช่นกัน มาบอกเล่าข่าวสารต่างๆ ให้แม่บ้านฟัง จึงเป็นการมอบหมายให้ผู้ที่มีโอกาสเข้าถึงข่าวสารมากกว่าเป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสาร

เช่นเดียวกันกับการที่แม่บ้านมอบหมายให้พิธีกรเล่าข่าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เป็นผู้เล่าข่าวสารต่างๆ ในขณะที่สามีไม่อยู่ นอกจากพิธีกรจะเป็นผู้ที่ได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข่าวที่คอยมาสรุปข่าวให้ผู้ชมหรือแม่บ้านแล้ว จะเห็นได้ว่าแม่บ้านยังคงบริโภคข่าวตามพิธีกรผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงยังคงต้องพึ่งพาและตามหลังผู้ชายตามที่สังคมได้ปลูกฝังมาแม้กระทั่งการบริโภคข่าว

นอกจากนั้นแล้วการที่แม่บ้านมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคข้าวแบบดูครึ่งทำอย่างอื่นครึ่ง (Half watching) หรือมีกิจกรรมอย่างอื่นมาขัดจังหวะ (distracted and interrupted) เนื่องจากแม่บ้านต้องทำงานบ้านเพื่อปรนนิบัติสามีที่เป็นผู้หาเลี้ยง และลูกซึ่งเป็นแก้วตาดวงใจของแม่บ้าน ดังนั้นการบริโภคข้าวของแม่บ้านจึงต้องนำงานบ้านมานั่งทำหน้าโทรทัศน์ด้วย เนื่องจากเป็นภาระผูกพันทางใจที่แม่บ้านต้องอุทิศตนเพื่อครอบครัว ดังนั้นการทำอะไรเพื่อครอบครัวจึงเป็นการชดเชยความรู้สึกผิด (guilt feeling) ที่มีต่อครอบครัวของเธอ เพราะว่าแม่บ้านส่วนใหญ่มักจะคิดว่าตนเองไม่ได้ทำงานอะไรเพราะไม่มีค่าตอบแทน (unpaid occupation) อีกทั้งตนเองยังมีหน้าที่เป็นแม่บ้านจึงต้องทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อตอบแทนสามีที่หาเลี้ยง

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่พบว่า อำนาจในครัวเรือนถึงแม่จะอยู่ที่แม่บ้าน หากแต่การบริโภคข้าวสารต่างๆ ก็ยังคงตามหลังสามีอยู่เสมอ กล่าวคือ แม่บ้านพึ่งพาสามีในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสาร นอกจากนั้นการบริโภคข้าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์ของแม่บ้านก็ยังคงให้สามีเป็นผู้เลือกบริโภคก่อนแล้วแม่บ้านจึงบริโภคตาม หรือหากว่าแม่บ้านไม่สนใจข้าวสารนั้นๆ หรือข้าวสารที่กำลังนำเสนออยู่นั้นไม่ถูกใจแม่บ้าน เธอก็เลือกที่จะเดินไปทำอย่างอื่นแทนการเปลี่ยนช่องที่สามีกำลังดูอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะความเป็นแม่บ้านที่อยู่ในตัวบอกว่าสามีเป็นผู้หาเลี้ยงตนเอง เมื่อสามีกลับมาจากทำงานเหนื่อยๆ จึงควรหลีกให้สามีได้พักผ่อนบ้าง

อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าแม่บ้านจะอยู่ในฐานะที่มีอำนาจในครัวเรือนมากหรือน้อย แม่บ้านก็ยังคงเป็น Passive audience เนื่องจากสถานะภาพของแม่บ้านที่ถูกปลูกฝังให้กลายเป็นผู้ตามถึงแม้จะไม่สะท้อนให้เห็นในลักษณะการใช้อำนาจในครัวเรือน ทว่ากลับมาสะท้อนในบริบทของการบริโภคสื่อแทน

จากลักษณะพฤติกรรมการบริโภคข้าวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของแม่บ้านนั้น กล่าวได้ว่า แม่บ้านจะบริโภคข้าวตามหลังสามี เนื่องจากการอ่านและการซื้อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มักจะเริ่มที่สามีก่อนแม่บ้าน นอกจากนั้นเนื้อหาที่แม่บ้านบริโภคจากสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลักคือ เนื้อหาที่มีลักษณะเบาๆ เช่น ข่าวซุบซิบดารา ข่าวเบื้องหลังละคร ข่าวอาชญากรรม หรือข่าวในแวดวงไฮโซ ซึ่งข่าวประเภทดังกล่าว มีลักษณะการเล่าเรื่องแบบเดียวกับละครหรือนิยายที่เรียกได้ว่าเป็นรายการหลักที่แม่บ้านบริโภคเป็นประจำ ดังนั้นแม่บ้านจึงเคยชินกับการถอดรหัสสารแบบละคร

นอกจากนั้นแล้วแม่บ้านยังบริโภคข่าวการเมืองแบบเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านรัฐบาล ลักษณะการตีความข่าวดังกล่าวเป็นการตีความตามแบบที่สื่อนำเสนอคือ นำเสนอแบบขาว-ดำ การนำเสนอในลักษณะนี้จะอยู่ในข่าวประเภทอาชญากรรม หรือข่าวบันเทิงซึ่งเป็นข่าวเบา ที่มีการนำเสนอแบบมี plot ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับละคร ดังนั้นผลการวิจัยจึงพบว่าแม่บ้านส่วนใหญ่นิยมบริโภคข่าวประเภทเบาๆ มากกว่าข่าวหนัก เช่น ข่าวเศรษฐกิจที่มีการนำเสนอแบบลำดับเหตุการณ์หรือแบบ story

ลักษณะการนำเสนอข่าวแบบมี plot และนำเสนอแบบขาว-ดำ มีลักษณะคล้ายคลึงกับการเล่าเรื่องของละครที่แม่บ้านบริโภคในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงทำให้แม่บ้านติดลักษณะการตีความแบบละครและนำแบบแผนการตีความดังกล่าวมาใช้ในการบริโภคข่าว อีกทั้งการนำเสนอข่าวแบบขาวดำของพิธีกรรายการเล่าข่าว มีการใช้คำพูดที่เร้าอารมณ์ผู้ชมหรือแม่บ้าน การแสดงสีหน้า ท่าทางต่างๆ ประกอบการเล่าข่าว ทำให้แม่บ้านรู้สึกว่าได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ซึ่งมีคุณลักษณะคล้ายกับละครที่แม่บ้านมักจะนึกว่าตนเองก็เป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง

การนำเสนอข่าวแบบขาว-ดำของสื่อ สอดคล้องกับโลกทัศน์ทางการเมืองแบบพระเอก-ผู้ร้ายในละครของแม่บ้าน โดยแม่บ้านได้นำเอาการตีความแบบละครมาตีความหมายข่าว ซึ่งเป็นโลกทัศน์ของแม่บ้านที่เป็นผู้รับสารหน้าใหม่ ที่ยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวมากนัก เนื่องจากแม่บ้านจะเลือกรับข่าวสารเฉพาะที่ตนเองสนใจนำมาใช้กับครอบครัวและตนเองได้ ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่พบว่า การใช้ประโยชน์จากข่าวสารของแม่บ้านที่มีทั้งเพื่อครอบครัวและตนเอง

อย่างไรก็ตามกลุ่มแม่บ้านที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรีและมีประสบการณ์การทำงานมาก่อนจะมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคสื่อแบบ active กล่าวคือแม่บ้านในกลุ่มนี้เป็นแม่บ้านที่บริโภคสื่อเพื่อต้องการบริโภคข่าวสารต่างๆ โดยแม่บ้านกลุ่มนี้จะใช้ประโยชน์จากข่าวสารในการปฏิบัติงาน ดังนั้นแม่บ้านในกลุ่มนี้จึงมีลักษณะการตีความข่าวสารที่แตกต่างออกไปจากแม่บ้านคนอื่นๆ ที่ใช้การถอดรหัสแบบละคร

แม่บ้านในกลุ่มนี้จะมีการบริโภคข่าวอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง และตีความข่าวสารด้วยการวิเคราะห์ด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้ว่าถึงแม้จะบริโภคข่าวจากรายการเล่าข่าวแล้วก็ตามแม่บ้านกลุ่มนี้ก็มักจะไปอ่านหนังสือพิมพ์เพิ่มเติมในเวลาว่างอีกครั้ง กล่าวได้ว่าไม่ว่าแม่บ้านจะมีลักษณะการบริโภคแบบ active หรือ passive แม่บ้านก็บริโภคข่าวสารจากรายการประเภทเล่าข่าวเช่นเดียวกัน หากแต่ลักษณะการตีความของแม่บ้านมีลักษณะที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจาก

ประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวหรือประสบการณ์ด้านการวิเคราะห์ตีความของแม่บ้านแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่มีกับสื่อและระดับการศึกษา

แม่บ้านที่มีประสบการณ์กับละครซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของแม่บ้าน การที่พิธีกรเล่าข่าวให้เกิดภาพพจน์ที่เหมือนกำลังดูละคร จึงทำให้แม่บ้านมีการตีความข่าวสารแบบละคร ขณะที่แม่บ้านที่เพิ่งเข้ามาสู่วิถีชีวิตของความเป็นแม่บ้านอย่างเต็มตัว และมีดีกรีความเป็นแม่บ้านน้อยกว่าแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน เพราะเพิ่งลาออกจากงานมาเพื่อเป็นแม่บ้านหรือเตรียมตัวเป็นแม่ของลูก นำเอาประสบการณ์จากการทำงานและประสบการณ์การคิดวิเคราะห์มาใช้ในการบริโภคข่าวจึงทำให้แม่บ้านมีการตีความที่แตกต่างกัน

นอกจากวิถีชีวิตที่อยู่กับละครเพื่อหลีกหนี (escape) ความเป็นจริงที่แม่บ้านต้องทำงานบ้านอยู่ตลอดวันแล้วนั้น ในส่วนของการบริโภคข่าวสารแม่บ้านก็มีพระเอกด้วยเช่นกัน พระเอกในพื้นที่ของข่าวสารก็คือ พิธีกรในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับข่าว ที่ทำหน้าที่ในการเล่าข่าวและย่อยข่าวให้แม่บ้านบริโภค ซึ่งพิธีกรที่ความสามารถดังกล่าวกลายเป็นสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดให้แม่บ้านหันมาบริโภคข่าวกันมากขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสังคมและวัฒนธรรมที่ดำรงความเชื่อแบบชายเป็นใหญ่ นั้น ได้อบรมขัดเกลาให้ผู้หญิงเป็นเพียงผู้ตามผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากผู้ชายเป็นผู้บุกเบิกในด้านต่างๆ หรือแม้กระทั่งในด้านของสื่อเอง ผู้ชายเป็นผู้สร้างสื่อ เป็นผู้ผลิตสื่อ และเป็นผู้ที่ใช้สื่อมาก่อนผู้หญิง (first comer) ขณะที่ผู้หญิงมักจะตกอยู่ในฐานะผู้ที่มาทีหลัง (late comer) เสมอ เช่นเดียวกับการข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็นมองไปที่ส่วนใดก็จะเห็นว่าผู้หญิงก็เป็นผู้ตามและเพิ่งเริ่มมีบทบาทเมื่อไม่นานมานี้เอง

การมาทีหลังของผู้หญิงเนื่องมาจากการที่สังคมเก็บผู้หญิงให้อยู่แต่ในเหย้าเรือน ทำหน้าที่และสวมบทบาทของภรรยาและแม่ที่ดี ขณะที่พ่อ สามี และพี่ชายหรือน้องชาย เข้าโรงเรียน เรียนหนังสือ ส่วนผู้หญิงต้องหัดทำกับข้าวทำงานบ้าน การออกไปทำงานหรือไปเรียนหนังสือนอกบ้านได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ มากกว่าของผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้ตามไปโดยปริยาย เพราะต้องคอยฟังเอาจากผู้ชายและทำตามที่ผู้ชายแนะนำ

เช่นเดียวกันกับการข่าวที่มีผู้ชายเป็นผู้บุกเบิก จึงจะเห็นว่าผู้ชายจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับข่าวมากกว่าผู้หญิงที่มาทีหลัง ดังนั้นจะสังเกตว่าพิธีกรรายการเล่าข่าวที่มีบทบาทในการ

เล่าและวิเคราะห์ตัวข่าวที่มีเนื้อหาหนักๆ เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ พิธีกรชายจะเป็นผู้เล่า ขณะที่พิธีกรหญิงจะได้เล่าข่าวที่เป็นข่าวชาวบ้าน หรือลักษณะ Human Interest สูง เช่น ข่าวดาราชับรชน อุบัติเหตุ เป็นต้น

เมื่อผู้ชายเป็นผู้นำในวงการข่าว เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข่าวมากกว่า และเป็นผู้นำในชีวิตจริงของแม่บ้าน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่พบว่าแม่บ้านจะบริโภคข่าวหนักจากการเล่าจากพิธีกรที่เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การที่ผู้หญิงเป็นผู้ตามมาตลอดทำให้แม่บ้านต้องพึ่งพาการเล่าจากผู้ชาย เนื่องจากเชื่อว่าผู้ที่มาก่อนจะมีความเข้าใจและความรู้มากกว่าผู้ที่มาทีหลัง ดังสุภาษิตที่ว่า *อาบน้ำร้อนมาก่อน*

ในฐานะที่เป็นผู้ตามในวงการข่าวของแม่บ้าน อีกทั้งฐานะของแม่บ้านที่ไม่มีเวลาในการทำ ความเข้าใจกับเนื้อหาจากข่าวมากนัก แม่บ้านจึงเลือกรับข่าวสารมาเฉพาะประเด็นที่จะนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่รายละเอียดของอื่นๆ ของข่าวแม่บ้านจึงตัดทิ้งไปเพราะไม่ได้ติดตาม ตั้งแต่แรก เนื่องจากต้องทำงานบ้านที่มีลักษณะจุกจิกอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่าความเป็นแม่บ้านส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของแม่บ้านทั้งในแง่ความคิดความเชื่อ บทบาทหน้าที่ และภาระงานต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบไปยังการใช้ชีวิตประจำวันและลักษณะพฤติกรรมบริโภคสื่อของแม่บ้านอีกด้วย ภาระงานทำให้แม่บ้านเหนื่อยล้าและต้องการหลีกหนีจากงานบ้านหรือความเหน็ดเหนื่อยไปชั่วขณะ โดยการชมรายการหรือบริโภคสื่อที่มีลักษณะเบาๆ ไม่หนักสมอง แต่เมื่อมองย้อนไปก็จะพบว่ารายการข่าวที่แม่บ้านไม่บริโภคนั้นเป็นรายการข่าวที่มีการนำเสนอแบบหนักๆ คือมีความเป็นทางการสูงจึงทำให้รู้สึกว่าเป็นรายการที่น่าเบื่อ แม่บ้านจึงเลือกดูรายการที่น่าเสนอเรื่องเบาๆ แทน

เมื่อมีรายการที่น่าเสนอข่าวแบบเบาๆ ก็ไม่เป็นทางการและให้ทั้งสาระและสร้างความบันเทิงให้กับแม่บ้านเพื่อผ่อนคลายความเครียดและความเหนื่อยล้าเช่นรายการประเภทเล่าข่าว อีกทั้งรายการข่าวประเภทนี้ยังจำลองวงสนทนาในชีวิตประจำวันของแม่บ้านที่ต้องออกไปพบปะกับเพื่อนฝูงในบางครั้ง ทำให้แม่บ้านรู้สึกคลายความเหงาจากการที่ต้องอยู่ตัวคนเดียว และสร้างความรู้เกี่ยวกับข่าวสารต่างๆ ให้แก่ตนเอง โดยการนำของผู้เชี่ยวชาญที่นำเสนอด้วยการเล่าที่สร้างภาพพจน์คล้ายละครที่เป็นโลกของผู้หญิง ให้ความและย่อยข่าวให้เข้าใจง่าย ด้วยปัจจัยที่สอดคล้องกับโลกของแม่บ้าน ทำให้รายการประเภทเล่าข่าวได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของแม่บ้านในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรจะขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังแม่บ้านที่ทำงานประจำนอกบ้านเพื่อที่จะเปรียบเทียบว่าแม่บ้านทั้งที่ทำงานประจำและไม่ทำงานประจำมีแบบแผนและลักษณะพฤติกรรมในการบริโภคข้าวแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2. นอกจากที่จะศึกษาแม่บ้านที่ทำงานประจำด้วยแล้ว ควรที่จะศึกษาถึงรูปแบบของรายการเล่าข่าวให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในแง่ของวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) และองค์ประกอบของการสร้างความบันเทิงในรายการประเภทเล่าข่าว และควรศึกษาถึงคุณค่าความเป็นข่าวที่นำมาเสนอในรายการประเภทเล่าข่าว

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผลิตรายการข่าวสำหรับผู้หญิงหรือแม่บ้าน

1. สื่อควรปรับเปลี่ยนลักษณะในการนำเสนอข่าวจากการนำเสนอแบบพระเอก-ผู้ร้ายให้มีความกลางมากขึ้น อีกทั้งพิธีกรรายการเล่าข่าวที่ทำหน้าที่ในการตีความและย่อยข่าวควรที่จะเว้นช่องว่างให้ผู้ชมได้ใช้วิจารณญาณของตนเองบ้าง เนื่องจากการใส่ความคิดเห็นส่วนตัวของพิธีกรจะทำให้ผู้ชมหรือแม่บ้านที่มอบหมายให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ (expert) ยึดเอาความคิดของพิธีกรเป็นหลักมากเกินไป จนทำให้ผู้ชมไม่ได้พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ข่าว ซึ่งจะทำให้ผู้ชมหรือแม่บ้านที่เป็นผู้รับสารหน้าใหม่ไม่รู้เท่าทันข่าวสารต่อไปเรื่อยๆ ควรมีการส่งเสริมให้แม่บ้านได้ตีความหรือวิเคราะห์ข่าวได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้พิธีกรควรที่จะวิเคราะห์ให้หลากหลายมากขึ้น ไม่ควรวิเคราะห์แบบชี้นำความคิดซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ของผู้ชมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การวิเคราะห์ข่าวในแง่มุมที่หลากหลายจะช่วยให้แม่บ้านได้ฝึกคิดวิเคราะห์ข่าวได้เองมากขึ้น

2. ผู้ผลิตรายการควรเพิ่มสัดส่วนของข่าวหนักให้มากขึ้นในรายการที่นำเสนอข่าวสำหรับผู้หญิง เนื่องจากในปัจจุบันรายการสำหรับผู้หญิงเน้นการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ความสวยงามเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้รอบตัวให้แก่แม่บ้านและผู้หญิงอีกทางหนึ่ง

3. ผู้ผลิตควรคำนึงถึงช่วงเวลาในการนำเสนอข่าวที่สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของแม่บ้าน และควรเพิ่มสัดส่วนการนำเสนอในช่วงบ่ายให้มากขึ้น เนื่องจากช่วงบ่ายเป็นช่วงที่แม่บ้านว่างมากที่สุด จึงน่าจะเวลาที่แม่บ้านสามารถบริโภคข่าวได้เต็มที่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. **ความเรียงว่าด้วยสตรีกับสื่อมวลชน**. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

กาญจนา แก้วเทพ. **ม่านแห่งอคติ : ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับสถาบันสังคม**. กรุงเทพฯ : เจนเดอร์เพรส, 2540.

กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อกับสตรี : ห่วงโซ่ที่หุดหาย ใน สตรีศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์ โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, 2544.

กาญจนา แก้วเทพ. **ผู้หญิง / ผู้ชาย : ที่บ้าน / ที่สาธารณะ ใน สตรีศึกษา 2 ผู้หญิงกับประเด็น**. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2544.

กาญจนา แก้วเทพ. **การวิเคราะห์สื่อแนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไฮเปอร์เพรส, 2547.

กาญจนา แก้วเทพ และศิริชัย ศิริกายะ. **ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน**. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

กาญจนา แก้วเทพ และวิลาสินี พิพิธกุล. **รายงานการวิจัยเรื่อง การสำรวจสถานการณ์องค์ความรู้ เรื่องสตรีกับสื่อมวลชนในประเทศไทย พ.ศ.2520-2535**. ศูนย์ดาภิเษกสมโภชน์ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. **สื่อบันเทิง : อำนาจแห่งความไร้สาระ**. กรุงเทพฯ : ออล อเบ้าท์พรินท์, 2545.

งามพิศ สัตย์สงวน. **การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ธนิตสร พะชรยศ. **รูปแบบการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคหญิงในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ดวงทิพย์ วรพันธุ์. **รายงานการวิจัยเรื่อง ชาวโทรทัศน์ : สภาพแวดล้อมไทย วิถีแพร่กระจายและการรับรู้**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

- นพวรรณ พันธุมเมธา. **คลังคำ**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง, 2547.
- บัณฑิต ผ่องนรินทร์. **การศึกษาเรื่องงานบ้านของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ปานทิพย์ แสงสว่าง. **กลยุทธ์การสร้างควมบันเทิงในรายการสนทนาบันเทิงทางโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พีระ จิรโสภณ. **วิธีการวิจัยการสื่อสารมวลชน**. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- พีระ จิรโสภณ. **เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์”**. นนทบุรี: โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.
- พีระ จิรโสภณ และคณะ. **การสื่อข่าวและการเขียนข่าวเบื้องต้น**. เอกสารประกอบการบรรยาย. มปป.
- พรพิไล ถมั่งรักษัสต์. **ปรัชญาผู้หญิง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ภัทรพร หงษ์ทอง. **การศึกษาแนวคิดสตรีในนวนิยายของทมยันตีระหว่างพุทธศักราช 2506-2534**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. **สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ, 2545.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. www.midnightuniv.org วันที่ 19 ธันวาคม 2548.
- วิภา อุตมฉันท. **ข่าวและโทรทัศน์อเมริกา**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ. 2545.
- วิดา เกียวกุล. **การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับรายการข่าวทางโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ศิริรัตน์ ทวีเลิศนิธิ. **การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมสตรี ของเยอรมันและวรรณกรรมสตรีของไทย (ค.ศ.1970-1979)** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2546**. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2546.
- สรยุทธ สุทัศนะจินดา. **เอกคลุชีพ ใน โพธิ์ขันธ์นึ่งแมกกาซีน**. ฉบับที่ 16 กันยายน 2548

สมสุข หินวิมาน. ผู้หญิงกับการใช้เวลาว่าง ใน **สตรีศึกษา 2** ผู้หญิงกับประเด็น.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปเลด
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544.

สุทธิลักษณ์ วงศ์วรเศรษฐ์. **รูปแบบการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคชายในกรุงเทพมหานคร.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุนทรภู่. **ประชุมกลอนสุภาพสุนทรภู่.** พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2466.

สุภาพร โพธิ์แก้ว.เอกคณชีพ ใน **โพธิ์ชั้นนึ่งแมกกาซีน**. ฉบับที่ 16 กันยายน 2548
หน้า 79.

ไสว ทองเจือ. **อาหารการเรือน**. “โอชารสปฏิพิที่สวนดุสิต” กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อนตุลา,
2546. ที่ระลึกในวาระครบตอบ 70 ปีการเรือนสวนดุสิต

หอสมุดแห่งชาติ. **ประชุมสุภาพิต**. พระนคร : ผ่านฟ้าพิทยา, 2508.

อนันต์ สายศิริวิชัย. ผู้หญิงการเมือง ใน **นิตยสารหญิง**. ฉบับที่ 8 กรกฎาคม 2518
หน้า 61-64.

อรัญญา มิ่งเมือง. **การเล่าข่าววิทยุ**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการ
สื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

อรนุช เลิศจรรยารักษ์.เอกคณชีพ ใน **โพธิ์ชั้นนึ่งแมกกาซีน**. ฉบับที่ 16 กันยายน 2548
หน้า 79.

www.becnews.com/data/anniversary.html วันที่ 18 พฤศจิกายน 2547.

ภาษาอังกฤษ

De Fleur, M. **Theories of Mass Communication**. New York: David McKay Company,
1989.

Hobson, D. “Housewives and the Mass Media” in S. Hall et al (eds) **Culture Media
Language**. London: Hutchinson, 1980.

Lont M.C. **Women and Media: Content/ Careers/ Critic**. Wadsworth Publishing, 1995.

McQuail, D. **Introduction to Mass Communication Theory** 3rd ed. Sage Publication, 1994.

Moore, S. **Interpreting Audiences: the ethnography of media consumption**. London:
Sage, 1993.

Morley D. **The Nationwide Television Studies**. London: Routledge, 1999.

Nelson C. and Treichler P. **Cultural Studies**. New York: Routledge, 1992.

Radway J. **Reading the Romance**. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1984.

Schramm W. **Handbook of Communication**. Ithiel De Sola Pool et al. Chicago: Rand McNally, 1973.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

รายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 20 คน และแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน โดยเริ่มตั้งแต่ 12 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 11 เมษายน 2549 มีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ชื่อ	แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร					
	อายุ (ปี)	การศึกษา	จำนวนสมาชิก ในครอบครัว	รายได้ใน ครัวเรือน	หมายเหตุ	วันที่ สัมภาษณ์
จิรวดี	28	มัธยมปลาย	2	40,000	ไม่มีบุตร	4 มี.ค.49
สุคนธา	29	ปริญญาโท	2	33,000	ไม่มีบุตร	6 มี.ค.49
ดวงฤดี	35	ปริญญาตรี	2	15,000	แยกกันอยู่กับสามี	5 มี.ค.49
นงนุช	38	ประถม 6	4	20,000		9 มี.ค.49
นิภา	48	มัธยมต้น	6	15,000		22 มี.ค.49
จิตติรัตน์	41	มัธยมปลาย	2	20,000	ไม่มีบุตร	24 มี.ค.49
ขวัญนภา	44	ปวส.	5	15,000		21 มี.ค.49
กมลทิน	45	ประถม 6	7	12,000		14 มี.ค.49
สุนันท์	50	ประถม 4	4	11,000		16 มี.ค.49
ศิริวรรณ	44	ปวช.	3	40,000	หย่าร้าง/มีบุตร 1 คน	8 มี.ค.49
มัลลนา	46	มัธยมต้น	5	18,500		17 มี.ค.49
สมคิด	44	มัธยมต้น	4	14,800		23 มี.ค.49
ประจวบ	52	มัธยมปลาย	5	30,000		19 มี.ค.49
ชลธิชา	58	ปริญญาตรี	3	30,000		14 มี.ค.49
สมฤดี	60	ปริญญาตรี	7	15,000		3 มี.ค.49
สอน	60	ประถม 2	3	8,000	สามีเสียชีวิต	11 มี.ค.49
อุทัยวรรณ	55	ปริญญาโท	2	50,000	ไม่มีบุตร	2 มี.ค.49
สุวัจน	44	ปวช.	5	20,000		27 มี.ค.49
นิตยา	60	ปริญญาโท	2	20,000	สามีเสียชีวิต	12 มี.ค.49
จินตนา	58	มัธยมปลาย	2	10,000	สามีเสียชีวิต	7 มี.ค.49

ชื่อ	แม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์					
	อายุ (ปี)	การศึกษา	จำนวนสมาชิก ในครอบครัว	รายได้ใน ครัวเรือน	หมายเหตุ	วันที่ สัมภาษณ์
วจี	30	ประถมต้น	4	10,000		28 ก.พ.49
ขติยา	36	มัธยมปลาย	4	12,000		28 ก.พ.49
สุจิตรา	32	มัธยมปลาย	4	30,000		18 ก.พ.49
สมใจ	40	ปวส.	2	200,000	ลูกเรียนโรงเรียนประจำ	20 ก.พ.49
เสาวรี	35	ปวส.	4	70,000		16 ก.พ.49
ละม่อม	37	ประถมต้น	4	7,000		14 ก.พ.49
ธัญธรรณ	33	ปริญญาตรี	2	8,000		21 ก.พ.49
ชนิตา	48	ปริญญาตรี	2	100,000	ไม่มีบุตร	19 ก.พ.49
ธัญญาร	42	ปริญญาตรี	5	100,000		27 ก.พ.49
วันเพ็ญ	43	ปริญญาตรี	6	300,000		23 ก.พ.49
ศิริวรรณ	43	มัธยมปลาย	3	100,000		22 ก.พ.49
นฤมล	49	ประถม 4	3	15,000		24 ก.พ.49
กุลิณี	48	อนุปริญญา	2	48,350	ลูกอยู่กรุงเทพฯ	25 ก.พ.9
มาลัย	43	ประถม 4	6	60,000		26 ก.พ.49
มาลี	60	ประถม 4	2	5,000		19 ก.พ.49
แดง	51	ประถม 4	5	12,000		17 ก.พ.49
เสริมศรี	55	มัธยมต้น	3	30,000		24 ก.พ.49
ปลิว	55	ประถม 4	4	10,000		20 ก.พ.49
บุญเลี้ยง	52	ประถม 4	5	10,000		15 ก.พ.49
แหวด	60	ประถม 4	6	5,000		23 ก.พ.49

ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม

คุณยายเล็ก อายุ 70 ปี มารดาของ สุวัจนา สัมภาษณ์ วันที่ 27 มี.ค. 2549

คุณยายวรรณ อายุ 71 มารดาของ ศิริวรรณ สัมภาษณ์วันที่ 8 มี.ค. 2549

คุณวัลลภ อายุ 46 ปี สามีของ สมคิด สัมภาษณ์วันที่ 23 มี.ค. 2549

คุณแม่แนว อายุ 48 ปี มารดาของ วจี สัมภาษณ์วันที่ 28 ก.พ. 2549

คุณบุญปลูก อายุ 59 ปี สามีของ ปลิว สัมภาษณ์วันที่ 20 ก.พ. 2549

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนันทกา สุธรรมประเสริฐ เกิดวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2522 ที่อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2545 และเข้าศึกษาต่อหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย